

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Θ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ, Β. ΠΑΠΑΕΥΘΥΜΙΟΥ
Γ. ΣΑΝΤΙΑΚΟΥ & ΧΡ. ΣΟΥΛΙΩΤΗ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΝ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
567

ΣΚΑΦ
ΚΟΛΙΚΟΣ ΚΑΛΔΟΣ
ΕΥΟΥ & ΦΟΙΒΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ 1950

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓ. ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Δ/σις Διδ. Βιβλίων
Ἀριθ. Πρωτ. 54408

Ἀθῆναι τῇ 22-6-50

Π ε ρ ο ς

Τοὺς κ. κ. Θ. Ἀντωνόπουλον, Β. Παπαευθυμίου,
Γ. Σαντίκον καὶ Χρ. Σουλιώτην
Ὅδδς Ἀπόλλωνος 35

ΕΝΤΑΥΘΑ

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ 54410/22-6-50 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου, μετὰ σύμφωνον γνωμοδότησιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑκπαιδεύσεως, ἐνεκρίθη ὅπως χρησιμοποιηθῇ ὡς βοηθητικὸν βιβλίον τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Ε' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΝ» βιβλίον ὑμῶν ἐπὶ μίαν τριετίαν.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὅπως μεριμνήσετε διὰ τὴν ἔγκαιρον ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου, συμμορφούμενοι πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἑκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν κανονισμὸν ἐκδόσεων βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ

Ὁ Διευθυντής

(Τ. Σ.) Χ. ΜΟΥΣΤΡΗΣ

9 69 ΠΔΒ
Γεωγραφία των Ηπείρων

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ — 27

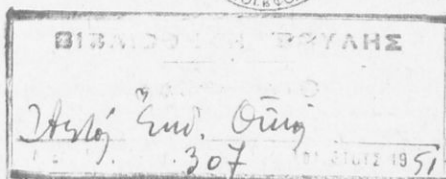
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΝ

ΓΙΑ ΤΗΝ Ε' ΤΑΞΙ

ΥΠΟ

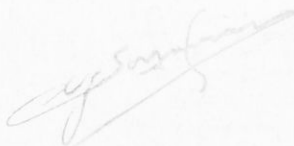
Θ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ, Β. ΠΑΠΑΕΥΘΥΜΙΟΥ,
Γ. ΣΑΝΤΙΑΚΟΥ & ΧΡ. ΣΟΥΛΙΩΤΗ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΔΙΑ ΤΗΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 54.410
ΤΗΣ 22 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950 ΥΠΟΥΡΓ. ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ

ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ "ΑΕΤΟΥ" & "ΦΟΙΒΟΥ" • 1950

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν σφραγίδα τῶν ἐκδοτῶν καὶ τὴν
ιδιόχειρον ὑπογραφήν ἐνὸς τῶν συγγραφέων.

A handwritten signature in dark ink, appearing to be 'C. G. ...', written over a faint horizontal line.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΦΥΣΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤ ΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

1. Ἡ γῆ.

Ἐπάνω ἀπὸ τὴ γῆ βλέπομε νὰ ὑψώνεται ὁ ἀπέραντος θόλος τοῦ οὐρανοῦ. Στὸν οὐράνιο αὐτὸ θόλο βλέπομε νὰ λάμπη ὁ ἥλιος τὴν ἡμέρα ἢ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα τὴ νύκτα.

Οὔτε ὅμως ὁ θόλος τοῦ οὐρανοῦ ποὺ βλέπομε εἶναι πραγματικὸς θόλος, οὔτε ὁ ἥλιος, ἢ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα (οἱ ἀστέρες) εἶναι τόσο μικρά, ὅσο φαίνονται. Ὁ γαλανὸς θόλος τοῦ οὐρανοῦ ποὺ βλέπομε εἶναι τὸ χροῶμα τοῦ ἀέρος ποὺ περιβάλλει τὴ γῆ καὶ λέγεται **ἀτμόσφαιρα**. Ὅσο προχωροῦμε ὑψηλότερα, ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ τόσο ἀραιώνει καὶ τέλος παύει νὰ ὑπάρχη. Πέρα ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς γῆς ἀπλώνεται τὸ ἀπέραντο (ἄπειρο) διάστημα τοῦ σύμπαντος.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἄπειρο διάστημα κινούνται ἀναρίθμητα οὐράνια σώματα, ποὺ μὲ ἓνα ὄνομα λέγονται ἄστρα ἢ ἀστέρες.

Ἀπὸ τοὺς ἀστέρες αὐτοὺς ἄλλοι φαίνονται ὅτι πλανῶνται (κινούνται) γύρω ἀπὸ ἓναν ἀκίνητο ἀστέρα καὶ ἄλλοι ὅτι μένουν ἀκίνητοι στὴν ἴδια θέσι τοῦ οὐρανοῦ.

Ὅσοι ἀστέρες κινούνται (πλανῶνται) λέγονται **πλανῆται**. Ὅσοι φαίνονται ἀκίνητοι λέγονται **ἀπλανεῖς**.

Κάθε ἀπλανὴς ἀστήρ σύρει μαζί του ἓναν ἀριθμὸ πλανητῶν ποὺ κινούνται γύρω ἀπ' αὐτόν. Ὅλοι μαζί ἀποτελοῦν ἓνα σύμπλεγμα ἀστέρων ποὺ λέγεται ἀστερισμός.

Ὁ ἥλιος ποὺ βλέπομε στὸν οὐρανὸ εἶναι ἀπλανὴς ἀστήρ. Γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο κινούνται ἑννέα μεγάλοι πλανῆτες καὶ πολλοὶ ἄλλοι μικρότεροι. Μεταξὺ τῶν ἑννέα αὐτῶν πλανητῶν εἶναι καὶ ἡ Γῆ. Ὅλοι μαζί ἀποτελοῦν τὸν ἀστερισμὸ τοῦ ἡλίου. Τὰ ὀνόματα τῶν πλανητῶν τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος κατὰ σειρὰν ἀποστάσεως ἀπὸ τὸν ἥλιο εἶναι: Ἑρμῆς, Ἀφροδίτη, Γῆ, Ἄρης, Ζεὺς, Κρόνος, Οὐρανός, Ποσειδῶν, Πλούτων.

Ἡ σελήνη κινεῖται γύρω ἀπὸ τὴ γῆ ἀκολουθώντας τὸν αὐτὸν κύκλο

πὺν κάνει ἡ γῆ γύρω στὸν ἥλιο. Ἐπειδὴ κινεῖται γύρω ἀπὸ τὴ γῆ καὶ τὴν ἀκολουθεῖ, λέγεται **δορυφόρος** τῆς γῆς.

Δορυφόροι λέγονται τὰ ἄστρα πὺν ἀκολουθοῦν ἓνα πλανῆτη στὸ δρόμο πὺν κάνει γύρω στὸν ἥλιο.

Οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες (οἱ ἥλιοι) ἔχουν δικό τους φῶς. Οἱ πλανῆται δὲν ἔχουν δικό τους φῶς ἀλλ' ἀντανακλοῦν, ὅπως ὁ καθρέφτης, τὸ φῶς πὺν παίρνουν ἀπὸ τὸν ἥλιο.

Ἐρωτήσεις: *Τί εἶναι οἱ ἀστέρες πὺν φαίνονται τὴν νύκτα; Ποιοὶ λέγονται ἀπλανεῖς, ποιοὶ πλανῆται, ποιοὶ δορυφόροι; Τί εἶναι ὁ ἥλιος, τί ἡ γῆ, τί ἡ σελήνη; Τί λέγεται ἀστερισμός;*

2. Κινήσεις τῆς γῆς.

Ἡ γῆ εἶναι μιὰ μεγάλη σφαῖρα, ὅπως ὅλα τὰ ἄστρα, τὰ ὁποῖα κινοῦνται στὸ ἄπειρο διάστημα. Ἡ περιφέρειά της (ὁ γύρος της) ἔχει μῆκος 40.000 χιλιόμετρα περίπου, ἥτοι 40 ἑκατομύρια μέτρα.

Ἡ γῆ εἶναι περίπου 50 φορές μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ σελήνη καὶ 1.310.000 φορές μικρότερη ἀπὸ τὸν ἥλιο.

Ἡ γῆ, ὡς πλανῆτης, δὲν μένει ἀκίνητη, ὅπως φανταζόμεθα, ἀλλὰ κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο ὅπως ὅλοι οἱ πλανῆτες.

Ἡ κίνησί της ὁμοιάζει μὲ τὴν περιστροφικὴ κίνησι τῆς σβούρας, μὲ μόνη τὴν ἐξῆς διαφορά: ἔχει ὠρισμένη τροχιά, ὠρισμένο δρόμο δηλαδή, ἀπὸ τὸν ὁποῖο περνᾷ πάντοτε καθὼς περιστρέφεται. Ὁ δρόμος αὐτὸς δὲν εἶναι τελείως κυκλικός. Ὁμοιάζει μὲ ἔλλειψι. Γι' αὐτὸ λέγομε ὅτι ἡ τροχιά τῆς γῆς εἶναι ἔλλειπτική.

Ὅπως ἡ σβούρα στριφογυρίζοντας κάνει κύκλους περὶ τὸν ἑαυτὸ της καὶ προχωρεῖ, ἔτσι καὶ ἡ γῆ στριφογυρίζει, στρέφεται δηλαδή περὶ τὸν ἑαυτὸ της, καὶ προχωρεῖ, προχωρεῖ ὅμως ἐπάνω σὲ μιὰ ὠρισμένη τροχιά, τὴν ἔλλειπτική, πὺν δὲν ἀλλάζει ποτέ.

Ἡ γῆ ἐπομένως κάνει δύο κινήσεις: μία περὶ τὸν ἑαυτὸ της καὶ μία περὶ τὸν ἥλιο. Καθὼς στρέφεται περὶ τὸν ἑαυτὸ της, παρουσιάζει μὲ τὴ σειρά ὅλη τὴν ἐπιφάνειά της πρὸς τὸν ἥλιο μέσα σὲ 24 ὥρες. Ἀπὸ τὴν περιστροφή αὐτὴ γίνεται ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα. Καθὼς γυρίζει δηλαδή, ὅσα μέρη φωτίζει ὁ ἥλιος ἔχουν ἡμέρα, ὅσα δὲν φωτίζει ἔχουν νύκτα. Ἐπειδὴ ἡ περιστροφή αὐτὴ διαρκεῖ εἴκοσι τέσσαρες ὥρες (ἓνα ἡμερονύκτιο), ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς ἔχουν μὲ τὴ σειρά τους ἡμέρα (ἀνατολή, μεσημβρία, δύσι) καὶ νύκτα (βράδυ, μεσονύκτιο, πρωτῆ).

Ἐπειδὴ ὅμως, καθὼς περιστρέφεται καὶ προχωρεῖ στὴν ἔλλειπτικὴ τροχιά της, ταλαντεύεται ὅπως ἡ σβούρα, δείχνει στὸν ἥλιο περισσότερο πότε τὸ βόρειο μέρος της, πότε τὸ νότιο. Ἀπὸ τὴ διαφορά αὐτὴ τῆς στά-

σεώς της προέρχεται ή διαφορά τής θερμότητος πού δέχεται κάθε μέρος τής γῆς ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ἡ διαφορά αὐτὴ τής θερμοκρασίας στὸ χρονικὸ διάστημα ἐνὸς ἔτους, πού χρειάζεται νὰ συμπληρώσῃ μίᾳ περιστροφῇ περὶ τὸν ἥλιο, γίνεται ἀντιληπτὴ σὲ μᾶς σὰ διαφορά τῶν 4 ἐποχῶν τοῦ ἔτους. Γιὰ νὰ συμπληρώσῃ δὲ τὴ στροφή της περὶ τὸν ἥλιο, χρειάζεται ἡ γῆ 365 ἡμέρες, 5 ὥρες, 48 λεπτὰ καὶ 47''.

Οἱ τέσσαρες ἐποχὲς τοῦ ἔτους εἶναι : ἀνοιξί (ἔαρ), θέρος, φθινόπωρο καὶ χειμῶνας.

3. Ἄξων καὶ πόλοι τῆς γῆς.

Ἡ σβούρα γιὰ νὰ κινηθῇ, νὰ περιστραφῇ, χρειάζεται δύο πράγματα : ἄκρη πού νὰ ἀπέχῃ ἴσα ἀπὸ τὴν περιφέρειά της καὶ νὰ ἀποτελῇ τὸ κέντρο τοῦ βάρους της, καὶ δευτέρον, δύναμις ἡ ὁποία νὰ τὴν κινήσῃ.

Γιὰ νὰ κάμωμε νὰ στριφογυρίσῃ μίᾳ χάνδρα κομπολογιοῦ, τὴν περνοῦμε σ' ἓνα ξύλο. Τὸ ἴδιο κάνομε γιὰ τοὺς τροχοὺς τῆς ἀμάξης, τοῦ κάρρου κλπ. Τὸ ξύλο αὐτὸ ἢ τὸ σίδηρο πού περνοῦμε στοὺς τροχοὺς λέγεται **ἄξων**.

Ἡ σφαῖρα τῆς γῆς δὲν ἔχει ἄξονα, ἀλλὰ φανταζόμεθα ὅτι ἔχει. Αὐτὸ μᾶς χρειάζεται γιὰ νὰ καθορίζωμε τὴ θέσι καὶ τὴ στάσι τῆς γῆς, καθὼς κινεῖται. Ὁ ἄξων τῆς γῆς φανταζόμεθα ὅτι περνᾷ ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον, ἀπὸ τὸ βορειότερο σημεῖο τῆς γῆς πρὸς νοτιώτερο. Τὰ δύο αὐτὰ μέρη τῆς γῆς πού βρίσκονται σὰ σημεῖα αὐτὰ τῆς γῆς, πού περνάει ὁ νοητὸς ἄξων, λέγονται **πόλοι**. Τοῦ βορείου μέρους λέγεται **βόρειος πόλος** καὶ τοῦ νοτίου, **νότιος πόλος**.

4. Ἡ ξηρὰ καὶ ἡ θάλασσα.

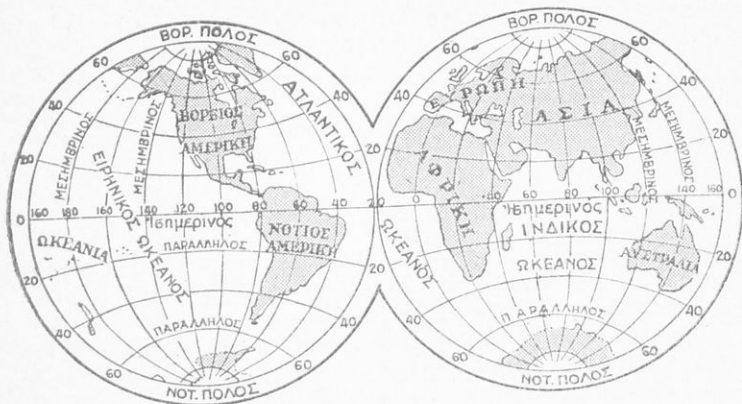
Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ἀνώμαλη. Τὰ χαμηλότερα μέρη τῆς γῆς εἶναι σκεπασμένα μὲ νερό, τὰ ὑψηλότερα εἶναι ξηρά. Ἔτσι ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ νερά, θάλασσα δηλαδὴ, καὶ ἀπὸ ξηρά.

Ἐνα βλέμμα στὴν ὑδρόγειο σφαῖρα μᾶς δείχνει ὅτι ἡ θάλασσα εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ξηρά, ὅτι εἰσχωρεῖ στὴν ξηρά καὶ τὴν κόβει σὲ μεγάλα καὶ μικρὰ κομμάτια ξηρᾶς.

Τὰ μεγάλα κομμάτια ξηρᾶς λέγονται **ἥπειροι**, τὰ μικρὰ νῆσοι. Ἄν καὶ ἡ θάλασσα ἐνώνεται μὲ ὅλα τὰ μέρη της, ξεχωρίζομε ὅμως καὶ σ' αὐτὴν μεγάλες ἐκτάσεις, πού λέγονται **ὠκεανοί**.

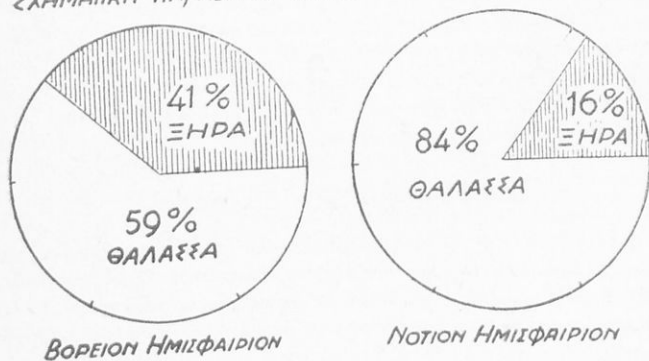
Συγκρίνοντας τὴν ἔκτασι πού ἔχει στὴν ὑδρόγειο σφαῖρα ἡ θάλασσα μὲ τὴν ἔκτασι τῆς ξηρᾶς, βγάζομε τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ θάλασσα εἶναι τρεῖς φορὲς μεγαλύτερη σὲ ἔκτασι ἀπὸ τὴν ξηρά.

Καὶ πράγματι ἀπὸ τὰ 510 ἑκατομμύρια τετραγωνικὰ χιλιόμετρα ποὺ λογάρισαν τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, τὰ 143 εἶναι ξηρὰ καὶ τὰ 367 θάλασσα.

Σχ. 1. Ἠπείροι καὶ Ὠκεανοί.

ΣΧΗΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΕΚΤΑΣΕΩΣ ΞΗΡΑΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Σχ. 2.

5. Ἠπείροι.

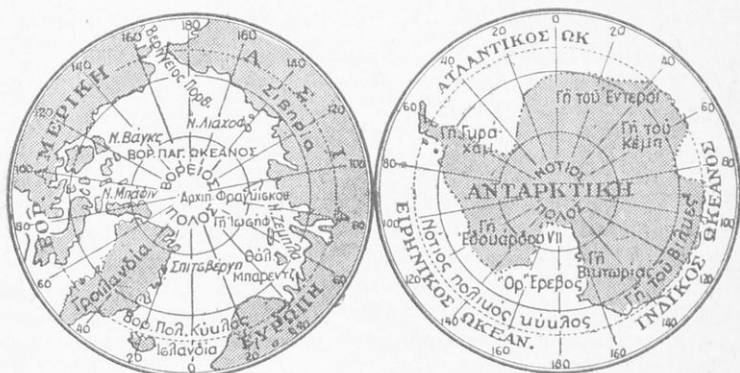
Τὰ μεγάλα κομμάτια ξηρᾶς, ποὺ βλέπομε στὸ χάρτη ἢ στὴν ὑδρογέιο σφαῖρα λέγονται ἡπείροι. Στὸ χάρτη διακρίνομε πέντε μεγάλα κομμάτια, πέντε ἡπείρους, τὴν *Εὐρώπη*, *Ἀσία*, *Ἀφρική*, *Ἀμερική* καὶ *Ὠκεανία*.

Ἡ *Εὐρώπη*, ἡ *Ἀσία* καὶ ἡ *Ἀφρική* ἦταν γνωστὲς ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους.

τάτους χρόνους, γι' αὐτὸ καὶ λέγονται καὶ οἱ τρεῖς μαζί **Παλαιὸς Κόσμος**.

Ἡ Ἀμερικὴ ἀνακαλύφθηκε ἐδῶ καὶ πεντακάσια χρόνια, εἶναι νεώτερη δηλαδή, γι' αὐτὸ καὶ λέγεται καὶ **Νέος Κόσμος**. Ἡ Αὐστραλία ἀνακαλύφθηκε μετὰ τὴν Ἀμερικὴ. Βρίσκεται κοντὰ σὲ πολλὰ νησιά σπαρμένα στὸν Ὠκεανὸ καὶ γι' αὐτὸ μαζί μὲ τὰ νησιά αὐτὰ τὴν ὀνομάζουν **Ὠκεανία**.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὲς τὶς πέντε ἡπείρους οἱ γεωγράφοι ὀνομάζουν ἡπείρους καὶ τὰ μεγάλα κομμάτια ξηρᾶς, ποὺ εἶναι σκεπασμένα μὲ αἰωνίους

Σχ. 3. Πολιτικὲς περιοχές.

πάγους γύρω στοὺς δύο πόλους τῆς γῆς. Ἔτσι τὴν ἡπειρο τοῦ Βορείου Πόλου τὴν ὀνομάζουν **Ἀρκτική** καὶ τοῦ Νοτίου **Ἀνταρκτική**.

Γύρω στὸ Βόρειο Πόλο σήμερα ἔχουν ἀνακαλύψει ὅτι δὲν ὑπάρχει τόσο μεγάλη ξηρὰ, ὅση φαντάζονταν.

Μέγεθος τῶν Ἠπείρων. — Πληθυσμός.

Ἀπὸ τὶς πέντε ἡπείρους μεγαλύτερη σὲ ἔκτασι εἶναι ἡ Ἀσία, δευτέρα ἔρχεται ἡ Ἀμερικὴ, τρίτη ἡ Ἀφρικὴ, τετάρτη ἡ Εὐρώπη καὶ τελευταία ἡ Αὐστραλία (Ὠκεανία).

	Ἐκτασι		Πληθυσμός
1. Ἀσία	43.978.000 τετ. χλμ.	1.144.800.000	κάτοικοι
2. Ἀμερικὴ	41.142.000 » »	263.800.000	»
3. Ἀφρικὴ	29.940.000 » »	148.200.000	»
4. Εὐρώπη	11.425.000 » »	528.300.000	»
5. Ὠκεανία	8.550.000 » »	10.390.000	»
6. Ἀνταρκτικὴ	8.000.000 » »	(ἀκατοίκητη)	

Ἑρωτήσεις: Πόση είναι ἡ ὀλική ἔκτασι τῶν ἡπείρων; Πόσος είναι ὁ πληθυσμὸς ὅλης τῆς γῆς;

6. Ὠκεανοί.

Στὸ χάρτη διακρίνομε ἐπίσης πέντε μεγάλες ἐκτάσεις θαλάσσης ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς ἡπείρους. Οἱ μεγάλες αὐτὲς ἐκτάσεις τῆς θαλάσσης λέγονται Ὠκεανοί.

Οἱ Ὠκεανοὶ εἶναι πέντε.

1. Ὁ Ἀτλαντικὸς Ὠκεανὸς μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς.
2. Ὁ Μέγας ἢ Εἰρηνικὸς Ὠκεανὸς μεταξὺ Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς.
3. Ὁ Ἰνδικὸς Ὠκεανὸς μεταξὺ Ἀφρικῆς καὶ Ὠκεανίας.
4. Ὁ Βόρειος Παγωμένος Ὠκεανὸς γύρω στὸ Βόρειο Πόλο.
5. Ὁ Νότιος Παγωμένος Ὠκεανὸς γύρω στὸ Νότιο Πόλο.

Μέγεθος καὶ βάθος τῶν Ὠκεανῶν. Ὅπως ἡ ἐπιφάνεια τῆς ξηρᾶς εἶναι ἀνώμαλη, ἔχει λόφους, βουνά, ὄρη, πεδιάδες, χαράδρες, φάραγγες κλπ., ἔτσι καὶ ὁ βυθὸς τῆς θάλασσας εἶναι ἀνώμαλος. Σχηματίζονται δηλαδὴ καὶ ἐκεῖ ἀνωμαλίαι, ὅπως καὶ στὴν ἐπιφάνεια τῆς ξηρᾶς. Τὸ ψηλότερο ὄρος τῆς γῆς εἶναι τὸ Ἐβερεστ (ὑψὸς 8.840 μ.). Τὸ χαμηλότερο μέρος τῆς θάλασσας, τὸ μεγαλύτερο βάθος δηλαδὴ, εἶναι 10.790 μέτρα καὶ βρίσκεται στὸν Εἰρηνικὸ Ὠκεανό.

Σύμφωνα μὲ τὸ μέγεθός των οἱ Ὠκεανοὶ ἔχουν τὴν κάτω σειρά.

Ὠκεανοὶ	Ἐκτασι σὲ τ. χλμ.	Μεγαλύτερο βάθος
1. Εἰρηνικὸς	172.000.000	10.790 μέτρα
2. Ἀτλαντικὸς	100.000.000	8.340 »
3. Ἰνδικὸς	68.000.000	6.250 »
4. Βόρειος Παγωμένος	12.000.000	4.845 »
5. Νότιος Παγωμένος	13.000.000	3.612 »

Ἑρωτήσεις: Πόση είναι ἡ ὀλική ἔκτασι τῶν Ὠκεανῶν; Πόση είναι ἡ ὀλική ἔκτασι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς; (ἡπείρων καὶ Ὠκεανῶν).

7. Θαλάσσια ρεύματα καὶ ἄνεμοι.

Ὅλα τὰ σώματα, μαθαίνομε στὴ Φυσικὴ Πειραματικὴ, ὅταν θερμαίνονται, διαστέλλονται. Τὰ μόριά τους δηλαδὴ σπρώχνουν τὸ ἓνα τ' ἄλλο καὶ ἀπλώνουν. Γίνεται δηλαδὴ ἀπὸ τὴ θερμότητα μιὰ κίνησι τῶν μορίων.

Ὁ ἥλιος, ποὺ εἶναι πηγὴ θερμότητος, θερμαίνει τὴ γῆ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ γῆ ἔχει σχῆμα στρογγυλό, ὅλα τὰ μέρη τῆς δὲν θερμαίνονται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο. Περισσότερο θερμαίνονται τὰ μέρη ποὺ βρίσκονται στὴ μέση τῆς γῆς, γιατί ἐκεῖ πέφτουν κάθετες οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, καὶ λιγώτερο

ὅσα εἶναι πρὸς τὰ ἄκρα (τοὺς πόλους). Ὅπως θερμαίνεται ἡ ξηρά, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο θερμαίνεται καὶ ἡ θάλασσα καὶ ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀέρας πού βρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς (τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θάλασσης). Οἱ μᾶζες τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ νεροῦ τῆς θάλασσης, πού θερμαίνονται περισσότερο, διαστέλλονται καὶ σπρώχνουν τὶς γειτονικὰς τῶν. Οἱ ψυχρότερες ὁμως μᾶζες καὶ τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ νεροῦ, ἐπειδὴ εἶναι πυκνότερες, εἶναι καὶ βαρύτερες, ἔχουν ἐπομένως μεγαλύτερη πίεσι, κυλοῦν πρὸς τὸ μέρος τῶν θερμῶν καὶ τὶς διώχνουν. Ἔτσι γίνεται μιὰ συνεχὴς καὶ ἀδιάκοπη κίνησι στὶς θαλάσσιες μᾶζες τοῦ νεροῦ καὶ στὶς ἀτμοσφαιρικὰς μᾶζες τοῦ ἀέρος. Οἱ κινήσεις τοῦ ἀέρος λέγονται *ἄνεμοι*, οἱ κινήσεις τοῦ νεροῦ τῶν θαλασσῶν λέγονται *ρεύματα*.

Ὁ ἥλιος, εἵπαμε, θερμαίνει περισσότερο τὸ μέσο τῆς γῆς, πού λέγεται γι' αὐτὸ διακεκαυμένη ζώνη. Ἐκεῖ, ἐπομένως, πρέπει νὰ ζητήσωμε καὶ τὴν ἀρχὴ τῶν κινήσεων τῶν ἀνέμων καὶ τῶν ρευμάτων.

Κανονικότης τῶν ρευμάτων. Ἀφοῦ ἡ θερμότης πού δέχεται ἡ διακεκαυμένη ζώνη εἶναι πάντοτε ἡ ἴδια (κανονικὴ), καὶ τὰ ρεύματα βέβαια πού δημιουργοῦνται ἐξ αἰτίας τῆς εἶναι κανονικὰ καὶ ἔχουν διεύθυνσι ἀπὸ τὸν ἡμεμερινὸ πρὸς τοὺς πόλους καὶ ἀντίθετα.

Ἀπὸ τὸν ἡμεμερινὸ ξεκινοῦν τὰ θερμὰ ρεύματα τοῦ νεροῦ καὶ διευθύνονται πρὸς τοὺς πόλους. Ἀπὸ τοὺς πόλους ἔρχονται πάλι τὰ κρύα ρεύματα νὰ πάρουν τὴν θέσι τῶν θερμῶν. Τὰ θερμὰ πού εἶναι ἐλαφρότερα κινοῦνται ἐπάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσης. Τὰ ψυχρά, πού εἶναι βαρύτερα, κινοῦνται βαθύτερα ἀπ' αὐτὰ καὶ ἔχουν διεύθυνσι ἀπὸ τοὺς πόλους πρὸς τὸν ἡμεμερινόν.

Τὰ κυριώτερα θερμὰ θαλάσσια ρεύματα εἶναι: 1) **Τὸ ρεῦμα τοῦ Κόλπου** (τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου ἢ Γκόλφ Στρήμ), πού κινεῖται ἀπὸ τὸν ἡμεμερινὸ πρὸς τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ καὶ ἀπὸ κεῖ διευθύνεται πρὸς τὰ ΒΑ., ἔρχεται στὰ παράλια τῆς Εὐρώπης καὶ φθάνει μέχρι τοῦ Βορείου Παγωμένου Ὠκεανοῦ. 2) **Τὸ Ἰαπωνικὸ ρεῦμα** ἢ Κοῦρο-Σίβο, πού κινεῖται μετὰ τὴν Ἰαπωνίαν καὶ Β. Ἀμερικῆς.

Ὅμοια ρεύματα σχηματίζονται καὶ κινοῦνται ἀπὸ τὸν ἡμεμερινὸ καὶ πρὸς τὸ Νότιο Πόλο: 1) Μετὰ τὸν Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ Ἀφρικῆς. 2) Μετὰ τὴν Ἀφρικῆς, Ἀσίας καὶ Αὐστραλίας. 3) Μετὰ τὴν Αὐστραλίαν καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς.

Ἀπὸ τὰ ψυχρά ρεύματα τὰ σπουδαιότερα εἶναι: 1) Στὸν Ἀτλαντικὸ Ὠκεανὸ τὸ ψυχρὸ ρεῦμα τοῦ **Λαβραδόρ**, πού ἔρχεται ἀπὸ τὶς βόρειες περιοχὰς στὰ βόρεια παράλια τοῦ Καναδά, στὴ χερσόνησο Λαβραδόρ καὶ διευθύνεται πρὸς Ν.

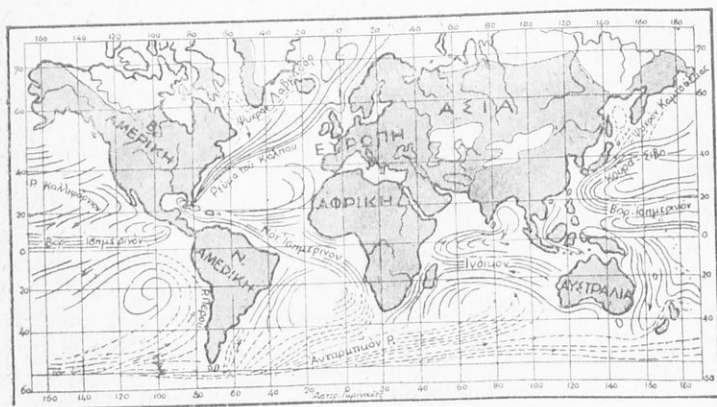
2) Στὸν Εἰρηνικὸ Ὠκεανὸ τὸ ψυχρὸ ρεῦμα τῆς **Καμπσιάντας**, πού ἔρχεται ἀπὸ τὶς βόρειες περιοχὰς στὰ παράλια τῆς Σιβηρίας, περνᾷ τὸ

Βερίγγειο πορθμό και διευθύνεται πρὸς νότον περνώντας ἀπὸ τὶς ἀνατολικὰς ἀκτὲς τῆς χερσονήσου Κατσιαάκας. Ὅμοια ψυχρὰ ρεύματα κινοῦνται καὶ στὸ νότιο ἡμισφαίριο.

Τὰ ρεύματα ἐξασκοῦν μεγάλη ἐπίδρασι στὸ κλίμα τῶν χωρῶν, ἀπὸ τὰ παράλια τῶν ὁποίων περνοῦν.

Τὰ ψυχρὰ κάνουν τὸ κλίμα τῶν γειτονικῶν χωρῶν ψυχρότερο, τὰ θερμά, θερμότερο.

Τὸ ρεῦμα τοῦ Κόλπου π.χ. ὄχι μόνον ἂν ἔλειπε, ἀλλ' ἂν ἔπεφτε ἡ θερμοκρασία του κατὰ 15° βαθμούς, ἡ Ἀγγλία, ἡ Νορβηγία, ἡ Σουηδία, ἡ Δανία, ἡ Ὁλλανδία, τὸ Βέλγιον καὶ ἡ βόρειος Γαλλία θὰ γίνονταν τόσο ψυχρὲς, ὅσο εἶναι σήμερα οἱ περιοχὲς ποὺ ζοῦν οἱ Ἑσκιμῶοι. Τόση μεγάλη

Σχ. 4. Θαλάσσια ρεύματα.

εἶναι ἡ θερμότητα ποὺ μεταφέρει τοῦτο, ὥστε καὶ δυὸ ἑκατομμύρια τόννοι γαιάνθρακος ἂν ἐκαίονταν τὸ λεπτό, δὲν θὰ μπορούσαν νὰ παράγουν τόση θερμότητα. Σὲ ὅγκο νεροῦ τόσο μεγάλο εἶναι τὸ ρεῦμα τοῦ Κόλπου, ὥστε ὁ Ἀμαζόνιος ποὺ εἶναι ὁ μεγαλύτερος σὲ ὄγκο ποταμὸς τῆς γῆς δὲν χύνει στὸν Ὠκεανὸ οὔτε τὸ ἓνα ἑκατοστὸ τοῦ ὅγκου νεροῦ του.

Ἀντίθετα πάλι ἡ χερσόνησος τοῦ Λαβραδὸρ καὶ ὁ Καναδᾶς, ποὺ βρίσκονται στὸ αὐτὸ γεωγραφικὸ πλάτος μὲ τὴν Ἀγγλία καὶ τὶς ἄλλες χώρες τῆς Εὐρώπης, ἔχουν κλίμα ψυχρὸ, ὅπως τῶν πολιτικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, γιὰ τὸς ἀκτὲς τῶν περνᾷ τὸ ψυχρὸ ρεῦμα τοῦ Λαβραδὸρ.

Γιὰ τὸ ὄχι μόνον τὸ ψυχρὸ ρεῦμα ποὺ περνᾷ κάνει ψυχρότερα τὰ μέρη ποὺ περνᾷ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνεμοι ποὺ πνέουν ἐκεῖ εἶναι ψυχροί, φέρουν χιόνια καὶ πάγους. Στὴν Εὐρώπη ὅμως οἱ ἄνεμοι ποὺ φουσκῶν ἀπὸ τὴ

θάλασσα μεταφέρουν την ύγρη θερμότητα των υδρατμών που υψώνονται απ' αυτές στο εσωτερικό της μέχρι και αυτής της 'Ελβετίας, που αν δεν υπήρχε το ρεύμα του Κόλπου, θα ήταν κι' αυτή ακατοίκητη.

8. Κύκλοι της Γήινης Σφαίρας.

Α'. Μεσημβρινοί.

Ἡ γῆ, ὅπως εἴπαμε, ἔχει σχῆμα σφαιρικό. Ἐπομένως καὶ στὸ χάρτη θὰ τὴν παραστήσωμε στρογγυλὴ σὰ σφαῖρα. Ἡ σφαῖρα παριστάνεται μὲ κύκλο, γιατί ἀπὸ οἰοδήποτε μέρος καὶ ἂν τὴν ἰδοῦμε, φαίνεται ὅτι τελειώνει σὲ κύκλο. Τῆς σφαίρας πάντοτε βλέπομε τὸ μισὸ μέρος. Γιὰ νὰ ἰδοῦμε καὶ τὸ ἄλλο μισό, πρέπει νὰ τὴ στρέψωμε. Τὸ μισὸ μέρος τῆς σφαίρας λέγεται **ἡμισφαῖριο**. Γι' αὐτὸν τὸ λόγο ἡ γῆ παριστάνεται μὲ δύο κύκλους. Ὁ ἓνας κύκλος περιλαμβάνει τὸ ἓνα ἡμισφαῖριο καὶ ὁ ἄλλος τὸ ἄλλο. Ὅταν κρατοῦμε τὴ σφαῖρα τῆς γῆς μὲ τὸν ἄξονά της κατακόρυφα, ἦτοι τὸν βόρειο πόλο πρὸς τὰ ἑπάνω καὶ τὸν νότιο πόλο πρὸς τὰ κάτω, τότε ὁ κύκλος ποὺ βλέπομε νὰ σχηματίζεται γύρω της λέγεται **μεσημβρινός**. Ὁ κύκλος αὐτὸς περνáει ἀπὸ τοὺς δύο πόλους τοῦ ἄξονος τῆς γῆς. Ὅταν στρέψωμε λίγο τὴ σφαῖρα περὶ τὸν ἄξονά της, παρουσιάζεται ἄλλος κύκλος καὶ ἄλλος καὶ ἄλλος, ὅσο ἐξακολουθοῦμε νὰ τὴν στρέφωμε σιγὰ σιγὰ.

Ἐπομένως οἱ μεσημβρινοὶ κύκλοι εἶναι ἄπειροι, καὶ ἐπειδὴ ἔχουν τὴν ἴδια ἀρχὴ καὶ τὸ αὐτὸ τέλος: ἀπὸ τὸν Β. πόλο στὸν Ν. πόλο καὶ ἀπὸ κεῖ στὸν Β. πόλο, εἶναι ἴσοι μεταξὺ τους.

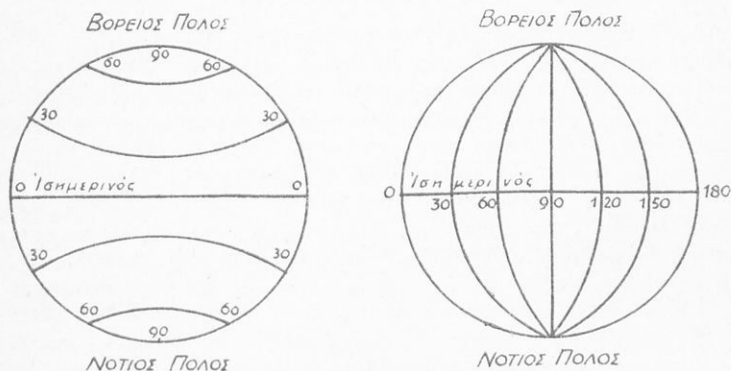
Ἐὰν ἓναν ἀπὸ τοὺς μεσημβρινοὺς αὐτοὺς πάρωμε ὡς βάσι, οἱ τόποι ποὺ εἶναι δεξιὰ του, εἶναι πρὸς ἀνατολὰς, ὅπως καὶ στὸ χάρτη, ὅπου τὸ δεξιὸ μέρος δείχνει τὴν ἀνατολή. Οἱ τόποι πάλι ποὺ εἶναι ἀριστερά του, εἶναι πρὸς δυσμὰς, ὅπως καὶ στὸ χάρτη. Ἐπομένως κάθε μεσημβρινὸς χωρίζει τὴ γῆ σὲ δύο ἡμισφαίρια: τὸ **ἀνατολικὸ** καὶ τὸ **δυτικὸ**.

Γιὰ πρῶτο μεσημβρινὸ τὰ περισσότερα κράτη χρησιμοποιοῦν στοὺς χάρτες τὸν μεσημβρινὸ τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Γρήνουιτς (Λονδῖνο - Ἀγγλίας). Οἱ χάρτες τῶν ἡμισφαιρίων τῆς γῆς ἔχουν γιὰ πρῶτο μεσημβρινὸ αὐτὸν ποὺ περνáει ἀπὸ τὴ νῆσο Φέρρο (τῶν Καναρίων νήσων).

Τὸ μεγαλύτερο μῆκος τῆς γῆς εἴπαμε ὅτι βρίσκεται στὸ μέσον της. Οἱ μεσημβρινοὶ περνώντας ἀπὸ τοὺς δύο πόλους κόβουν τὴ γῆ σ' ὅλο τὸ μῆκος της. Γιὰ τοῦτο λέμε ὅτι οἱ μεσημβρινοὶ δείχνουν τὸ **γεωγραφικὸ μῆκος** καὶ στὰ δύο ἡμισφαίρια: στὸ ἀνατολικὸ καὶ στὸ δυτικὸ. Τὸ μῆκος ποὺ μετροῦμε στὸ ἀνατολικὸ ἡμισφαῖριο λέγεται **ἀνατολικὸ γεωγραφικὸ μῆκος** καὶ τὸ μῆκος ποὺ μετροῦμε στὸ δυτικὸ ἡμισφαῖριο λέγεται **δυτικὸ γεωγραφικὸ μῆκος**. Ἡ ἀπόστασι ἐνὸς τόπου ἀπὸ τὸν πρῶτο μεσημβρινὸ λέγεται **γεωγραφικὸ μῆκος**.

Ἐάν ὁ τόπος εὐρίσκεται πρὸς Δ. τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ, τότε τὸ μῆκος λέγεται ἀνατολικὸ γεωγραφικὸ μῆκος. Ἐάν βρίσκεται πρὸς Α. τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ, τότε τὸ μῆκος λέγεται δυτικὸ γεωγραφικὸ μῆκος.

Τὰ μήκη δείχνουν στὸ χάρτη οἱ κύκλοι ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ Βόρειο Πόλο καὶ καταλήγουν στὸ Νότιο Πόλο. Οἱ κύκλοι αὐτοί, ποὺς στοὺς χάρτες

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ ΚΑΙ ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΟΙ

Σχ 5 καὶ 6.

φαίνονται σὰν γραμμὲς κατακόρυφες ἀπὸ Β. πρὸς Ν., λέγονται μεσημβρινοί.

Ὁνομάσθησαν μεσημβρινοί, διότι ὅταν ὁ ἥλιος βρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ τὸν μεσημβρινὸ ἑνὸς τόπου, ὁ τόπος αὐτὸς ἔχει μεσημβρία (μεσημέρι). Οἱ τόποι ἐπομένως ποὺ ἔχουν τὸν ἴδιο μεσημβρινό, ἔχουν τὴν ἴδια ὥρα μεσημβρία.

Β'. Παράλληλοι

Ἐάν κρατήσωμε τὴ σφαῖρα τῆς γῆς (τὴν ὑδρόγειο σφαῖρα) κατὰ τοιοῦτον τρόπο, ὥστε νὰ στηρίζεται στὸ μέσο της καὶ νᾶχωμε, ἐμπρὸς μας καὶ στὸ κέντρο τοῦ παρουσιαζομένου κύκλου τὸν Βόρειο Πόλο, τότε βλέπομε ὅλο τὸ βόρειο μέρος τῆς γῆς. Τὸ ἄλλο μέρος, ὅπου εἶναι ὁ νότιος πόλος, εἶναι τὸ νότιο μέρος τῆς γῆς. Ὁ μεγαλύτερος κύκλος ποὺ βλέπομε νὰ σχηματίζεται στὸ μέσο τῆς γῆς καὶ χωρίζει τὴ γῆ σὲ δυὸ ἴσα μέρη, λέγεται **ἰσημερινός**. Ἔτσι ὅπως κρατοῦμε τὴ σφαῖρα, βλέπομε τὸ βόρειο μέρος της, τὸ ὁποῖο λέγεται καὶ **βόρειο ἡμισφαίριο**. Τὸ ἄλλο μέρος εἶναι τὸ **νότιο ἡμισφαίριο**.

Ἐπομένως ὁ ἰσημερινός χωρίζει τὴ γῆ σὲ δύο ἡμισφαίρια: στὸ βόρειο καὶ στὸ νότιο.

Ἐὰν μὲ κέντρο τὸν πόλο σύρωμε μὲ τὸ διαβήτη καὶ ἄλλους κύκλους παραλλήλους πρὸς τὸν πρῶτο, θὰ ἴδοῦμε ὅτι οἱ κύκλοι αὐτοί, ὅσο πλησιάζουν πρὸς τοὺς πόλους, τόσο εἶναι μικρότεροι. Γι' αὐτὸ καὶ λέγομε ὅτι οἱ παραλλήλοι κύκλοι δὲν εἶναι ἴσοι πρὸς ἄλλήλους. Ὁ μεγαλύτερος ἀπ' ὅλων εἶναι ὁ ἡσημερινός. Ἡ γῆ, εἴπαμε, εἶναι πεπλατυσμένη στοὺς πόλους. Εἶναι δηλαδὴ μικρότερη ἢ ἀπόστασι ἀπὸ τοὺς πόλους ὥς τὸν ἡσημερινό. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀπόστασι αὐτῇ ἀπὸ τοὺς πόλους ὥς τὸν ἡσημερινὸ μᾶς δείχνει τὸ γεωγραφικὸ πλάτος. Τὸ πλάτος ἐπομένως τῆς γῆς μετροῦται ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότο, ἀπὸ πόλο σὲ πόλο. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ ἡσημερινὸς χωρίζει τὴ γῆ σὲ βόρειο καὶ νότιο ἡμισφαίριο, τὸ πλάτος τῆς γῆς τὸ μετροῦμε ἀπὸ τὸν ἡσημερινὸ πρὸς τοὺς πόλους. Ἡ ἀπόστασι ἀπὸ τὸν ἡσημερινὸ ὥς τὸ Βόρειο πόλο λέγεται **βόρειο γεωγραφικὸ πλάτος**, καὶ **νότιο γεωγραφικὸ πλάτος** ἡ ἀπόστασι ἀπὸ τὸν ἡσημερινὸ ὥς τὸ Νότιο πόλο. Τὸ πλάτος τὸ δείχνουν οἱ **παράλληλοι κύκλοι**.

9. Μέτρησι γεωγραφικοῦ μήκους καὶ πλάτους.

Κάθε κύκλος χωρίζεται σὲ 360 μέρη, τὰ ὁποῖα λέγονται μοῖρες· ἡ μοῖρα σὲ 60' λεπτά καὶ τὸ λεπτὸ σὲ 60'' δευτερόλεπτα. Οἱ κύκλοι τῆς γῆς χωρίζονται καὶ αὐτοὶ σὲ 360° μοῖρες. Ἡ θέσι ἐπομένως ἑνὸς τόπου ἐπὶ τῆς γῆς (τὸ μήκος καὶ τὸ πλάτος) σημειώνεται μὲ μοῖρες. Οἱ γραμμὲς τῶν κύκλων (μεσημβρινῶν καὶ παραλλήλων) ἐπάνω στὸ χάρτη μᾶς δείχνουν τὶς μοῖρες.

Τὸ μήκος μετροῦται ἐπάνω στὸν κύκλο τοῦ ἡσημερινοῦ μὲ τοὺς μεσημβρινούς κύκλους, ποὺ περνοῦν ἀπὸ ἐκεῖ. Κάθε ἡμισφαίριο, ἀνατολικὸ ἢ δυτικὸ, περιλαμβάνει μισὸ κύκλον ἡσημερινοῦ, $360 : 2 = 180^\circ$ μοῖρες. Ἐπομένως τὸ μήκος, ἡ ἀπόστασι δηλαδὴ ἑνὸς τόπου ἀπὸ τὸν πρῶτο μεσημβρινό, δυνατόν νὰ εἶναι 0 ἕως 180° μοῖρες ἀνατολικά ἢ 0 ἕως 180° μοῖρες δυτικά. Αὐτὸ τὸ ὀνομάζομε ἀνατολικὸ γεωγραφικὸ μήκος ἢ δυτικὸ γεωγραφικὸ μήκος, ἀνάλογα μὲ τὸ ἡμισφαίριο ποὺ ἐκτείνεται.

Τὸ πλάτος μετροῦται ἀπὸ τὸν ἡσημερινὸ πρὸς τοὺς πόλους. Ἡ ἀπόστασι ἀπὸ τὸν ἡσημερινὸ μέχρι τοῦ Βορείου πόλου λέγεται βόρειο γεωγραφικὸ πλάτος, καὶ ἡ ἀπόστασι ἀπὸ τὸν ἡσημερινὸ μέχρι τοῦ Νοτίου πόλου, νότιο γεωγραφικὸ πλάτος. Ἡ ἀπόστασι αὐτῇ (ἀπὸ τοῦ ἡσημερινοῦ μέχρι τοῦ ἑνὸς πόλου) εἶναι τὸ $1/4$ τοῦ κύκλου, ἥτοι $360 : 4 = 90^\circ$ μοῖρες. Τὸ γεωγραφικὸ πλάτος ἐπομένως ἑνὸς τόπου, ποὺ βρίσκεται βορείως ἢ νοτίως τοῦ ἡσημερινοῦ, δυνατόν νὰ εἶναι 0 ἕως 90° βορείως ἢ 0 ἕως 90° μοῖρες νοτίως τοῦ ἡσημερινοῦ.

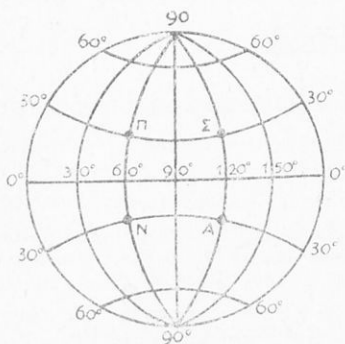
Χρησιμότης μεσημβρινῶν καὶ παραλλήλων.

Α'. Δείχνουν τὴν ἀπόστασι ἑνὸς τόπου ἀπὸ ἄλλον. Οἱ μεσημβρινοὶ μᾶς δείχνουν πόσες μοῖρες ἀπέχει ἀνατολικῶς ἢ δυτικῶς ἀπὸ τὸν πρῶτον

μεσημβρινόν. Ἡ ἀπόστασι αὐτὴ λέγεται **ἀνατολικὸ γεωγραφικὸ μῆκος**, ἂν ὁ τόπος βρίσκεται ἀνατολικά, **δυτικόν**, ἂν ὁ τόπος βρίσκεται δυτικά.

Οἱ παράλληλοι μᾶς δείχνουν πόσες μοῖρες ἀπέχει ἕνας τόπος βορείως ἢ νοτίως τοῦ ἰσημερινοῦ. Ἡ ἀπόστασι αὐτὴ λέγεται **βόρειο γεωγραφικὸ πλάτος**, ἂν ὁ τόπος βρίσκεται βορείως τοῦ ἰσημερινοῦ, **νότιο**, ἂν βρίσκεται νοτίως.

Ἡ ἀπόστασι αὐτὴ μπορεῖ νὰ λογαριασθῇ καὶ σὲ χιλιόμετρα. Γνωρίζοντες ὅτι τὸ μῆκος τοῦ μεσημβρινοῦ εἶναι 40.000.000 μ. βρίσκομε ὅτι ἡ 1 μοῖρα ἔχει μῆκος $40.000.000 : 360 \text{ μοῖρες} = 111.111 \text{ μ.}$ Ὅσες μοῖρες ἀπέχει ἕνας τόπος ἀπὸ τὸν ἄλλον, τόσες φορὲς 111 χιλμ. ἀπέχει περίπου.

ΜΕΤΡΗΣΙΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ ΜΗΚΟΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΟΥΣ

Σχ. 7.

Β'. Δείχνουν τὴν ἀκριβῆ θέσι κάθε τόπου. Οἱ μεσημβρινοί, ἐπειδὴ διευθύνονται ἀπὸ Β. πρὸς Ν., καὶ οἱ παράλληλοι ἀπὸ Δ. πρὸς Α. διασταυρῶνται σὲ ὁρισμένο σημεῖο. Ἔτσι χωρίζουν τὸ χάρτη σὲ τετραγωνίδια, τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ ὁρισθοῦν ἀκριβέστατα μὲ τοὺς ἀριθμοὺς μῆκους καὶ πλάτους πού φέρουν οἱ κύκλοι (μεσημβρινοί καὶ παράλληλοι) πού τὰ σχηματίζουν. Κάθε σημεῖο τῆς γῆς ὁρίζεται ἐπομένως μὲ ἀκρίβεια ἐπάνω στὸ χάρτη μὲ τὸ μεσημβρινὸ καὶ παράλληλο πού διασταυρῶνται ἐπάνω σ' αὐτό. (Σχ. 7).

Γ'. Δείχνουν τὴ διαφορὰ τῆς ὥρας. Γνωρίζομε ὅτι ἡ γῆ συμπληρώνει τὴν περιστροφή της γύρω στὸν ἑαυτὴ της μέσα σὲ 24 ὥρες (1 ἡμερονύκτιο). Στὸ διάστημα αὐτὸ τῶν 24 ὥρῶν κάθε τόπος ἔχει ἀλληλοδιαδόχως ἀνατολή, μεσημβρία, δύσι, μεσάνυχτα, πρωί. Ἡ γῆ στρέφεται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς. Οἱ τόποι πού βρίσκονται ἀνατολικά ἀπὸ τὸν τόπο

μας έχουν και **ἐνωρίτερα** ἀπὸ μᾶς ἀνατολὴ ἡλίου, μεσημβρία, δύσι κλπ. Οἱ τόποι πού βρίσκονται δυτικά ἔχουν **ἀργότερα** ἀπὸ μᾶς ἀνατολή, μεσημβρία κλπ.

Ὁ ἥλιος περνάει πάνω ἀπὸ τὶς 360° μοῖρες τοῦ ἡμερινοῦ κύκλου τῆς γῆς μέσα σὲ 24 ὥρες. Δηλαδή ἀπὸ μοῖρα σὲ μοῖρα χρειάζεται (24 ὥρες : $360^\circ = 24 \times 60 = 1440$ λεπτά : $360^\circ = 4'$) τέσσερα λεπτά.

Κάθε τόπος ἔχει καὶ τὸν μεσημβρινό του. Ἐπομένως καὶ κάθε μεσημβρινὸς ἐπάνω στὸ χάρτη δείχνει πόσες ὥρες ἢ λεπτά ἔχουν οἱ τόποι ἀπὸ τοὺς ὁποίους περνάει ἐνωρίτερα ἢ ἀργότερα ἀνατολή, μεσημβρία, δύσι, μεσάνυχτα, πρῶτὴ ἀπὸ τὸ διπλάνο του μεσημβρινό. Ἐνωρίτερα ἂν ὁ ἄλλος μεσημβρινὸς εἶναι δυτικὰ ἀπ' αὐτοὺς, ἀργότερα ἂν εἶναι ἀνατολικά.

Π. χ. ἡ πόλις πού εἶναι **ἀνατολικά** ἀπὸ τὰς Ἀθήνας 5° μοῖρες ἔχει $5^\circ \times 4 = 20'$ τῆς ὥρας **ἐνωρίτερα** ἀνατολή, μεσημβρία κλπ. Καὶ ἡ πόλις πού εἶναι 15° **δυτικά** ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἔχει $15^\circ \times 4' = 60'$ λεπτά, ἥτοι 1 ὥρα **ἀργότερα** ἀνατολή κλπ.

Δηλαδή ἂν στὴν Ἀθήνα ἡ ὥρα εἶναι 8 π. μ., στὴν πρώτη πόλι ἡ ὥρα εἶναι $8 + 20 = 8$ καὶ $20'$ π. μ. Καὶ στὴ δεύτερη πόλι ἡ ὥρα θὰ εἶναι $8 - 1 = 7$ π. μ.

10. Ζῶνες ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς.

Ἡ γῆ, καθὼς στρέφεται γύρω στὸν ἑαυτὴ της καὶ στὸν ἥλιο, κλίνει ὅπως ἡ σβούρα, πότε δεξιά, πότε ἀριστερά. Λόγω τῆς κλίσεως αὐτῆς οἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου δὲν λέφτουν πάντοτε κάθετα ἐπάνω στὰ ἴδια μέρη τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ὅταν ἡ γῆ βρίσκεται ὀρθία, τὸ μέρος πού εἶναι γύρω στὸν ἡμερινὸ δέχεται κατακόρυφα τὶς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, ἐνῶ τὰ ἄλλα μέρη (βορειότερα καὶ νοτιότερα τοῦ ἡμερινοῦ) τὶς δέχονται πλάγια καὶ τὰ μέρη πού βρίσκονται γύρω στοὺς πόλους πλάγιωτερα. Ἐπομένως οἱ χῶρες πού εἶναι κοντὰ στὸν ἡμερινὸ δέχονται περισσότερη θερμότητα (ψήνει, ὅπως λέγουν, ὁ ἥλιος τὸ ψωμί). Ὁ ἥλιος ὁμως δὲν βρίσκεται πάντοτε ἀπάνω στὸν κύκλο τοῦ ἡμερινοῦ 0° . Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ γῆ κλίνει ὅπως ἡ σβούρα, ὁ ἥλιος πότε εἶναι κάθετα τὶς ἀκτίνες βορειότερα τοῦ ἡμερινοῦ μέχρι τοῦ $23^\circ 27'$ παραλλήλου κύκλου (τροπικοῦ τοῦ Καρκίνου), πότε νοτιότερα μέχρι τοῦ $23^\circ 27'$ παραλλήλου κύκλου (τροπικοῦ τοῦ Αἰγόκερω). Ὅλο αὐτὸ τὸ τμήμα τῆς γῆς, πού βρίσκεται ἀνάμεσα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δύο κύκλους, εἶναι τὸ θερμότερο. Καὶ ἐπειδὴ μοιάζει μὲ ζώνη, γύρω στὴν ὑδρόγειο σφαῖρα λέγεται **θερμὴ ἢ διακεκαυμένη ζώνη**.

Ἀπὸ τὸν $23^\circ 27'$ κύκλο, πού λέγεται τροπικὸς τοῦ Καρκίνου καὶ εἶναι βορείως τοῦ ἡμερινοῦ, μέχρι τοῦ $66^\circ 33'$ βορείου παραλλήλου κύκλου καὶ ἀπὸ τὸν $23^\circ 27'$ παραλλήλο κύκλο πού λέγεται τροπικὸς τοῦ Αἰγόκερω καὶ εἶναι νοτίως τοῦ ἡμερινοῦ μέχρι τοῦ $66^\circ 33'$ νοτίου παραλλήλου κύκλου

οἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου πέφτουν πλαγίως. Ἡ θερμοκρασία, ποὺ δέχονται αὐτὲς οἱ δύο ζώνες, εἶναι μέτρια. Ἔχουν δηλαδὴ μέτριο ψῦχος καὶ μέτρια ζέστη. Τὸ ποσὸ τῆς θερμοκρασίας εἶναι μέτριο, εὐκρατο. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ζώνες αὐτὲς λέγονται εὐκρατοὶ **βόρεια εὐκρατος ζώνη, νότια εὐκρατος ζώνη**. Ἀπὸ τὸν $66^{\circ} 33'$ παράλληλο κύκλο βορείως καὶ νοτίως τοῦ ἰσημερινοῦ μέχρι τῶν πόλων, οἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου πέφτουν πλαγιώτερα. Ἡ θερμοκρασία εἶναι μικρότερη, τὸ ψῦχος δοιμύ, χιόνια, πάγοι. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ζώνες αὐτὲς λέγονται παγωμένες ἢ κατεψυγμένες: **βόρεια κατεψυγμένη ζώνη, νότια κατεψυγμένη ζώνη**. Οἱ παράλληλοι κύκλοι $66^{\circ} 33'$ βορείως καὶ $66^{\circ} 33'$

Σχ. 8. Ζώνες ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς.

νοτίως τοῦ ἰσημερινοῦ, ποὺ καθορίζουν τὶς ζώνες αὐτὲς, λέγονται: βόρειος πολικὸς κύκλος, νότιος πολικὸς κύκλος.

Ἔτσι στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς διακρίνομε πέντε ζώνες. Στὴ μέση τῆς γῆς, γύρω στὸν ἰσημερινό, τὴν διακεκαυμένη ζώνη. Ἀπὸ τὰ δύο μέρη ποὺ τελειώνει ἡ διακεκαυμένη ζώνη ἕως τοὺς πολικοὺς κύκλους εἶναι οἱ δύο εὐκρατες ζώνες, ἡ βόρεια εὐκρατος καὶ ἡ νότια εὐκρατος. Καὶ πέρα ἀπὸ τοὺς πολικοὺς κύκλους ὡς τοὺς πόλους οἱ δύο κατεψυγμένες ἢ παγωμένες ζώνες, ἡ βόρεια παγωμένη καὶ ἡ νότια παγωμένη ζώνη.

11. Φυτὰ καὶ ζῶα.

Τὰ φυτὰ γὰρ νὰ ἀναπτυχθοῦν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ χῶμα, ὕγρασία (νερό), θερμότητα καὶ φῶς (ἥλιο).

Κάθε φυτὸ μὲ τὶς τρίχες τῶν ριζῶν του ἀπορροφᾷ ἀπὸ τὴ γῆ (ἀπὸ τὸ χῶμα) τὴν τροφή του. Γιὰ νὰ μπορῇ νὰ τὴν ἀπορροφήσῃ, πρέπει τὸ

χῶμα νά είναι ὑγρό. Νά βρέξη δηλαδή, νά διαλυθοῦν οἱ θρεπτικὲς οὐσίες πού ἔχει τὸ χῶμα, καὶ τὸν ζωμὸ αὐτὸ νά τὸν ἀπορροφήσῃ τὸ φυτὸ. Ὁ φλοιὸς τοῦ φυτοῦ φέρει τὸν ζωμὸ στὰ φύλλα, ὅπως τὸ φυτίλι τὸ λάδι τοῦ καντηλιοῦ ἢ τὸ πετρέλαιο τῆς λάμπας. Ἐκεῖ μὲ τὴν ἐπίδρασι τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ὁ ζωμὸς χωνεύει, γίνεται χυμὸς (αἷμα) καὶ ὁ χυμὸς κατεβαίνει καὶ τρέφει ὅλα τὰ μέρη τοῦ φυτοῦ. Ὡστε χῶμα, νερὸ καὶ ἥλιος εἶναι ἀπαραίτητα στοιχεῖα γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τῶν φυτῶν. Σ' αὐτὸ πρέπει νά προσθέσωμε καὶ τὴν θερμότητα, γιατί ἂν δὲν ὑπάρχῃ καὶ ἡ σχετικὴ θερμότης, τὸ φυτὸ θὰ παγώσῃ καὶ θὰ ξεραθῇ.

Ἔχομε τόπους μὲ ἄφθονα νερά, ἄλλους μὲ ὀλιγώτερα καὶ ἄλλους μὲ ἐλάχιστα ἢ καθόλου. Στους πρώτους τόπους εὐδοκιοῦν φυτὰ πού ἀγαποῦν τὰ ἄφθονα νερά, στοὺς ἄλλους φυτὰ πού ἀρκοῦνται σὲ λιγώτερο νερὸ καὶ στοὺς ἄλλους πού ἀρκοῦνται σὲ ἐλάχιστο (στὴν ὑγρασία τοῦ ἀέρος) ἢ δὲν ἔχομε καθόλου φυτὰ.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν θερμότητα. Ἄλλα φυτὰ γιὰ νά ἀναπτυχθοῦν θέλουν πολλὴ θερμότητα, ἄλλα λιγώτερη καὶ ἄλλα ἐλαχίστη.

Χωρὶς φῶς, ὅμως, δὲν ἀναπτύσσεται κανένα φυτὸ.

Τὰ **ζῶα** τρέφονται ἢ μὲ φυτὰ ἢ μὲ ἄλλα ζῶα. Τὰ περισσότερα καὶ ὠφελιμώτερα ζῶα εἶναι τὰ φυτοφάγα. Τὰ σαρκοφάγα εἶναι ὀλιγώτερα. Ὅπου ὑπάρχει ἄφθονη βλάστησι, ἐκεῖ θὰ ζοῦν καὶ πολλὰ ζῶα χορτοφάγα. Ὅπου πολλὰ ζῶα χορτοφάγα, ἐκεῖ καὶ πολλὰ σαρκοφάγα.

Οἱ **ἄνθρωποι**. Καὶ οἱ ἄνθρωποι τρέφονται μὲ χόρτα, καρποὺς καὶ κρέας. Ἐπομένως καὶ αὐτοὶ θὰ προτιμήσουν νά κατοικήσουν σὲ μέρη πού θὰ ἔχουν ἄφθονη βλάστησι, ἄφθονα φυτὰ, καρποὺς, ζῶα.

12. Θερμότης. Ζῶα. Φυτὰ.

Ὅπου ἡ θερμότης εἶναι μεγαλύτερη, ἐκεῖ εἶναι μεγαλύτερη καὶ ἡ ἐξάιμισι. Ἐπομένως καὶ περισσότερα σύννεφα. Ἄν τὰ σύννεφα συναντοῦν στὸ δρόμο τους ψυχρὸν ἀέρα, θὰ γίνουν βροχή. Ἀφθονία νεροῦ σημαίνει ἄφθονη βλάστησι κ.τ.λ.

Τὰ περισσότερα εἶδη φυτῶν ἀναπτύσσονται σὲ μέρη θερμὰ μὲ ἄφθονα νερά. Κοντὰ στὰ φυτὰ, τὰ ζῶα καὶ οἱ ἄνθρωποι.

Ἐπομένως ἡ διακεκαυμένη ζώνη ἔχει τὰ ἀφθονώτερα φυτὰ καὶ ζῶα στὰ μέρη ἐκεῖνα, πού δέχονται πολλὰς βροχὰς καὶ ἔχουν ἄφθονα νερά (ποταμούς, λίμνες). Οἱ εὐκρατες ζῶνες ἔχουν ὀλιγώτερα φυτὰ καὶ ζῶα, καὶ οἱ κατεψυγμένες ἐλάχιστα ἢ καθόλου, γιατί εἶναι σκεπασμένες μὲ πάγους.

13. Οἱ ἄνθρωποι τῶν διαφόρων ζωνῶν χθὲς καὶ σήμερα.

α) **Χθὲς**. Ὅπου ὁ ἄνθρωπος εὗρισκε ἄφθονη τροφή χωρὶς νά ἐργάζεται, ἔμεινε ἀπολίτιστος. Ἀν προώδευσε δηλαδή στὶς τέχνες καὶ τίς ἐπι-

στήμες. "Οπου δὲν εὑρίσκει ἀφθονή τροφή (ὅπως στὶς εὐκρατές ζῶνες), ἀναγκάστηκε νὰ σκεφθῇ καὶ νὰ βρῇ τέχνες καὶ ἐπιστήμες. Ἐγίνε γεωργός, γιὰ νὰ ἔχη τροφή τὸ χειμῶνα. Ἐκτίσε σπίτια, γιὰ νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τὴ βροχή, τὸ χιόνι καὶ τὸ κρύο. Ἐφεῦρε τέχνες, γιὰ νὰ ἀνταλλάσσει τὰ προϊόντα τῆς τέχνης μὲ τροφή κ.λ.π.

Στὶς κατεφυγμένες ζῶνες ἐλάχιστοι ἄνθρωποι κατοικοῦν, καὶ ἐκεῖνοι πρὸς τὰ σύνορα τῶν εὐκρατῶν ζωνῶν, ὅπου ζοῦν μὲ τὴν ἀλιεία καὶ τὸ κυνήγι. Δὲν ἔκτισαν πόλεις καὶ μεγάλους συνοικισμούς, δὲν προώδευσαν στὶς τέχνες καὶ τὶς ἐπιστήμες, γιὰτὶ ὅλα αὐτὰ χρειάζονται καὶ μόνιμη ἐγκατάστασι.

Ἐπομένως κάθε τόπος τῆς γῆς ἔχει διαφορετικὸ πολιτισμό, πὺν ἔξαρτᾶται ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς θερμοκρασίας, τῆς ὑγρασίας καὶ τῆς βλαστήσεως πὺν ἐπικρατεῖ ἐκεῖ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἔδαφος ἐνὸς τόπου συμβαίνει νὰ εἶναι ἀνώμαλο (λόφοι, βουνά, ὄρη, πεδιάδες) ἢ νὰ ἔχη διαφορετικὴ θέσι (παραθαλάσσιο, παραλίμνιο, μεσόγειο), καὶ τῆς ἴδιας χώρας οἱ ἄνθρωποι διαφέρουν σὲ πολιτισμό, τέχνες, ἐπαγγέλματα, τὰ ὅποια εἶναι πάντοτε ἀνάλογα πρὸς τὸν τόπο πὺν κατοικοῦν. Π.χ. οἱ ἄνθρωποι τῶν παραλίων εἶναι οἱ περισσότεροί ἀλιεῖς καὶ ναυτικοί, τῶν πεδιάδων γεωργοί, τῶν ὄρεων μερῶν κτηνοτρόφοι κ.λ.π.

Συμπέρασμα. Κάθε τόπος, λόγῳ τῆς διαφορᾶς τῶν γεωγραφικῶν συνθηκῶν του, ἔχει καὶ διαφορετικὸ πολιτισμό. Ἀπ' αὐτὸ προέρχονται οἱ ποικιλίες τῶν λαῶν, τῶν τεχνῶν, τῶν βαθμίδων τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι συνδεδεμένος μὲ τὴ γῆ πὺν κατοικεῖ ὅπως τὸ φυτὸ. Ἡ διαφορὰ εἶναι μόνο σὲ τοῦτο: ὅτι αὐτὸς μπορεῖ νὰ ἀλλάξῃ τὸν τόπο τῆς γεννήσεώς του, τὸ ζῶο ἐπίσης μέχρις ἐνὸς σημείου, τὸ φυτὸ ὄχι.

Σ' αὐτὴ τὴ διαφορὰ βρίσκεται καὶ ἡ διαφορὰ τῶν ἀνθρώπων.

Λαοὶ πὺν ἔμειναν κλεισμένοι καὶ ἀπομονωμένοι στὸν τόπο τους, προήχθησαν ὡς ἓνα σημεῖο καὶ σταμάτησαν ἐκεῖ ὅπως τὸ φυτὸ. Ἐνῶ ἄλλοι λαοί: ἐμπορικοὶ καὶ ναυτικοί, ὅπως οἱ Ἕλληνες χθές, οἱ Εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ σήμερα, μέσα σὲ διάστημα ὀλίγων ἑκατονταετηρίδων κατῳρῶσαν χάρις στὸ ἐμπόριο καὶ τὴν ναυτιλία νὰ προοδεύουν καὶ νὰ προαγάγουν τὸν πολιτισμὸ των.

β) **Σήμερα.** Χθές πὺν τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας ἦταν λιγοστὰ καὶ ἡ συγκοινωνία καὶ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν διαφορῶν λαῶν ἦταν δύσκολη, οἱ λαοί, πὺν ἦταν ἀπομονωμένοι, ἔμειναν καὶ καθυστερημένοι.

Σήμερα ὅμως, πὺν τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας ἐπλήθυναν καὶ κάθε ἄνθρωπος, σὲ ὅποιοδήποτε σημεῖο τῆς γῆς κι' ἂν βρίσκεται, μπορεῖ νὰ ταξιδεύῃ ὅπου θέλει μὲ μεγάλη εὐκολία χάρις στὸ αὐτοκίνητο, τὸ σιδηρόδρομο, τὸ ἀτμόπλοιο, τὸ ἀεροπλάνο.

Σήμερα ἀκόμα, πὺν μὲ τὴν εὐκολία τοῦ τηλεγράφου καὶ τηλεφώνου μπορεῖ νὰ συνεννοηθῇ μὲ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς ὑδρογείου σφαίρας καὶ πὺν

τὸ ραδιόφωνο μᾶς φέρει ἀμέσως τὶς εἰδήσεις, τὴ μουσική, τοὺς χοροὺς ὅλων τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου...

Σήμερα τὰ πράγματα ἄλλαξαν. Οἱ χθὲς ἀπολίτιστοι λαοὶ ἔγιναν πολιτισμένοι. Οἱ καλύβες ἔγιναν μέγαρα καὶ τὰ σπίτια οὐρανοξύστες.

Ἄγριες καὶ ἀκατοίκητες πρὶν περιοχὲς κατοικήθηκαν σήμερα, γιατί ἀνοίχτηκαν μεταλλεῖα, κτίστηκαν ἐργοστάσια, ἔγιναν δρόμοι καὶ σιδηρόδρομοι ἐκεῖ πού οὔτε μουλάρι μπορούσε ν' ἀνεβῇ. Ἡ εὐκολὴ καὶ ταχεῖα συγκοινωνία καὶ ἐπικοινωνία μεταξὺ ὅλων τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου διέδωκαν τὴν πρόοδο καὶ τὸν πολιτισμὸ σ' ὅλον τὸν κόσμον.

Σχολεῖα ἔγιναν παντοῦ καὶ οἱ πρὶν ἄγριοι καὶ ἀπολίτιστοι λαοὶ ἔμαθαν γράμματα, τέχνες, ἐπιστῆμες, προώδεψαν.

Οἱ παλιὲς ἄγριες συνήθειες ἔσβησαν καὶ ἡ ἀνθρωπότης σὰν μιὰ οἰκογένεια ἐργάζεται καὶ παράγει ὄχι μονάχα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ὁ καθένας, ἀλλὰ γιὰ ὅλους. Γιατὶ τὰ ἐμπορεύματα καὶ ἡ παραγωγὴ τοῦ κάθε τόπου εὐκόλα μποροῦν νὰ μεταφερθοῦν ἀπὸ ἓνα μέρος στὸ ἄλλο. Ἡ σταφίδα μας καὶ ὁ καπνὸς μας ταξιδεύουν σ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ὅπως ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου μᾶς ἔρχονται τόσα πράγματα πού δὲ βγάζει ὁ τόπος μας.

Μαζὶ μὲ τὸν πολιτισμὸ καὶ ὁ χαρακτήρας τῶν ἀνθρώπων ἄλλαξε. Ἔτσι ὅ,τι διαβάζουμε σὲ παλιὰ βιβλία γεωγραφίας, σὲ περιγραφὰς περηγητῶν, νὰ μὴ τὸ θεωροῦμε ὅτι ὑπάρχει καὶ σήμερα. Σήμερα ὅλοι οἱ λαοὶ μπῆκαν στὸ δρόμο τοῦ πολιτισμοῦ καὶ προσπαθοῦν νὰ ἀποκλήσουν ὅ,τι εἶχε ἢ ἔχει ὁ πιὸ πολιτισμένος.

Ἡ ἀμιλλα αὐτὴ στὸν πολιτισμὸ, πού ἐπικρατεῖ σὲ ὅλο τὸν κόσμον σήμερα, δὲν πρέπει νὰ λείψῃ κι' ἀπὸ μᾶς.

Πρέπει ὅλοι μας νὰ φροντίζουμε νὰ γίνουμε καλύτεροι, πιὸ πολιτισμένοι, πιὸ προηγμένοι ἀπὸ ὅ,τι εἴμαστε χθὲς.

Αὐτὸ ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον μας, αὐτὸ ἐπιβάλλει ἡ ἱστορία μας.

Γιατὶ ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος εἶναι καὶ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦταν πρῶτοι στὸν πολιτισμὸ, ἔτσι πρέπει νὰ γίνουμε κι' ἐμεῖς πρῶτοι.

14. Ἡ ἀτμόσφαιρα.

Α'. Πάχος τῆς ἀτμοσφαίρας.

Ἡ γῆ εἶπαμε ὅτι εἶναι στρογγυλὴ σὰ σφαῖρα. Ἡ λαστιχένια σφαῖρα μὲ τὴν ὁποία παίζουμε, ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα λεπτὸ περίβλημα ἐλαστικοῦ. Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς εἶναι ἄδειο.

Ἡ γῆϊνη σφαῖρα ἔχει καὶ αὐτὴ ἓνα λεπτὸ περίβλημα, τὸν στερεὸ φλοιό της, αὐτὸν τὸν ὁποῖον συνήθως λέγομε γῆ. Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς λέγονν ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ λυωμένη μᾶζα μετάλλων.

Ἀλλὰ καὶ ἐξωτερικῶς ἡ γῆ ἔχει ἄλλο περίβλημα, τὸν ἀέρα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κινουῦνται οἱ ἀτμοὶ (τὰ σύννεφα), γι' αὐτὸ καὶ λέγεται σφαῖρα τῶν ἀτμῶν = **ἀτμόσφαιρα**. Τὸ πάχος (ἢ διάμετρος τῆς γῆς εἶναι 12.750 χλμ.). Τὸ πάχος ὅμως τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς εἶναι μόλις 59 χλμ. Ἄν παραστή-
σωμε τῇ γῇ μὲ σφαῖρα ὕψους 2,40 μέτρων, τὸ πάχος τῆς λιθοσφαίρας (τὸ λάστιχό της) πρέπει νὰ ἔχῃ πάχος μόνον ἓνα ἑκατοστὸ τοῦ μέτρου. Ἄν τὴν

Σχ. 9. Πάχος γῆινου φλοιοῦ καὶ ἀτμοσφαίρας.

παραστήσωμε μὲ 0,24 μ., τὸ πάχος πρέπει νὰ εἶναι ἓνα χιλιοστὸ. Τόσο λεπτὸς εἶναι ὁ φλοιὸς τῆς γῆς. Τὸ πάχος τῆς ἀτμοσφαίρας ὑπολογίζεται 100 — 400 χλμ. Κυρίως ὅμως μέχρι 80 — 100 χλμ. εἶναι καθ' αὐτοῦ ἀτμόσφαιρα.

Β'. Ὑποστατικά τοῦ ἀέρος.

Ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀέρας ἀποτελεῖται (κατὰ τὰ 4/5) ἀπὸ αἷωτο καὶ (1/5) ἀπὸ ὀξυγόνο. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ συστατικά του ὁ ἀέρας περιέχει καὶ τὰ ἑξῆς ἀέρια. Ἀνθρακικὸν ὀξὺ 0,03 0/0 καὶ πάρα πολὺ ὀλίγο ἥλιο.

Ὅσο ψηλότερα ἀνεβαίνουμε, τόσο τὸ ὀξυγόνο εἶναι ὀλιγώτερο καὶ στὴ θέσι του βρίσκομε ἓνα ἄλλο ἀέριο, τὸ ὕδρογόνο. Πέρα ὅπὸ τὰ 50 χιλιόμ. τὸ ὕψος ὀλιγοστεύει καὶ τὸ αἷωτο καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα γίνεται ἀκόμη ἀραιότερη.

Μέσα στὸν ἀέρα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀέρια αὐτὰ κινουῦνται καὶ οἱ ἀτμοὶ τοῦ νεροῦ (σύννεφα) καθὼς καὶ λεπτότατα μόρια σκόνης, ποὺ τὰ παρα-
σύρει ὁ ἄνεμος μαζὶ μὲ τὰ ἀπειρα μικρόβιά της.

Γ'. Θερμοκρασία.

Ἡ ἀτμόσφαιρα περιβάλλει τὴ γῆ ὅπως τὸ γυαλὶ τὸ θερμοκήπιο. Ἄν ἀφήναμε τὰ φυτὰ τοῦ θερμοκηπίου ἑξέσκεπα στὸ κρύο τοῦ χειμῶνα, θὰ πά-

γωναν, θά ξεραίνονταν, θά απέθνησκαν. Τὸ ἴδιο θά πάθαιναν τὰ φυτὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ εὐρίσκονται στὴ γῇ, ἂν ἔλειπε τὸ περίβλημα τῆς ἀτμοσφαιρας. Γιατί; Διότι πέρα ἀπὸ τὴ γῆνιν ἀτμόσφαιρα ἐπικρατεῖ τὸ ἀπόλυτο ψῦχος τοῦ χάους, 273° ὑπὸ τὸ μηδέν.

Ὁ αἶρας εἶναι δυσθερμαγωγός, δηλ. δύσκολα θερμαίνεται καὶ δύσκολα χάνει τὴ θερμότητα. Εἶναι ὅμως εὐδιαπέραστος ἀπὸ τὶς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, ποὺ φθάνουν στὴ γῇ καὶ τὴ θερμαίνουν. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ποὺ θερμαίνεται, θερμαίνει μὲ τὴ σειρὰ τῆς καὶ τὰ στρώματα τοῦ αἶρα ποὺ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειά τῆς. Ὁ αἶρας, ὅταν ζεσταθῇ, διαστέλλεται καὶ τότε σχηματίζονται ἄνεμοι, ἀλλ' ἡ θερμότητα δὲν χάνεται. Ἡ ἀτμόσφαιρα δὲν τὴν ἀντανακλᾷ στὸ ἄπειρο παρὰ βραδύτατα. Ὑπέλογισθη ὅτι ἡ θερμοκρασία τοῦ αἶρα ὀλιγοστεύει κατὰ 1 βαθμὸ καθε 150—200 μέτρα ὕψος.

Δ'. Ἄνεμοι.

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς (ξηρὰ καὶ θάλασσα) ποὺ θερμαίνεται, θερμαίνει καὶ αὐτὴ μὲ ἀκτινοβολία τὸ κατώτερο στρώμα τοῦ αἶρα, ποὺ βρῖσκεται κοντὰ στὴν ἐπιφάνειά τῆς. Τὸ στρώμα τοῦ αἶρα ποὺ θερμάνθηκε διαστέλλεται, γίνεται δηλαδὴ ἀραιότερο, ἐλαφρότερο καὶ σὰν ἐλαφρότερο ἀνέρχεται. Στὴ θέσι τοῦ ἔρχεται ὁ ψυχρὸς αἶρας, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται ὑπεράνω του, γιατί εἶναι πυκνότερος, ἄρα βαρύτερος (ἔχει ὑψηλὴ πίεσι). Τὸ φαινόμενο αὐτὸ γίνεται παντοῦ. Περισσότερο ὅμως καὶ χωρὶς διακοπὴ στὴ διακεκαυμένη ζώνη, ἡ ὁποία θερμαίνεται καὶ περισσότερο. Ἐκεῖ ἐπομένως πρέπει νὰ ζητήσωμε τὴν ἀρχή, τὴν πηγὴ τῶν ἀνέμων.

Οἱ ἄνεμοι ὅμως δὲν ἔχουν τὴν ἴδια κανονικότητα μὲ τὰ ρεύματα τῆς θαλάσσης. Ἴδου ἡ αἰτία:

1) Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς δὲν θερμαίνεται παντοῦ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο (τὸ νερὸ εἶναι δυσθερμαγωγός, ἡ ξηρὰ εὐθερμαγωγός).

2) Ἐπειδὴ ἡ ἐπιφάνεια τῆς ξηρᾶς εἶναι ἀνώμαλη, ὁ ἄνεμος στὸ δρόμο του συναντᾷ ἐμπόδια (κτίρια, λόφους, βουνά, ὄρη).

3) Ὁ αἶρας τῆς ἀτμοσφαιρας, περιστρεφόμενος μαζί μὲ τὴ γῇ, ἔχει καὶ αὐτὸς περιστροφικὴ κίνησι ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, ἡ ὁποία ἐμποδίζει καὶ αὐτὴ τὸν ὁμαλὸ δρόμο τῶν ἀνέμων ἀπὸ τὰ θερμὰ μέρη (ισημερινὸ) πρὸς τὰ ψυχρὰ (τοὺς πόλους) καὶ τὴν κατακόρυφο ἄνοδό τους στὴν ἀτμόσφαιρα.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμπόδια γίνονται ἀφορμὴ νὰ ἔχουν οἱ ἄνεμοι διάφορες διευθύνσεις καὶ διάφορες ταχύτητες.

Οἱ ἄνεμοι παίρνουν τὸ ὄνομά τους ἀπὸ τὴν διεύθυνσι ποὺ ἔρχονται. Καὶ ἐπειδὴ πνέουν ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, λαμβάνουν

ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὶς ὀνομασίες των. Ἔχουν ὁμοῦ καὶ ἄλλες, τὶς ἑξῆς:

B.	=	Borras	ἢ	Τραμουντάνα
BA.	=	Μέσης	ἢ	Γραιγος
A.	=	Ἀπηλιώτης	ἢ	Λεβάντες
NA.	=	Εὐρος	ἢ	Σιρόκος
N.	=	Νότος	ἢ	Ὅστρια
ND.	=	Λίβας	ἢ	Γαρμπής
Δ.	=	Ζέφυρος	ἢ	Πονέντες
ΒΔ.	=	Σκείρων	ἢ	Μαϊστρος

Ἡ ταχύτης τῶν ἀνέμων δὲν εἶναι πάντοτε ἡ ἴδια. Ποικίλλει ἀπὸ 0,3 ἕως 38,6 καὶ ἄνω μέτρα τὸ δευτερόλεπτο. Ἀνάλογα μὲ τὴν ταχύτητα ποῦ ἔχουν, οἱ ἄνεμοι παίρνουν καὶ διαφορετικὸ ὄνομα.

Κυριώτερα ὀνόματα

Ἀσθενής	ταχύτης	1,6	μ.	ἕως	6,3	μ.	τὸ 1	δευτερ.
Μέτριος	»	5,5	μ.	»	10,8	μ.	» 1	»
Ἰσχυρὸς	»	10,8	μ.	»	13,8	μ.	» 1	»
Σφοδρὸς	»	13,9	μ.	»	20,7	μ.	» 1	»
Θύελλα	»	20,8	μ.	»	24,4	μ.	» 1	»
Ἰσχυρὰ θύελλα (καταιγίδα)	»	24,5	μ.	»	38,5	μ.	» 1	»
Λαίλαψ (τυφώνας)	»	38,6	μ.	καὶ ἄνω	μ.	» 1	»	»

Συμπέρασμα. Ἡ διαφορὰ τῆς θερμοκρασίας τῶν στρωμάτων τοῦ ἀέρος δημιουργεῖ τὶς κινήσεις τοῦ ἀέρος (τοὺς ἀνέμους). Ὁ θερμὸς ἄνεμος εἶναι ἐλαφρότερος, ἀσχεῖ ὀλιγώτερη πίεσι (χαμηλὴ πίεσι), ἐνῶ ὁ ψυχρὸς ἄνεμος ὡς βαρύτερος μεγαλύτερη (ὕψηλὴ πίεσι). Ἀπὸ τῆς διαφορὰς τῶν πιέσεων δημιουργοῦνται οἱ κινήσεις τοῦ ἀέρος, οἱ ἄνεμοι. Ἀπὸ τὰ ἐμπόδια δὲ ποῦ συναντοῦν, προέρχονται οἱ διαφορᾶς τῶν διευθύνσεων καὶ τῶν ταχυτήτων τῶν ἀνέμων.

Ἄνεμοι ἀληγεῖς, ἀνταληγεῖς, μουσῶνες κλπ. Οἱ ἄνεμοι οἱ ὁποῖοι σχηματίζονται γύρω στὸν ἰσημερινὸ καὶ πνέουν πρὸς τοὺς πόλους, λέγονται **ἀληγεῖς** (διότι δὲν λήγουν ποτέ, διαρκοῦν δηλαδὴ ὁλόκληρο τὸ ἔτος).

Οἱ ἄνεμοι ποῦ πνέουν ἀπὸ τοὺς πόλους πρὸς τὸν ἰσημερινό, λέγονται **ἀνταληγεῖς**.

Οἱ ἄνεμοι οἱ ὁποῖοι πνέουν σὲ ὀρισμένα μέρη καὶ ὀρισμένες ἐποχές, λέγονται **μουσῶνες** (ἐκ τῆς ἀραβικῆς λέξεως μουσίν=ἐποχὴ) ἢ ἔχουν διάφορα τοπικὰ ὀνόματα, ὅπως **μελτέμια**. Ἐπειδὴ ὑπάρχει διαφορὰ θερμοκρασίας μεταξὺ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς, στὰ παράλια μέρη δημιουργοῦνται μικρᾶς ἐκτάσεως ἄνεμοι, οἱ ὁποῖοι λέγονται αἶρες (θαλάσσια αἶρα, ἀπόγειος αἶρα). Τὴν ἡμέρα ἡ ξηρὰ θερμαίνεται γρηγορώτερα ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ θερμαίνει τὸ πλησίον αὐτῆς στρώμα ἀέρος. Τοῦτο ἀνέρχεται. Στὴ θέσι του ἔρχεται

ὁ ψυχρότερος ἀέρας, πού βρίσκεται στήν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης. Ὁ ἄνεμος αὐτός λέγεται **θαλάσσια αὔρα**. Τό βράδυ πού ἡ ξηρά κρυώνει ἔνωρίτερα, πνέει ἄνεμος ἀπό τήν ξηρά στή θάλασσα, ἡ **ἀπόγειος αὔρα**.

Ε'. Ὑγρασία.

Ὁ ἥλιος μέ τή θερμότητα τῶν ἀκτίνων του ἐξατμίζει τό νερό πού βρίσκεται στήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς (τῶν θαλασσῶν, λιμνῶν, ποταμῶν κλπ.). Οἱ ἀτμοί τοῦ νεροῦ, οἱ ὕδατιμοί, σάν ἐλαφρότεροι ἀπ' τόν ἀέρα πού τοὺς περιβάλλει, ἀνέρχονται ψηλά στήν ἀτμόσφαιρα. Οἱ ἀτμοί κατὰ τήν ἀνοδό τους παρασύρονται ἀπό τοὺς ἀνέμους, σχηματίζονται σέ νέφη, συμπυκνώνονται, ὅταν ὁ ἀέρας εἶναι λίγο ψυχρός, ὑγροποιοῦνται, ἔαν εἶναι ψυχρότερος,

Σχ. 10. Χάρτης βροχῶν.

καὶ πέφτουν σέ σταγόνες βροχῆς. Ἄν ὁ ἀέρας εἶναι πολλὸ ψυχρότερος, παγώνουν καὶ πέφτουν σὰ χιόνι ἢ χαλάζι.

Ψυχρὸ ἀέρα συναντοῦν οἱ ἀτμοί μπρὸς ἀπὸ τὰ ψηλὰ βουνά. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ μέρη τῶν βουνῶν τούτων πού εἶναι πρὸς τὴ θάλασσα δέχονται καὶ τὶς περισσότερες βροχές. Ὅταν ὅμως τὰ βουνὰ εἶναι χαμηλά, οἱ ἀτμοί περνοῦν εὐκόλα πάνω ἀπ' αὐτὰ χωρὶς νὰ ὑγροποιοῦνται καὶ νὰ πέφτουν σὰ βροχή.

Οἱ ἄνεμοι πού ἔρχονται ἀπὸ τὴ θάλασσα, οἱ θαλάσσιοι ἄνεμοι, ἔχουν περισσότερους ἀτμούς, εἶναι δηλ. ὑγροί, φέρουν βροχή. Ἐνῶ οἱ ἄνεμοι τῆς ξηρᾶς δὲν ἔχουν παρὰ λίγους ὕδατιμούς, εἶναι ἐπομένως ξηροί, δὲν φέρουν βροχή, ἀλλὰ ξηρασία.

Ἄμα ἔχουμε τὰ παραπάνω ὑπ' ὄψει, μπορούμε νὰ βροῦμε στὸ χάρτη

εύκολα ποιοὶ τόποι δέχονται περισσότερες βροχές, ποιοὶ λιγότερες καὶ ποιοὶ ἄνεμοι φέρουν βροχὴ σὲ κάθε τόπο.

Τὸ ποσὸ τῶν βροχῶν (ὕγρασις ἢ ξηρασις) κανονίζει τὴ βλάστησι ἐνὸς τόπου καὶ καθορίζει ἂν ἓνα ἔδαφος εἶναι γόνιμο ἢ ἄγονο.

Ἀφθονία νεροῦ = μεγάλη βλάστησι.

Ἐλλειψι νεροῦ = ἄγονο ἔδαφος, ἔρημος.

Ἡ ὕγρασις καὶ ἡ θερμοκρασία κανονίζουν τὴν εἰρήσια παραγωγή ἐνὸς τόπου.

Ἡ ὕγρασις καὶ ἡ θερμοκρασία παίζουν πρωτεύοντα ρόλο στὴν ποσότητα, τὴν ποιότητα καὶ τὴν ἀξία τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

Ἀπ' αὐτὲς — ἀπὸ τοὺς κλιματικούς ὅρους — ἐνὸς τόπου ἐξαρτᾶται καὶ ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ του, ἡ εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων πὺν τὸν καλλιέργου. Στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες π.χ. καὶ σὲ μιὰ μόνο περιφέρεια, ἃς ποῦμε τοῦ Ὁχιο, μιὰ διαφορά 12 ὥς 13 χιλιοστῶν τοῦ μέτρου ἐπὶ τοῦ μέσου ὅρου τῆς βροχῆς πὺν πέφτει ἐκεῖ, μπορεῖ νὰ αὐξήσῃ ἢ νὰ ὀλιγοστήσῃ τὴν παραγωγή κατὰ πέντε ἑκατομμύρια ἑκατόλιτρα. Στὴν Αὐστραλία ἡ ἀπόδοσι τοῦ σιταριοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ποσὸ τῆς βροχῆς πὺν θὰ πέσῃ. Ἀπὸ τὸ ποσὸ τῆς βροχῆς ἐξαρτᾶται καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν προβάτων πὺν μπορεῖ νὰ διαθρέψῃ. Σὲ μιὰ περίοδο ξηρασίας ἑκατοντάδες χιλιάδων καὶ ἑκατομμύρια προβάτων μποροῦν νὰ χαθοῦν ἀπὸ ἔλλειψι χόρτου βοσκῆς. Στὶς Ἰνδίες ἡ ἔσοδεία εἶναι συνδεδεμένη μὲ τοὺς μουσῶνες. Στὴν πατρίδα μας καὶ παντοῦ ἄλλου ἡ ποσότης τῆς ὕγρασις ἢ τῆς ξηρασίας μπορεῖ νὰ καταστρέψῃ ἢ νὰ ὠφελήσῃ τὴν παραγωγή μας.

Ἡ φθίνεια ἢ ἀκρίβεια τῶν γεωργικῶν προϊόντων ὅλων τῶν χωρῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς εὐνοϊκὲς συνθῆκες βροχῆς ἢ ξηρασίας. Καὶ κατ' ἀνάγκην ἡ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία τῶν γεωργῶν τῶν διαφόρων χωρῶν ἀπὸ αὐτὲς ἐξαρτᾶται.

Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἐπιστήμονες ὅλων τῶν προοδευμένων χωρῶν προσπαθοῦν νὰ βροῦν τὸν τρόπο τῆς κατὰ παραγγελίαν βροχῆς. Νὰ προκαλοῦν δηλαδὴ βροχὴ τεχνητῇ, ὅταν εἶναι ἀνάγκη.

Οἱ παλαιοὶ φρόντιζαν νὰ τὴν ἀναπληρῶνουν μόνο μὲ ἀρδευτικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ὡς τὰ σήμερα εἶναι καὶ τὰ ἀσφαλέστερα.

15. Κλίμα.

Κάθε τόπος ἀνάλογα μὲ τὴ γεωγραφικὴ του θέσι, τὴ μορφή καὶ τὴ σύστασι τοῦ ἐδάφους του, τὴ γειτονιὰ ἢ ὄχι πρὸς τὴ θάλασσα ἢ λίμνη, τὸ ὕψος ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης, δέχεται καὶ διαφορετικὴ ποσότητα θερμότητος, ἔχει διαφορετικούς ἀνέμους πὺν ἐπικρατοῦν σ' αὐτόν, διαφορετικὸ ποσὸ ὕγρασις. Ὅλα αὐτὰ μαζὶ ἀποτελοῦν τὸ κλίμα ἐνὸς τόπου καὶ

έχουν ανάλογη επίδρασι στην ανάπτυξι τῶν φυτῶν, τῶν ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων κάθε τύπου.

Ἐπομένως τὸ κλίμα ἑνὸς τόπου ἐξαρτᾶται: α) ἀπὸ τῆς ζώνης ποὺ βρίσκεται, κλίμα **θερμὸ** ἂν εἶναι στὴ διακεκαυμένη ζώνη, κλίμα **εὐκρατο** ἂν εἶναι σὲ εὐκρατὴ ζώνη, κλίμα **πολικὸ** ἂν εἶναι σὲ παγωμένη ζώνη· β) ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ κοντὰ ἢ μακριὰ ἀπὸ τῆς θάλασσης· κλίμα **θαλάσσιο** ἢ **νησιωτικὸ**, κλίμα **μεσόγειο** ἢ **ἡπειρωτικὸ**· γ) ἀπὸ τὴν ποσότητα ὑγρασίας· κλίμα **ὕγρὸ** ἢ **ξηρὸ** καὶ δ) ἀπὸ τὴν μορφὴν καὶ τὴν σύστασιν τοῦ ἐδάφους μαζὶ μὲ τὴν ὑγρασίαν κλπ. Ὅλα αὐτὰ κάνουν ἓνα κλίμα νὰ εἶναι **ὕγιεινὸ** ἢ **νοσηρὸ**.

16. Χαρακτηῖρες κλιμάτων.

Κλίμα θερμὸ (διακεκαυμένης ζώνης). Σ' αὐτὸ διακρίνομε: α) γύρω στὸν ἡσημερινὸ μιὰ ἐποχὴ, θέρος, ποὺ διακόπτεται ἀπὸ ἀκάνονιστες βροχές. β) Κοντὰ στοὺς τροπικοὺς τὸ θέρος τοῦτο χωρίζεται σὲ δύο περιόδους βροχῆς καὶ ξηρασίας (6+6 μῆνες). Ἡ βλάστησις ἐδῶ εἶναι ἀφθονὴ καὶ γιγαντιαία.

Κλίμα εὐκρατο (εὐκρατῶν ζωνῶν). Ἔχει τέσσερες ἐποχές: ἀνοιξὴ θέρος, φθινόπωρο, χειμῶνα. Θερμοκρασία μετρία, χειμῶνες γλυκοὶ, θέρη δροσερά. Βλάστησις λιγώτερη.

Κλίμα πολικὸ (πολικῶν ζωνῶν). Ἔχει μίαν μόνον ἐποχὴν, χειμῶνα. Θερμοκρασία ἐλαχίστη (ψυχρὸς δριμύτατος). Βλάστησις ἐλαχίστη ἢ μηδαμινή.

Τὸ κλίμα τῶν ζωνῶν ἀλλάζει ἀπὸ τῆς θέσεως ἑνὸς τόπου, ἂν εἶναι δηλαδή κοντὰ ἢ μακριὰ ἀπὸ τὰ ὅρια μιᾶς ζώνης, ἀπὸ τὴν μορφολογίαν τοῦ ἐδάφους καὶ ἀπὸ τὴν γειτονίαν τοῦ ἢ ὄχι μὲ τὴν θάλασσαν.

Οἱ τόποι τῶν εὐκρατῶν ζωνῶν ποὺ πλησιάζουν στὴ διακεκαυμένη ζώνη ἔχουν κλίμα **ὕποτροπικὸ**, ὅχι καθαρὰ εὐκρατο, ἀλλὰ ποὺ προσεγγίζει μὲ τὸ θερμὸ. Οἱ τόποι πάλι ποὺ βρίσκονται κοντὰ στὴν παγωμένη ζώνη ἔχουν κλίμα περισσότερο ψυχρὸ.

Ὅσοι τόποι εἶναι μακριὰ ἀπὸ τῆς θάλασσης ἔχουν κλίμα **ἡπειρωτικὸ** (ξηρὸ καὶ θερμὸ θέρος, ψυχρὸ χειμῶνα).

Οἱ παράλιοι τόποι ἔχουν κλίμα **θαλάσσιο**, νησιωτικὸ ἢ ὠκεάνειο (δροσερὸ θέρος, χειμῶνα γλυκὸ).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ι. ΑΣΙΑ

1. Γενική επισκόπηση.

Έκτασι. 44.000.000 τ. χλμ. **Πληθυσμός.** 1.144.800 κατ.

Ίστορία. Αντίκρυ από τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἀπλώνεται μιὰ χώρα γνωστὴ σὲ μᾶζ, ἡ Μικρὰ Ἀσία. Στὰ παράλια της ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἦταν ἐγκατεστημένες οἱ διάφορες Ἑλληνικὲς ἀποικίες: Αἰολικὲς, Ἰωνικὲς, Δωρικὲς. Ἐδῶ ἦταν ἡ Τροία, ἡ Μίλητος, ἡ Ἐφεσος, ἡ Σμύρνη, ἡ Τραπεζοῦς. Ἐδῶ ἦρθε ὁ Ἰάσων γιὰ νὰ πάρῃ τὸ Χρυσόμαλλο δέρμα. Ἐδῶ ἐγίνε ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος καὶ ἡ ἐπανάστασι τῶν Ἰώνων πού ἐγίνε ἀφορμὴ νὰ γίνουν οἱ Περσικοὶ Πόλεμοι. Στὸ Γρανικὸ ποταμὸ ἐκέρδισε τὴν πρώτη νίκη ἐναντίον τῶν Περσῶν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἐλευθέρωσε τὶς Ἑλληνικὲς ἀποικίες, πῆγε στὸ Γόρδιο καὶ κυρίευσε ὅλη τὴ Μικρὰ Ἀσία. Μὲ τὴ δευτέρα νίκη του στὴν Ἴσσο ὑπέταξε τὴν Παλαιστίνη, μπῆκε στὴν Ἱερουσαλὴμ, κατέλαβε τὴν Αἴγυπτο καὶ ἔπειτα προχώρησε στὴ Μεσοποταμία. Ἐκεῖ στὰ Ἀρβηλα καὶ Γαυγάμηλα διέλυσε τὸ στρατὸ τοῦ Δαρείου, ἐγίνε κύριος τῆς Περσίας καὶ προχώρησε νικητὴς μέχρι τῶν Ἰνδιῶν καὶ τοῦ Τουρκεστάν τῆς Σιβηρίας καὶ τῆς Κίνας.

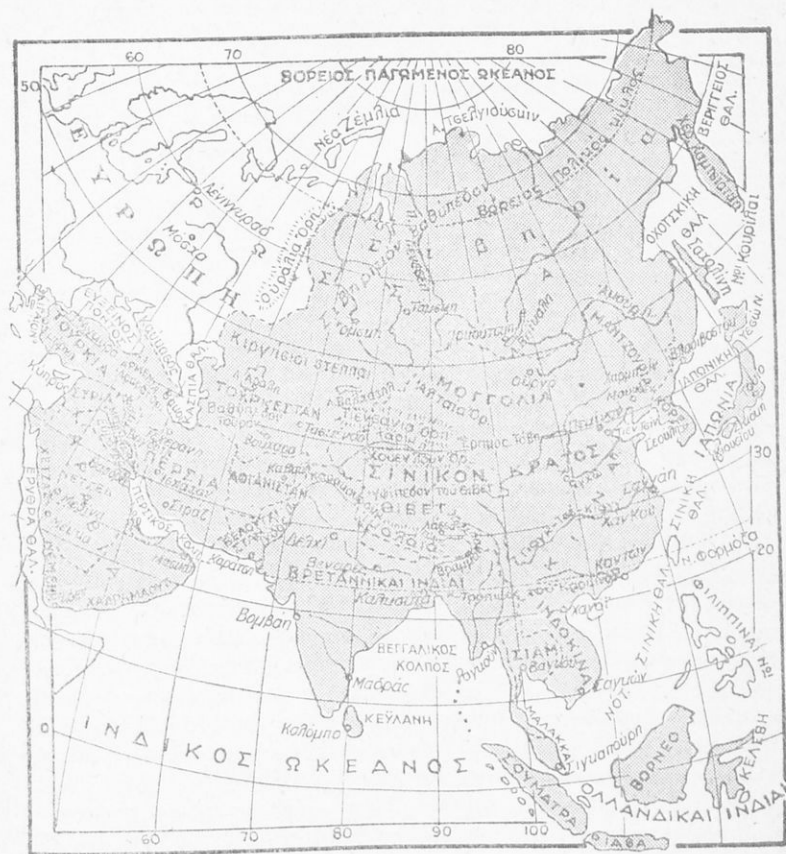
Ὅλη αὐτὴ ἡ μεγάλῃ χώρα εἶναι ἡ ἡπειρὸς Ἀσία.

Θέσι. Ἡ Ἀσία εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπὸ τὶς ἡπείρους. Εἶναι περίπου 4 1/2 φορὲς μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Εὐρώπη. Μαζὶ μὲ τὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀφρικὴ ἀποτελοῦν τὸν Παλαιὸ Κόσμο. Ἡ Εὐρώπη εἶναι συνέχεια τῆς Ἀσίας καὶ τὸ σωστὸ θὰ ἦταν νὰ λέγαμε ὅτι ἡ Εὐρώπη εἶναι χερσόνησος τῆς Ἀσίας. Γι' αὐτὸ πολλοὶ νεώτεροι γεωγράφοι τὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀσία τὶς θεωροῦν μιὰ ἡπειρο καὶ τὶς ὀνομάζουν Εὐρασία.

Ὅρια. Ἡ Ἀσία ὁρίζεται πρὸς Β. ἀπὸ τὸ Βόρειο Παγωμένο Ὠκεανό, πρὸς Α. ἀπὸ τὸν Εἰρηνικὸ Ὠκεανό, πρὸς Ν. ἀπὸ τὸν Ἰνδικὸ Ὠκεανό, πρὸς Δ. ἀπὸ τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα, τὴ Μεσόγειο θάλασσα, τὸ Αἶγαϊον Πέλαγος, τὸν Ἑλλήσποντο, τὴν Προποντίδα, τὸ Βόσπορο, τὸν Εὐξείνιο

Πόντο, τὸ ὄρος Καύκασο, τὴν Κασπία θάλασσα, τὸν Οὐράλη ποταμὸ καὶ τὰ Οὐράλια ὄρη.

Ἡ Ἀσία χωρίζεται: α) ἀπὸ τὴν Εὐρώπην: ἀπὸ τὰ Οὐράλια ὄρη, τὴν

Σχ. 11. Ἀσία.

Κασπία θάλασσα, τὸ ὄρος Καύκασο, τὸν Εὔξεινο πόντο, τὸν πορθμὸ τοῦ Βοσπόρου, τὴ θάλασσα τῆς Προποντιδίδος, τὸν πορθμὸ τοῦ Ἑλλησπόντου, τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὴ Μεσόγειο θάλασσα.

β) Ἀπὸ τὴν Ἀφρική: ἀπὸ τὸν Ἰσθμὸ τοῦ Σουέξ (διώρυγα τοῦ Σουέξ) καὶ τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα.

γ) Ἀπὸ τὴν Αὐστραλία: ἀπὸ τὸν Εἰρηνικὸ Ὑκεανὸ (θάλασσα τῆς Σούνδης).

δ) Ἀπὸ τὴν Ἀμερική: ἀπὸ τὸ Βερίγγειο πορθμύ.

Ἑδαφος. Στὴν Ἀσία ὅλα εἶναι γιγάντια: οἱ ἑκτάσεις, τὰ ὕψη. Ἐδῶ βρίσκονται τὰ ψηλότερα ὄρη καὶ ὄροπέδια τοῦ κόσμου. Ἡ Ἀσία ἀπὸ τὴ μεγάλη ἑκτασι καὶ ποικιλία τοῦ ἑδάφους τῆς μπορεῖ νὰ διαιρεθῇ στὰ ἐξῆς μέρη, πὺν ἔχουν ἰδιαιτέρους γεωγραφικοὺς χαρακτήρες: στὴ **Βόρειο Ἀσία**, στὴν **Κεντρική**, στὴν **Ἀνατολική**, στὴ **Νότιο**, στὴ **Δυτική**. Σ' αὐτὰ πρέπει νὰ προσθέσωμε τὸ μέγα **Ἀρχιπέλαγος τῆς Μαλαισίας** ἢ Ἀρχιπέλαγος τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν.

Ἡ Βόρειος Ἀσία, περιλαμβάνει τὴ Σιβηρία, ἀπέραντη χώρα, ἡ ὁποία στὰ βόρεια εἶναι ψυχρὴ καὶ ἔρημικὴ, ἐνῶ στὰ νότια ἔχει κλίμα λιγώτερο ὀρμὺ καὶ σὲ ἀρκετὰ μέρη εἶναι καλλιεργημένη καὶ σκεπασμένη ἀπὸ θάμνους καὶ βοσκές. Τὸ δυτικὸ μέρος τῆς Σιβηρίας εἶναι χαμηλὸ καὶ περὶσσότερο πεδινό. Τὸ ἀνατολικὸ ψηλὸ καὶ ὄρεινó.

Ἡ Κεντρική Ἀσία ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα ὑψίπεδα. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι πολὺ ὑψηλά, ὅπως τὸ **Παμῖρ** καὶ τὸ **Θιβέτ**, πὺν ὑπερβαίνουν τὰ 4000 μέτρα. Ἀλλὰ ἔχουν μικρότερο ὕψος, ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος εἶναι ἔρημα, ὅπως ἡ **Μογγολία**, ἢ **Ἐρημος Γκόμπι**, πὺν εἶναι κλειστὴ γύρω γύρω ἀπὸ ὑψηλότερα ὄρη, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ μεγαλύτερον εἶναι ἡ ὄροσειρὰ τῶν Ἰμαλαίων, τῆς ὁποίας ἡ κορυφή, τὸ ὄρος Ἐβερεστ, 8840 μ. εἶναι ἡ ὑψηλότερη κορυφὴ τοῦ κόσμου.

Ἡ Ἀνατολική Ἀσία περιλαμβάνει: τὴ **Μαντζουρία**, χώρα πεδινὴ μὲ χαμηλὰ βουνὰ καὶ λόφους, μεγάλη δάση καὶ εὐφορες πεδιάδες· τὴ χερσόνησο τῆς **Κορέας**, τὴν ὁποία μποροῦμε νὰ θεωρήσωμε σὰν προέκτασι τῆς Μαντζουρίας, χώρα ἐπίσης εὐφορὴ· τὴν **Κίνα**, πολὺ μεγάλη χώρα, ἀρκετὰ πεδινὴ, ἄγρονι πρὸς τὸ βόρειο τμήμα τῆς, εὐφορώτατη ὅμως στὸ νότιο.

Πρὸς Ἀνατολὰς τῆς Μαντζουρίας καὶ τῆς Κορέας ἀπλώνεται στὸν Εἰρηνικὸν Ὑκεανὸ μιὰ ἄλυσσις ἀπὸ νήσους πὺν σχηματίζει τὸ Ἰαπωνικὸ Ἀρχιπέλαγος. Μεγαλύτερα Νησιά: Χόνδω ἢ Νιπὸν, Ἰεσῶ, Σικὼ, Κιὺν-Σιὺν, νησιά ὄρεινά, πὺν διακόπτονται ἀπὸ εὐφορες καὶ παραγωγικὰς κοιλάδες καὶ συγκεντρώνουν ὅλο σχεδὸν τὸν πληθυσμὸ τοῦ Ἀρχιπέλαγους.

Ἡ Νότιος Ἀσία προεκτείνεται στὸν Ἰνδικὸ Ὑκεανὸ σὲ δύο μεγάλας χερσονήσους: τῆς Ἰνδοκίνας, ὄρεινῆς καὶ ἀπότομης στὸ ἐσωτερικόν, ἀλλὰ μὲ γόνιμες καὶ μεγάλας κοιλάδες πρὸς τὴ θάλασσα, καὶ τῆς Ἰνδικῆς, ἡ ὁποία χωρίζεται ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Ἀσία μὲ τὶς μεγάλας ὄροσειρὰς τῶν Ἰμαλαίων καὶ περιλαμβάνει βαθύπεδα ἑξαιρετικὰ γόνιμα.

Ἡ Δυτικὴ Ἀσία ἑκτείνεται ἀπὸ τὶς Ἰνδίες μέχρι τῆς Μεσογείου

θαλάσσης καὶ τῆς Ἑρυνθρᾶς θαλάσσης. Ἀποτελεῖται ἀπὸ εὐρύχωρα ὑψίπεδα, ἐν μέρει ἄγονα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τὸ **Ἰράν** (Περσία) καὶ ἡ **Μικρὰ Ἀσία**. Στὰ Ν. συνδέεται μὲ τὴν **Ἀραβικὴν χειρσόνησο**, ἡ ὁποία στὸ ἐσωτερικὸ εἶναι σχεδὸν τελείως ἔρημος, ἀλλὰ στὰ παράλια ἔχει μέρη πολὺ εὐφορα. Μεταξὺ τοῦ Ἰράν καὶ τῆς Ἀραβίας ἀπλώνεται ἡ εὐφορη καὶ ἱστορικὴ πεδιάδα τῆς **Μεσοποταμίας**.

Τὸ Ἀρχιπέλαγος τῆς Μαλαισίας (ὠνομάσθηκε ἀπὸ τὸ ὄνομα τῶν ἱθαγενῶν πληθυσμῶν πού κατοικοῦν ἐκεῖ) ἐκτείνεται πρὸς τὰ Ν.Α. τῆς Ἀσίας μεταξὺ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ ἀποτελεῖται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὶς μεγάλες ὁρεινὲς νήσους, ἀπὸ τὶς ὁποῖες μερικὲς εἶναι ἡφαιστειώδεις. Παράγουν τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα ἀποικιακὰ προϊόντα καὶ τὸ ὑπέδαφός τους ἔχει πολλὰ μέταλλα. Σπουδαιότερες ἀπ' αὐτὲς εἶναι ἡ **Ἰάβα**, ἡ **Σουμάτρα**, ἡ **Βόρνεο**, ἡ **Κελέβη**, οἱ **Φιλιππίνες**.

2. Παράλια καὶ νῆσοι.

Τὰ παράλια τῆς Ἀσίας εἶναι διαμελισμένα, γι' αὐτὸ ἔχει πολλὰς χειρσόνησους καὶ κόλπους. Οἱ κόλποι τοῦ Βορείου Παγωμένου Ὠκεανοῦ δὲν ἔχουν μεγάλη σημασία, γιατί εἶναι σκεπασμένοι ἀπὸ πάγους, ἐνῶ οἱ κόλποι πού σχηματίζει ὁ **Εἰρηνικὸς Ὠκεανὸς** ἔχουν μεγάλη σπουδαιότητα, πρὸ πάντων ὅσοι σχηματίζονται στὴν **Κίτρινη θάλασσα** ἀπὸ τὴν Κορέα ὥς τὴν Ἰνδοκίνα, γιατί ἐδῶ ὑπάρχουν λιμένες μεγάλου ἐμπορίου γιὰ τὰ εὐφορα ἐκεῖνα μέρη. Στὰ ἀνοικτὰ τῶν ἀκτῶν, πρὸς Ν. τοῦ Ἰαπωνικοῦ Ἀρχιπελάγους, εἶναι πολυάριθμοι νῆσοι, ἀπὸ τὶς ὁποῖες σπουδαιότερη εἶναι ἡ **Φορμόζα**. Καὶ νοτιώτερα ἀκόμη ἄλλο πλῆθος ἀπὸ νήσους σχηματίζουν τὸ Ἀρχιπέλαγος τῆς Μαλαισίας.

Ὁ **Ἰνδικὸς Ὠκεανὸς** εἰσχωρεῖ ἀνάμεσα στὶς νότιες ἀκτὲς τῆς Ἀσίας καὶ σχηματίζει τὸν **κόλπο τῆς Βεγγάλης**, τὴν **Ἀραβικὴν θάλασσα**, τὸν **Περσικὸν κόλπον** καὶ τὴν **Ἑρυνθρὰ θάλασσα**. Τὰ παράλια τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ εἶναι λιγώτερο διαμελισμένα. Ἐχουν ὅμως καλοὺς λιμένες. Στὶς θάλασσες αὐτὲς ὑπάρχουν πολυάριθμοι νῆσοι κοραλλιογενεῖς καὶ στὸ ΝΑ. ἄκρον τῆς Ἰνδικῆς ἡ ὠραία καὶ εὐφορη νῆσος **Κεϋλάνη**.

Ἡ **Μεσόγειος θάλασσα** βρέχει τὶς ἀκτὲς τῆς Δυτικῆς Ἀσίας μὲ τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, τὸν Ἑλλήσποντον, τὴν Προποντίδα, τὸ Βόσπορον καὶ τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο εἶναι ἡ μεγάλη καὶ ὁρεινὴ νῆσος **Κύπρος**.

Στὸ ἐσωτερικὸν, μεταξὺ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, εἶναι ἡ Κασπία θάλασσα, πού σχηματίσθηκε στὸ μέρος μιᾶς μεγάλης καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους τόσο βαθειᾶς, ὥστε ἡ στάθμη τῶν νερῶν της εἶναι 26 μέτρα κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῶν ἄλλων θαλασσῶν.

3. Κλίμα καὶ νερά.

Στὴν Ἀσία ἀπαντοῦμε ὅλα τὰ εἶδη κλίματος, ἀπὸ τὸ ψυχρότατο κλίμα τῆς Σιβηρίας, ὅπου τὸ ψῦχος διαρκεῖ πολλοὺς μῆνες τοῦ ἔτους, μέχρι τοῦ ὕψους καὶ θερμοῦ κλίματος τῆς Μεσημβρινῆς Ἀσίας. Στὴν Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Ἀσία, ἂν ἐξαιρέσωμε τίς χώρες ποὺ βρέχονται ἀπὸ τὴ θάλασσα, τὸ κλίμα εἶναι θερμότατο τὸ θέρος καὶ πολὺ ψυχρὸ τὸ χειμῶνα. Στὰ ψηλὰ ὄροσπέδια, πρὸ πάντων τοῦ Θιβέτ καὶ τῶν μεγάλων ὄροσειρῶν, τὸ κλίμα εἶναι ὀριμύτατο. Στὴν Ἀνατολικὴ Ἀσία τὸ κλίμα εἶναι γενικῶς εὐκρατο. Στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἡπείρου, ὅπου ἐκτείνεται ἡ ἔρημος Γκόμπι, καὶ στὰ ὑψίπεδα τοῦ Ἰράν καὶ τῆς Ἀραβίας οἱ βροχές εἶναι σπανιώτατες καὶ τὸ ἔδαφος τόσο ξερό, ὥστε οἱ ποταμοὶ ξεραίνονται ἢ χάνονται στὴν ἄμμο. Στὶς ἄλλες περιοχὲς πέφτουν ἄφθονες βροχές ἢ χιόνια καὶ οἱ ποταμοὶ κατεβάζουν μεγάλον ὄγκο νεροῦ, περνοῦν ἀπὸ ἐκτεταμένα πεδινὰ μέρη καὶ γίνονται μεγάλοι σὲ ὄγκο νεροῦ καὶ σὲ μᾶκρος. Εἶναι πλωτοὶ καὶ ἀποτελοῦν ἀριστοὺς δρόμους συγκοινωνίας.

Ποταμοί. Τὴ Σιβηρίᾳ διαρρέουν οἱ ποταμοὶ *Ὁβις*, *Ἰενσεές* καὶ *Λένας*, οἱ ὁποῖοι χύνονται στὸν Βόρειο Παγωμένον Ὑκεανόν. Κατὰ τὸν χειμῶνα ποὺ εἶναι παγωμένοι, χρησιμοποιοῦνται ὡς δρόμοι συγκοινωνίας γιὰ τὰ ἔλκηθρα. Στὴν Κίνα οἱ μεγαλύτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ *Χοάγκ-Χό* ἢ Κίτρινος ποταμὸς καὶ ὁ *Γιάγκ-Τσέ-Κιάγκ* ἢ Κυανοῦς ποταμὸς, οἱ ὁποῖοι εἶναι καὶ οἱ μεγαλύτεροι τῆς Κίνας. Καὶ οἱ δύο χύνονται στὴν Κίτρινη θάλασσα, ἡ ὁποία σχηματίζεται ἀπὸ τὸν Εἰρηνικὸ Ὑκεανόν. Στὴν Ἰνδοκίνα ὁ κυριώτερος ποταμὸς εἶναι ὁ *Μεκόγκ*. Στὴν Ἰνδικὴ ὁ *Ἰνδὸς* καὶ οἱ *Βραμαπούτρας* καὶ *Γάγγης*, οἱ ὁποῖοι ἐνώνονται κοντὰ στὶς ἐκβολές τους καὶ χύνονται μαζὶ στὸν Ἰνδικόν Ὑκεανόν. Τὴ Μεσοποταμίᾳ διαρρέουν ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλον ὁ *Εὐφράτης* καὶ ὁ *Τίγρης*, οἱ ὁποῖοι ἐνώνονται καὶ αὐτοὶ καὶ ἐκβάλλουν στὸν Περσικὸ Κόλπο.

Οἱ *λίμνες* τῆς Ἀσίας εἶναι ἀπὸ τίς μεγαλύτερες τῆς γῆς. Οἱ περισσότερες ἀπ' αὐτὲς εἶναι ἄλμυρές. Μεγαλύτερη μετὰ τὴν *Κασπία* εἶναι ἡ λίμνη *Ἀράλη* στὸ Τουρκεστάν. Στὴ Σιβηρίᾳ εἶναι ἡ βαθιὰ λίμνη *Βαϊκάλη*, ποὺ ἔχει γλυκὰ νερά.

4. Φυτὰ καὶ ζῶα.

Κάθε περιοχὴ τῆς Ἀσίας ἔχει καὶ ἰδιαίτερη βλάστησι, ἀνάλογη βέβαια μὲ τὸ κλίμα της καὶ μὲ τὴν διάπλασι τοῦ ἔδαφους της.

Ἡ Βορεία Ἀσία πρὸς τὸν Β. Παγωμένον Ὑκεανόν σκεπάζεται ἀπὸ τούντρα, δηλαδὴ ἀπὸ παγωμένη στέππη, ὅπου φυτρώνουν μόνο φύκη καὶ λειχήνες. Νοτιώτερα ἐκτείνονται σὲ μεγάλες ἐκτάσεις τὰ *τάϊγκα*, ἀραιὰ δάση ἀπὸ μεγάλα καὶ μικρὰ ἔλατα, καὶ νοτιώτερα ἀκόμη ἡ *στέππη*, ποὺ

τὸ θέρος σκεπάζεται με ὀργιώδη βλάστησι, πρᾶγμα πού ἐπιτρέπει τὴν καλλιέργεια δημητριακῶν.

Ἡ Κεντρικὴ Ἀσία. Στὰ ὑψηλὰ ὄροπέδια, ὅπως τὸ Παμίρ καὶ τὸ Θιβέτ, δὲν ὑπάρχει σχεδὸν βλάστησι, ἀλλὰ στὰ χαμηλότερα κυριαρχεῖ ἡ στέππη, ἡ ὁποία σιγὰ-σιγὰ καταλγεί σὲ ἔρημο ἐκτεταμένη, ὅπως ἡ Γκόμπι. Στὰ χαμηλότερα βουνὰ εὐδοκιμοῦν δάση ἀπὸ κωνοφόρα δένδρα.

Ἡ Ἀνατολικὴ Ἀσία ἔχει στὸ μεγαλύτερο μέρος της κλίμα ὅμοιο με τὸ κλίμα τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, ἂν καὶ ἡ βλάστησί της ἀποτελεῖται ἀπὸ λειβάδια καὶ δάση ἀπὸ ψηλόκορμα δένδρα. Στὰ νοτιώτερα ὅμως τοῦ Ἰαπωνικοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ τῆς Κίνας, ὅπου τὸ κλίμα μοιάζει με τὸ κλίμα τῆς Μεσογείου, ὑπάρχουν τόποι με ἀραιὰ δάση καὶ με ἀειθαλῆ δένδρα.

Ἡ Μεσημβρινὴ Ἀσία ἔχει τὴ βλάστησι τῶν τροπικῶν χωρῶν. Μεγάλες ἐκτάσεις ἀπὸ ψηλὰ καὶ σκληρὰ χόρτα ἀνάμικτα με θάμνους, ὑψηλοῦς, πυκνότατους, πού λέγονται *ζοῦγκλες*, καθὼς καὶ *τροπικὰ δάση*. Μπαμποῦ γιγαντόκορμα, ἰνδικῆς συκιῆς, φοίνικες, βαοβάβ, δένδρα πιπεριῆς καὶ κανέλλα. Μόνον ἡ περιοχὴ τοῦ Μέσου καὶ Κάτω Ἰνδοῦ εἶναι στέππη ἢ ἔρημος.

Στὴ Δυτικὴ Ἀσία, πού ἔχει κλίμα ξηρό, κυριαρχεῖ ἡ στέππη, πού στὰ μέρη τῆς Ἀραβίας καὶ τοῦ Ἰράν τὴν διαδέχεται ἡ ἔρημος. Μόνον στὰ παράλια καὶ στὶς κοιλάδες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἡ βλάστησι εἶναι μεσογειακὴ με ἀραιὰ δάση καὶ ἀειθαλῆ δένδρα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν αὐτοφυῆ βλάστησι, πού ἀναφέραμε, ἡ Ἀσία ἔχει ἐκτεταμένους ἐκτάσεις καλλιεργημένες, καὶ ἀπὸ δῶ μᾶς ἦρθαν τὰ περισσότερα ὠφέλιμα φυτὰ πού καλλιεργοῦμε. Ἡ Ἀσία εἶναι ἡ πατρίδα τοῦ *σίτου* καὶ τῆς *ἀμπέλου* (Δυτικὴ Ἀσία), τοῦ *ρυζιοῦ* καὶ τοῦ *τσαγιοῦ* (Ἀνατολικὴ Ἀσία), τοῦ *ζαχαροκάλαμου*, τοῦ *βάμβακος*, τῆς *μουριᾶς* (Ἀνατολικὴ καὶ Μεσημβρινὴ Ἀσία), τῶν *πορτοκαλιῶν* καὶ τῶν ἄλλων ὀπωρικῶν.

Ἡ Ἀσία ἔχει ἐπίσης μεγάλῃ ἀφθονία καὶ ποικιλία ζώων. Ἐχει σχεδὸν ὅλα τὰ εἶδη τῶν τετραπόδων. Ἀπὸ τὴν Ἀσία μᾶς ἔρχονται ὅλα τὰ εἶδη τῶν οἰκιακῶν ζώων καὶ τὸ πολύτιμο ἔντομο *μεταξοσκώληξ*.

Κάθε ζῶο ὅμως ζῇ καὶ σὲ ἀνάλογο φυτικὸ περιβάλλον. Γι' αὐτὸ καὶ κάθε περιοχὴ τῆς Ἀσίας ἔχει καὶ τὰ ἰδιαίτερα ζῶα πού ζοῦν ἐκεῖ. Ἐτοὶ στὴ Βόρειο Ἀσία, στὰ παγωμένα της παράλια ζοῦν οἱ *λευκὲς ἀρκτοὶ* καὶ οἱ *φῶκες*. Στὸ ἐσωτερικόν: στὰ τάιγκα, ζοῦν πολύτιμα γιὰ τὸ γουναρικό τους ζῶα, ὅπως ἡ *λευκὴ ἀλεπού*, ἡ *ἐρμίνα* (λευκὸ κουνάβι). Ἐπίσης στὰ βορειότερα μέρη ζοῦν ὁ *τάρανδος* καὶ ὁ *σκύλος τῆς Σιβηρίας*, πού χρησιμοποιοῦνται γιὰ μεταφορικὰ ζῶα (σύρουν ἑλκθηρα).

Στὶς στέππες καὶ τὶς ἐρήμους τῆς Κεντρικῆς καὶ Δυτικῆς Ἀσίας ζοῦν οἱ *ἀντιλόπες*, τὰ *σακάλια*. Οἱ νομάδες κάτοικοι τρέφουν μεγάλα κοπάδια ἀπὸ *γίδια*, *πρόβατα* μαζί με *καμήλους*. Τὰ ἰθαγενῆ ἄλογα τῆς

Ἀραβίας ζοῦν ἐλεύθερα. Στὸ ὑψίπεδο τοῦ Θιβέτ ζῇ ἓνα εἶδος βωδιοῦ, τὸ **γιάκ**, ποὺ φέρει μακρυνὲς τρίχες γιὰ νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τὸ κρύο καὶ χρησιμοποιεῖται γιὰ μεταφορικὸ ζῶο.

Στὴν Ἀνατολικὴ Ἀσία, κυρίως στὴν Κίνα καὶ τὴν Ἰαπωνία, βρίσκονται **λεοπαρδάλεις**, **πάνθηρες** καὶ μερικὰ εἶδη **πιθήκων**. Στὴ Μαντζουρία ζῇ ἓνα εἶδος **τίγρεως** μὲ πυκνὸ τρίχωμα, ποὺ τὴν προφυλάσσει ἀπὸ τὸ κρύο. Στὰ δάση καὶ στὶς ζούγκλες τῆς Μεσημβρινῆς Ἀσίας ζοῦν **λέοντες**, **τίγρεις** καὶ **ἐλέφαντες**. Οἱ ἐλέφαντες τῶν Ἰνδιῶν ἡμερεύουν εὐκόλα καὶ χρησιμεύουν γιὰ ζῶα μεταφορικὰ καὶ γιὰ διάφορες ἐργασίες. Στὴ μεσημβρινή Ἀσία ζῇ ἐπίσης ὁ **εινόκερος** καὶ οἱ ὄχθες τῶν ποταμῶν εἶναι γεμάτες ἀπὸ **κροκοδείλους**. Στὰ μεγάλα δάση τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους τῆς Μαλαισίας ζοῦν πολλὰ εἶδη πιθήκων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ **οὐρακοτάγκος**, ποὺ μοιάζει περισσότερο μὲ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ μεγαλύτερη ὅμως πληγὴ τῶν χωρῶν αὐτῶν μὲ τὴν ἄφθονη βλάστησι εἶναι τὰ φίδια: **βόες**, **πύθωνες**, **κόμπρα**, **κροταλῖαι** κλπ. πολὺ επικίνδυνα καὶ δηλητηριώδη. Στὶς Ἰνδίες μάλιστα μπαίνουν καὶ στὰ σπίτια τῶν χωριῶν καὶ τῶν πόλεων καὶ δημιουργοῦν θύματα.

5. Κάτοικοι καὶ θρησκείες.

Περισσότερος ἀπὸ τὸν μισὸ πληθυσμὸς τῆς γῆς κατοικεῖ στὴν Ἀσία. Πυκνοκατοικημένα μέρη εἶναι ἡ Ἰνδία, ἡ Κίνα, ἡ Ἰαπωνία, ἡ Ἰνδοκίνα.

Στὴν **Καυκασία** ἢ **λευκὴ** φυλὴ ἀνήκουν οἱ κάτοικοι τῆς Δυτικῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἰνδικῆς (Ἰνδοί, Ἰρανοί, Σημίται). Στὴν **Κίτρινη** ἢ **Μογγολικὴ** φυλὴ, οἱ κάτοικοι τῆς Βορείου, τῆς Κεντρικῆς, τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας (Τάταροι, Τουρκομάνοι, Κινέζοι, Ἰάπωνες, Μογγόλοι, Ἰνδοκινέζοι). Στὴ **Μαλαϊκὴ** ἢ **Νεγριτικὴ** φυλὴ, οἱ κάτοικοι τῆς Μαλάκκας καὶ τῶν νήσων τῆς Ἰνδονησίας (Μαλαισίας).

Θρησκείες. Ἡ Ἀσία εἶναι πατρίδα τῶν θρησκειῶν. Στὴ **Βηθλεὲμ** τῆς Παλαιστίνης γεννήθηκε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ἐδῶ κηρύχθηκε γιὰ πρώτη φορὰ ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἀπ' ἐδῶ μὲ τοὺς ἀποστόλους, τοὺς ὁσίους καὶ μάρτυρες διαδόθηκε σ' ὅλο τὸν κόσμον. Στὴ **Μέκκα** τῆς Ἀραβίας γεννήθηκε ὁ Μωάμεθ. Στὶς **Ἰνδίες** ὁ Βουδδας, στὴν **Κίνα** ὁ Κομφούκιος.

Στὴ Δυτικὴ Ἀσία καὶ Μογγολία ἐπικρατεῖ ὁ **Μωαμεθανισμός**. Στὶς Ἰνδίες ὁ **Βραχμανισμός**. Στὶς Ἰνδίες, Ἰνδοκίνα, Κίνα, Ἰαπωνία ὁ **Βουδδισμός**. Στὴν Κίνα ἐπίσης καὶ στὴν Ἰαπωνία ὁ **Κομφουκιανισμός**. Στὸ Θιβέτ ὁ **Λαμαϊσμός**, ποὺ εἶναι βουδδιστικὴ αἵρεσι.

ΔΙΑΙΡΕΣΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

- Α'. Δυτική Ἀσία ἢ Ἑγγὺς Ἀνατολή.
- Β'. Νοτιοανατολική Ἀσία.
- Γ'. Κεντρική Ἀσία.
- Δ'. Ἀπὸ Ἀνατολή.
- Ε'. Βόρειος Ἀσία ἢ Σιβηρία.

Α'. ΕΓΓΥΣ ΑΝΑΤΟΛΗ (Δυτική Ἀσία)

Δυτική Ἀσία ἢ Ἑγγὺς Ἀνατολή λέγονται οἱ χώρες ποὺ ἐκτείνονται πρὸς δυσμὰς τοῦ μεγάλου κεντρικοῦ ὁροπεδίου τῆς Ἀσίας τοῦ Παμῖρ (ἢ Στέγης τοῦ Κόσμου) μέχρι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τῆς Μεσογείου Θαλάσσης, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης πρὸς Δ., τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ πρὸς Ν. καὶ τῆς Σιβηρίας, Κασπίας θαλάσσης, Καυκάσου, Εὐξείνου πόντου πρὸς Β.

Ἡ Δυτική Ἀσία περιλαμβάνει τίς ἑξῆς χώρες· τὸ ὁροπέδιο τοῦ Ἰράν, τὸ βαθύπεδο τοῦ *Τουράν* (Ὑπερκαυκασία), τὴν *Μεσοποταμία*, τὴν *Συρία*, τὴν *Παλαιστίνη*, τὴν *Ὑπεριορδανία* καὶ τίς χερσονήσους τῆς Ἀραβίας καὶ *Μικρᾶς Ἀσίας*.

Μικρὰ Ἀσία.

Ἡ χερσονήσος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐκτείνεται μεταξὺ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τῆς Προποντίδος, τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

Ἔδαφος. Εἶναι ὁροπέδιο μέσου ὕψους 1000 μέτρων, ξηρὸ καὶ στεπ-
πῶδες ποὺ τὸ περιζώνουν ὑψηλὲς καὶ ἀπόμενες ὁροσειρές· τὰ *Ποντιακὰ ὄρη* ἀπὸ Β., ὁ *Ταῦρος* καὶ ὁ *Ἀντίταυρος* ἀπὸ Ν. καὶ μικρότερα βουνά, ἡ *Ἰδη*, ὁ *Τμῶλος* ἀπὸ Δ. ποὺ καταλήγουν σὲ μικρὰς πεδιάδες καὶ εὐφο-
ρώτατες κοιλάδες ποταμῶν.

Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ὁροπεδίου ὑψώνονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ σβησμένοι κρα-
τήρες ἡφαιστειῶν, ὅπως τὸ *Ἀργαῖον* ὄρος, καὶ μέσα σὲ χάσματα καὶ χαμη-
λώματα ἀπλώνονται τέλματα καὶ λίμνες ἀλμυρὲς καὶ ἐρημικὲς περιοχῆς,
ὅπως ἡ *Ἀλμυρὰ ἔρημος*.

Κυριώτεροι ποταμοί. Στὸν Εὐξείνου πόντο ἐκβάλλουν ὁ *Ἄλυσ* (Κιζίλ Ἰρμάκ) καὶ ὁ *Σαγγάριος*. Στὴν Προποντίδα ὁ *Γρανικός*. Στὸ Αἰγαῖον Πέλαγος ὁ *Μαίανδρος*. Στὴ Μεσόγειο θάλασσα ὁ *Εὐρυμέδων* καὶ ὁ *Κύδνος*. Ὁ *Τίγρης* καὶ ὁ *Εὐφράτης* ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Ἀρμενίας χύνονται στὸν Περσικὸ Κόλπο.

Λίμνες. Ἡ *Τάιτα* (Ἀλμυρὰ λίμνη=Τοῦς Γκιόλ), ἡ *Ἀπολλωνία* καὶ πολλὲς ἄλλες. Στὰ Περσικὰ σύνορα ἡ μεγάλη λίμνη τοῦ *Βάν*, σὲ ὕψος 1700 μ. ἀπάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Παράλια. Τὰ βόρεια παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας δὲν εἶναι διαμελισμένα, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔχουν κόλπους. Τὰ δυτικὰ ἔχουν τοὺς ἑξῆς κόλπους: Στὴν Προποντίδα τὸν κόλπο τῆς *Νικομηδείας* (Ἰσμίτ) καὶ τῆς *Νικαίας* (Ἰσνίκ). Στὸ Αἰγαῖο Πέλαγος τὸν κόλπο τοῦ *Ἀδραμυντίου*, τῆς *Σμύρνης* καὶ τῆς *Ἀλικαρνασσοῦ*. Στὴ Μεσόγειο θάλασσα οἱ ἀνοικτοὶ κόλποι τῆς *Αἰταλείας* καὶ τῆς *Ἀλεξανδρέτιας*.

Πορθμοί. Ὁ *Βόσπορος* καὶ ὁ *Ἑλλήσποντος*.

Κλίμα. Στὰ παράλια μεσόγειο, στὸ ἐσωτερικὸ ψυχρὸ, ἡπειρωτικόν.

Προϊόντα. Στὸ ἐσωτερικόν, πού εἶναι ὀρεῖνόν καὶ στεπλῶδες, εἶναι ἀνεπτυγμένη ἡ κτηνοτροφία. Περίφημες γιὰ τὸ μαλλί τους (τεφτίκ) εἶναι οἱ γίδες τῆς Ἀγκύρας καὶ τὰ καραμάνικα πρόβατα.

Στὰ παράλια καλλιεργοῦνται σιτηρά, βαμβάκι, σῦκα, σταφίδα, καπνός, ἐλιές, ἐσπεριδοειδῆ. Ἀπὸ τὰ δάση, ἰδίως τὰ Ποντιακά, ἄφθονη ξυλεία, λεπτόκαρα καὶ κάστανα.

Ὅρυκτά ἄφθονα ὑπάρχουν στὴν Μικρὰ Ἀσία, τὰ ὁποῖα τώρα τελευταίως ἄρχισαν συστηματικὰ νὰ τὰ ἐκμεταλλεύωνται.

Ἡ βιομηχανία ἄρχισε νὰ ἀναπτύσσεται στὰ τελευταῖα χρόνια καὶ παράγει τάπητες (χαλιά), μάλλινα, μεταξωτὰ καὶ βαμβακερὰ υφάσματα, χάρτι καὶ ἄλλα.

Ἡ συγκοινωνία στὸ ἐσωτερικὸ γίνεται μὲ αὐτοκινητοδρόμους καὶ σιδηροδρόμους, πὺν ἐνώνουν τὶς κυριώτερες πόλεις μεταξὺ των.

Πολιτικῶς ἡ Μικρὰ Ἀσία μαζὶ μὲ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκη ἀποτελεῖ ἓνα κράτος, τὴν Τουρκία.

6. Τουρκία.

Ἔχει ἔκτασι 760.000 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 14 ἑκατομμύρια κατοίκους. Ἀπ' αὐτοὺς τὰ 97 % εἶναι μωαμεθανοὶ καὶ οἱ λοιποὶ χριστιανοὶ (Ἕλληνες) καὶ Ἰσραηλίτες.

Κυριώτερες πόλεις. Ἀγκυρα (150.000 κατ.), πρωτεύουσα τῆς Τουρκίας, στὸ κέντρο τῆς Μ. Ἀσίας. Σμύρνη (200.000 κ.), ὁ σπουδαιότερος λιμὴν στὸ Αἰγαῖο Πέλαγος, οἱ *Κυδωνίες* (15.000) καὶ ἡ *Ἀλικαρνασσός*. Στὸ ἐσωτερικὸ ἡ *Μαγνησία* (30.000 κ.), τὸ *Αἰδίνιο* (14.000 κ.), ἡ *Προῦσα* (75.000 κ.), τὸ *Ἀφιδὸν Καραχισάρ* (25.000 κ.), τὸ *Ἑσὶ Σεχέρ* (50.000 κ.), ἡ *Καيسάρεια* (25.000 κ.), ἡ *Σεβάστεια*, τὸ *Ἐρζερούμ*. Στὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου ἡ *Ποντοηράκλεια*, ἡ *Κερασσοῦς*, ἡ *Σινώπη*, ἡ *Σαμψοῦς*, ἡ *Τραπεζοῦς*.

Στὰ παράλια τῆς Μεσογείου Θαλάσσης ἡ *Αἰτάλεια*, ἡ *Μερσίνα*, ἡ *Ταρσός* καὶ τὰ *Ἀδανα*.

Στὸν Ἑλλήσποντο τὰ *Δαρδανέλια* καὶ ἡ *Λάμψακος*, στὴν Προπον-

τίδα ή **Ἀργάκη**, ή **Πάνορμος**, τὰ **Μουδανιά**, ἐπίνειο τῆς Προύσας, ή **Νικομήδεια**, ή **Χαλκηδών** (Καρίκιοϊ).

Στήν Ἀνατολική Θράκη ή **Ἀδριανούπολις** καί ή **Κωνσταντινούπολις**.

Ἱστορία. Ἡ Μικρά Ἀσία μᾶς εἶναι γνωστή ἀπό τήν Ἱστορία. Ἐδῶ ἀπό τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους οἱ Ἕλληνες ἱδρυσαν ἀποικίες καί ἐπὶ τρεῖς χιλιάδες χρόνια ὁ Ἑλληνισμός τῆς Μ. Ἀσίας ζοῦσε εὐτυχισμένος. Στὸ διάστημα αὐτὸ προσέφερε ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες στὶς τέχνες, στὶς ἐπιστῆμες καί στὰ γράμματα. Βάσταξε καί ἀνέπτυξε τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ γιὰ τὸ καλὸ ὅλου τοῦ κόσμου. Τὸ 1922 ὅμως διώχτηκε ὅλος αὐτὸς ὁ Ἑλληνισμός καί ἦρθε πρόσφυγας, στὴ μητέρα Ἑλλάδα. Μὲ τὴν ἐργατικότητά του, τὸ ἐμπορικὸ καί προσδευτικὸ του πνεῦμα καί τὴ βοήθεια τοῦ Κράτους, μπόρεσε πάλι νὰ ὀρθοποδήσῃ καί νὰ γίνῃ ἀποδοτικὸς.

Οἱ περισσότεροὶ Τούρκοι τῆς Μ. Ἀσίας εἶναι ντόπιοι Μικρασιάτες καί Ἕλληνες ποὺ ἐξισλαμίσθησαν, ὅταν οἱ τουρκικὲς ὀρδὲς τοῦ Ὄσμαν ἐκκυράρχησαν στὴ Μικρὰ Ἀσία.

Πατέρας τοῦ Ὄσμαν ἦταν ὁ Ἐρτογρούλ. Αὐτὸς μὲ 300 οἰκογένειες φεύγοντας ἀπὸ τὴν πατρίδα του ἦρθε καὶ ἐγκατεστάθηκε στὸν Ὀλυμπο τῆς Μυσίας (κοντὰ στὴν Προῦσα) στὰ 1304 μ.Χ.

Ὁ γιὸς τοῦ Ὄσμαν (ἢ Ὄθωμαν) ἐγίνε ἀνεξάρτητος καί θεωρεῖται ἱδρυτὴς τοῦ Ὄθωμανικοῦ (Ὄσμανικοῦ, Τουρκικοῦ) κράτους. Οἱ διάδοχοί του, ἐπωφελοῦμενοι ἀπὸ τὶς φιλονεικίες καί τὴν κακὴ διοίκησι τῶν Ἑλλήνων (Βυζαντινῶν), κατώρθωσαν νὰ κυριεύσουν σιγὰ σιγὰ τὴν Μ. Ἀσία, τὴ Θράκη, τὴ Μακεδονία, τὴ Βουλγαρία, τὴ Σερβία, τὴν Κωνσταντινούπολι στὸ 1453, ἔπειτα ὅλη τὴν Ἑλλάδα, τὴ Ρουμανία καί τὴν Οὐγγαρία καί νὰ προχωρήσουν μέχρι τῆς Βιέννης τῆς Αὐστρίας, νὰ φθάσουν ὡς τὴ Γερμανία, τὴν Πολωνία καί στὴ Μέση Ρωσία. Τὸ κράτος τῶν Τούρκων ἄρχισε νὰ καταρρέῃ καὶ αὐτὸ μὲ τὴ σειρά του, ὅπως τὸ Ἑλληνικόν, ἀπὸ τὴν κακοδιοίκησι. Ἔτσι ἀπὸ τὸ 1821 πρῶτοι οἱ Ἕλληνες ἐγιναν ἀνεξάρτητοι, ὕστερα οἱ Σέρβοι, οἱ Ρουμάνοι καί τελευταῖοι οἱ Βούλγαροι. Τὸ 1918 διαλύθηκε ἡ Τουρκικὴ αὐτοκρατορία καί ἀπόμεινε ἡ σημερινὴ Τουρκία.

7. Ἡ Κύπρος.

Ἔκτασι 9.300 τ. χλμ. **Πληθυσμός** 380.000 κατ.

Εὐρίσκεται Α. τῆς Κρήτης καί πρὸς Ν. τῆς Μ. Ἀσίας. Εἶναι ἡ μεγαλύτερη Ἑλληνικὴ νῆσος, ἔχει ὅμως λιγώτερο πληθυσμὸ ἀπὸ τὴν Κρήτη. Εἶναι νῆσος ὀρεινὴ. Ἐχει δύο ὀροσειρές, τὴ μία στὴ Β. πλευρὰ (Πενταδάκτυλος) καί τὴν ἄλλη στὴ Ν. (Ὀλυμπος 2140 μ.) κατὰφυτὴ ἀπὸ πεῦκα. Ἀνάμεσά τους ἐκτείνεται ἡ μεγάλη πεδιάδα **Μεσσαριά**. Τὸ κλίμα τῆς εἶναι μεσογειακόν. Παράγει σιτηρὰ, βαμβάκι, λάδι, κρασί περίφημο, στα-

φίδα και μετάξι. Ὀνομαστὰ εἶναι τὰ μουλάρια, τὰ γαϊδούρια καὶ τ' ἄλογα τῆς Κύπρου. Ὅρνυκτὰ ἔχει πολλὰ (χαλκό, ἀμιάντο). Πρωτεύουσα τῆς νήσου εἶναι ἡ **Λευκωσία** (20.000 κ.), στὴ μέση τῆς νήσου. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν **Ἀμμόχωστο** (8.000 κ.). **Λεμεσός, Λάρναξ** (Κίτιον), **Σαλαμίς** εἶναι μικρότερες πόλεις.

Ἱστορία. Ἡ Κύπρος ἦταν ἀνέκαθεν Ἑλληνική. Ἀκολούθησε καὶ αὐτὴ τὴν τύχη τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὴν πῆραν οἱ Ἄγγλοι τὸ 1876. Ἀπὸ τότε οἱ Κύπριοι δὲν ἔπαυσαν νὰ ζητοῦν τὴν ἑνωσί τους μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ἐλπίζομε ὅτι σύντομα θὰ γίνη.

8. Συρία.

Ἔκτασι 150.000 τ. γλμ. **Πληθυσμὸς** 3 ἑκατομμύρια κατ.

Ἐκτείνεται πρὸς Ν. τῆς Τουρκίας, κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου Θαλάσσης.

Εἶναι χώρα ὄρεινῇ. Τὴ διασχίζουν δύο παράλληλες ὄροσειρές, ὁ **Λίβανος** (3.100 μ.) καὶ ὁ **Ἀντιλίβανος** (2.600 μ.). Ἀνάμεσά των ἐκτείνεται βαθυτάτη κοιλάδα. Τὸ ὑπόλοιπο μέρος τῆς χώρας εἶναι ὑπίπεδο ξερὸ καὶ ἔρημο. Ὁ Ὀρόντης ποταμὸς πηγάζοντας ἀπὸ τὸ Λίβανο προχωρεῖ πρὸς Β. καὶ χύνεται κοντὰ στὴν ἀρχαία **Ἀντιόχεια**.

Τὰ παράλια, ποὺ δέχονται πολλὰς βροχὰς, εἶναι εὐφορα καὶ ἔχουν κλίμα μεσογειακόν. Ὅσο προχωροῦμε πρὸς τὰ μεσόγεια, οἱ βροχὰς λιγοστεύουν, ὅπως καὶ ἡ βλάστησι, καὶ φθάνομε στὴν ἔρημο, τὴ **Συριακὴ ἔρημο**, ποὺ μαζὶ μὲ τὴν ἀραβικὴ πρὸς Ν. ἀποτελοῦν τὰ σύνορα τῆς χώρας. Στὰ παράλια εὐδοκιμοῦν ἡ ἄμπελος, ἡ ἀμυγδαλιά, ἡ πορτοκαλλιά, ἡ βανανιά καὶ τὸ βαμβάκι.

Στὰ παράλια τὸν παλιὸ καιρὸ κατοικοῦσαν οἱ Φοίνικες. Ἐδῶ ἦσαν οἱ ἀρχαῖες μεγάλες πόλεις **Τύρος** καὶ **Σιδὼν**. Σήμερα σπουδαιότερος λιμένας εἶναι ἡ **Βηρυτὸς** (160.000 κ.). Στὸ ἐσωτερικόν, μέσα σὲ μιὰ θαυμάσια καὶ εὐφορώτατη ὄασι εἶναι ἡ **Δαμασκὸς** (25.000 κ.), πρωτεύουσα τῆς Συρίας. Εἶναι ἔδρα τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας. Πόλεις: **Χαλέπι**, **Ἀντιόχεια**, **Δαοδίκεια**.

Ἡ Συρία ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 δημοκρατίες:

1) Τῆς Συρίας, 2) τῶν Δρούσων, 3) τοῦ Λιβάνου, 4) τῶν Ἀλαουϊτῶν.

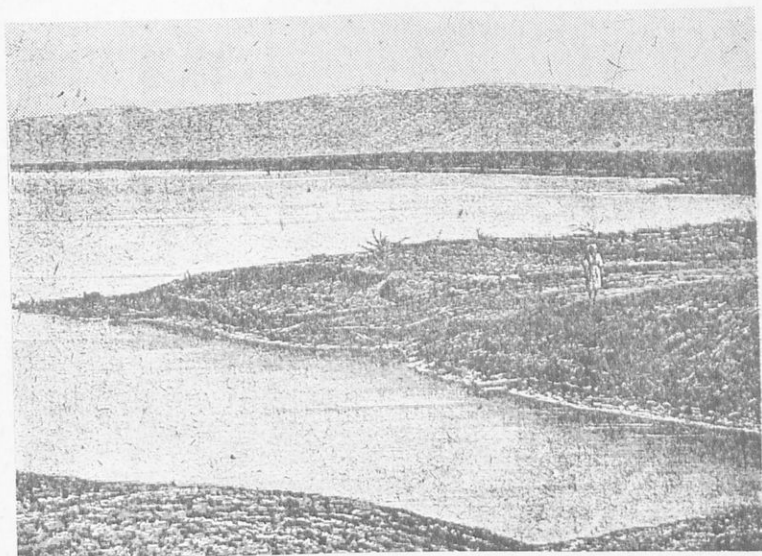
9. Παλαιστίνη.

Ἔκτασι 230.000 τ. γλμ. **Πληθυσμὸς** 1.200.000 κατ.

Ἡ κοιλάδα τῆς Συρίας προχωρεῖ πρὸς Ν. μὲ τὴν ἴδια φυσικὴ διάπλασι, ἀλλὰ πιὸ βαθύτερη.

Ὁ **Ἰορδάνης** ποταμὸς (ἵσος στὸ μῆκος μὲ τὸν Ἀχελῷο) πηγάζει ἀπὸ

τὸν Ἀντλίβανον, περνᾷ τὴν ἰχθυοτρόφο λίμνη *Γεννησαρέτ*, πού εἶναι 280 μ. χαμηλότερη ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης, καὶ χύνεται στὴ *Νεκρὰ Θάλασσα*, πού εἶναι ἀκόμα χαμηλότερη (394 μ. κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης). Τὰ νερά της εἶναι τόσο πηχτὰ ἀπὸ τ' ἅλατι, ὥστε κι' ἂν πέση ἄνθρωπος δὲ βουλιάζει. Τὸ χρῶμα της στίς ὄχθες εἶναι πρασινωπὸ ἀπ' τὸ πολὺ ἅλατι καὶ τὴν ἄσφαλτο. Ψάρια κι' ἄλλα ζῶα δὲν ζοῦν στὴ λίμνη. Καὶ οἱ ἄνθρωποι ὑποφέρουν ἀπ' τὴν πολλὴ ζέστη πὺν κάνει, γι' αὐτὸ τὰ καραβάνια περνοῦν ἀπὸ μακριὰ της.

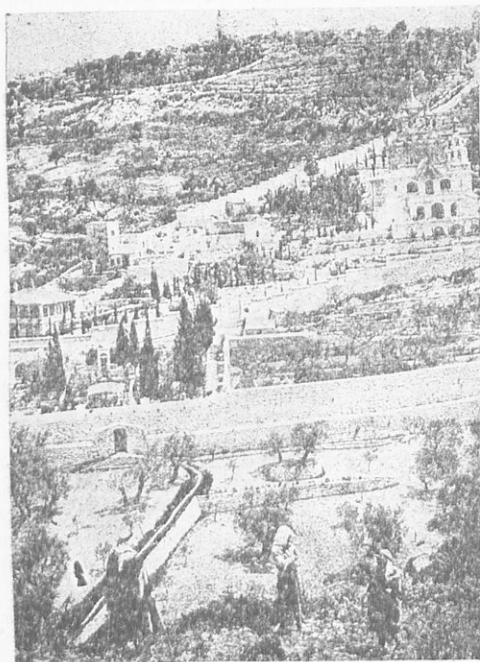

Εἰκ. 12. Ἡ Νεκρὰ Θάλασσα. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν νερῶν της βρῖσκειται 394 μέτρα κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

Γιὰ γὰ πάρετε μιὰ ἰδέα τί εἶναι ἡ Νεκρὰ Θάλασσα, φαντασθῆτε ἓνα μεγάλο κοίλωμα πὺν βρῖσκεται ἀνάμεσα σὲ δυὸ τεῖχη μικρῶν βουνῶν. Αὐτὴ ἢ ἀπέραντη ἔκτασι (76 χιλιόμετρα μῆκος καὶ 15 πλάτος) πὺν ἔχει βάθος μέχρι 399 μέτρων, ἐνῶ ἡ στάθμη τῶν νερῶν της εἶναι 394 μέτρα κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχὴ (βροχῶν ἢ ξηρασίας) ὑψώνεται (πλημμυρίζει) ἢ κατεβαίνει 4 ἕως 6 μέτρα.

Τὸ νερό της, πὺν φαίνεται καθαρὸ ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀπὸ κοντὰ ἄσπρι-δερό, παρουσιάζει τὸ ἑξῆς χαρακτηριστικὸ: δὲν παρουσιάζει κυματισμούς, ὅπως ὅλα τὰ νερά τῶν λιμνῶν καὶ θαλασσῶν.

Ἐκτὸς ἀπὸ ὀλίγα καλάμια ποὺ φαίνονται στοὺς γύρω λόφους τῆς Ἰουδαίας, δὲν βλέπει κανεὶς οὔτε ἓνα δένδρο οὔτε ἓνα φυτό. Ἡ ἀκρολιμνιά, σκεπασμένη ἀπὸ στρῶμα ἀλατιοῦ, εἶναι λευκὴ καὶ μοιάζει σὰν ἀσβεστωμένη. Οἱ κλώνοι, οἱ ρίζες καὶ τὰ δένδρα ποὺ ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς τὰ ἔφερε μὲ τὴν κατεβασιά του καὶ τάρριξε ἐκεῖ, ἔχουν ἐπάνω τους στρῶμα

Εἰκ. 13. Γεσθημανὴ καὶ τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.

ἀλατιοῦ καὺ φαίνονται μέσα στὴ μελαγχολικὴ αὐτὴ λίμνη σὰν φράχτης ἀπὸ κόκκαλα.

Τὸ μάτι δὲν μπορεῖ νὰ ἀναπαυθῇ πονθενά, τόσο δυνατὸ καὶ ἐκθαμβωτικὸ εἶναι τὸ φῶς. Ζέστη, σὰν πύρα ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ φουῦρνο, στενοχωρεῖ πολὺ τὸν ἄνθρωπο. Τὴν ἐπιθυμία ποὺ εἶχε νὰ ἴδῃ τὴν περίφημη Νεκρὴ θάλασσα, διαδέχεται μελαγχολία καὶ ἀπογοήτευσι καὶ θέλει πότε νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ κεῖ, ἀπὸ τὸν τόπο αὐτὸ τῆς θείας κατάρας. Γι' αὐτὸ τὰ καραβάνια ἀποφεύγουν νὰ πλησιάσουν ἐκεῖ.

Ἀπὸ τὴ μεγάλη ἐξάτμισι τὸ νερὸ περιέχει 24 ἕως 26 % μεταλλικὲς οὐσίες, ἀπὸ τίς ὁ-

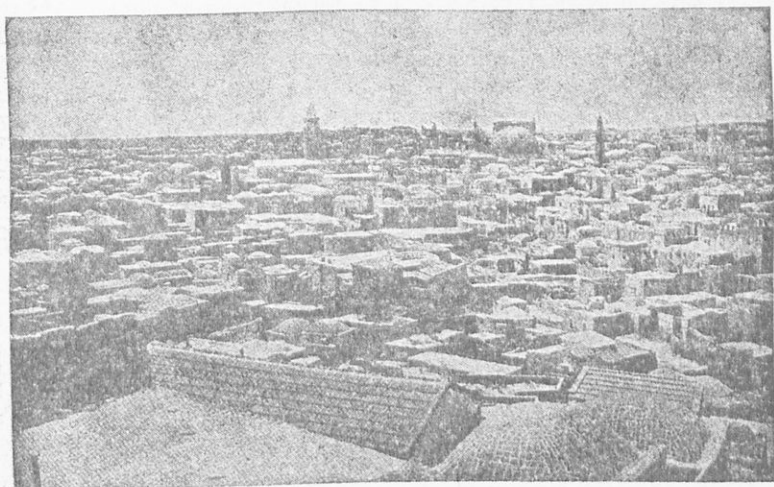
ποῖες 7 % εἶναι ἅλατι. Ἡ χλωριούχος μαγνησία ποὺ εἶναι διαλυμένη κάνει τὸ νερὸ πικρὸ καὶ ἡ χλωριούχος ἄσβεστος τοῦ δίνει γεῦσι λαδιοῦ. Τόσο πηχτὸ εἶναι, ὥστε ὁ ἄνθρωπος δὲ βουλιάζει, οὔτε καὶ τὸ αὐγό. Μεγάλες ποσότητες ἀσφάλτου ποὺ βγαίνουν στὴν ἐπιφάνειά της προέρχονται ἀπὸ πηγὲς ποὺ βρίσκονται στὰ βάθη της.

Ἡ Παλαιστίνη ἔχει τὰ ἴδια προϊόντα μὲ τὴ Συρία. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ Ἱερουσαλὴμ (150.000 κ.), σὲ ὕψος 800 μ. Χιλιάδες Χριστιανῶν ἔρχονται στὴν Ἁγία Πόλι νὰ προσκυνήσουν τὸν **Πανάγιό Τάφο** τοῦ Σωτῆρος

Χριστοῦ, τὸ σπήλαιο τῆς **Βηθλεέμ**, τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν, τὴ **Ναζαρέτ** καὶ τόσα ἄλλα μέρη ὅπου ἔζησε καὶ ἐδίδαξε ὁ Χριστός.

Ἡ **Τελ-Ἀβιβ** (180.000 κ.), προσωρινὴ πρωτεύουσα τοῦ Κράτους τοῦ Ἰσραήλ, εἶναι νέα ἐβραϊκὴ πόλι στὰ παράλια, κοντὰ στὴν **Ἰόππη** (Γιάφα).

Ἀπὸ τὴ Ναζαρέτ στὴν Τιβεριάδα. Ἡ Ναζαρέτ, ὅπως καὶ στὰ παλιὰ χρόνια εἶναι μιὰ κωμόπολι γεωργικὴ. Οἱ κάτοικοί της, ὑπομονετικοὶ καλλιεργητὲς τῆς γῆς, ὅπως ὅλοι οἱ γεωργοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καλλιέργεια τῶν χωραφίων των, τῶν κήπων των ποὺ βρίσκονται στὶς πλαγιὲς τῶν λόφων τριγυρισμένοι μὲ τειχάκια ἀπὸ λευκὲς πέτρες. Ὅπως ὅλοι οἱ καλλιεργητὲς τῆς γῆς, εἶναι ὑποχρεωμένοι λόγῳ τῆς ἐργασίας των νὰ μένουν στὸν τόπο

Εἰκ. 14. Ἱεροσόλυμα.

τους. Τὸ πνεῦμα τους εὐκόλα συνηθίζει μέσα στὸν κύκλο τοῦ ὁρίζοντος ποὺ βρέθηκαν καὶ δὲν ἐπιθυμοῦν ποτὲ νὰ φύγουν ἀπὸ τὴ γῆ τῶν πατέρων των καὶ νὰ γυρίζουν σὲ ξένους τόπους. Θέλουν νὰ ζοῦν μὲ τοὺς δικούς των, μὲ τίς συνηθειές, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου των ποὺ κληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ παποῦδες των μαζί μὲ τὴν κληρονομιά τῆς γῆς. Γι' αὐτὸ δὲν ἀγαποῦν τοὺς νεωτερισμοὺς καὶ τίς περιπέτειες. Ἡ ἐργασία τους δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ ἀπομακρυνθοῦν. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ πλούτη τῆς ξενιτειᾶς δὲν τοὺς τραβοῦν κοντά τους. Προτιμοῦν τὸ φτωχικὸ τους.

Προχωρώντας στὴν κατάφυτη κοιλάδα τοῦ Ἰορδάνου πρὸς τὰ Β. φθά-
νει κανένας στὴ λίμνη τῆς Γεννησαρέτ (θάλασσα τῆς Τιβεριάδος). Στὴν

ἀκρολιμνιά της βλέπει ὅπως καὶ στὰ παλιὰ χρόνια τὶς βάρκες τῶν ψαράδων, πὺν ἀπὸ γιαλὸ σὲ γιαλὸ, ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ πὺν βρίσκεται στὴν ἀκρολιμνιά, ταξιδεύουν νὰ πουλήσουν τὰ ψάρια πὺν ἔπιασαν.

Βλέποντας τοὺς ψαράδες τῆς Γεννησαρέτ, θυμώμαστε τοὺς ψαράδες — τοὺς ἀλιεῖς — τοῦ Χριστοῦ, τοὺς Ἀγίους Ἀποστόλους.

Κάνοντας τὴ σύγκρισι μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Ναζαρέτ βλέπομε πὺς ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τους. Ἐκεῖνοι, χωρικοὶ ἀφοσιωμένοι στὴ γῆ τους, στὸ χωράφι τους, στὸν κῆπο τους, στὸ ἀμπέλι τους, διαρκῶς καταγίνονται στὴν ἐργασία καὶ δὲν τοὺς μένει καιρὸς νὰ ἀσχοληθοῦν γιὰ ἄλλα πράγματα, οὔτε νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὰ κτήματά τους.

Ἐνῶ οἱ ψαράδες ὕστερα ἀπὸ τὸ ψάρεμα — καὶ μάλιστα ἂν εἶναι ἄφθογο — θὰ καθίσουν, θὰ ἀναπαυθοῦν, θὰ ξεκουρασθοῦν, θὰ τρέξουν νὰ ἰδοῦν καὶ νὰ ἀκούσουν κάτι καλὸ, γιὰ τὸς μένει καιρὸς καὶ νὰ ταξιδέψουν ἀκόμη. Μήπως καὶ τὸ ψάρεμα δὲν εἶναι ἓνα ἀδιάκοπο ταξίδι στὴ λίμνη καὶ τὶς ἀκρογιαλιές της;

Νὰ γιὰ τὸ οἱ ψαράδες τῆς Γεννησαρέτ ἄφησαν τὰ δίχτυα τους καὶ ἀκολούθησαν τὸ Χριστό. Εἶχαν συνηθίσει νὰ θέλουν νὰ βλέπουν, νὰ ἀκοῦν καὶ νὰ ἐνθουσιάζονται ἀπὸ τὸ ὥραϊο, ἀπὸ τὸ καλὸ.

Καὶ ὑπῆρχε ὥραιότερο πράγμα νὰ βρίσκεται κανένας πάντα μαζὶ μὲ τὸν γλυκύτατο Ἰησοῦ;

10. Ὑπεριορδανία (Βασίλειον).

Ἔκτασι 42.000 τ. μ. Πληθυσμὸς 400.000 κατ.

Ἡ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐρημικὴ χώρα μέχρι τοῦ κόλπου τοῦ Ἀκάμπα πὺν βρίσκεται πρὸς Α. τοῦ ὅρους Σινᾶ, ἀποτελεῖ ἰδιαιτέρο κράτος μὲ πρωτεύουσα τὴν Ἀμμάν.

11. Ἀραβία.

Ἔκτασι 2.300.000 τ. χλμ. Πληθυσμὸς 7.000.000.

Ἡ μεγάλη Ἀραβικὴ Χερσόνησος στὸ ἐσωτερικὸ εἶναι ὑψίπεδο 1200 μ. ὕψους. Στὰ παράλια ὑψώνεται ζώνη ἀπὸ ὄρη ὕψους 2000 μέτρων.

Ἡ πνιγρὴ ζέστη, οἱ ἀπότομες μεταβολές τῆς θερμοκρασίας, ἡ ἔλλειψι βροχῶν μετέβαλαν τὴ χερσόνησο σὲ ἔρημο.

Στὰ παράλια ὅμως τὸ ὕψος τῶν ὀρέων καὶ ἡ γειτονιὰ τῆς θαλάσσης γλυκαίνουν τὸ κλίμα. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ ὄρη τῆς παραλίας εἶναι γεμάτα ἀπὸ βλάστησι καὶ τὰ παράλια ἔχουν χωριὰ καὶ πόλεις.

Ἡ ἔρημος ἀποτελεῖται ἀπὸ μεγάλες ἀμμώδεις ἐκτάσεις, ξηρὲς βραχώδεις μάζες, σκασμένες, κόκκινες ἀπὸ τὸν καιρό. Ἀνάμεσά τους ὑπάρχουν

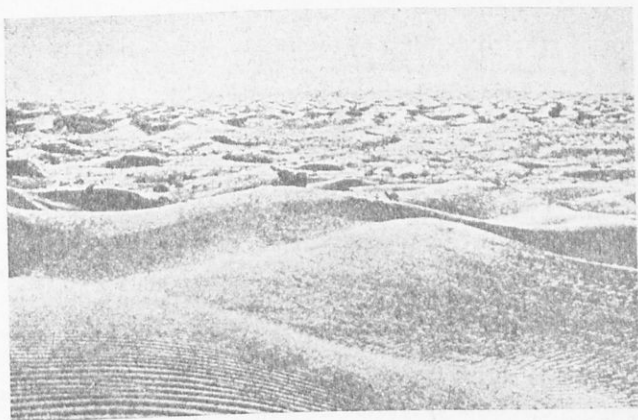
σὲ πολὺ ἀραίαις ἀποστάσεις δάσεις μὲ φοῖνικες καὶ μικρὲς κοιλάδες βαθιεῖς, ἰδιότροπες, χωρὶς σταλαματιὰ νερό.

Ἐνα ρυάκι εἶναι θησαυρὸς στὰ μέρη αὐτά, ὅπου οἱ ἄνθρωποι μαζεύουν τὸ νερὸ σὲ στέγνες καὶ πηγάδια γιὰ νὰ πίνουν καὶ ποτίζουν τὰ ζῶα τους.

Γενικῶς οἱ Ἀραβες τοῦ ἐσωτερικοῦ εἶναι νομάδες. Ζοῦν διαρκῶς ταξιδεύοντας καὶ αὐτοὶ λέγονται **βεδουῖνοι**, πού θὰ πῇ παιδιὰ τῆς ἐρήμου.

Ἡ Ἀραβικὴ χερσόνησος διαιρεῖται σὲ πολλὰ (14) κράτη, πού τὰ περισσότερα διατελοῦν ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν ἐπιρροήν. Τὰ κυριώτερα εἶναι :

1) Τὸ **Βασίλειο τῆς Χετζάζης**, ὅπου ἡ **Μέκκα**, ἡ ἱερὰ πόλις τῶν Μωαμεθανῶν, πατρίδα τοῦ Μωάμεθ, μὲ τὸν κυβικὸ ναὸ (Καάβα) καὶ ὠραιότατο τζαμί. Ἐπίνειό της ἡ **Τζέδδα**. Δεκάδες καὶ ἑκατοντάδες χιλιάδων Μωαμεθανοὶ ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο τὴ Μέκκα νὰ προσκυνήσουν τὴν

Εἰκ. 15. Ἀμμόδης ἔρημος.

Καάβα καὶ τὸν τάφο τοῦ Μωάμεθ πού βρίσκεται στὴν πόλι **Μεδίνα**.

2) Τὸ **Ἰμαμᾶτο Ὑεμένης**, νοτιώτερα, πού ἐπειδὴ δέχεται περισσότερες βροχὲς καὶ ἔχει μεγάλη βλάστησι, ὀνομάζεται «Εὐδαίμων Ἀραβία». Παράγει σιτηρὰ, πορτοκάλια, χουρμάδες καὶ πρὸ πάντων καφέ, πού ἀπὸ τὸ λιμένα πού ἐξάγεται λέγεται καφὲς τῆς **Μόνας**. Πρωτεύουσα ἡ **Σάνα**, **Χοδέϊδα**, λιμένες.

3) Τὸ **Σουλτανᾶτο Νετζέπ**, στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Χερσονήσου, κατέχει πρωτεύουσα θέσι στὰ ἀραβικὰ κράτη. Πρωτεύουσα **Ἐρ-ριάντ**.

4) Τὸ **Ἐμιράτο Ἀσίρ**. Πρωτεύουσα **Σαμπίγια**.

5) Τὸ **Σουλτανᾶτο Ὁμάν** στὰ ΝΑ. παράλια τῆς Χερσονήσου πρὸς τὸ μέρος τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Πρωτεύουσα, **Μασκάτη**.

6) Τὸ **Σουλτανᾶτο Κοβαΐτ**. Πρωτεύουσα Κοβαΐτ.

7) "**Αδεν**, κτῆσι Ἀγγλικῇ στήν εἴσοδο τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τὸ κλειδί τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ.

12. Μεσοποταμία ἢ Ἰράκ.

"**Εκτασι** 370.000 τ. χλμ. **Πληθυσμὸς** 3.000.000 κάτ.

Μεσοποταμία, δηλαδὴ ἡ χώρα ποὺ βρίσκεται στὸ μέσο δύο ποταμῶν, τοῦ Εὐφράτη καὶ τοῦ Τίγρη. Εἶναι εὐφορη χώρα, ἀλλὰ μέχρι τοῦ 1918 ποὺ ἀνῆκε στὴν Τουρκία ἦταν παραμελημένη. Στὴν ἀρχαιότητα ποτιζόταν μὲ ἓνα σύστημα διωρύγων ποὺ κανόνιζαν τὶς πλημμύρες τῶν ποταμῶν, γι' αὐτὸ καὶ ὑπῆρχαν ἐκεῖ πολυάνθρωπες πόλεις, ὅπως ἡ Βαβυλὼν ἢ Οὐρ καὶ ἄλλες. Ἀπὸ τὴν Χαρρὰν τῆς Μεσοποταμίας ξεκίνησε ὁ Ἀβραὰμ καὶ ἦρθε στὴν Παλαιστίνη καὶ ἐκεῖ κατέφυγε ὁ Ἰακώβ, ὅταν μάλωσε μὲ τὸν Ἡσαΰ. Εἶναι ἀνεξάρτητο βασίλειο καὶ λέγεται "**Ἰράκ**. Πρωτεύουσα ἔχει τὴν πόλιν τῶν παραμυθιῶν, τὴ **Βαγδάτη**, ἡ ὁποία συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπὸ κεῖ μὲ τὴν Εὐρώπην.

Μουσούλη, βιομηχανικὸ καὶ πετρελαιοπαραγωγικὸ κέντρο. Τὰ πετρέλαια τῆς Μουσούλης διοχετεύονται μὲ ὑπογίους σωλῆνες στὴν Τρίπολιν τῆς Συρίας καὶ στὴ Γιάφα τῆς Παλαιστίνης.

Κοντὰ στὴ Μουσούλη σώζονται τὰ εἱρεπία τῆς ἀρχαίας πόλεως **Νινευί**.

Ἐδῶ κοντὰ εἶναι καὶ ἡ πεδιάδα ὅπου ἦταν τὰ "**Αρβηλα** καὶ **Γαυγάμηλα**.

13. Ἀριανὴ ἢ Ἰράν.

Τὸ ὄροπέδιο τοῦ Ἰράν περιλαμβάνει τρεῖς χώρες, τὴν **Περσία**, τὸ "**Αφγανιστάν** καὶ τὸ **Βελουχιστάν**.

Γιὰ νὰ ἔχετε μιὰ ἰδέαν τοῦ Ἰράν, φαντασθῆτε μιὰ χώρα τραπεζοειδῆ, μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία, ὑψηλὴ πάνω ἀπὸ 1200 μ. ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης καὶ κλειστὴ γύρω μὲ ὄροσειρές, γυμνές, σκεπασμένες σὲ ὀρισμένα μέρη μὲ αἰῶνια χιόνια.

Ἡ βόρεια πλευρὰ του, στὸ μῆκος δύο φορές μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ μῆκος τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ὑψώνεται σὲ μερικὰ μέρη πάνω ἀπὸ 7.000 μ. σκεπασμένη μὲ αἰῶνια χιόνια καὶ πάγους, μὲ ἀπτόμες καὶ τρομακτικὰ χαράδρες, ὅπου κατὰκινεῖται αἰῶνιοι παγετῶνες.

Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ του εἶναι λιγώτερο ὑψηλὴ, οἱ ὄροσειρές σὲ μερικὰ σημεῖα ὑπερβαίνουν τὰ 5.000 μέτρα.

Ἡ νότια πλευρὰ ἔχει παράλληλες ὄροσειρές, μικρὲς σὲ μῆκος, μὲ πολλὰ διαβάσεις.

Ἡ δυτικὴ πλευρὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰς μαζὶ παράλληλες ὄροσειρές

ὕψους 4.000 καὶ 5.000 μέτρων, ἀντακωμένες με μακρὰς συνεχεῖς κοιλάδες ποὺ μοιάζουν ἀτελείωτες.

Ὅλο αὐτὸ τὸ γιγαντιαῖο τεῖχος ποὺ περιβάλλει τὸ ὄροπέδιο τοῦ Ἰράν ἀποστραγγίζει ὅλους τοὺς ὕδρατιμους καὶ ἀφήνει ξερό, ζεστό, ἀποπνικτικὸ καὶ ἐρημικὸ τὸ ἐσωτερικὸ ὑψίπεδο.

Ἐδῶ εἶναι ἡ Ἐρημος τοῦ Θανάτου, ἡ φοβερώτερη τοῦ κόσμου. Στρωμένη ἀπὸ παχὺ κοκκινωπὸ στρώμα χοντρῆς ἄμμου, ποὺ τὴν κατακαίει ὁ φλογερὸς ἥλιος, ἀντανακλώντας μύριες ἀκτίνες φωτός, παίρνει τὴν ὄψι μεγάλου μεταλλικοῦ δίσκου ποὺ πυρώνεται καὶ κοκκινίζει ἀπὸ χίλιες φωτιές φοβεροῦ καμινιοῦ.

Ὁ πληθυσμὸς εἶναι ἀραιός. Κι' ἐνῶ ἡ Κεντρικὴ Εὐρώπη ποὺ εἶναι ὅση μὲ τὸ Ἰράν ἔχει παραπάνω ἀπὸ 500 ἑκατομμύρια κατοίκων, τὸ Ἰράν ἔχει μόλις 10 ἑκατομμύρια. Μόνον κατὰ μῆκος τῶν ὀχθῶν τῶν ποταμῶν ὑπάρχουν κατοικημένα μέρη, καὶ ὅπου βγαίνει χορτάρι, ζοῦν νομάδες.

Πολιτικῶς τὸ Ἰράν χωρίζεται σὲ τρία κράτη. Τὴν *Περσία*, τὴν *Ἀφγανιστάν* καὶ τὴν *Βελουχιστάν*.

α) *Περσία*. Ἕχει ἔκτασι 1.645.000 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 12 ἑκατμ. Ἀνεξάρτητο βασίλειο. Χώρα γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ. Ἕχει πετρελαιοπηγές. Πρωτεύουσα *Τεχεράνη* (400 χιλ.). Ἄλλες πόλεις: *Ταυρίς*, *Ἰσπαχάν*, *Χαμαδάν* (Ἐκβάτανα), *Μεσχέντ*, *Σιράζ*, κοντὰ στὴν ἀρχαία *Περσέπολι* καὶ *Ντεϊφούλ*, κοντὰ στὰ ἀρχαία *Σοῦσα*.

β) *Ἀφγανιστάν*, ἀνεξάρτητο βασίλειο. Ἕκτασι 558.000 τ. χλμ. Πληθυσμὸς 7 ἑκατομ. κάτοικοι. Χώρα ὀρεινὴ, γεωργοκτηνοτροφικὴ. Πόλεις *Καμποῦλ* πρωτεύουσα, *Κανδαχάρ* (Ἀλεξάνδρεια τῆς Ἀραχωσίας), *Χεράτ*.

γ) *Βελουχιστάν*, ἀποτελεῖ τμῆμα τῶν Βρετανικῶν Ἰνδιῶν. Ἕχει ἔκτασι 140.455 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 460.000 κάτ. Πρωτεύουσα *Κελάτ*.

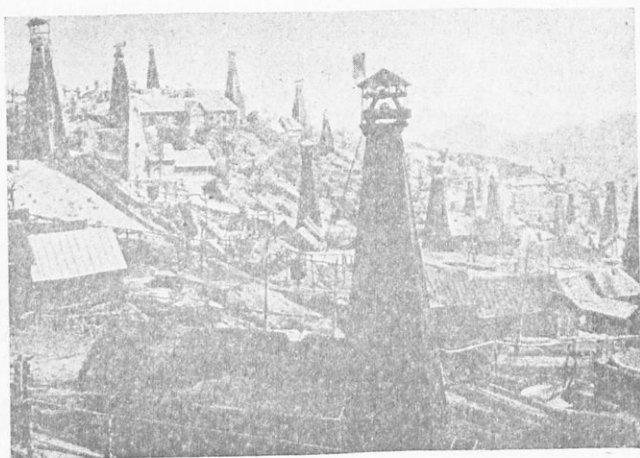
14. Ὑπερκαυκασία.

Ἕκτασι 185.000 τ. χλμ. Πληθυσμὸς 7.200.000 κάτ.

Ἡ πρὸς Ν. τοῦ ὄρους Καυκάσου χώρα λέγεται Ὑπερκαυκασία καὶ περιλαμβάνει πέντε δημοκρατίες τῶν Σοβιετ τῆς Ρωσίας: 1) Τὴ Δημοκρατία τῆς Ἀβγασίας, 2) τῆς Γεωργίας, 3) τοῦ Ἀζερμπαϊτζάν, 4) τοῦ Ναχιτσεβάν καὶ 5) τῆς Ἀρμενίας.

Ἡ ὄροσειρὰ τοῦ Καυκάσου εἶναι τόσο ὑψηλὴ, ὥστε κανένα σημεῖο τῆς δὲν εἶναι κάτω τῶν 3.000 μέτρων. Ὑψώνεται σὰν τεῖχος, μὲ 70 κορυφές στὴ σειρὰ, ψηλές πάνω ἀπὸ 4.500 μέτρα. Ἀνάμεσά των διακρίνεται σὰν πύργος ψηλότερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἡ ὑψηλὴ ἠφαιστειώδης κορυφὴ τοῦ Ἐλμπρούζ ποὺ φθάνει τὰ 5.646 μέτρα.

Ὁ Καύκασος θεωρεῖται τὸ ὄριο μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Καὶ δικαίως. Ἔχει μῆκος 1200 χιλιομέτρων ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο Πόντον ὡς τὴν Κασπία Θάλασσαν, ὅπου τελειώνει στὴ χερσόνησο Ἀψερὸν. Τὸ πλάτος του κυμαίνεται ἀπὸ 100 ἕως 300 χιλιόμετρα. Ἀποτελεῖ ἓνα ἀπέραντο τεῖχος μὲ πολὺ λίγες διαβάσεις, σχεδὸν ὅλες πολὺ ψηλές. Οἱ κλιτύες του εἶναι ἀπότομες μὲ πολλὰ ἴχνη ἡφαιστειογενῶν ἐκρήξεων: λάβα, θερμὲς πηγές, μεγάλες ἀποθῆκες νάφθας (πετρελαίου). Συχνοὶ καὶ καταστρεπτικοὶ σεισμοὶ ταρασσοῦν τὴν περιοχὴ. Τὸ κύριό του χαρακτηριστικὸ ἀπὸ ὅλα τὰ βουνὰ τῆς γῆς εἶναι ἡ μοναξιά του καὶ τὰ ἀπέραντα δάση του, ἰδιαιτέρα στὴ δυτικὴ πλευρά. Στέκεται μεμονωμένο μεταξὺ δύο ἡπείρων σὰν ἀπέραντο τεῖχος ἐμποδίζοντας τὴ διάβασιν ἀπὸ τὴ μία ἡπειρὸ στὴν ἄλλη. Θὰ ἦταν

Εἰκ. 16. Πετρελαιοπηγές

ἐντελῶς μονοκόμματο καὶ ἀδιάβατο, ἂν ἔλειπε ἡ χαράδρα (τὸ στενὸ, τοῦ Λα-
ριάλ. Ἀνάμεσά της περνάει ὁ δρόμος Βλαδικαυκάσου - Τυφλίδος.

Στὶς κοιλάδες τῶν βουνῶν κατοικοῦν διάφορες φυλές, ποὺ ἀνήκουν
στὸν ὡραιότερο τύπο τῆς λευκῆς ἢ Κανκασίας φυλῆς. Ὁμιλοῦν διάφορες
γλῶσσες καὶ ἔχουν διαφορετικὰ ἥθη, ἔθιμα καὶ θρησκείες.

Τὸ ἔδαφος τῶν κοιλάδων, ἰδίως πρὸς Δ. ὅπου πέφτουν ἄφθονες βρο-
χές, εἶναι εὐφορώτατο. Ὅσο προχωρεῖ κανεὶς πρὸς τὴν Κασπία, τόσο καὶ
ἡ εὐφορία λιγοστεύει καὶ ἡ χώρα γίνεται ξερὴ καὶ ἄκαρπη. Ἐδῶ ὅμως
μᾶς περιμένει ἄλλος πλοῦτος ὀρυκτός, τὸ πετρέλαιο. Οἱ πετρελαιοπηγές τοῦ
Βακού εἶναι ἀπὸ τίς πλουσιώτερες τοῦ κόσμου.

Οἱ πετρελαιοπηγές. Τόσο ἄφθονο εἶναι τὸ πετρέλαιο στὴν περιοχὴ τοῦ Καυκάσου, πὺν ἀρκεῖ μὲ τὸ δάχτυλό του νὰ σκαλίσῃ κανεὶς γιὰ νὰ βεβαιωθῇ γιὰ τὴν ὑπαρξί του. Τὴν ὑγρὴ αὐτὴ λάσπη παίρνουν οἱ ἰθαγενεῖς, τὴν ἀνάφτουν καὶ πῆνουν τὸ φαγητό τους. Ὅπως εἶναι ἐπόμενο, ὅλος αὐτὸς ὁ πλοῦτος δὲν μπορούσε νὰ μείνῃ ἀνεκμετάλλευτος. Ἡ χερσόνησος Ἀψερὸν εἶναι γεμάτῃ ἀπὸ πηγάδια πετρελαίου καὶ ἐργοστάσια πὺν τὸ διυλίζουν. Ὑπάρχουν φρέατα πετρελαιοπηγῶν πὺν βγάζουν 10.000 τόννους πετρέλαιο τὴν ἡμέρα. Στὸ Βακοῦ ὑπάρχουν ἄνω τῶν 100 ἐργοστασίων (διυλιστηρίων) πετρελαίου. Ὅλη ἡ πόλι μυρίζει πετρέλαιο καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι γεμάτῃ ἀπὸ πυκνὸ μαῦρο καπνὸ. Πετρελαιοαγωγοὶ καὶ σιδηρόδρομοι εἰδικοί μεταφέρουν τὸ πετρέλαιο ἀπὸ τὶς ἀκτὲς τῆς Κασπίας στὶς ἀκτὲς τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἀπὸ τὸ Βακοῦ στὸ Βατούμ.

Ἡ **Τυφλίδα**, στὸ κέντρο τῆς χώρας, εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλι.

Ἡ ὄρεινὴ ἡφαιστειογενὴς περιοχὴ τῆς **Ἀρμενίας** μὲ τὸ δίκροφον **Ἀραράτ** (ὑψους 5160 μ.) ἀποτελεῖται ἀπὸ ὄροσειρές μὲ στεππώδη ὑψίπεδα 2.000 μ. ὑψους, πὺν τὰ διαχωρίζουν ἀπὸτομες χαράδρες καὶ ὅπου ὑπάρχουν πολυάριθμες ἄλμυρες λίμνες. Πολιτικῶς ἡ Ἀρμενία διαιρεῖται σὲ τρία μέρη: στὴ Ρωσικὴ Ἀρμενία, τὴν Τουρκικὴ καὶ τὴν Περσικὴ.

15. Τουράν.

Πρὸς Α. τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ πρὸς Β. τοῦ Ἰράν ἐκτείνεται τὸ βαθύπεδο τοῦ **Τουράν** (Τουρκεστάν) ἢ ἡ **Ὑπερκασπία**.

Τὸ βαθύπεδο αὐτὸ ἦταν ἄλλοτε θάλασσα καὶ ἀπομεινάρια τῆς εἶναι ἡ λίμνη **Ἀράλη**, ὅπου χύνονται οἱ ποταμοὶ **Ὡξος** (Ἀμὸν Ντάρια) καὶ **Ἰαξάρτης** (Σὺρ Ντάρια) καὶ ἡ Κασπία θάλασσα. Ἡ μεγάλη ἐξάτμισι ἐξακολουθεῖ νὰ τὶς μικραίνει, γι' αὐτὸ καὶ τὸ ὕψος τῆς Κασπίας εἶναι 26 μ. κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης. Προχωρώντας Α. τῆς Κασπίας ἡ χώρα, ἀπὸ χλοερὴ στέππη, γίνεται ἄλμυρὴ καὶ τέλος μεταβάλλεται σὲ ἔρημο. Ὅπου ὅμως ὑπάρχει νερό, εἶναι εὐφορωτάτῃ, ὅπως οἱ ὀάσεις τῆς Βουχάρας καὶ τῆς Μέρβ.

Τὰ 4/5 τοῦ Ρωσσικοῦ Τουρκεστάν ἢ Τουράν εἶναι ἔρημοι -- ἔρημοι ἄμμου, ἀργίλου, πέτρας. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ διάφορα ὀνόματα τῶν ἐρήμων του: **Καρά-κοῦμ** = μαύρη ἄμμος, **Κιζίλ-κοῦμ** = κόκκινη ἄμμος, **Ἀκ-κοῦμ** = λευκὴ. Ἀνάλογα δηλαδὴ μὲ τὸ χρῶμα πὺν ἔχει τὸ ὑλικὸ τῆς ἐρήμου. Κατὰ τὴν ἀνοιξὶ μὲ τὶς λίγες καὶ ψιλὲς βροχῆς τὸ ἔδαφος σκεπάζεται ἀπὸ λίγη γλῶη. Ἐδῶ κι' ἐκεῖ φυτρώνουν μερικοὶ ἀγκαθεροὶ θάμνοι (ταμαρίς, σὰκ-σαοῦλ) πὺν οἱ ρίζες τους συγκρατοῦν τὴν ἄμμο. Μόλις ἔλθῃ τὸ καλοκαίρι μὲ τὴ ζέστη του, ὅλα αὐτὰ ξηραίνονται, καίονται.

Τίποτε δὲν μένει πιά νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἄμμο καὶ ὁ ἄνεμος τὴ σηκώνει σὲ στροβίλους. Μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐρήμους ὀνομάζεται **Κέκ-πὰκ-τάλα**

(στέππη της Πείνας). Ἀπὸ τὸ ὄνομά της καταλαβαίνει κανεὶς πόσο εἶναι δύσκολη ἡ ζωὴ ἐκεῖ.

Θὰ ρωτήσῃ κανεὶς: γιατί τὸ Ρωσικὸ Τουρκεστάν εἶναι ἔρημος;

Φταίει τὸ ἔδαφος ἢ τὸ κλίμα;

Τὸ ἔδαφος δὲ φταίει. Ἀπ' ἐναντίας, αὐτὸ εἶναι γενικὰ κατάλληλο γιὰ καλλιέργεια. Μεγάλες ἐκτάσεις του ἀποτελοῦνται ἀπὸ μαῦρο χῶμα, θραυερό, εὐκόλο γιὰ καλλιέργεια, πλούσιο σὲ θρεπτικὰ οὐσίαι, ὅπως καὶ τὸ ἔδαφος τῆς Ρωσικῆς Οὐκρανίας.

Κεῖνο ποὺ λείπει εἶναι τὸ νερό. Ὅπου ὑπάρχει νερό, ἔρημος δὲν ὑπάρχει. Μιὰ παροιμία λέγει «Φύτεψε ἓνα ραβδί στὴν ἄμμο τῆς στέππης, πότισέ το μ' ἓνα αὐλάκι νεροῦ καὶ τὸν ἄλλο χρόνον θάχῃς ἓνα δένδρον».

Καὶ πράγματι σ' ὅσα μέρη ὑπάρχει νερό γιὰ πότισμα τῶν χωραφίων ἢ συγκομιδῇ τοῦ ρυζιοῦ, τοῦ βαμβακιοῦ, τοῦ λιναριοῦ εἶναι πλούσια. Ἡ μουριὰ προκόβει καὶ τὰ ὀπωροφόρα δένδρα δίνουν τοὺς γλυκύτερους καρπούς. Γι' αὐτὸ τὸ Ρωσικὸ κράτος προσπαθεῖ νὰ αὐξήσῃ τίς καλλιεργούμενες ἐκτάσεις κατασκευάζοντας ἀρδευτικὰ ἔργα.

Τὸ Τουράν περιλαμβάνει τίς ἑξῆς Σοβιετικὰς δημοκρατίας.

	<i>Ἑκτασι</i>	<i>Πληθυσμὸς</i>
1. Τῶν Κιργισίων	2.130.000 τ. χλμ.	5.000.000 κάτ.
2. Τοῦ Δυτ. Τουρκεστάν	1.478.000 »	2.200.000 »
3. Τῆς Χίβας	60 000 »	700.000 »
4. Τῆς Βουχάρας	200.000 »	2.500.000 »

Πόλεις: Οὐράλσκ, Τασκένδη, Χίβα, Βουχάρα, Μέρβ.

Β'. ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΣΙΑ

16. Ἰνδίες

Ἑκτασι 4.700.000 τ. χλμ. *Πληθυσμὸς* 350 ἑκατομ. κάτοικοι.

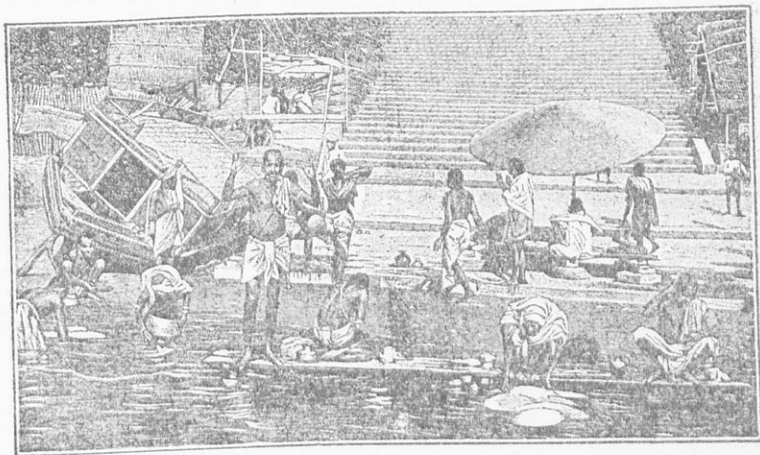
Ἡ πρὸς Νότον τῶν Ἰμαλαίων χώρα, ποὺ σχηματίζει χερσόνησο τριγωνική, ὀνομάζεται *Ἰνδική* ἢ Ἰνδίες.

Τὰ *Ἰμαλάια*, ὁ μεγαλύτερος καὶ ὑψηλότερος ὄρεινὸς ὄγκος τῆς γῆς ποὺ ἡ ὑψηλότερη κορυφή του, τὸ Ἐβερεστ, φθάνει τὰ 8840 μ., ὑψώνονται σὰν τεῖχος καὶ χωρίζουν τίς Ἰνδίες ἀπὸ τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν. Κάτω τοὺς ἀπλώνεται ἡ *Ἰνδογαγγικὴ* πεδιάδα, ποὺ τὴ διαβρέχουν δυτικὰ ὁ *Ἰνδὸς* μὲ τοὺς παραποτάμους του καὶ ἀνατολικά ὁ *Γάγγης*, ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῶν Ἰνδιῶν. Τὰ ἄφθονα νερά του γίνονται περισσότερα ὅσο προχωρεῖ ἀνατολικά, ὅπου καὶ ἀνταμώνεται μὲ τὸ *Βραμαπούτρα*, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ μέρος τῶν Ἰμαλαίων. Στὶς ἐκβολὰς του σχηματίζει ἓνα μεγάλο Δέλτα.

Πρὸς Ν. τῆς Ἰνδογαγγικῆς πεδιάδας ἐκτείνεται ἡ τριγωνικὴ χερσόνησος *Δεκάν*, ὁροπέδιο μέσου ὕψους 1000 μ.

Στὰ παράλια της ὑψώνονται οἱ ὄροσειρές τῶν **Γκάτ** (Ἀνατολικά καὶ Δυτικά). Τὰ **Ἀνατολικά Γκάτ** εἶναι χαμηλότερα (1000 μ.) καὶ χαμηλῶνοντας πρὸς τὴ θάλασσα (**Βεγγαλικὸ κόλπο**) σχηματίζουν προσχωματικὴ ἀκτὴ, ἀρκετὰ πλατειὰ καὶ βαλτώδη. Τὰ **Δυτικά Γκάτ** εἶναι ψηλότερα (2600 μ.) καὶ κατεβαίνουν ἀπότομα πρὸς τὴ θάλασσα τοῦ **Ὁμάν**.

Οἱ Ἰνδίες βρίσκονται στὴ διακεκαυμένη ζώνη. Ἐπομένως ἔχουν κλίμα θερμὸ, τροπικόν. Περισσότερο θερμὸ στὴν πεδιάδα καὶ ὀλιγώτερο στὸ ὄροπέδιο τοῦ Δεκάν. Ἡ ἀνατολικὴ περιοχὴ, ποὺ περιβάλλεται ἀπὸ τὰ Ἱμαλάια ὄρη καὶ τὰ ὄρη τῆς Βιρμανίας, δέχεται καὶ τὶς περισσότερες βροχές.

Εἰκ. 17. Ὁ Γάγγης εἶναι ὁ ἱερὸς ποταμὸς τῶν Ἰνδῶν. Χιλιάδες καὶ ἑκατομμύρια Ἰνδοὶ προσκυνεῖται ἔρχονται κάθε χρόνο νὰ καθαριστοῦν στὰ ἁγιασμένα του νερά.

Ἐνῶ ἡ Δυτικὴ καὶ κυρίως ἡ Νότια, ποὺ δὲν ἔχει βουνὰ νὰ συγκεντρώουν καὶ νὰ ὑγραποιοῦν τοὺς ὑδρατμούς, δέχεται πολὺ ὀλιγώτερες. Γι' αὐτὸ καὶ ἐδῶ ὑπάρχει ἔρημος (Ἐρημος **Θάαρ**).

Στὴ χερσόνησο τοῦ Δεκάν, περισσότερες βροχές πέφτουν στὸ Δυτικὸ μέρος, γιατί ἐδῶ ἡ ὄροσειρὰ τῶν Γκάτ εἶναι ψηλότερη.

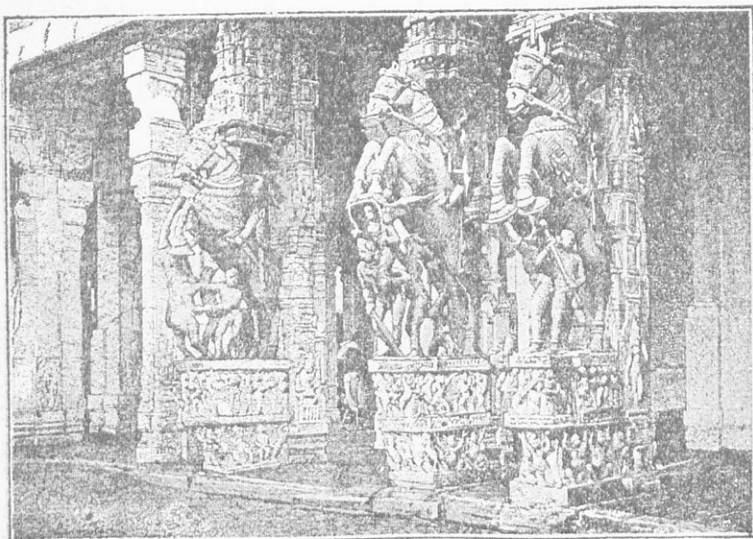
Ἀνάλογα μὲ τὸ κλίμα εἶναι καὶ ἡ βλάστησις. Στὴν περιοχὴ τῶν Ἱμαλαίων ἡ βλάστησις ἀπὸ ἄφθονη (τροπικὴ) στοὺς πρόποδες, ὅσο προχωροῦμε ψηλότερα, γίνεται λιγώτερη (εὐκρατος) γιὰ νὰ καταλήξῃ σὲ ἐλαχίστη ἢ μηδαμινὴ (πολική). Στὴν πεδιάδα ἄφθονη τροπικὴ, ὅπου ἐπικρατοῦν περισσότερες βροχές. Νοτιώτερα πρὸς τὸ κέντρο **στέππη** καὶ ΝΔ. **ἔρημος**. Στὸ Δεκάν **δάση** στὰ ψηλῶματα, **ζούγκλα** στὰ χαμηλῶματα.

Ὅλη ἡ χώρα, θερμὴ καὶ ὑγρὴ καθὼς εἶναι, ἔχει ἀφθονώτατη βλάστησις. Ὑπάρχουν δάση πυκνότατα, ποὺ δίνουν ἀρίστη ξυλεία οἰκοδομη-

σιμη, καλαμώνες από ζαχαροκάλαμα, μεγάλες εκτάσεις, όπου καλλιεργείται βαμβάκι, τσαϊ, κίνα. Στο βαθύπεδο μεγάλες εκτάσεις από βανανιές, γιγάντιους κοκκοφοίνικες και βαμβού, 20 μέτρα ψηλά.

Στις όχθες των ποταμών υπάρχουν πλήθη κροκοδείλων, δηλητηριωδών φιδιών και στα δάση τρέχουν πολυπληθείς αγέλες πιθήκων, σμήνη πτηνών με λαμπερά χρώματα φτερών, άγρια ζώα, όπως η τίγρις και ο πάνθηρ, που κάθε χρόνο φονεύουν χιλιάδες Ινδών.

Έδω ζουν και ελέφαντες, που εύκολα εξημερώνονται και χρησιμοποιούνται για το κυνήγι των τίγρεων, για γεωργικές εργασίες και για μεταφορά εμπορευμάτων και ταξειδιωτών.

Είκ. 18. 'Ο περίφημος ναός της Τριχινόπολεως. "Ενας από τους μεγαλύτερους ναούς των Ινδιών, αφιερωμένος στον Βισνού. Έχει περίμετρο ενός χιλιομέτρου. Τα προπύλαιά του κοσμούν γιγαντιαία αγάλματα ίππων και ανθρώπων.

Άξιοσημείωτοι είναι οι άνεμοι που επικρατούν εδώ και λέγονται μουςώνες. Πνέουν τακτικά από τον Οκτώβριο έως το Φεβρουάριο από τα βουνά και δροσίζεται η χώρα και από το Μάρτιο ως τον Ιούνιο από τη θάλασσα και υποφέρει από τη ζέστη.

Οι Ινδίες είναι πυκνότερα κατοικημένες (350 εκατομ. κάτ.). Μέχρι του 1947 ήταν κτήσεις της Μεγάλης Βρεταννίας. Τώρα έγιναν ανεξάρτητα κράτη: το **Πακιστάν** και το **Ινδοστάν**, αλλά τα όριά των δεν έχουν καθορισθῇ ακόμη επακριβώς.

Πόλεις. Οι περισσότερες βρίσκονται στην πεδιάδα του Γάγγη. **Δελχί**

(400 χιλ.), πρωτεύουσα τοῦ Ἰνδοστάν. **Μπεναρές**, ἱερὰ πόλι τῶν Ἰνδιῶν. **Καλκούτα** (1 ½ εκατ.) στὸ δέλτα τῶν ἐκβολῶν τοῦ Γάγγη, σὲ ἀπόστασι 129 χιλιομέτρων ἀπὸ τὴ θάλασσα, μεγάλο ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ κέντρο. **Μαδράς**, λιμένας στὴν ἀνατ. ἀκτὴ, καὶ **Βομβάη** (1.200.000 κατ.), στὴ δυτικὴ ἀκτὴ, ἐμπορικώτατος λιμένας, ὁ πλησιέστερος πρὸς τὴν Εὐρώπη. **Κασμίρη**, περίφημη γιὰ τὰ δμῶνυμα ὑφάσματα καὶ τὰ λαχούρια (σάλια) ποὺ γίνονται ἀπὸ τὸ μαλλὶ τῶν γιδιῶν τοῦ Θιβέτ. **Καράσι**, πρωτεύουσα τοῦ Πακιστάν.

Ἐκτὸς τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωικοῦ πλούτου οἱ Ἰνδίες ἔχουν καὶ ἄφθονο ὀρυκτό: χρυσό, ἄργυρο, πολύτιμους λίθους, πετρέλαιο, γαιάνθρακες.

Ἱστορία. Τὸ ὄροπέδιο τοῦ **Παμίρ** ἢ ἡ Στέγη τοῦ Κόσμου θεωρεῖται ἡ πατρίδα τῆς Ἀρίας φυλῆς, στὴν ὁποία ἀνήκουν καὶ οἱ Ἰνδοί.

Ἀπὸ τὸ Παμίρ, ὅταν ἐπλήθυναν, ξεκίνησαν οἱ Ἰνδοί, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι κλάδοι τῆς Ἀρίας φυλῆς ποὺ κατοικοῦν στὴν Περσία, τὴν Κανκασία, τὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ ὅλη τὴν Εὐρώπη καὶ ἦρθαν στὶς Ἰνδίες.

Τοὺς ἀρχαίους κατοίκους τῶν Ἰνδιῶν τοὺς συναντοῦμε τώρα στὸ Δεκάν. Εἶναι κοντοὶ μαῦροι καὶ λέγονται **Δραβίδαι**. Οἱ Ἰνδοὶ ποὺ τοὺς ὑπέταξαν, τοὺς θεωροῦν ἀκάθαρτους (**παρίες**) καὶ δὲν ἔχουν καμμιά ἐπιμείζια μαζί τους. Θρησκεία τῶν Ἰνδῶν εἶναι ὁ **Βραχμανισμός**. Ἀνω τῶν 200 ἑκατομμυρίων εἶναι βραχμανιστές. Κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα π. Χ. παρουσιάσθηκε ὁ **Βούδδας** (σοφός), ποὺ ἱδρυσε μιὰ ἄλλη θρησκεία, τὸ Βουδδισμό. Ὁ **Βουδδισμός** διαδόθηκε περισσότερο στὸ Θιβέτ, στὴν Κεϋλάνη, στὴν Κίνα, στὴν Ἰνδοκίνα καὶ στὴν Ἰαπωνία.

Κατὰ τὸ 662 μ. Χ. ἐπιδρομὴ Ἀράβων διέδωκε τὸν Μωαμεθανισμό στὶς Ἰνδίες. Ἀλλὰ μεγαλύτερη ἀπὸ ὅλες ἦταν ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Μογγόλων στὰ 1525. Τότε ἱδρύθηκε ἡ Αὐτοκρατορία τῶν Μογγόλων ποὺ βάσταξε διακόσια χρόνια. Ἐπειτα διαιρέθηκε σὲ πολλὰ κρατίδια μὲ ντόπιους ἡγεμόνες. Στὸ διάστημα αὐτὸ διαδόθηκε ὁ Μωαμεθανισμός στὶς Ἰνδίες.

Σήμερα στὶς Ἰνδίες ὑπάρχουν περὶ τὰ 80 ἑκατομμύρια Μουσουλμάνοι. Στὰ 1876 οἱ Ἰνδίες ἔγιναν ἀγγλικὴ ἀποικία καὶ ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας Βικτωρία ἐστέφθηκε στὸ Δελχὶ αὐτοκράτειρα τῶν Ἰνδιῶν. Ἀπὸ τοῦ 1947 ὅμως οἱ Ἰνδίες ἐκηρύχθησαν ἐλεύθερες καὶ διαιρέθηκαν σὲ δύο κράτη: τὸ **Πακιστάν** καὶ τὸ **Ἰνδοστάν**.

Ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἰνδιῶν εὗρίσκονταν στὴν ἀκμὴ του πρὸ τῆς ἀραβικῆς ἐπιδρομῆς. Οἱ μεγαλοπρεπεῖς ναοὶ τοῦ **Βεναρές**, ἡ παγὼδα τῆς **Ταγκόρ**, ὁ ναὸς τῆς **Τριχινόπολεως**, τῆς **Μεδούρας** καὶ τόσοι ἄλλοι μαρτυροῦν τὴν λαμπρότητα τοῦ πολιτισμοῦ των.

17. Κεϋλάνη.

*Ἐκτασι 65.000 τ. χλμ. Πληθυσμὸς 5 ἑκατομμύρια κατ.

*Ἡ νῆσος Κεϋλάνη, ΝΑ. τῆς χερσονήσου τῶν Ἰνδιῶν, εἶναι κτῆσι

Ἀγγλική. Εὐφορωτάτη, ἡφαιστειογενὴς νῆσος μὲ πλούσια βλάστησι. Διακρίνεται γιὰ τὸν πλοῦτο τῶν πολυτίμων λίθων (διαμάντια, σμαράγδια, ζαφείρια) ποὺ μὲ μεγάλη τέχνη καὶ ἐπιδεξιότητα κατεργάζονται οἱ ἐγγύωριο κοσμηματοπῶλες.

18. Ἰνδοκίνα.

Ἐκτασι 2.100.000 τ. χλμ. Πληθυσμὸς 50 ἑκατομ. κάτ.

Ἀνατολικά τῶν Ἰνδιῶν ἐκτείνεται ἡ μεγάλη χερσονήσος τῆς *Ἰνδοκίνας*, ποὺ καταλήγει σὲ μικρότερη χερσονήσο, τῆς *Μαλάκκας*.

Τὸ ὄνομα «Ἰνδοκίνα» τὸ χρεώσται στὸν ἀνάμικτο πολιτισμὸ τῆς: Ἰνδικὸ στὰ δυτικά, κινεζικὸ στὰ ἀνατολικά.

Καθὼς ἐκτείνεται πρὸς Νότον, διαχωρίζεται ἀπὸ τὴς Ἰνδίες καὶ ἀπὸ τὴν Κίνα μὲ ὄροσειρές, ποὺ ἀρχή τους ἔχουν τὰ Ἱμαλάια ὄρη. Δυτικὰ ἐκτείνονται τὰ ὄρη τῆς *Βιρμανίας*, ποὺ τελειώνουν στὴν ἄκρη τῆς χερσονήσου *Μαλάκκας*, ἀνατολικά τὰ ὄρη τοῦ Ἀννάμ ποὺ στρίβοντας σχηματίζουν τὴν ἀνατολικὴ πλευρά τῆς. Αὐτὰ εἶναι οἱ δύο κύριες ὄροσειρές. Ἀνάμεσά τους σχηματίζεται τὸ ὄροπέδιο τοῦ *Λάος* καὶ οἱ προσχωματικὲς πεδιάδες τοῦ *Σιάμ* καὶ τῆς *Καμπότζης*. Ἀνατολικά μεταξὺ τῆς ὄροσειρᾶς τοῦ Ἀννάμ καὶ τῶν βουνῶν τοῦ *Τογγίνου* σχηματίζεται ἡ πεδιάδα τοῦ *Τογγίνου*. Δυτικὰ σχηματίζεται ἡ πεδιάδα τῆς *Βιρμανίας*, ποὺ τὴν ποτίζει ὁ Ἰσραβάδης ποταμὸς καὶ σχηματίζει τὸ πλούσιο γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ δέλτα του. Ἀπὸ δὴ ἔρχεται τὸ ρυζι Παγκοῦν.

Κυριώτεροι ποταμοὶ τῆς χερσονήσου εἶναι ὁ *Σαλουέν*, ὁ *Μενάμ* καὶ ὁ *Μεκόγκ*.

Ὀλόκληρη ἡ χερσονήσος τῆς Ἰνδοκίνας εὐρίσκεται στὴ διακεκαυμένη ζώνη. Ἔχει ἐπομένως κλίμα θερμὸ, τροπικὸ.

Οἱ ἄνεμοι (μουσῶνες) πνέουν ἀπὸ τὴ θάλασσα στὴν ξηρὰ τὸ καλοκαίρι, ἀπὸ τὴν ξηρὰ πρὸς τὴ θάλασσα τὸ χειμῶνα.

Περισσότερες βροχὲς δέχεται τὸ δυτικὸ μέρος, λιγώτερες τὸ ἀνατολικό, ἐνῶ τὸ ὄροπέδιο τοῦ Λάος εἶναι ξηρό.

Τὸ *τροπικὸ δάσος* σκεπάζει τὴς ὄροσειρές, ἐνῶ στὰ χαμηλότερα καὶ στὰ ὀλιγώτερα ὑγρὰ μέρη κυριαρχεῖ ἡ *ζούγκλα* καὶ στὰ ὄροπέδια ἡ *στέππη*.

Οἱ ὄροσειρές τῆς ἀποτελοῦν συνέχεια τοῦ ὄρειοῦ ὄγκου τοῦ Θιβέτ. Κρούβουν μέσα τους χρυσό, πολύτιμες πέτρες, γαιάνθρακες καὶ σκεπάζονται μὲ πυκνὰ δάση. Στὶς κοιλάδες τρέχουν ποταμοὶ μὲ ἄφθονα νερὰ καὶ ποτίζουν πλούσιους ρυζῶνες. Ὁ πληθυσμὸς εἶναι πυκνότατος.

Ἡ Ἰνδοκίνα εἶναι εὐφορωτάτη, ὅπως οἱ Ἰνδίες καὶ ἡ Κίνα, καὶ περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς κράτη καὶ κτήσεις:

1) Τὴ *Βιρμανία*, (ἀνεξάρτητο κράτος ἀπὸ τοῦ 1947) μὲ πρωτεύουσα

τὴ *Μανδαλάϊ* καὶ τὴ *Ραγκούν*, λιμένα ἐπὶ τοῦ Ἰραβάδῃ ποταμοῦ (ἔξαγωγὴ ρυζιοῦ).

2) Τὴ Χερσόνησο τῆς *Μαλάκκας*, κτῆσι Ἀγγλική. Εἶναι χερσόνησος ὀρεινὴ καὶ περιέχει τὰ πλουσιώτερα μεταλλεῖα κασιτέρου τοῦ κόσμου. Ἔχει δάση γεμάτα ἀπὸ ἄγρια θηρία, ζοῦγκλες ὅπου ἀφθονοῦν φίδια φαρμακερά, μεγάλα ἔλη καὶ τέλματα γεμάτα ἑρπετὰ καὶ ἔντομα βλαβερά.

Τὸ κλίμα εἶναι καταστρεπτικὸ στὴν υἱεῖα τῶν Εὐρωπαίων. Φοβερὴ ζέστη, ἐξαιρετικὴ ὑγρασία ἐξασθενοῦν τὸ σῶμα καὶ ἐκνευρίζουν τὴν ψυχὴ. Σὲ μὴ μικρὴ νῆσο στὴν ἄκρῃ τῆς χερσονήσου βρίσκεται ἡ *Σιγκαπούρη*, ὁ πρῶτος λιμένας τῆς Ἀσίας, τὸ κλειδὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ.

3) Τὸ ἀνεξάρτητο *βασιλεῖο τοῦ Σιάμ* (ἔκτασι 520.000 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸς 12.000.000) μὲ πρωτεύουσα τὴ *Βαγκὸν* (800 000 κάτ.), χτισμένη σὲ νησάκια. Γι' αὐτὸ λέγεται καὶ Βενετία τῆς Ἀνατολῆς.

4) Τὴ *Γαλλικὴ Ἰνδοκίνα* (700.000 τ. χλμ., πληθυσμὸς 24.000.000), ποὺ διαιρεῖται: α) στὸ βασιλεῖο τοῦ Ἀννάμ μὲ πρωτεύουσα τὸ *Χουέ*, β) Τὸ *Τογγίνο* μὲ πρωτεύουσα τὸ *Χανόϊ*, γ) τὴν *Κοχινκίνα* μὲ πρωτεύουσα τὴ *Σαϊγκὸν*, δ) τὸ βασιλεῖο τῆς *Καμπότζης* μὲ πρωτεύουσα τὴν *Πιάμ-Πέν* καὶ ε) τὸ Ἀνατολικὸ *Λάος* μὲ πρωτεύουσα τὴ *Λουάγκ-Πεαβάγκ*.

19. Ἰνδονησία.

Πρὸς τὰ Ν.Α. καὶ Α. τῆς Ἰνδοκίνας ἐκτείνεται τὸ μεγάλο σύμπλεγμα τῶν νήσων, ποὺ ὀνομάζεται Ἰνδονησία, Μαλαισία ἢ Μαλαικὸ Ἀρχιπέλαγος.

Περιλαμβάνει τὶς *Φιλιππίνες* νήσους, τὴ *Βόρνεο*, τὴν *Κελέβη*, τὶς *Μολούκες*, τὴ *Σουμάτρα*, τὴν *Ἰάβα*, τὰ νησιά τῆς *Σόνδης* καὶ τὴν *Τιμώρ*.

Τὰ νησιά αὐτὰ ἀνῆκαν προπολεμικῶς σὲ διάφορα κράτη.

Σήμερα: οἱ *Φιλιππίνες* καὶ τὰ νησιά ποὺ ἀποτελοῦσαν τὶς *Ὀλλανδικὰς Ἰνδίες*, δηλαδὴ ἡ Σουμάτρα, ἡ Ἰάβα, τὰ νησιά τῆς Σόνδης καὶ ἕνα μέρος τῆς Βόρνεο, ἀναγνωρίστηκαν αὐτόνομες δημοκρατίες: ἡ δημοκρατία τῶν Φιλιππίνων καὶ ἡ τῆς Ἰνδονησίας.

Σχεδὸν ὅλα τὰ νησιά εἶναι εὐφορα καὶ κατοικημένα.

Ταραζόνται ὅμως ἀπὸ σεισμούς. Τὰ ὄρη τοὺς σχεδὸν ὅλα ἔχουν ἡφαιστεια σβησμένα ἢ ἐνεργά. Μόνον ἡ Βόρνεο καὶ ἡ Κελέβη, ποὺ βρίσκονται στὴ μέση, δὲν ἔχουν.

Πάνω ἀπὸ 100 ἡφαιστεια ὑπάρχουν στὰ γύρω νησιά.

Οἱ κρατῆρες τῶν σβησμένων ἡφαιστειῶν ἔχουν μετατραπῇ σὲ λίμνες.

Φοβερὴ ἦταν ἡ ἐκρηξὶ τοῦ ἡφαιστείου *Κρακατάου* στὰ νησιά τῆς Σόνδης τὸ 1883. Ἐπὶ τρεῖς μῆνες τὸ ἡφαιστειο ἐβγάξε φλόγες, λάβα, καπνοὺς καὶ τὸ τάραιζαν σεισμοί.

Ἡ στάχτη ποὺ ξεπετιώνταν ἀπὸ τὸ ἡφαιστειο ἐφθανε σὲ ὕψος 30 χιλιομέτρων καὶ ὥς 1200 χιλιόμετρα τὴν παρέσυρε ὁ ἄνεμος πέρα ἀπὸ τὸ ἡφαί-

στειο. Εὐτυχῶς πού τὸ νησί δὲν ἦταν κατοικημένο. Ὅμοια ἔκρηξι ἔγινε καὶ στὰ 1946.

Ὅλα τὰ νησιά αὐτὰ εἶναι πλούσια σὲ βλάστησι. Αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ἠφαιστειογενὲς ἔδαφος τῶν νήσων καὶ στὸ θερμὸ καὶ ὑγρὸ κλίμα.

Δάση ἀπέραντα σκεπάζουν τὰ νησιά. Κοκκοφοίνικες, βανανιές, βαμβοὺ ψηλὰ 40 μέτρα, ἀρτόδενδρα, φοίνικες καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἀρωματικῶν φυτῶν βρίσκονται ἐδῶ.

Ἡ Ἰνδονησία εἶναι ἡ χώρα τῶν καρυκευμάτων. Ἀπὸ δῶ μᾶς ἔρχονται τὰ μοσχοκάρυδα, τὸ μαῦρο καὶ ἄσπρο πιπέρι, ἡ κανέλα, τὸ γαρύφαλλο.

α) Οἱ **Φιλιππίνες**. Τὸ ἀρχιπέλαγος τῶν Φιλιππίνων περιλαμβάνει 7083 νησιά, ἀπὸ τὰ ὅποια μόνον τὰ 2441 ἔχουν ὀνόματα. Τὰ ἄλλα εἶναι ἀκατοίκητα. Μεγαλύτερα εἶναι ἡ **Λουσὼν** καὶ ἡ **Μινδανῶ**. Ὅλα μαζὶ ἔχουν ἔκτασι 298.000 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 12 ½ ἑκατ. Πρωτεύουσα τῶν Φιλιππίνων εἶναι ἡ **Μανίλλα** (300.000 κάτ.) στὴ νῆσο Λουσὼν.

Τὸ ἔδαφός των περιέχει γαιάνθρακες καὶ σίδηρο. Κυριώτερα προϊόντα τους εἶναι: ρύζι, βαμπάκι, καπνός, καννάβι τῆς Μανίλλας, ζαχαροκάλυμο.

β) Τὸ **κράτος τῆς Ἰνδονησίας**. Περιλαμβάνει τὰ νησιά: Ἰάβα, Σουμάτρα, τὸ περισσότερον μέρος τῆς Βόρνεο, τὴν Κελέβη, τὰ μικρὰ νησιά τῆς Σόνδης (Μπαλί, Λομπόκ, Σουμπάβα κλπ.) καὶ τὶς Μολούζες. Ὅλες εἶναι εὐφορες. Παράγουν ρύζι, ἀραβόσιτο, ζαχαροκάλυμο, καφέ, τσαΐ, καπνὸ, καρυκεύματα. Ἀπὸ τὰ ὀρυκτὰ προϊόντα σπουδαιότερα εἶναι οἱ γαιάνθρακες (Σουμάτρα), τὸ πετρέλαιο (Ἰάβα) καὶ ὁ κασίτερος (Μπάγκα καὶ Μπίλτον).

Κυριώτερες πόλεις. Στὴν Ἰάβα: ἡ **Βαταβία**, πού εἶναι καὶ πρωτεύουσα τῆς Ἰνδονησίας, καὶ ἡ **Σουρακάρα**. Στὴ Σουμάτρα ἡ **Παλαμπαγκ** καὶ στὴ Βόρνεο ἡ **Παντανάκ**.

γ) **Ἀγγλικὲς κτήσεις**. Στὴν Ἀγγλία ἀνήκουν 1) οἱ νῆσοι πού εἶναι γύρω στὴ χερσόνησο τῆς Μαλάκας, 2) τὸ βόρειο τμήμα τῆς Βόρνεο καὶ τὰ σουλτανάτα **Μπρουνεϊ** καὶ **Σαραβάκ**.

Κυριώτερες πόλεις: ἡ **Γέσελτον** καὶ ἡ **Μπρουνεϊ**.

Γενικά, τὰ προϊόντα τῆς Ἰνδονησίας εἶναι: ξυλεία, καουτσούκ, καπνός, καφές, μανιόκα, τσαΐ, πετρέλαιο, σάγο (ἄμυλο ἀπὸ ἀρτόδενδρο), γουταπέρκα, φοινικόλαδο, φυστίκια, ζῶα καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῶν καρυκευμάτων (μπαχαρικῶν), μοσχοκάρυδα, μαῦρο καὶ ἄσπρο πιπέρι, κανέλλα, γαρύφαλλο.

Γ'. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ

20. Κίνα.

Ἐκτασι 7.200.000 τ. χλμ. Πληθυσμὸς 438 ἑκατ. κάτ.

Ἡ Κινεζικὴ δημοκρατία περιλαμβάνει ὅλη σχεδὸν τὴν Κεντρικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Ἀσία, ἥτοι: α) Τὸ Ἀνατολικὸ ἢ **Κινεζικὸ Τουρκεστάν**, ἔκτεταμένο

βαθύπεδο ανάμεσα στα ὄρη (Τιάν-Σάν, Παμίρ, Κουνέν-Λούν) με κλίμα δριμύ και βλάστησι ξηρήμον. Τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ Ταρίμ χύνονται στή λίμνη Λόμπ-Νόρ. Ἔχει μερικὲς πόλεις-δάσεις (Χοτάν, Κασγάρ κλπ.).

β) Τὴν **Ἑσωτερικὴ Μογγολία**, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα ψηλό, πετρωδὲς καὶ ἀμμῶδες ὁροπέδιο (ξηρὸς Γκόμπι) καὶ περιβάλλεται ἀπὸ τὶς ὑψηλὲς ὁροσειρές: **Τιάν-Σάν** καὶ **Ἀλτάϊα**. Ἔχει κλίμα ἡπειρωτικὸ δριμύ και ξηρὸ με βλάστησι στέππης ἢ ξηρήμον. Κατοικεῖται ἀπὸ Μογγόλους νομάδες καὶ ἔχει μερικὲς δάσεις.

γ) Τὴ **Μαντζουρία** στὰ ΒΑ., μεγάλη πεδιάδα μεταξὺ τῶν βουνῶν με ἄνοιγμα πρὸς Νότον. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι πλησιέστερη πρὸς τὴ θάλασσα, δέχεται περισσότερες βροχές, ἔχει ποταμούς ποὺ δὲ στεριεῖουν καὶ ὥς ἐκ τούτου εἶναι κατάλληλη γιὰ καλλιέργεια δημητριακῶν. Κυριώτερα πόλεις εἶναι τὸ **Μοῦνκεν** καὶ λιμένες τὸ **Νιάρκεν** καὶ τὸ **Πόρτ-Ἀρθούρ**.

δ) Τὴν **κυρίως Κίνα**, ποὺ εἶναι καὶ ἡ πλουσιωτέρα ἀπὸ ὅλες τὶς προηγούμενες περιοχές, γι' αὐτὸ εἶναι καὶ πυκνοκατοικημένη καὶ ἔχει πληθυσμὸ 400 ἑκατομμυρίων. Τὴν κυρίως Κίνα μποροῦμε νὰ τὴ διαιρέσωμε σὲ δύο περιοχές: τὴ **Βόρειο** καὶ τὴ **Νότιο Κίνα**. Ἡ Βόρειος Κίνα εἶναι μιὰ ἀπέραντη πεδιάδα ἐκτεινόμενη ἀπὸ τὰ βουνὰ ποὺ τὴν περιβάλλουν μέχρι τὴν Κιτρίνη Θάλασσα. Τὸ ἔδαφός της ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα χῶμα κίτρινο γονιμώτατο. Τὸ πάχος αὐτοῦ τοῦ χώματος, ποὺ σκεπάζει ὅλη τὴ Βόρειο Κίνα, φθάνει σὲ πολλὰ μέρη τὰ 100 μέτρα. Τὰ νερά τῶν βροχῶν καὶ τῶν ποταμῶν ἄνοιξαν χαντάκια στὸ πέραςμά τους καὶ οἱ Κινέζοι θεώρησαν καλὸ νὰ τὰ ξανοίξουν, νὰ τὰ ἱσοπεδώσουν καὶ νὰ νὰ φτιάσουν δρόμους.

Ἔτσι περνᾷ κανεῖς ἀνάμεσα ἀπὸ τείχη χώματος σὲ βάθος 4-5 ἢ καὶ περισσότερων μέτρων. Ἀλλὰ καὶ κατοικίες ἔχουν κάνει σὲ πολλὰ μέρη μέσα στὸ χῶμα καὶ ζοῦνε σὰν τραγλοδυτές. Αὐτὴ ἡ κίτρινη γῆ, ὅμοια στὴν εὐφορία με τὴ μαύρη γῆ τῆς Ρωσσίας, πιάνει ἑκτασι 900.000 τετραγ. χλμ.

Τὴ διαβρέχει δὲ ὁ μεγάλος ποταμὸς **Χουάγκ-Χό** (Κίτρινος ποταμὸς), διότι πράγματι κίτρινος εἶναι ἀπὸ τὴ σκόνῃ ποὺ ὁ ἄνεμος σηκώνει καὶ ρίχνει ἐπάνω στὸ νερό.

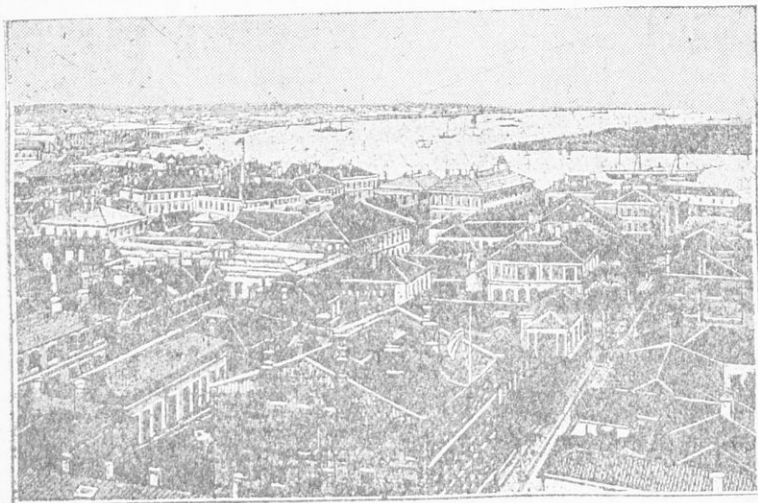
Ἡ **Νότια Κίνα** ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ σειρὰ βουνῶν (ὄρη Σέ-Τσουνέν, Γιουννάν, Νάν-Σάν) ποὺ διευθύνονται ἀπὸ Λ. πρὸς Α. Ἀνάμεσά των ἐκτείνονται εὐρύχωρες πεδιάδες ποὺ περισφίγγονται ἢ διακόπτονται ἀπὸ προεκτάσεις ὄρεινές. Ἡ ἀκτὴ, κάθετη στὶς ὁροσειρές, εἶναι ὀδοντωτὴ καὶ περιλαμβάνει πολλοὺς στενοὺς καὶ βαθεῖς κόλπους καὶ ἐξαιρετοὺς λιμένες.

Κυριώτερος ποταμὸς εἶναι ἐδῶ ὁ **Γιάγκ-Τσέ-Κιάγκ**, ποὺ εἶναι ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Κίνας, πλωτὸς μέχρι 1000 χιλιομέτρων ἀπὸ τὶς ἐκβολές του.

Ἡ Νότια Κίνα βρίσκεται στὴ θερμὴ ζώνῃ. Ἔχει ἐπομένως κλίμα τροπικὸ, θερμὸ καὶ ὑγρὸ χάρις στοὺς μουσῶνες τοῦ θέρους ποὺ πνέουν

ἀπὸ τῆ θάλασσα. Ἐνῶ οἱ μουσῶνες τοῦ χειμῶνος, ποὺ φουσοῦν ἀπὸ τὴν ξηρά, εἶναι ξηροί. Κατὰ τὸ γύρισμα τοῦ καιροῦ (ἀλλαγὴ τῆς διευθύνσεως τῶν μουσῶνων) ταράσσεται ἀπὸ κυκλῶνες. Ἡ βλάστησι εἶναι πλούσια. Τὰ βουνὰ εἶναι κατὰφυτα ἀπὸ δάση. Κυριώτερα προϊόντα τῆς Βορείου Κίνας εἶναι τὰ δημητριακά, τῆς Νοτίου τὸ ρύζι, τὸ τσαΐ, τὸ βαμπάκι καὶ ἡ μουριά γιὰ τὴ μεταξοσκωληκοτροφία.

Κυριώτερες πόλεις, στὴ Β. Κίνα εἶναι τὸ **Πεκίνο** καὶ τὸ **Τιέν Τσίν**. Στὴ Νότιο : ἡ **Χάν-Κέου**, τὸ **Νανκίν**, ἡ **Σαγκάη**, ἡ μεγαλύτερη καὶ ἔμπο-

Εἰκ. 19 Σαγκάη. Ὁ μεγαλύτερος καὶ σπουδαιότερος λιμένας τῆς Κίνας.

ρικώτερη πόλι τῆς Κίνας, ποὺ ἔχει πληθυσμὸ 2 ἑκατομ., ἡ **Καντὼν** καὶ ἡ **Χόγκ-Κόγκ**, κτήσις ἀγγλική.

Οἱ Κινέζοι εἶναι ἐργατικοί, ἔξυπνοι, ἐπιτήδειοι σὲ κάθε ἐργασία. Ἡ Κίνα παράγει σιτηρά, ρύζι, βαμπάκι, ζαχαροκάλαμο, λινιάκι, ὄπιο, σόγια κλπ. Ἐχει φυτὰ ποὺ εἶναι ἀγνωστα σὲ μᾶς, ὅπως τὸ δένδρου τῆς καμφοράς, τοῦ σαπουνιοῦ, τοῦ λευκοῦ κηροῦ.

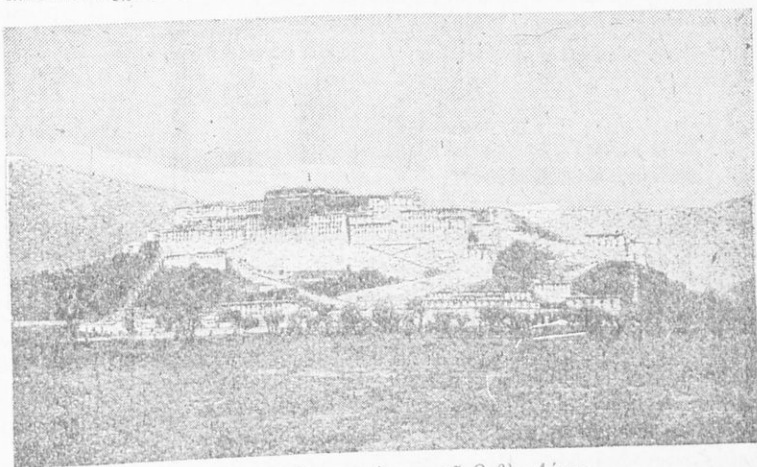
Ἐπίσης ἔχει καὶ πολλὰ ὀρυκτά, γαιάνθρακες, σίδηρο, κασσίτερο, χαλκό, μολύβι.

Ἡ Κίνα ἔχει πολιτισμὸ ἀρχαιοτάτο. Οἱ Κινέζοι ἐγνώριζαν πρὶν ἀπὸ μᾶς νὰ κατασκευάζουν μεταξωτὰ υφάσματα, χαρτί, πορσελάνες. Ἐγνώριζαν τὴ μαγνητικὴ βελόνη, τὴ γραφή. Εἶχαν προόδους στὴν ἀστρονομία, χημεία, λατρική. Εἶχαν ἐφεύρει τὴν πυρίτιδα καὶ τὴν τυπογραφία. Δὲν κατώρθωσαν ὅμως νὰ τὰ τελειοποιήσουν, γιατί εἶχαν ἀπομονωθῇ ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο κόσμον.

21. ΘΙΒΕΤ.

Έκτασι 1.200.000 τ. χλμ. **Πληθυσμός** 4 εκατομ. κάτ.

Τὸ ὄροπέδιο τοῦ Θιβέτ εἶναι τὸ πῶς ἐκτεταμένο καὶ ὑψηλότερο ὄροπέδιο τοῦ κόσμου. Μπορεῖ νὰ βαδίζῃ κανεὶς ὁλόκληρες ἑβδομάδες χωρὶς νὰ κατεβῇ κάτω ἀπὸ τὰ 4.000 μέτρα. Γι' αὐτὸ εἶναι δύσκολη ἡ ἐξερεύνησί του. Ὑπάρχουν περιοχὲς πού δὲν ἐπάτησε ἀκόμη πόδι Εὐρωπαίου. Ἔχει μέσον ὕψος 4.500 μ. Εἶναι κράτος ἱεροκρατικό. Ἀρχηγός του εἶναι ὁ ἐκάστοτε ἀρχιερεὺς πού λέγεται **Δαλάϊ Λάμας**.

Εἰκ. 20. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ Θιβέτ Λάσσα.

Πρωτεύουσα τοῦ Θιβέτ εἶναι ἡ **Λάσσα**, πρωτεύουσα τοῦ βουδδισμού. Στοιὺς Εὐρωπαίους δὲν ἐπιτρέπεται ἡ εἴσοδος σ' αὐτή. Ὅσοι πῆγαν, πῆγαν ξαφνικὰ χωρὶς ἄδεια. Ὅλο τὸ Θιβέτ εἶναι γεμάτο ἀπὸ μοναστήρια μεγάλα, πόλεις ὁλόκληρες, γιατί μερικὰ ἀπ' αὐτὰ ἔχουν ὡς 7.000 μοναχοὺς. Πολλὰ ἔχουν 2 ὡς 5 χιλιάδες.

Τὸ πλῆθος αὐτὸ τῶν μοναστηριῶν δικαιολογεῖται ἀπὸ τὸ ἔθιμο πού ἐπικρατεῖ ἐκεῖ νὰ στέλλεται στὸ μοναστήρι γιὰ μοναχὸς κάθε τρίτο παιδί φτωχῆς ἢ τέταρτο πλουσίας οἰκογενείας. Ἐκτὸς τούτου καὶ πολλοὶ ἄλλοι γίνονται μοναχοί. Ἔτσι πού μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς ὅτι τὸ δέκατο τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι μοναχοί.

Δ'. ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗ

Τὰ Ἀνατολικά παράλια τῆς Κίνας, ἡ Μαντζουρία, ἡ Κορέα καὶ τὸ Ἰαπωνικὸν Ἀρχιπέλαγος ὀνομάζονται καὶ χώρες τῆς Ἀπὼ Ἀνατολῆς.

22. Μαντζουρία.

*Εκτασι 1.190.000 τ. χλμ. Πληθυσμός 36 εκατομ. κάτ.

*Η Μαντζουρία υπάγεται στην Κίνα και προσωρινῶς κατέχεται ὑπὸ τῶν Ρώσων (ἴδε Κίνα).

23. Κορέα.

*Εκτασι 220.740 τ. χλμ. Πληθυσμός 21 εκατομ. κάτ.

Χερσόνησος πρὸς νότον τῆς Μαντζουρίας καὶ πρὸς δυσμὰς τῆς Ἰαπωνίας. Εἶναι χώρα γεωργικὴ, ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Σεούλ** (Κέιτζο) (400 χιλ.). Κυριώτερος λιμένας τὸ **Πουσάν**. Παράγει ρύζι, βαμβάκι, μέταλλα καὶ γαιάνθρακες.

24. Ἰαπωνία.

*Εκτασις 387.962 τ. χλμ. Πληθυσμός 64 εκατομμύρια κάτ.

*Ἡ Ἰαπωνία (Νιππὼν ἢ χώρα τοῦ ἀνατέλλοντος Ἡλίου) ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα μεγάλα νησιὰ ἡφαιστειώδη, πυκνοκατοικημένα: **Γιεζῶ, Νιππὼν, Σικὼκ** καὶ **Κιὸν-Σιὸν** καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα μικρότερα (**Ριὸν-Κιὸν, Μπονιν-Σίμα**). Κεῖνται ἀνατολικά τῆς Κίνας καὶ ὅλα μαζὶ ἀποτελοῦν τὸ Ἰαπωνικὸ Ἀρχιπέλαγος. Τὸ βάθος τοῦ Εἰθηνικοῦ στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τῶν νήσων εἶναι τρομακτικόν. Φθάνει τὰ 8.510 μέτρα. Τέτοιο, πού ὁ τεράστιος ὄγκος τῶν Ἰμαλαΐων βουνῶν μπορεῖ νὰ χωθῇ ὁλόκληρος στὸ φοβερὸ αὐτὸ βράθρο.

*Ὅλα σχεδὸν τὰ νησιὰ εἶναι ὄρεινά, μὲ μικρὰς ὄροσειρές, γεμάτες ἀπὸ ἡφαίστεια καὶ συχνὰ ταράζονται ἀπὸ σεισμοὺς καταστρεπτικούς. Τὰ βουνὰ σκεπάζονται ἀπὸ δάση, οἱ κοιλάδες εἶναι εὐφορες καὶ καλλιεργημένες μὲ ρύζι, γιατί τὸ ρύζι καὶ τὸ ψάρι εἶναι ἡ βασικὴ τροφή τῶν Ἰαπώνων. Οἱ λόφοι εἶναι γεμάτοι ἀπὸ μουριεὶς καὶ ὀπωροφόρα δένδρα, πρὸ παντὸς κερασίδες. *Ἐχει ἀνεπτυγμένη βιομηχανία μετάξης, μαλλιῶν, πορσελάνης καὶ χάρτου. Οἱ ποταμοὶ εἶναι μικροὶ καὶ χειμαρρῶδεις. Τὸ ὑπέδαφος ἔχει μεταλλεῖα χρυσοῦ, ἀργύρου, σιδήρου, χαλκοῦ. Ἡ γεωργία εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη ὅπως καὶ ἡ μικρὴ καὶ ἡ μεγάλῃ βιομηχανία.

Τὸ κλίμα τῶν νήσων ποικίλει ἀπὸ Νότον πρὸς Βορρᾶν, γιατί ἡ σειρὰ τῶν Ἰαπωνικῶν νήσων ἔχει διεύθυνσι ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν καὶ ἐπομένως τὰ διάφορα νησιὰ βρίσκονται σὲ διάφορο γεωγραφικὸ πλάτος.

Τὰ νησιὰ ὅμως ὑφίστανται καὶ τὴν ἐπίδρασι τῆς θαλάσσης πού τὰ περιβάλλει καὶ ἰδίως τοῦ θερμοῦ ρεύματος **Κοῦρο-Σίβο**.

Βρίσκονται δὲ ὅλα στὴ Βόρεια εὐκρατο ζώνη. Γι' αὐτὸ τὸ κλίμα τους στὰ νότια εἶναι ὑποτροπικόν, ὅπως τῆς Κρήτης, στὸ μέσο μεσογειακόν, ὅπως τῆς Πελοποννήσου. Στὰ βόρεια ὅμως εἶναι ψυχρότερο τῆς Βορείου Ἑλλά-

δος, γιατί τὸ ψυχρὸ ρεῦμα τῆς Καμτσιάσκας ἔχει μεγάλη ἐπίδρασι σ' αὐτό. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ νησιά Κουρίλες καὶ Ὑεσὼ εἶναι ἀραιότατα κατοικημένα. Πυκνοκατοικημένα εἶναι ἡ Χόνδω, ἡ Σικόκ καὶ ἡ Κιού-Σιού.

Ἡ Χόνδω, πὺν ταράσσεται περισσότερο ἀπὸ τὰ ἄλλα ἀπὸ σεισμοὺς καὶ ἔχει τὸ ψηλὸ ἠφαίστειο **Φουσιγιάμα** (3750 μ.), εἶναι ἡ μεγαλύτερη καὶ ἡ κυριώτερη νῆσος τῆς Ἰαπωνίας. Ἐδῶ εἶναι καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἰαπωνίας **Τόκιο** (2 ἑκατομ. κάτ.).

Ὁ λιμένας **Γιοκαχάμα**, ἡ **Ὅσάκα** (1 1/2 ἑκατομ.), ἡ βιομηχανικώτερη πόλις, μὲ τὸ λιμένα **Κομπέ**.

Στὴν Κιού-Σιού εἶναι ἡ **Ναγκασάκι**.

Ε'. ΒΟΡΕΙΟΣ ΑΣΙΑ

25. Σιβηρία.

Ἡ Βόρειος Ἀσία ἡ **Σιβηρία** πρὸς τὰ βόρεια εἶναι βαλτώδης τὸ καλοκαῖρι καὶ παγωμένη ὅλον τὸ χειμῶνα, πὺν βαστάει σχεδὸν ὅλο τὸ χρόνο. Στὰ νότια τὸ κλίμα εἶναι λιγώτερο δριμὺ καὶ τὸ ἔδαφος κατάλληλο γιὰ τὴ γεωργία (σιτηρὰ) καὶ τὴν κτηνοτροφία (πρόβατα). Μεγάλα δάση δίνουν ἐξαίρετη ξυλεία γιὰ οἰκοδομὰς. Τὸ ὑπέδαφος περιέχει πλούσια μεταλλεύματα χρυσοῦ, ἀργύρου, γαϊάνθρακος, σιδήρου. Γενικὰ ἡ Σιβηρία εἶναι μιὰ χώρα μὲ ἀφθονο φυσικὸ πλοῦτο, πὺν καὶ τὸ κυνῆγι ἀκόμη εἶναι σπουδαιότατο εἰσόδημα γιὰ τὰ περίφημα γουναρικά.

Ὅλος ὁμῶς αὐτὸς ὁ πλοῦτος μὲ δυσκολία μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ, γιατί τὸ φοβερὸ κρύο, πὺν στὴν ἀνατολικὴ περιοχὴ τὸ χειμῶνα φθάνει τοὺς 70 βαθμοὺς ὑπὸ τὸ μηδέν, μόλις ἀνέρχεται τὸ καλοκαῖρι στοὺς 20° (μέσος ὅρος ἐτησίας θερμοκρασίας 17°). Ὁ παγερὸς ἄνεμος σταματᾷ τὴ ζωὴ, παραλύνει κάθε κίνησι, τὰ φυτὰ δὲν ἀναπτύσσονται καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει.

Στὶς βόρειες περιοχὰς τὸ ἔδαφος εἶναι παγωμένο καὶ ἀποτελεῖ ἀπεραντες ἐρημικὰς ἐκτάσεις πάγου καὶ χιονιοῦ. Ἄλλου πάλι βαλτώδη μέρη μὲ ἀραιότατη βλάστησι ἀπὸ βρύα καὶ λειχήνες ποικίλλουν τὴ θλιβερὴ μονοτονία.

Ἀπὸ τὶς 70-82 μοῖρες τὸ βαλτώδες ἔδαφος σκεπάζεται μὲ δάση ἀπὸ πουνάρια, ὅπου κατοικοῦν ζῶα λευκόμαλλα περιζήτητα γιὰ τὰ γουναρικά τους. Νοτιώτερα (κάτω τῶν 62 μοιρῶν) ὁ χειμῶνας εἶναι λιγώτερο δριμύς, τὸ θέρος διαρκεῖ περισσότερο καὶ εἶναι θερμότερο. Ἐδῶ ἀπλώνονται στεπώδεις περιοχὰς, ὅπου μποροῦν νὰ καλλιεργηθοῦν δημητριακά. Μέσα σ' ἀπεραντα λειβάδια βόσκουν κοπάδια ἀπὸ ἄλογα καὶ βόδια. Ὅμαδες κυνηγῶν, βοσκῶν καὶ ψαράδων εἶναι ἐγκατεσπαρμένοι σ' ὅλον τὸν ἀπέραντο αὐτὸν χώρο. Σ' αὐτοὺς πρέπει νὰ προσθέσῃ κανένας καὶ τοὺς μεταλλωρύχους,

τοὺς ἐργάτες τῶν ἐκεῖ ἐργοστασίων καὶ τοὺς πολιτικοὺς ἐξορίστους πού κατὰ ἑκατομμύρια ἐστάλησαν ἐκεῖ.

Ὅλη τὴν ἔκτασι τὴν διασχίζει ὁ διασιβηρικὸς σιδηρόδρομος, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει ἀπὸ τῆ Μόσχα, φθάνει στὴν Οὐράλσκ στὸν Οὐράλῃ ποταμὸ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διασχίζοντας τὴ Σιβηρία περνᾷ τὴν Τόμσκ, τὴν Ἰρκούτσκι κοντὰ στὴ λίμνη Βαϊκάλη, καὶ καταλήγει στὸ Βλαδιβοστόκ, μεγάλο λιμένα στὸν Εἰρηνικό Ὠκεανό.

Ἡ Σιβηρία. Ὅλοι γνωρίζουν ὅτι τὸ χειμῶνα στὴ Σιβηρία κάνει πολὺ κρύο. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄνθρωποι πού δὲν γνωρίζουν ὅτι τὸ καλοκαίρι κάνει καὶ πολλὴ ζέστη. Ὁ χειμῶνας στὴ Σιβηρία εἶναι δοριμύτατος καὶ διαρκεῖ πολὺ. Ἀπὸ τὸ μῆνα Ὀκτώβριον στὰ Νότια καὶ τὸν Αὐγούστο στὰ Βόρεια ἀρχίζει ἡ παγωνιά. Τὸ χιόνι σκεπάζει τὴ γῆ, ἡ ὁποία μεταβάλλεται σὲ μιὰ ἀπέραντη πεδιάδα ἀπὸ χιόνι. Καὶ ὅσο τὸ κρύο δυναμώνει, τόσο καὶ ὁ πάγος προχωρεῖ. Λίμνες, ποταμοί, ἀκόμη καὶ τὰ ποτάμια τῶν βουνῶν πού κατεβαίνουν μὲ ὀρμὴ, καὶ αὐτὰ παγώνουν. Ὁ οὐρανὸς ὅμως εἶναι ὁλοκάθαρος. Οὔτε ἓνα σύννεφο, οὔτε ἴχνος ὀμίχλης δὲν φαίνεται πούθενά. Τὸ μεγαλύτερο κρύο ὅμως σὲ ὅλο τὸ βόρειο ἡμισφαίριον εἶναι τὸν Ἰανουάριον. Τὸ θερμόμετρο τότε κατεβαίνει στοὺς 30 βαθμοὺς κάτω τοῦ μηδενὸς καὶ μένει ἐκεῖ ἑβδομάδες ὁλόκληρες. Στὴν Ἰρκούτσκι, πού εἶναι τὸ ψυχρότερο μέρος τῆς Σιβηρίας, κατεβαίνει πολλὰς φορὰς στοὺς 60 βαθμοὺς ὑπὸ τὸ μηδέν. Εἶναι ἡ καρδιά τοῦ χειμῶνα ὁ μῆνας αὐτός. Κάτω ἀπὸ παχὺ πάπλωμα τοῦ χιονιοῦ γλῶη, χόρτα, λειχῆνες, βρύα μένουν σκεπασμένα καὶ παγωμένα. Τὰ κλαδιὰ τῶν δένδρων, γεμάτα ἀπὸ κρύσταλα χιονιοῦ, κρέμονται ἀκίνητα. Τὰ ζῶα εἶναι χωμένα στὶς τρύπες τοὺς, ναρκωμένα. Μόνον ὁ ἄνθρωπος ἀψηφάει τὸ φοβερὸ κρύο. Γιατί ὅσος σκληρὸς κι' ἂν εἶναι ὁ χειμῶνας τῆς Σιβηρίας, δὲν εἶναι ἀνθυγιεινός. Δὲν ἀρρωσταίνει κανεὶς ἐκεῖ ὅπως στὰ μέρη, μας πού ἡ ἀλλαγὴ τῆς θερμοκρασίας μᾶς ρίχνει στὸ κρεβάτι. Ὁ ἄνθρωπος συνηθίζει στὸ κρύο ἐκεῖ καὶ τὸ ὑποφέρει χωρὶς στενοχώρια. Οἱ ἄνθρωποι, πού στὰ μέρη μας κάνουν τὸ κρύο ἀνεπτόφορο, δὲν φουστὺν ἐκεῖ τὸν χειμῶνα παρὰ σπανιώτατα. Ὁ ἀέρας εἶναι ἥσυχος, ἀδιάταρακτος. Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον ἢ Μάϊον, ἀνάλογα μὲ τὴ θέσι πού ἔχει κάθε μέρος, ἀρχίζει ξαφνικὰ ἡ ἀνοιξί. Χιόνια καὶ πάγοι λιώνουν. Τὸ νερὸ τρέχει ἀπὸ τὸ λυώσιμο τῶν πάγων, οἱ ποταμοὶ ξεχειλίζουν καὶ ἡ πεδιάδα μεταβάλλεται σὲ λίμνη. Ταυτόχρονα τὰ δένδρα ξεπετοῦν καινούργια φύλλα καὶ βλαστάρια καὶ ἡ φύσι ἀνανεώνεται.

Ἐπειτα ἔρχεται τὸ ζεστὸ καλοκαίρι, ζεστὸ καὶ καυτερὸ ὥς πέρα στὸ βόρειο πολικὸ κύκλο. Στὴν ἴδια τὴν Ἰρκούτσκι μέτρησαν θερμοκρασίαν 38 βαθμῶν ἄνω τοῦ μηδενὸς, πρᾶγμα πολὺ σπάνιον καὶ στὰ μέρη μας ἀκόμη, ὅπου ἡ θερμοκρασίαν φθάνει συνήθως τὸ καλοκαίρι στοὺς 28—32 βαθμοὺς.

Ἡ βλάστησι στὴ Σιβηρία. Ἀς ὑποθέσωμε ὅτι ἓνας ταξειδιώτης

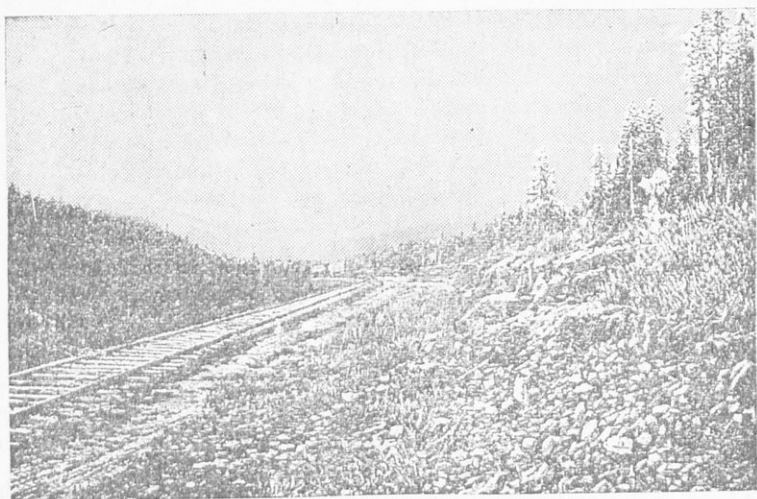
ἀποφασίζει νὰ περάσῃ τὴ Σιβηρία ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Ἀπὸ τίς ἐκβολές π.χ. τοῦ Ὄβι ποταμοῦ ἢ τοῦ Ἰενεσέη πρὸς νότον. Τί θὰ συναντήσῃ στὸ ταξίδι του ;

α) Πρῶτα στὶς ὄχθες τοῦ Παγωμένου Ὁκεανοῦ καὶ ἀρκετὰ σὲ βάθος πρὸς νότον μέχρι τοῦ βορείου πολικοῦ κύκλου θὰ ἴδῃ μεγάλες χαμηλές πεδιάδες βαλτώδεις πὺν ἔγιναν ἀπὸ τὰ νερὰ τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λυωμένων χιονιῶν. Οἱ πεδιάδες αὐτὲς εἶναι οἱ Τοῦντρες. Κατὰ τὸ χειμῶνα, πὺν διαρκεῖ ἐκεῖ 8-9 μῆνες, ἡ Τούντρα εἶναι σκεπασμένη ἀπὸ χιόνια. Δὲν διακρίνεται οὔτε γλῶη οὔτε θάμνος οὔτε τίποτε. Μόνο χιόνι καὶ πάγος. Τὸ καλοκαίρι τὸ χιόνι λιώνει καὶ ἡ Τούντρα ξεπαγώνει στὴν ἐπιφάνεια μέχρι βάθους 30-40 ἐκ. τοῦ μέτρου. Τὸ νερὸ ἀπὸ τὸ λυώσιμο τοῦ χιονιοῦ, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἀπορροφηθῇ ἀπὸ τὴ γῆ πὺν μένει ἀδιάπεραστη, μένει ἐπάνω καὶ ὅλη ἡ Τούντρα μεταβάλλεται σὲ ἓνα ἀπέραντο τέλμα, ὅπου φυτρῶνουν βρύα στὰ ὑγρά μέρη καὶ λειχῆνες στὰ ξηρότερα. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀποφασίζει νὰ περιπλανηθῇ σ' αὐτὰ τὰ τέλματα πὺν τὰ διαβαίνει μὲ ρακέττες ἢ μὲ ἔλκηθρα. Βρίσκει ἐκεῖ κανεὶς τρωκτικά, ἐλάφια πὺν τὰ κυνηγοῦν λύκοι καὶ ἀρκοῦδες καὶ πρὸ παντὸς χιλιάδες πουλιῶν : κύκνους, ἀγριόπαπιες, πὺν ἔρχονται ἐκεῖ ἀπὸ τὴν ἀφθονία τῶν ψαριῶν καὶ γιὰ νὰ κάμουν τίς φωλιές τους. Ἡ ἔκτασι πὺν πιάνουν οἱ Τοῦντρες στὴ Σιβηρία εἶναι 4.000.000 τετραγ. χιλίομ., δηλ. ὅσο ἡ μισὴ Εὐρώπη περίπου.

β) Ὄταν προχωρήσῃ κανεὶς 500-600 χιλίομ. πρὸς νότον, φθάνει στὴν περιοχὴ τῶν Ταΐγκα (τῶν δασῶν) πὺν πιάνουν μιὰ ἔκτασι ἀπὸ 6.000.000 τετρ. χιλ. Ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον τὸ Σιβηρικὸ δάσος ἔχει πλάτος 1200-1500 χιλιομ., δηλ. ὅση εἶναι ἡ ἀπόστασι ἀπὸ τὸ Βελιγράδι ὥς τὰ Κύνθηρα ἀκριβῶς. Τὸ θέαμα τοῦ δάσους ποικίλλει. Στὰ βόρεια, στὶς ἄκρες τῆς Τούντρας, ἀποτελεῖται ἀπὸ κοντὰ καὶ ἀδύνατα δένδρα. Ὅσο προχωρεῖ κανεὶς πρὸς νότον, τόσο τὰ δένδρα εἶναι μεγαλύτερα, ψηλότερα, δυνατώτερα. Ἡ ἐπίδρασι τῆς θερμοκρασίας εἶναι αἰσθητὴ στὴν ἀνάπτυξί τους. Τὰ δένδρα τῆς Ταΐγκα εἶναι κωνοφόρα : πεύκα, ἔλατα, ὄξυές. Στὰ νότια μέρη ἀποτελεῖται ἀπὸ δένδρα φυλλοβόλα : φιλύρες, σφενδάμνια, ἱτιές, λεῦκες, σημύδες, πὺν μεγαλῶνουν γρήγορα καὶ σκεπάζουν ἀπέραντες ἐκτάσεις. Ἀλλὰ καὶ στὰ βόρεια καὶ στὰ νότια ἡ Ταΐγκα εἶναι πολὺ μεταγχολικὸς τόπος. Ἐπειδὴ λείπει ὁ ἀέρας καὶ τὸ φῶς, γλῶη δὲν ὑπάρχει στὴ γῆ. Καὶ ἀφοῦ γλῶη δὲν ὑπάρχει, οὔτε καὶ ἔντομα οὔτε καὶ πουλιά. Αἰῶνια σιωπὴ βαραίνει τὰ δάση τῆς Σιβηρίας στὶς περιοχὰς αὐτὰς. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι σπάνιοι ἐκεῖ. Βρίσκει ὅμως κανεὶς ζῶα μὲ πολὺτιμο τρίχωμα : ἐρμίνες, ἐνυδρίδες, ἀλεπούδες, ὅλα λευκότριχα, σκιούρους κοκκινότριχους, λαγούς, ἀρκοῦδες. Τὸ ψάρεμα στὰ ποτάμια καὶ τὸ κυνήγι τῶν ζώων μὲ τὸ πολὺτιμο τρίχωμα εἶναι οἱ μόνες ἀσχολίες καὶ τὰ μόνα εἰσοδήματα τῶν κατοίκων.

γ) Πέρα ἀπὸ τὰ Ταΐγκα πρὸς Νότον ἔκτείνεται ἡ σιβηρικὴ πεδιάδα

μὲ τὸ μαῦρο χῶμα της, πλούσιο σὲ θρεπτικὰς οὐσίες, κατάλληλο γιὰ καλλιέργεια δημητριακῶν. Δυστυχῶς πρὸς τὸ μέρος τῆς Ὑπερκασπίας τὸ κλίμα εἶναι πολὺ ξηρό. Τὸ ἔδαφος, μὰ πὺν δὲ βρέχει, μένει ἀκαλλιεργητό. Γυμνὴ καὶ ἀπέραντη στέπη, πὺν ἀμέσως μεταβάλλεται σὲ ἔρημο. Ἀνατολικώτερα ὅμως, πὺν ἡ πεδιάδα ποτίζεται ἀπὸ τὰ ποτάμια πὺν ἔρχονται ἀπὸ τὰ βουνά, τὸ ἔδαφος καλλιεργεῖται. Σπείρουν σιτάρι, κριθάρι, βρώμη,

Εἰκ. 21. Μέσα ἀπὸ ἀπέραντες ἐκτάσεις καὶ ἀπὸ δάση πεύκων καὶ ἄλλων δένδρων περνᾷ ὁ Ὑπερσιβηρικὸς σιδηρόδρομος.

σίκαλι, πατάτες. Σ' αὐτὰ τὰ μέρη ὑπάρχουν καὶ χωριά καὶ πόλεις. Ἐδῶ περνάει καὶ ὁ Ὑπερσιβηρικὸς σιδηρόδρομος πὺν ἐνώνει τὴ Μόσχα μὲ τὸ Βλαδιβοστόκ.

Πολιτικὴ διαίρεσις. Ἡ Σιβηρία διαίρεται σὲ ἑννέα αὐτόνομες δημοκρατίες, πὺν ὑλάγονται στὰ Σοβιὲτ τῆς Ρωσσίας.

Τὰ Σοβιὲτ τῆς Ρωσσίας (Ἀσιατικὴ καὶ Εὐρωπαϊκὴ Ρωσσία) ἔχουν συνολικὴ ἔκτασι 21.000.000 τ. χλμ., δηλαδὴ διπλασία ἀπὸ ὅλη τὴν Εὐρώπη καὶ παραπάνω, πληθυσμὸ μὸλις 180 ἑκατομμυρίων καὶ ἀποτελοῦν ἓνα ἀπέραντο κράτος.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Α'. ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Κράτη	Έκτασι τ. χιλ.	Πληθυσμός	Πρωτεύουσα	Πληθυσμός
Α'. ΔΥΤ. ΑΣΙΑ				
Τουρκία	760.000	14 εκατ.	Άγκυρα	150.000
Συρία	150.000	3 1/2 »	Βηρυττός	160.000
Παλαιστίνη	23.000	2 »	Ιερουσαλήμ	120.000
Υπεριορδανία (Κεράκ)	42.000	1/2 »	Άμμάν	25.000
Μεσοποταμία (Ιράκ)	370.000	3 »	Βαγδάτη	300.000
Σαουδική Άραβία	1.585.000	6 εκατ.	Έρ - Ριάντ	40.000
Υεμένη	62.000	1 »	Σάνα	25.000
Περσία (Ιράν)	1.645.000	12 »	Τεχεράνη	400.000
Αφγανιστάν	560.000	7 »	Καμπούλ	160.000
Υπερκανκασία (Ρωσ.)	185.000	7 1/2 »	Τυφλίζ	400.000
Υπερκασπία ή Τουράν	3.700.000	10 1/2 »	Τασκένδη	300.000

Β'. ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΣΙΑ

Ινδίες (Πακιστάν, Ινδοστάν)	4.700.000	350 εκατ.	Δελχί	400.000
Κεϋλάνη	65.000	5 »	Κολόμπο	300.000
Βιρμανία, Μαλάκκα	735.000	16 »	Σιγκαπούρη	600.000
Σιάμ	520.000	12 »	Βαγκόκ	800.000
Γαλλική Ινδοκίνα :	700.000	24 »	Σαϊγκόν	350.000
(Αννάμ, Τογγίνο, Κο- χιγκίνη, Καμπότζη).	1.915.000	64 εκατ.	Βαταβία	350.000
Ινδονησία	298.000	12 1/2 »	Μανίλλα	300.000
Φιλιππίνες				

Γ'. ΚΕΝΤΡ. ΑΣΙΑ

Κίνα	7.200.000	440 εκατ.	Ναγκίν	6.000.000
Θιβέτ	1.200.000	4 »	Λάσσα	50.000

Δ'. ΑΠΩ. ΑΝΑΤΟΛΗ

Κορέα	220.000	21 εκατ.	Κέιτζο	400.000
Μαντζουρία	1.190.000	36 »	Σιν - Κίγκ	140.000
Ιαπωνία	380.000	64 »	Τόκιο	5.500.000

Ε'. ΒΟΡ. ΑΣΙΑ

Σιβηρία (Ρωσική)	16.300.000	40 εκατ.	Νόβο Σιμπέρσκ	120.000
------------------	------------	----------	---------------	---------

Β'. ΤΑ ΥΨΗΛΟΤΕΡΑ ΟΡΗ

°Εβερεστ	8840 μέτρα	°Ελμπρούς (Κανκάσου)	5630 μέτρα
Καρακορούμ	8620 »	°Αραράτ	5160 »
°Ινδοκοϋχον	7750 »	°Αλτάϊα	4540 »
Γκαουρισαγκάρ	7182 »		

Γ'. ΟΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΙ ΠΟΤΑΜΟΙ

°Οβης	μήκος σέ χιλιόμ.	5.400	Χουάγκ-Χό	μήκος σέ χιλιόμ.	4.200
°Ιενεσέης	» » »	4.750	°Ινδός	» » »	3.180
Γιάγκ-Τσε Κιάνγκ»	» » »	5.100	Γάγγης	» » »	2.800
Λένας	» » »	4.600	Ευφράτης	» » »	2.775
°Αμούρ	» » »	4.500			

Δ'. ΟΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΕΣ ΝΗΣΟΙ

Βόρνεω	έκτασι τ. χλμ.	740.000	Μινδανάο	έκτασι τ. χλμ.	96.000
Σουμάτρα	» » »	410.000	°Ιεσώ	» » »	88.000
Νιππόν	» » »	227.000	Σαχαλίνη	» » »	75.000
Κελέβη	» » »	179.000	Κεϋλάνη	» » »	66.000
°Ιάβα	» » »	126.000	Φορμόζα	» » »	36.000
Λουσόν	» » »	106.000			

Ε'. ΟΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΕΣ ΛΙΜΝΕΣ

Κασπία	έκτασ. τ. χλμ.	438.000	Βάν (°Αρμενία)	έκτασ. τ. χλμ.	3.680
°Αράλη	» » »	68.000	Ουρμία (Περσία)	» » »	2.850
Βαϊκάλη	» » »	35.000	Νεκρά Θάλασσα	» » »	920
Βαλκάση	» » »	19.000			

ΣΤ'. ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΗΦΑΙΣΤΕΙΑ

Φούζι - Γιάμα (°Ιαπωνία)	3750 μ.	Καρακατάου (Νήσοι Σόνδης)	1965 μ.
--------------------------	---------	---------------------------	---------

Ζ'. ΟΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΕΣ ΠΟΛΕΙΣ

Τόκιο (μέ τὰ περίχωρα)	5.400.000	Πεκίνο	1.500.000
Τόκιο (ή πόλις)	2.710.000	Καλκούτα	1.500.000
Σαγκάη	3.300.000	Τέν - Τσιν	1.400.000
°Οσάκα	2.500.000	Βομβάη	1.200.000

II. ΑΦΡΙΚΗ

26. Γενική επισκόπησι.

**Εκτασι* 30.000.000 τ. χλμ. *Πληθυσμός* 148 εκατομ. κάτ.

Θέσι. Ἡ Ἀφρικὴ βρίσκεται στὰ Ν. τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ Ν.Α. τῆς Ἀσίας, μὲ τὴν ὁποία ἦταν ἐνωμένη μὲ τὸν Ἰσθμὸ τοῦ Σουέξ πρὶν ἀνοιχθῇ ἡ διώρυξ.

Βρέχεται ἀπὸ Β. ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα, ἀπὸ Α. ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ Ὠκεανό, ἀπὸ Α. ἀπὸ τὸν Ἰνδικὸ Ὠκεανὸ καὶ τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα. Ἔχει σχῆμα κακοφτιασμένου τριγώνου καὶ ἔκτασι τριπλασία ἀπὸ τὴν Εὐρώπην.

Ἔδαφος. Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀφρικῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ ὑψίπεδα περισσότερο ἢ ὀλιγώτερο ὑψηλά. Μόνον στὴν περιφέρεια ὑψώνονται συστάδες ὄρεων, μερικὲς μάλιστα εἶναι πολὺ ὑψηλές. Στὰ ΒΑ. ὑψώνεται τὸ ὄρεινὸ συγκρότημα τοῦ Ἀτλαντος, ποὺ χωρίζεται σὲ παράλληλες ὀροσειρὲς ἀπὸ τὴν παραλία τῆς Μεσογείου μέχρι τῆς παραλίας τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ. Οἱ ψηλότερες κορυφές του φθάνουν τὰ 4.500 μέτρα.

Πρὸς Ν. καὶ ΝΑ. τοῦ Ἀτλαντος ἐκτείνεται ἡ ἔρημος Σαχάρα, ἐκτεταμένο ὑψίπεδο ποὺ ἔχει ἔκτασι ἴση σχεδὸν μὲ τὴν Εὐρώπην. Ἡ Σαχάρα εἶναι γενικὰ ξηρότατη, πετρώδης ἢ ἀμμόδης, περιέχει ὑψώματα βραχώδη, ὀροσειρὲς ποὺ σὲ μερικὰ σημεῖα φθάνουν τὰ 2.000 μ. ὅπως καὶ χαμηλώματα, ὅπου ὑπάρχει νερό, ἀναπτύσσεται ζωρὴ βλάστησι (δένδρα ἀπὸ φοίνικες). Ἐκεῖ εἶναι οἱ ὁάσεις, ὅπου ὑπάρχουν χωριά καὶ πόλεις ἀκόμα. Ἡ Σαχάρα δὲν ἐκτείνεται ὥς τὴ Μεσόγειο. Ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Ἀτλαντα καὶ τὰ Λιβυκὰ παράλια, ὅπου ὑπάρχει ἀραιὰ βλάστησι μὲ ἔξηνη ἐρήμουν, τὴ χωρίζουν ἀπὸ τὴ Μεσόγειο. Πρὸς Α. ἐκτείνεται μέχρι τοῦ Νείλου, ἀλλὰ παίρνει τὸ ὄνομα Λιβυκὴ ἔρημος, ἂν καὶ ἡ χώρα ὀνομάζεται Αἴγυπτος.

Πρὸς Ν. τῆς Σαχάρας εἶναι τὸ Σουδάν (χώρα τῶν Νέγρων), ἐκτεταμένη χώρα ποὺ διαφύεται ἀπὸ μεγάλους ποταμούς. Πρὸς τὸ Β. μέρος ἔχει γενικὰ βλάστησι στεππώδη, στὸ Ν. ἔχει λειμῶνες καὶ δάση ἀπὸ τὰ πλουσιώτερα φυτικὰ προϊόντα.

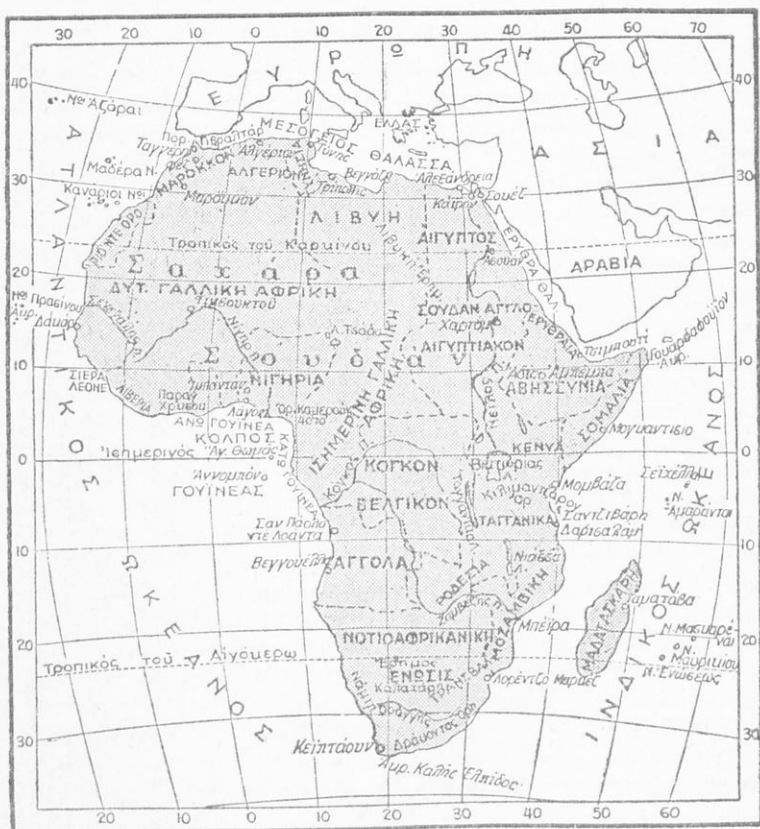
Πρὸς Α. τοῦ Σουδάν ὑψώνεται τὸ ὄροπέδιο τῆς Αἰθιοπίας, τὸ ὁποῖο πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης κατέρχεται ἀπότομα.

Πρὸς Ν. τοῦ ὄροπεδίου τῆς Αἰθιοπίας ὑψώνονται ὑψηλὰ βουνά, ὅπως τὸ *Κιλιμάντζαρο*, ὕψους 5893, καὶ τὸ *Ρουβεντζόρι*, 5069 μ.

Καὶ πολὺ πρὸς Ν., στὴ νότια ἄκρῃ τῆς Ἀφρικῆς, οἱ ὀροσειρὲς τοῦ *Δράκοντα* πρὸς τὴν ἀκτὴ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ.

Παράλια και νησιά. Οί άκτες τής 'Αφρικῆς δὲν σχηματίζουν κόλπους και χερσονήσους ἔκτος ἀπὸ τὸν ἀνοικτὸ **κόλπο τῆς Γουίνεας** και τὴν **τριγωνικὴ χερσονήσο τῆς Σομαλίας**.

Συστάδες νήσων, σὲ ἀποστάσεις διάφορες, περιβάλλουν τὴν 'Αφρικὴ

Εἰκ. 22. 'Αφρικῇ.

ὅπως αἱ νῆσοι **Μαδέρα**, αἱ **Κανάριοι**, αἱ νῆσοι τοῦ **Πρασίνου Ἀκρωτηρίου** στὸν Ἀτλαντικὸ Ὠκεανό. Ἡ μεγάλη νῆσος **Μαδαγασκάρη** στὸν Ἰνδικὸ Ὠκεανό.

Κλίμα και νερά. Ἡ 'Αφρικὴ βρίσκεται σχεδὸν ὁλόκληρη στὴ διακε-

καυμένη ζώνη. Μόνο στα δύο άκρα, στο Β. και στο Ν., έχει κλίμα εύκρατο. Στις άλλες περιοχές το κλίμα είναι θερμότατο, ξερό στις έρημους, όπου ή βροχή είναι σπάνιο φαινόμενο και συνοδεύεται πάντοτε με καταιγίδα. Τουναντίον στην Κέντρική 'Αφρική, όπου οι βροχές είναι σχεδόν συνεχείς, το κλίμα είναι υγρό και θερμό, δλέθριο στην υγεία των Ευρωπαίων.

Ποταμοί. Όλοι οι μεγαλύτεροι ποταμοί της 'Αφρικής πηγάζουν από τα μέρη του 'Ισημερινού, γιατί έδω πέφτουν και οι άφθονότερες βροχές: ο **Νείλος**, ο **Κόγκος**, ο **Νίγερ**, ο **Ζαμβέζης** και ο **Τξιούμπα**. Όλοι όμως αυτοί οι ποταμοί, αν και είναι μεγάλοι και έχουν άφθονα νερά, δεν είναι παντοῦ πλωτοί, γιατί διακόπτονται από καταρράκτες και πτώσεις που έμποδίζουν τη ναυσιπλοΐα. Γι' αυτό και ή έξερεύνησι της 'Αφρικής έβράδυνε πολύ, όπως και ή εκμετάλλευσι των πλουτοπαραγωγικῶν εδαφῶν της.

Ο **Νείλος** είναι ποταμός γνωστός από τους αρχαίους χρόνους. Είναι ο πρώτος της 'Αφρικής και ο δεύτερος του κόσμου σε μήκος (αν των 6.000 χιλιομέτρων). Πηγάζει από τη λίμνη Βικτωρία της 'Ισημερινής 'Αφρικής, περνά το Σουδάν, την Αίγυπτο και χύνεται στη Μεσόγειο θάλασσα. Από την κοιλάδα του Κάιρου διακλαδίζεται και σχηματίζει το εύρύτατο και εύφορότατο Δέλτα. Χωρίς το Νείλο ή Αίγυπτος θά ήταν έρημος. Γι' αυτό και ο λόγος ότι ή Αίγυπτος είναι δώρο του Νείλου ποταμού.

Ο **Κόγκος** είναι ο μεγαλύτερος σε ποσότητα νερού από τους ποταμούς της 'Αφρικής και ο δεύτερος της γῆς, ενώ σε μήκος έρχεται δεύτερος από το Νείλο (4800 χλμ.). Στις όχθες του φύονται τα μεγαλύτερα δάση της 'Αφρικής. Εκβάλλει στον 'Ατλαντικό 'Ωκεανό.

Ο **Νίγερ** έρχεται τρίτος στο μήκος (4.000 χλμ.) ποταμός της 'Αφρικής. Ποτίζει εύφορες περιοχές του Σουδάν και χύνεται στον κόλπο της Γουινέας.

Ο **Ζαμβέζης** είναι ο σπουδαιότερος ποταμός της Νοτίου 'Αφρικής, έχει μήκος 2660 χλμ. Περίφημος είναι ο γραφικός καταρράκτης του της Βικτωρίας, ύψους 140 μ. περίπου, στο τέλος του ύψιπέδου. Χύνεται στον 'Ινδικό 'Ωκεανό.

Λίμνες. Το ανατολικό μέρος της 'Ισημερινής 'Αφρικής περιέχει τις μεγαλύτερες σε έκτασι λίμνες της γῆς, από τις οποίες σπουδαιότερες είναι: 'Η λίμνη **Βικτώρια**, από την οποία πηγάζει ο Νείλος. 'Η λίμνη **Ταγκανίκα** στο λεκανοπέδιο του Κόγκο. 'Η λίμνη **Νιάντζα** του Ζαμβέζη. 'Η λίμνη **Τσαδ** στο Σουδάν και ή λίμνη **Τάνα** στην Αίθιοπία.

Φυτά και ζώα. 'Η βλάστησι της 'Αφρικής είναι διαφορετική κατά τόπους, αναλόγως των βροχῶν που πέφτουν. Στην περιοχή του 'Ισημερινού, όπου οι βροχές είναι άφθονες, ή βλάστησι είναι γιγαντιαία (παρθένα δάση, ζούγκλες), αλλά όλίγον κατ' όλίγο, όσο απομακρυνόμαστε από τον 'Ισημερινό, τα δάση γίνονται αραιότερα, για να καταλήξουν σε άπέραντα λειβάδια, τις

σαβάνες, με ψηλά χόρτα και αραϊά δένδρα. Στὰ παράλια πού είναι πιό υγρά, φύονται φοίνικες, βανανέες, κομμιόδενδρα, βουτυρόδενδρα, καρύδια του κολά, καφέα στην Ἀβησσυνία. Μετά τις σαβάνες του Σουδάν ἔρχεται ἡ στέππη, πού ἔχει χόρτο μόνο τήν ἐποχὴ τῶν βροχῶν, καί ἔπειτα ἡ ἔρημος, ὅπου βλάστησι ὑπάρχει μόνο στίς δάσεις.

Στίς εὐκρατες περιοχές καί σέ πολλές ἀκτὲς εὐδοκιμεῖ τροπικὴ βλάστησι: φοίνικες (χορμαδιές), βαμβάκι, ζαχαροκάλαμο, καθὼς καί δένδρα καί φυτὰ τῆς Μεσημβρινῆς Εὐρώπης, ἑλιές, δημητριακά.

Ἀνάλογα μὲ τὰ φυτὰ εἶναι καί τὰ ζῶα. Στὰ τροπικὰ δάση ζοῦν πολυάριθμα πτηνὰ καί πίθηκοι. Στὴ σαβάνα τὰ μεγάλα χορτοφάγα, ὁ ἐλέφας, ἡ καμηλοπάρδαλι, ἡ ζέβρα, ἡ ἀντιλόπη, καί ἀπὸ τὰ σαροκοβόρα ὁ λέων, ὁ πάνθηρ, ἡ λεοπάρδαλι, ἡ ὕαινα καί τὸ τσακάλι.

Ὁ ἱπποπόταμος καί ὁ κροκόδειλος ζοῦν στίς ὄχθες τῶν μεγάλων ποταμῶν.

Ἡ ἔρημος κατοικεῖται ἀπὸ ταχυνήντα ζῶα, ὅπως ἡ στρουθοκάμηλος καί ἡ γαζέλλα (ζαρκάδι), πού διατρέχουν ταχύτατα μεγάλες ἀποστάσεις. Ἀλλὰ πραγματικὰ πολύτιμο γιὰ τὸν ἄνθρωπο ζῶο τῆς ἐρήμου εἶναι ἡ κάμηλος, πού μὲ τὴν ὀλιγάρκειά της καί τὴν ἀντοχὴ στὴ δίψα διατρέχει φορτωμένη ἀπέραντες ἐκτάσεις χωρὶς νερὸ καί τροφή.

Ὅρυκτά. Στὴν περιοχὴ τοῦ Ἀτλαντος ὑπάρχουν μεταλλεῖα σιδήρου, χαλκοῦ, μόλυβδου κ. ἄ.

Στὴ Ροδεσία (Κεντρικὴ Ἀφρικὴ) καί στὸ Τράνσβαλ (Νότιο Ἀφρικὴ) εἶναι μεταλλεῖα χρυσοῦ καί ἀδαμάντων.

Σίδηρος καί γαιάνθρακες σέ πολλὰ μέρη τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς. Χρυσὸς στὴν ἄμμο πολλῶν ποταμῶν τῆς τροπικῆς Ἀφρικῆς.

Κάτοικοι καὶ θρησκείες. Τὸ Σουδάν, ἡ Κεντρικὴ καί Νότιος Ἀφρικὴ κατοικεῖται ἀπὸ μαύρους (νέγρους). Οἱ βόρειες ἀκτὲς τῆς Ἀφρικῆς ἀπὸ λεukoὺς (Ἀραβες, Βερβέροι, Φελλάχους καί Εὐρωπαίους). Οἱ περισσότεροι κάτοικοι τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς εἶναι λευκοὶ (μετανάστες ἀπὸ τὴν Ὁλλανδία, Ἀγγλία κλπ.).

Οἱ νέγροι εἶναι εἰδωλολάτρεις. Οἱ λευκοὶ ἰθαγενεῖς μουσουλμάνοι. Χριστιανοὶ εἶναι οἱ Αἰθίοπες (Ἀβησσυνοὶ) καί οἱ Εὐρωπαῖοι.

Πολιτικὴ διαίρεσις. Ἡ Ἀφρικὴ εἶναι κτῆσι εὐρωπαϊκῇ. Μόνον δύο ἐλεύθερα κράτη ὑπάρχουν: τὸ **βασίλειο τῆς Αἰγύπτου** καί ἡ **Δημοκρατία τῆς Λιβερίας**.

Εὐρωπαϊκὲς ἀποικίες.

	κτῆσεις	ἑκτάσι τ. χλμ.	
1) Γαλλικὲς	»	» » »	10.660.000
2) Βρετανικὲς	»	» » »	10.166.000
3) Βελγικὲς	»	» » »	2.419.000
4) Ἰταλικὲς	»	» » »	3.354.000
5) Πορτογαλικὲς	»	» » »	2.061.000
6) Ἰσπανικὲς	»	» » »	321.000

Τὸ ὅλον 28.775.000

ΔΙΑΙΡΕΣΙ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

Α'. Βόρειος ἢ Μεσογειακὴ Ἀφρικὴ.

Β'. Δυτικὴ Ἀφρικὴ.

Γ'. Νότιος Ἀφρικὴ.

Δ'. Ἀνατολικὴ Ἀφρικὴ.

Ε', Νῆσοι τῆς Ἀφρικῆς.

Α'. ΒΟΡΕΙΟΣ ἢ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗ ΑΦΡΙΚΗ

Οἱ χώρες τῆς Μεσογειακῆς Ἀφρικῆς ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους εἶναι γνωστές τοῖς Ἕλληνας. Στὴν Αἴγυπτο πῆγαν ὁ Μενέλαος τῆς Σπάρτης, ὁ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος κλπ. Στὴν Κυρηναϊκὴ ὑπῆρχαν πλούσιες Ἑλληνικὲς ἀποικίες.

Ἔως τὸν Ἀτλанта ἔφθασε ὁ Ἡρακλῆς γιὰ νὰ πάρῃ τὰ χρυσὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων καὶ ἔκτισε τὶς Ἡράκλειες στήλες στὸ στενὸ τοῦ Γιβραλτάρ. Ἡ Αἴγυπτος εἶναι ἡ χώρα τῶν Φαραώ.

Ἡ Μεσογειακὴ Ἀφρικὴ περιλαμβάνει τὶς ἑξῆς χώρες:

Χῶρες	Ἔκτασι	Πληθυσμὸς	Πρωτεύουσα
Αἴγυπτος	994.000 τ. χ.	14.217.864 κ.	Κάιρο
Ἀγγλο - Αἴγυπτ. Σουδάν	2.600.000 »	6.000.000 »	Χαρτοῦμ
Μαρόκο (Γαλ.)	431.000 »	6.296.000 »	Μαρόκο
Κυρηναϊκὴ	600.000 »	250.000 »	Βεγγάζη
Ἀλγέριο (Γαλ.)	209.636 »	6.592.033 »	Ἀλγέριο
(Μετὰ τῶν ἑδαφῶν τοῦ Νότου)	2.240.864 »	7.234.684 »	
Τύνις (Γαλ.)	125.000 »	2.608.000 »	Τύνις
Τριπολίτις	900.000 »	650.000 »	Τρίπολις

27. Αἴγυπτος.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὠνόμαζαν τὴν Αἴγυπτο «δῶρο τοῦ Νείλου», γιὰ τὴν ὅση ἔκτασι ποτίζει ὁ Νεῖλος, τόση καλλιεργεῖται καὶ κατοικεῖται (33.000 τ. χλμ.). Ἡ ἄλλη χώρα εἶναι ἔρημος. Τὴν Αἴγυπτο ἐκυρίευσε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος στὰ 332 π.Χ. Τότε ἔκτισε καὶ τὴν Ἀλεξάνδρεια, ποὺ ἦταν ἡ πρωτεύουσα τῶν Πτολεμαίων μέχρι τοῦ 44 π.Χ. Ἐπειτα κατελήφθη ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, ποὺ τοὺς διαδέχθηκαν οἱ Ἕλληνες τοῦ Βυζαντίου. Ἐπὶ χίλια χρόνια ἡ Αἴγυπτος ἦταν Ἑλληνικὴ καὶ διακρίθηκε στὰ γράμματα, τὶς τέχνες, στὸ ἐμπόριο. Στὴν Ἀλεξάνδρεια ἦταν τὸ Μουσεῖο, τὸ μεγαλύτερο

Πανεπιστήμιο τοῦ καιροῦ ἐκείνου καὶ ἡ μεγαλύτερα βιβλιοθήκη τοῦ κόσμου, πού κατεστράφηκε στὰ 638 μ. Χ., ὅταν τὴν κατέλαβαν οἱ Ἀραβες. Ἀπὸ τοὺς Ἀραβες πῆραν τὴν Αἴγυπτο οἱ Τοῦρκοι στὸ 1516. Ἀπὸ τὸ 1811 ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἔγινε κύριος τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀναγνωρίσθηκε ἀπὸ τὸ Σουλτάνο τῆς Τουρκίας ὡς ἀντιβασιλεὺς. Οἱ διάδοχοί του πῆραν τὸν τίτλο τοῦ Χεβίδου τὸ 1867. Τὸ 1881 οἱ Ἀγγλοι κατέλαβαν τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν εἶχαν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχία τους μέχρι τοῦ 1923, ὅποτε ἀνακηρύχθηκε ἀνεξάρτητο βασίλειο. Ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ὑποστήριξε τοὺς Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐβοήθησαν νὰ διοργανώσῃ τὸ κράτος του καὶ νὰ τὸ κρατήσῃ. Σήμερα στὴν Αἴγυπτο ὑπάρχουν Ἑλληνικὲς παροικίες σ' ὅλες τὶς πόλεις τῆς μετληθυσμὸ 70.000 κ. περίπου.

Νεῖλος καὶ Αἴγυπτος. Ἡ ὀνομασία πού δώσανε στὴν Αἴγυπτο «δῶρο τοῦ Νεῖλου» εἶναι γιὰ ὅλα τὰ χρόνια σωστή.

Χωρὶς τὸ Νεῖλο ἡ Αἴγυπτος θὰ ἦταν ἔρημος ὅπως εἶναι καὶ ὅλος ὁ τόπος πού βρίσκεται δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ. Μόνο ὅσος τόπος μπορεῖ νὰ ποτισθῇ ἀπὸ τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ, ἐκεῖνος κατοικεῖται καὶ καλλιεργεῖται.

Γιὰ νὰ καταλάβετε δὲ τί πλοῦτο φέρνει στὴ χώρα ὄχι μόνο μὲ τὸ νερό του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς πλημμύρες του—μιὰ κάθε χρόνο, κατὰ τὸ μῆνα Ἰούνιο—ἰδέστε πῶς καλλιεργοῦν τὰ χωράφια τους στὴν Αἴγυπτο.

Ἐμεῖς στὰ χωράφια μας σπέρνομε ἓνα εἶδος φυτοῦ τὸ χρόνο, σιτάρι ἢ καλαμπόκι ἢ ὅ,τι ἄλλο. Δὲ συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιο καὶ στὴν Αἴγυπτο. Στὸ Δέλτα τοῦ Νεῖλου π. χ., πού εἶναι καὶ τὸ καλύτερα καλλιεργούμενο μέρος τῆς γῆς τῆς Αἰγύπτου, οἱ αἰγύπτιοι χωρικοὶ—οἱ φελλάχοι—σπέρνουν καὶ θερίζουν δυὸ καὶ τρεῖς φορές τὸ χρόνο. Ἐνα χωράφι π. χ. πού εἶναι σπαρμένο μὲ τριφύλλι (μπερσίμ) βόσκειται ἢ θερίζεται ὀκτὼ καὶ δέκα φορές μέσα σὲ πέντε μῆνες.

Δένουν τὰ ζῶα στὰ χωράφια τοῦ τριφυλλιοῦ κατὰ διαστήματα, σὲ παλούκια πού μπήγουν στὴ γῆ, στὴ γραμμὴ ἢ ἀνακατεμένα, γιὰ νὰ βοσκήσουν τὸ χόρτο πού ὑπάρχει γύρω τους, ὅσο βαστάει τὸ σκοινὶ πού τᾶχουν δεμένα. Βλέπει κανεῖς ἔτσι ἀνάκατα δεμένα βόδια, βουβάλια, καμήλες, γαῖδουράκια νὰ τρῶνε ἥσυχά τὴν τροφή τους, στὸν κύκλο του τὸ καθένα. Ὅταν ὅλα αὐτὰ τὰ ζῶα βοσκήσουν ἀρκετὲς ἐβδομάδες, τὰ βγάζουν ἀπὸ κεῖ καὶ ἀφήνουν τὸ τριφύλλι νὰ μεγαλώσῃ, καὶ τὸ κόβουν γιὰ σανὸ ἢ τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ χλωρὸ λίπασμα ὀργώνοντας τὸ χωράφι. Τὸ τριφύλλι αὐτὸ σπάρθηκε μπροστὰ ἀπὸ τὸ σιτάρι ἢ τὸ κριθάρι πού θερίστηκαν τὸ Μάιο μπροστὰ ἀπὸ τὴν πλημμύρα τοῦ Νεῖλου καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ καλαμπόκι, πού σπάρθηκε τὸν Ἰούνιο καὶ θερίστηκε τὸν Ὀκτώβριο. Ἡ γῆ πού παρήγαγε δυὸ ἐσοδεῖς δημητριακῶν, πού θερίστηκε 8 ἢ 10 φορές τὸ τριφύλλι τῆς, νομίζετε ὅτι μένει ἔτσι ἀνεκμετάλλευτη ὡς τὴν ἐποχὴ τῆς πλημμύρας; Κάθε

ἄλλο. Ἐπειδὴ μὲ ὅλα αὐτὰ ἔμειναν ἀκόμῃ μερικά κλώνια χόρτου, ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ χωραφιοῦ τὸ ἐνοικιάζει στοὺς Βεδουίνους βοσκούς, οἱ ὁποῖοι φέρνουν τὰ πρόβατά τους νὰ βοσκήσουν καὶ ἔτσι παίρνει καὶ ἓνα τελευταῖο κέρδος ἀπὸ τὸ χωράφι πὺν δὲν τὸ ἀφήνει οὔτε μιὰ μέρα νὰ ἡσυχάσῃ, νὰ μείνῃ ἀργό, νὰ μείνῃ χέρσο.

Τόσο γρήγορα μεγαλώνουν τὰ σπαρτὰ στὴ γῆς τῆς Αἰγύπτου καὶ ἡ μιὰ σπορὰ διαδέχεται τὴν ἄλλη, ὥστε μέσα σὲ λίγες μέρες ἡ θεὰ τῶν ἀγρῶν ἀλλάζει. Ἐκεῖ πὺν πρὶν ἀπὸ λίγες ἡμέρες εἶδατε σπαρμένα χωράφια, σήμερα βλέπετε σιτάρι φυτρωμένο καὶ τόσο ψηλό, πὺν νὰ μὴ φαίνεται τὸ μαῦρο χῶμα τῆς γῆς.

Ἐκεῖ πὺν ἀπλώνονταν χωράφια τριφυλλιοῦ, βλέπετε τὴ γῆ πράσινη

Εἰκ. 23. Οἱ τρεῖς μεγάλες πυραμίδες τοῦ Γκιζέχ.

πάλι, ἀλλὰ θερισμένη πρὸ ὀλίγου καὶ ὅλο τὸ χωράφι βοσκημένο. Ἐκεῖ πὺν ἡ γῆ ἦταν σταχτιά καὶ περίμενε ἓνα καινούργιο σπάρσιμο, βλέπετε μιὰ γῆ καινούργια, ὀργωμένη, μὲ ἄλλο χρῶμα, χρῶμα ὠραῖο μαῦρο, πλούσιο, γιαιστερὸ ἀπὸ τὴν παχειὰ ἰλὺ (λάσπη) πὺν ἔφερε ὁ ποταμὸς πλημμυρίζοντάς την.

Ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ πρώτου φιλέλληνο^ς ἡγεμόνος τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ Ἀλὴ ἄρχισε νὰ γίνεται μεγάλη καλλιέργεια βαμβακιοῦ καὶ ζαχαροκαλάμου. Σήμερα ἡ Αἴγυπτος παράγει πολὺν βαμβάκι. Ἀλλ' οἱ καλλιέργειες αὐτὲς ἔξαντλοῦν τὴ γῆ καὶ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ συχνὰ καὶ ἀφθονα ποτίσματα. Χάρης ὅμως στὰ ἀρδευτικὰ ἔργα πὺν ἔγιναν, ἡ ἀπόδοσι καὶ τοῦ βαμβακιοῦ καὶ τοῦ ρυζιοῦ εἶναι ἱκανοποιητικὴ.

Πόλεις. Ἡ σπουδαιότερη καὶ πολυανθρωπότερη πόλι τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀφρικῆς εἶναι τὸ Κάιρο (1.100.000), πρωτεύουσα τοῦ Κράτους.

Κοντά σ' αὐτὴν εἶναι τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Ἡλιουπόλεως καὶ δυτικά οἱ μεγάλες πυραμίδες τοῦ *Γκιζέχ*. Νοτιώτερα τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Μέμφιδος, οἱ ἀρχαῖοι βασιλικοὶ τάφοι τῆς Σακκάρα καὶ τοῦ Δασούρ. Ἡ *Ἀλεξάνδρεια* (500.000 κατ.) εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἐμπορικὸς λιμένας. Στὴν εἴσοδο τοῦ λιμένος εἶναι ἡ μικρὴ νήσος Φάρος, ὅπου κτίσθηκε ὁ πρῶτος φάρος καὶ ἀπὸ τὴν ὁποία πῆρε τὸ ὄνομα κάθε ὅμοιο κτίριο. *Ροσσέτη, Δαμιέτη, Πόρτ - Σάϊδ*, λιμένες ἐπὶ τῆς Μεσογείου. Ἀπὸ τὸ Πόρτ - Σάϊδ ἀρχίζει ἡ διώρυξ, πὺν καταλήγει στὸν ὁμώνυμο λιμένα στὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα. Ἐκεῖ κοντὰ πέρασαν οἱ Ἑβραῖοι «ἀβρόχοις ποσὶ» τὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα. Ὅλο αὐτὸ τὸ τμήμα βορείως τοῦ Καΐρου, ἀπ' ὅπου ἀρχίζει τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου, λέγεται Κάτω Αἴγυπτος. Τὸ ἄλλο μέχρι τοῦ δευτέρου καταρράκτου τοῦ Νείλου (Οὐὰν Ἀλφα) λέγεται Ἀνω Αἴγυπτος. Πόλεις: ἡ *Ἀσσιοῦτ*, πρὸς Ν. αὐτῆς τὸ *Κενάκ* τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων *Θηβῶν*, τὸ *Δουξὸρ* καὶ *Καρνάκ* μετὰ τὰ ἐρείπια τῶν Αἰγυπτιακῶν ναῶν, τοὺς τάφους τῶν βασιλέων κλπ. Ἡ *Ἀσσουάν* καὶ κοντὰ σ' αὐτὴν τὰ ἐρείπια τῶν *Φιλῶν*.

28. Ἀγγλοαιγυπτιακὸ Σουδάν.

Ἡ Νουβία καὶ τὸ Σουδάν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀγγλοαιγυπτιακὸ Σουδάν ἀνήκουν στὴν Ἀγγλία. Ἐκτείνεται μέχρι τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου.

Πόλεις. *Χαρτούμ*, Σαναάρ, Ἑλ-Ὁμπέι.

29. Γαλλικὲς κτήσεις.

Τὸ *Μαρόκο*, τὸ *Ἀλγέριο*, ἡ *Τύνις*, κτήσεις γαλλικὲς, εἶναι ἀπὸ τις εὐφορώτερες χῶρες τῆς Ἀφρικῆς. Λέγονται καὶ «χῶρες τοῦ Ἀτλαντος».

Ἐχουν κλίμα μεσογειακὸ στὰ παράλια καὶ παράγουν ὅλα τὰ μεσογειακά προϊόντα: καπνὸ, ἐλιές, σιτηρὰ, ἐσπεριδοειδῆ. Στὸ ἐσωτερικὸ τὸ κλίμα εἶναι ἡπειρωτικὸ καὶ τὰ προϊόντα κτηνοτροφικά. Ὅσκιτὰ προϊόντα: χαλκός, σίδηρος, ποτάσα.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Τύνιδος ἡ *Τύνις*, τοῦ Ἀλγερίου τὸ *Ἀλγέριο*, καὶ τοῦ Μαρόκου τὸ *Φέξ*, κέντρο πολιτισμοῦ μετὰ τὸ περίφημο Πανεπιστήμιό του καὶ τὴ βιομηχανία τοῦ φεσιού. Στὰ παράλια τῆς Τύνιδος ἀλιεύουν σπόγγους καὶ κοράλλια.

30. Λιβύη.

Ἡ *Τριπολίτις* μετὰ τὴν *Κυρηναϊκὴ* ἀνήκουν στὴν Ἰταλία. Σήμερα ἡ Κυρηναϊκὴ κηρύχθηκε ανεξάρτητη. Μόνον τὰ πρὸς τὴν παράλια μέρη εἶναι καλλιεργήσιμα. Ἀπὸ τὸ 631 π. Χ. ὑπῆρχαν στὴν Κυρηναϊκὴ ἑλληνικὲς ἀποικίες καὶ πολλὰς πόλεις ἑλληνικὲς.

Πόλεις. *Τρίπολις*, Βεγγάζη, Ντέρνα.

Β'. ΔΥΤΙΚΗ ΑΦΡΙΚΗ

Περιλαμβάνει τις ἑξῆς χώρες :

Χῶρες	Ἑκτασι τ. χ.	Πληθυσμός	Πρωτεύουσα
Ρίο ντε Ὕορο (Ἰσπαν.)	295.000	120.000	Ρίο Ντε Ὕορο
Δυτ. Γαλλ. Ἀφρική	4.700.000	14.703.000	Ἄγ. Λουδοβίκος
Πορτογ. Γουϊνέα	36.000	350.000	Μπουλάμ
Λιβερία	100.000	2.500.000	Μονροβία
Γαμβία (Ἀγγλ.)	10.700	210.000	Μπαθούρστ
Σιέρα Λεόνε (Ἀγγλ.)	80.000	1.585.000	Φρή Τόουν
Χρυσή Ἀκτὴ »	200.000	2.130.000	Ἄκρα
Νιγηρία »	960.000	18.000.000	Λάγος
Καμερούν (Γαλλ.)	430.000	3.159.000	Μπουένα
Ἰσημερ. Γαλλ. Ἀφρ.	2.256.000	3.386.000	Λιμπερβίλ
Ἰσπανικὴ Γουϊνέα	25.700	150.000	Μπάτα
Ἀγκόλα (Πορτογ.)	1.259.900	4.000.000	Λοάνδα
Κογκό (Βελγικὸ)	2.400.000	12.000.000	Μπόμα

Σαχάρα ἴση πρὸς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὴν ἑκτασί, 10 ἑκ. τ. χλμ.

Οἱ χώρες τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς, ἔκτος τῆς Σαχάρας, εἶναι εὐφορές.
Ἀποτελοῦν μέρος τοῦ Σουδάν.

31. Σουδάν, Σαχάρα, Κογκό.

Σουδάν λέγεται ἡ ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ μέχρι τοῦ Νείλου χώρα, ἡ νοτιῶς τῆς Σαχάρας καὶ βορείως τοῦ Κογκό. Λέχεται μέτριες βροχές. Τὸ θέρος σ' αὐτὴν εἶναι ξηρό. Τὰ δάση, ὀλιγώτερο πυκνά, ἔχουν κοκκοφοίνικες, ἐλαιοφοίνικες, κακαόδενδρα, ἀρτόδενδρα, βουτυρόδενδρα, βαοβάβ, καουτσούκ κλπ. Τὸ ὑπόλοιπο τῆς χώρας εἶναι σαβάνες (χόρτα ὑψηλά) με ἄγρια ζῶα. Καλλιεργεῖται ἡ μανιόκα, οἱ ἀραχίδες, τὸ βαμβάκι. Εἶναι περιοχὴ πολυκατοικημένη.

Ἡ **Σαχάρα** εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἔρημος τοῦ κόσμου, ἴση πρὸς τὴν ἑκτασί με τὴν Εὐρώπην. Ἡ βροχὴ εἶναι σπανιώτατο φαινόμενο. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι σχεδὸν ἀκατοίκητη, ἔκτος τῶν δάσεων, ὀλίγων καὶ αὐτῶν, τῶν ὁποίων οἱ νομάδες κάτοικοι γιὰ νὰ θρέψουν τὰ ποίμνιά τους διατρέχουν τὴν ἔρημον ἀπὸ ὄασι σὲ ὄασι.

Κογκό λέγεται τὸ ἔκτεταμένο βαθύπεδο τοῦ ποταμοῦ Κογκό. Λέχεται ἀφθονες βροχές. Ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου κάνει τὴν ἀτμόσφαιρα ὑγρὴ, πνιγερή. Ἐδῶ ἡ βλάστησι εἶναι ἀφθονώτατη. Ἀπέραντο δάσος καὶ ἀδιαπέραστο καλύπτει τὴ χώρα κατὰ τὸ πλεῖστον. Ἀποτελεῖται ἀπὸ κοκκοφοίνικες, καουτσούκ, βανανέες, πολύτιμη ξυλεία κλπ. Εἶναι ἡ χώρα τοῦ καου-

τσόνκ καὶ τοῦ ἐλεφαντόδοντος. Τὸ κλίμα του εἶναι ἀνθυγιεινὸ καὶ επικίνδυνον γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ οἰκιακὰ ζῶα. Κατοικεῖται ἀπὸ νέγρους. Καλλιεργοῦνται βανανές, διάφορα ριζώματα καὶ βαμβάκι.

Ἡ Ἰσημερινὴ Γαλλικὴ Ἀφρικὴ καὶ τὸ βορειότερον τμήμα τῆς Ἀγκόλας ἀνήκουν στὴν περιοχὴ τοῦ Κογκό γεωγραφικῶς.

Ἡ **Λιβερία** εἶναι μικρὴ ἀνεξάρτητη δημοκρατία. Ἰδρύθηκε ἀπὸ ἀπελευθέρους μαύρους πού ἦσαν δοῦλοι στὴν Ἀμερικὴ. Ἔχει πρωτεύουσα τὴν Μονροβία.

Γ'. ΝΟΤΙΟΣ ΑΦΡΙΚΗ

Ἀνήκει ὁλόκληρη στὴν Ἀγγλία καὶ περιλαμβάνει τὶς ἑξῆς χώρες:

Χῶρες	Ἔκτασι τ. μ.	Πληθυσμός	Πρωτεύουσα
Ἀγγλ. Νότ. Α. Ἀφρικὴ	823.500	250.000	Βιντόνκ
Νοτιοαφρ. Ἐνῶσι	1.223.000	8.019.697	Κεϊπτάουν
Βαζουτολάνδ	26.658	400.100	Μάζερν
Βεχουαναλάνδ	648.400	150.000	Παλάπη
Ροδεσία	1.140.000	1.900.000	Σαλισβουρὺ
Νυαζαλάνδ	106.134	1.000.000	Ζόμπα.

32. Νοτιοαφρικανικὴ Ἐνῶσι.

Ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἐνῶσι ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς ἀποικίες τοῦ Ἀκρωτηρίου (Κεϋπ), τῆς **Νατάλης**, τοῦ **Τράνσβααλ** (κατοικεῖται ἀπὸ τοὺς Μπόερς, πού ἦσαν Ὁλλανδοὶ ἀποικοὶ) καὶ τῆς **Ὁράγγης**. Τὸ κλίμα τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἶναι εὐκρατο καὶ ἀνάλογο μὲ τῆς Μεσογειακῆς Ἀφρικῆς. Καταλληλότατο γιὰ καλλιέργεια. Στὴν Ἀγγλικὴ Νοτιοδυτικὴ Ἀφρικὴ ὑπάρχει ὑψίπεδο (1000—1500 μ.) τῆς μεγάλης ἐρήμου Καλαχάρης. Ἡ **Ροδεσία** ἐκτείνεται ἀπὸ τὸ Τράνσβααλ μέχρι τῆς λίμνης Ταγκανίκας.

Στὴ Νότιο Ἀφρικὴ ὑπάρχουν τὰ χρυσορυχεῖα τοῦ Τράνσβααλ καὶ τὰ ἀδαμαντωρυχεῖα τοῦ Κιμβερλέϋ. Ἐπίσης ὑπάρχουν μεταλλεῖα χαλκοῦ, ψευδαργύρου καὶ ἀνθρακωρυχεῖα. Καλλιεργοῦνται σιτηρά, τρέφονται ποίμνια, πού παρέχουν μεγάλες ποσότητες μαλλὶ καὶ δέρματα. Ἔχει πτηνοτροφία, πρὸ πάντων στρουθοκαμήλων. Ἀπ' τὰ πτερά τους κερδίζουν κάθε χρόνο πολλὰ χρήματα.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς ἀποικίας τοῦ Ἀκρωτηρίου εἶναι ἡ **Κεϊπτάουν** (300.000 κατ.), τῆς Νατάλης τὸ **Πίτερ Μαριτςμπούργκ**, τοῦ Τράνσβααλ ἡ **Πραιτωρία**, πού εἶναι καὶ πρωτεύουσα τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἐνώσεως, **Γιοχάνεσμπουργκ**, πόλις τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν ἀδαμάντων. Στὴν Νότιο Ἀφρικὴ ὑπάρχουν ἑλληνικὲς παροικίες. Ἔχουν ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ ἐκκλησίες, μὲ ἀρχηγὸ τὸν Ἐπίσκοπο τῆς Ν. Ἀφρικῆς.

Δ'. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΦΡΙΚΗ

Περιλαμβάνει τις εξής χώρες :

Χώρες	Έκτασι τ. χ.	Πληθυσμός	Πρωτεύουσα
Έρυνθραία (Ιταλ.)	119.000	500.000	Μασάουα
Αβησσυνία »	1.120.000	12-14 εκατ.	Αδδīs Ἀμπέμπα
Γαλλική Σομαλία	21.000	46.000	Όμπρόκ
Αγγλική »	155.000	180.000	Βεοβέρα
Ιταλική »	600.000	1.050.000	Ιταλα
Αγγλική Ἀν. Ἀφρ. (Κένια)	500.000	2.500.000	Μουβάσα
Ουγκάντα (Αγγλ.)	290.000	2.000.000	Έντέμπε
Ταγκανίκα »	2.645	210.000	Ζανζιβάρη
Πορτογαλ. Ἀν. Ἀφρ.	790.000	5.000.000	Ντάρ-ἔς-Σαλάμ
Ζανζιβάρη » (νήσοι)	771.133	3.523.612	Λορέντζο-Μάρκες

33. Αἰθιοπία ἢ Ἀβησσυνία.

Ίστορία. Οἱ Αἰθίοπες εἶναι γνωστοὶ στοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χρόνους. Ἡ λέξις «Αἰθίοπες» σημαίνει «καυμένοι τὴν ὄψιν» δηλαδὴ «ἡλιοκαμένοι». Οἱ Ἀραβες τοὺς ὀνομάζουν «ἀμπές» (ἀβησσυνούς) ποὺ σημαίνει «μαζώματα λαῶν» ἢ «μειγάνδρες». Καὶ τὴν χώρα τοὺς Ἀβησσυνία. Τὸ ἐπίσημον ὄνομα τῆς χώρας εἶναι **Αἰθιοπία**.

Οἱ σχέσεις τῶν Ἑλλήνων μὲ τοὺς Ἀβησσυνούς εἶναι πολὺ παλιές. Στὸν καιρὸ τῶν Πτολεμαίων ἡ περιφέρεια τῆς Ἀξώμης ἦταν Ἑλληνική. Οἱ ἀνασκαφές ποὺ ἐγίναν ἐκεῖ ἔφεραν σὲ φῶς μνημεῖα, ἐπιγραφές, νομίσματα βασιλέων Αἰθίοπων μὲ Ἑλληνικὰ γράμματα. Ἡ διάδοσι τοῦ Χριστιανισμοῦ ὀφείλεται σὲ Ἕλληνας. Ὁ Ἕλληνας μοναχὸς Φρουμέντιος μετέφρασε στὴ γλῶσσα τοὺς τὸ Εὐαγγέλιο, ἔκτισε Ἐκκλησίες καὶ κατήχησε πολλοὺς στὸ Χριστιανισμό. Μὲ τοὺς Ἕλληνας Βασιλεῖς τῆς Πόλης εἶχαν σχέσεις καὶ συμμαχίες. Γι' αὐτὸ οἱ Αἰθίοπες ἀγαποῦν τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς δέχονται μὲ εὐχαρίστησι στὸν τόπο τοὺς. Ἰατροί, μηχανικοί, ἐργολάβοι, ἔμποροι, τεχνίτες Ἕλληνες συνετέλεσαν καὶ συντελοῦν στὴν προαγωγὴ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας. Ἡ Αἰθιοπία εἶχε καταληφθῇ ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς καὶ ἐλευθερώθηκε κατὰ τὸν τελευταῖο Παγκόσμιον Πόλεμον.

Ἡ **Έρυνθραία** μὲ τὴν **Σομαλία** ἀποτελοῦν τὰ ἄκρα τοῦ ὀροπεδίου τῆς Αἰθιοπίας πρὸς τὴ θάλασσα. Τὸ ὀροπέδιο τῆς Αἰθιοπίας ἢ Ἀβησσυνίας εἶναι πολὺ ἀνώμαλο, αὐλακώνεται ἀπὸ χαράδρες, φαράγγια μὲ ὠραῖες πεδιάδες, εὐφορες κοιλάδες καὶ πολλὰ δάση. Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Έρυνθρᾶς θαλάσσης ὑψώνεται ἀπότομα σὰ γιγαντιαῖος βράχος. Οἱ ὑψηλότερες κορυφές του φθάνουν τὰ 4.300 καὶ 4.600 μέτρα. Γιὰ τὴν ὁμορφιὰ τῶν τοπίων

της καὶ τὸ ὕψος τῶν ὀρέων ποὺ ἀποτελοῦν τὸ ὄροπέδιο, ἡ Αἰθιοπία ἐπῆρε καὶ τὸ ὄνομα «Ἀφρικανικὴ Ἑλβετία».

Κλίμα καὶ προϊόντα. Ἀνάλογα μὲ τὸ ὕψος τῶν περιοχῶν της εἶναι καὶ τὸ κλίμα καὶ ἡ βλάστησις. Ἐτσι στὰ χαμηλότερα (900—1500 μέτρα ὕψος) τὸ κλίμα εἶναι θερμὸ καὶ ἡ βλάστησις ἄφθονη. Τὸ δένδρον τοῦ καφέ, τὸ ζαχαροκάλαμο καὶ πληθὺς ἄλλων ὠφελίμων φυτῶν (ἀπὸ τὸ τέφ βγά- ζουν ἄλευρο γιὰ ψωμί, ἀπὸ τὸ νουκ λάδι, ἀπὸ τὸ ἐνδὸδ, σαποῦνι), φυ- τρώνουν μόνον τοὺς. Στὰ ὑψηλότερα μέρη (1200—2750 μ.) τὸ κλίμα ὁμοιά- ζει μὲ τῆς Ἑλλάδος. Ἐδῶ καλλιεργοῦνται δημητριακὰ (κυρίως ντούρα, νταρί ἢ λιανοκαλάμπος), ἐλιές, ἀμπέλια, λαχανικά, ὀπωρικά.

Στὰ ψηλῶματα (2750—4500 μ.) ὅπου ὑπάρχουν βοσκότοποι, ἀνατρέ- φονται βόδια, ἄλογα, μουλάρια. Ἡ Αἰθιοπία ἔχει ἐπίσης ἀφθονώτατο ὀρυκτὸ πλοῦτο, χαλκὸ, σίδηρο, χρυσό, γαιάνθρακες, θεῖον. Ἐξάγει μέλι, καφέ, κηρί, ἐλεφαντόδοντο, πτερὰ στρουθοκαμήλων, δέρματα πιθήκων.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Αἰθιοπίας εἶναι ἡ **Ἀδδῖς** - **Ἀμπέμπα**, νέα πόλις ποὺ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὸν γαλλικὸν λιμένα τοῦ **Τζιμ- πουντί**, ποὺ βρίσκεται στίς ἀκτὲς τοῦ κόλπου τοῦ Ἄντεν. Ἄντονα καὶ **Χαράρ**, κέντρα ἐμπορίου. Ἡ Χαράρ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν Ἀδδῖς - Ἀμπέμπα καὶ μὲ τὸ Τζιμπουντί, ὅπως καὶ ἡ **Νιυρέ** - **Ντάουνα**, ἡ ὀραιότερα πόλις τῆς Αἰθιοπίας.

Πρὸς Νότον ἐκτείνεται ἡ Ἀνατολικὴ Ἀγγλικὴ Ἀφρικὴ. Περιλαμβά- νουσα τὴν **Οὐγκάντα**, **Ζανζιβάρη** καὶ **Ταγκανίκα**. Εἶναι ἡ περιοχὴ τῶν λιμνῶν, κατέχει τὸ ἀνατολικὸ τμήμα τῆς περιοχῆς τοῦ Κογκό. Ἐχει ἀραιό- τερες βροχές, κλίμα ὀλιγώτερο ὑγρὸ καὶ ὀλιγώτερο θερμὸ, λόγῳ ὑψηλῶν ὀρέων (Κένυα, Κίλιμάντζαρο).

Στὴ Ζανζιβάρη καταλήγουν οἱ ἀπὸ τοῦ Νείλου καὶ τῆς περιοχῆς τῶν λιμνῶν συγκοινωνίες (σιδηροδρόμοι κλπ.).

Ἡ Πορτογαλικὴ Ἀνατ. Ἀφρικὴ ἔχει καὶ αὕτὴ τὸ ἴδιο περίπου κλίμα καὶ προϊόντα καὶ πρωτεύουσα τὴν **Λορέντζο-Μάρκες**.

Ε'. ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

Ἡ Ἀφρικὴ ἔχει γύρω της πολὺ λίγα νησιά.

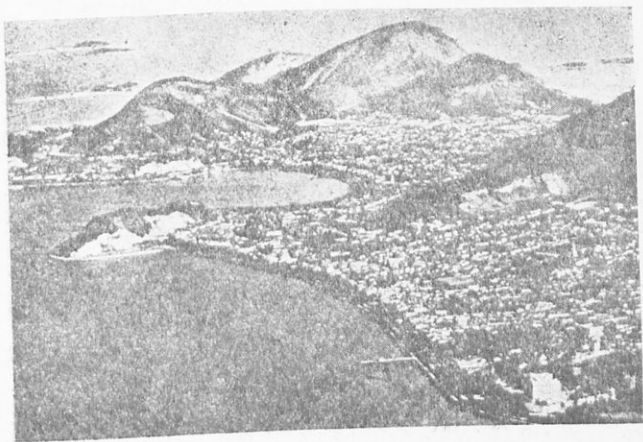
Στὸν Ἀτλαντικὸ Ὠκεανὸ εἶναι τὰ ἑξῆς συμπλέγματα νήσων :

Ἀζόρες (Πορτ.)	3.125	τ. χλμ.	350.000	κατ.
Μαδέρες »	815	»	200.000	»
Κανάριοι νῆσοι (Ἰσπαν.)	7.273	»	400.000	»
Τοῦ Πράσινου Ἀκρωτ. (Πορτ.)	3.822	»	160.000	»
Τοῦ Φερνάνδου Πῶ (Ἰσπαν.)	1.998	»	25.000	»
Τοῦ Ἀγίου Θωμᾶ (Πορτ.)	825	»	40.000	»
Ἀγία Ἑλένη (Ἀγγλ.)	122	»	4.500	»

Ἀπ' αὐτὰς περιφημότερες εἶναι οἱ **Κανάριοι**, πατρίς τῶν πουλιῶν καναρινιῶν. Ἡ νῆσος **Φέρος**, ἀπὸ τὴν ὁποία διέρχεται ὁ Μεσημβρινὸς τῆς Φέρου πὸν χωρίζει τὴ γῆ σὲ δυὸ ἡμισφαίρια, στὸ Α. καὶ Δυτικόν. Ἡ **Ἀγία Ἐλένη**, ὅπου πέθανε ἐξόριστος ὁ Μ. Ναπολέων.

Στὸν Ἰνδικὸ Ὑκεανὸ εἶναι ἡ **Μαγαδάσκαρη**, μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες νήσους τῆς γῆς (τετάρτη στὴν ἑκτασί). Ἀνήκει στὴ Γαλλία.

Ἔχει ἑκτασί 618.000 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 4 ἑκατομμύρια. Κατοικεῖται ἀπὸ ἰθαγενεῖς φυλὰς (Χοβάς, Μπετουέλος καὶ Σακολάβος). Ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Ταβαναρίφη**. Αἱ νῆσοι τῆς Ἑνώσεως, τοῦ Ἀγ. Μαυρικίου, οἱ Καμόρες ἀνήκουν στὴ Γαλλία. Οἱ Ἀμιράντες, Συχέλλες ΒΑ. τοῦ Γαρδαφουῖτου ἀκρωτηρίου καὶ ἡ νῆσος Σοκοτόρα στὴν Ἀγγλία, ὅπως καὶ ἡ ἤ Ζανζιβάρη μὲ τὴν ὁμώνυμη πόλιν.

Εἰκ. 24. Τὸ Ρίο Ἰανέϊρο (βλέπε σελ. 91).

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Α'. ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

Έκτασι. 13 ἑκατομ. τετρ. χιλίόμ. *Πληθυσμός.* 150 ἑκατομμύρια,

Χ Ω Ρ Α Ι	Έκτασι σέ χιλιάδ. τετρ. χιλμ.	Πληθυσμ. σέ χιλ. κατοίκους	Πρωτεύουσα	Κάτοικοι σέ χιλιάδ.
α') Ἀνεξάρτητα κράτη				
Αἰθιοπία	1.120	8.000	Ἀντίς Ἀμπέμπα	150
Αἴγυπτος	994	15.300	Κάιρον	1.100
Λιβερία	95	2.000	Μονοροβία	
Νοτιοαφρικανικὴ Ἑνωσις	5.030	16.000	Πραιτωρία	100
β') Ἀποικίες (κτήσεις προ- τεκτοράτα				

Α'. ΓΑΛΛΙΚΕΣ

1. Ἀλγέριο	2.204	7.300	Ἀλγέριο	260
2. Τύνις	125	2.600	Τύνις	200
3. Μαρόκο	431	6.300	Ραμπόντ	60
4. Δυτ. Γαλ. Ἀφρ. καὶ Σαχάρα	4.680	15.100	Νακάρ	80
5. Ἰσημ. » »	2.720	3.200	Μπραζαβίλ	30
6. Μαδαγασκάρη καὶ νῆσοι	620	4.100	Ταναναρίβ	100
7. Γαλλικὴ Σομαλία	22	100	Τζιμπουτί	20

Β'. ΑΓΓΛΙΚΕΣ

1. Γαμβία	10	210	Μπαθούρστ	15
2. Σιέρρα Λεόνε	10	1.550	Φρή Τάουν	60
3. Χρυσὴ Ἀκτὴ	200	2.150	Ἀκκρα	70
4. Νιγηρία	870	18.000	Λάγος	150
5. Ἀνατολικὴ Ἀγγλ. Ἀφρικὴ	871	10.700	Ντάρ-Ἑς-Σαλάμ	40
6. Ἀγγλικὴ Σομαλία	176	500	Μπερμπέρα	25
7. Ἀγγλοαιγυπτιακὸ Σουδάν	2.501	6.000	Χαρτούμ	50

Γ'. ΒΕΛΓΙΚΕΣ

Βελγικὸ Κongo	2.385	10.000	Λεοπόλντβιλ	50
Ρουάντα-Ουρουντ (ἐντολή)	55	3.000	Ούσουμπούρα	10

Δ'. ΙΤΑΛΙΚΕΣ

Λιβύη (Τριπολίτις καὶ Κυ- ρηναϊκὴ)	1.630	1.200	Τρίπολις	80
Σομαλία	357	350	Ἰταλα	
Ἑρυθραία	119	300	Ἀσμάρα	10

Ε'. ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΚΕΣ

Δυτ. Πορτογαλ. Ἀφρ. (Ἀγκόλα)	1.256	4.200	Λοάντα	45
------------------------------	-------	-------	--------	----

ΧΩΡΑΙ	Έκτασι σέ χιλιάδ. τετρ. χλμ.	Πληθυσμ. σέ χιλιάδ. κατοίκους	Πρωτεύουσα	Κάτοικοι σέ χιλιάδ.
*Ανατ. Πορτ. *Αφρ. (Μοζαμβίκη)	760	4.000	Λορέντζο Μάρκες	50
Πορτογαλ. Γουινέα και Νήσοι (*Αζόροι, Μαδέρα, Πρασίνου *Ακρωτηρίου κλπ.)	44	1.000	Μπολάμα	6
ΣΤ'. ΙΣΠΑΝΙΚΕΣ				
*Ισπανική Γουινέα	27	120	Σάντα Ίαμπέρ	10
Κανάριοι Νήσοι	7	600	Σάντα Κρουθ	60
*Ισπανικό Μαρόκο (Ρίφ)	28	750	Τετουάν	50
Ρίο-Ντε-Όρο	286	35	Βίλια Θιονίρος	1/2
Ζ'. ΔΙΕΘΝΗΣ ΖΩΝΗ				
Ταγγέρη	0,373	55	Ταγγέρη	50

Β'. ΤΑ ΥΨΗΛΟΤΕΡΑ ΟΡΗ

Καλιμάντζαρο 6.010 μέτρα	Ράς - Νιασάτζη (Αιθιοπία) 4.620 μέτρα
Κένυα 5.340 »	Βιρουγγά (Κογγό) 4.500 »

Γ'. ΟΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΙ ΠΟΤΑΜΟΙ

Νείλος μήκος 5.920 χιλιόμετρα	Ζαμβέζης μήκος 2.700 χιλιόμετρα
Κόγκος » 4.600 »	*Οράγγης » 1.860 »
Νίγκερ » 4.200 »	Σενεγάλης » 1.430 »

Δ'. ΟΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΕΣ ΛΙΜΝΕΣ

Βικτωρία 69.000 τετρ. χιλιόμ.	Λεοπόλδου 8.200 τετρ. χιλιόμ.
Ταγκανίκα 35.000 »	*Αλβέρτου 5.300 »
Νυάνσα 31.000 »	Μερού 4.850 »
Τσαδ 20.000 »	Τσάνα 3.630 »
Ροδόλφου 10.250 »	Βαγκουέλο 3.000 »

Ε'. ΟΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΕΣ ΝΗΣΟΙ

Μαδαγασκάρη, 620.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα.

III. ΑΜΕΡΙΚΗ

Ἡ Ἀμερικὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μεγάλες ἡπείρους ποὺ συνδέονται μεταξὺ τους μὲ τὴ στενὴ λωρίδα τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, χώρας ὀρεινῆς, μὲ σειρὰ ἀπὸ χερσονήσους καὶ ἰσθμούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους στενωτέρους ἀπ' ὅλους εἶναι ὁ Ἴσθμὸς τοῦ Παναμᾶ. Ἡ Ἀμερικὴ λέγεται καὶ Νέος Κόσμος, γιατί δὲν ἦταν γνωστὴ στὴν ἀρχαιότητα. Ἐγινε γνωστὴ μετὰ τὴν ἀνακάλυψί της ἀπὸ τὸ Χριστόφορο Κολόμβο στὰ 1492.

Α'. ΒΟΡΕΙΟΣ ΑΜΕΡΙΚΗ

34. Γενικὴ ἐπισκόπησι.

Ἐκτασι 22.433.000 τ. χλμ. *Πληθυσμὸς* 178 ἑκατ. κάτ.

Μέγιστο μῆκος ἀπὸ τὰ ΒΔ. στὰ ΝΑ 9.300 χλμ. Πλάτος ἀπὸ Δ. - Α. 5.400 χλμ.

Παραλία. Ἡ πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν ἔχει περισσότερες κολπώσεις.

Χερσόνησοι. Πρὸς Α. ἡ *Δαβραδόρ*, *Νέας Σκωτίας*, *Φλωρίδος* καὶ *Ιουκατάνης*, πρὸς Δ. ἡ *Καλλιφόρνια* καὶ ἡ *Ἀλάσκα*.

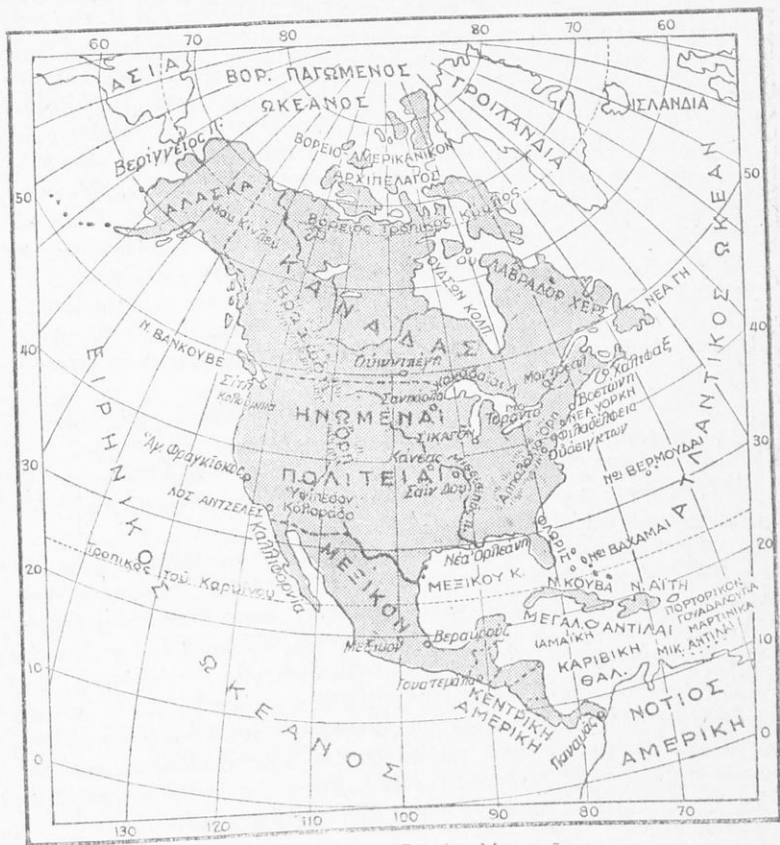
Ἴσθμοί. *Τεχουαντεπέκ* (στὸ Μεξικὸ) καὶ *Παναμᾶς*.

Ὁ Ἴσθμὸς τοῦ Παναμᾶ κόπηκε καὶ ἔγινε ἡ ὁμώνυμη διώρυγα ποὺ ἐνώνει τὸν Ἀτλαντικὸ μὲ τὸν Εἰρηνικὸ Ὑκεανό. Ἀνήκει στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ἔχει μῆκος 80 χλμ., πλάτος 91 μ. καὶ βάθος 12 μ. Περνάει ἀπὸ δύο τεχνητὲς λίμνες καὶ μιὰ φυσικὴ σὲ ὕψος 24 μ. ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης. Ἡ διέλευσι τῶν πλοίων γίνεται τμηματικὰ ἀπὸ δεξαμενὴ σὲ δεξαμενὴ, μὲ ἐλκυστήρες σιδηροδρόμων καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Οἱ δεξαμενὲς γεμίζουν καὶ ἀδειάζουν μὲ ἤλεκτρισμό. Τὰ 90.000 κυβ. μέτρα τῆς μεγάλης δεξαμενῆς ἀδειάζουν σὲ ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας. Ἡ διώρυγα εἶναι διπλή, οὕτως ὥστε νὰ μποροῦν νὰ περνοῦν πλοῖα ταυτόχρονα καὶ ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα τῆς διώρυγος, καὶ ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ ἀπὸ τὸν Εἰρηνικὸ Ὑκεανό.

Νῆσοι. Οἱ *Μικρὲς* καὶ *Μεγάλαις Ἀντίλλαις*, οἱ *Βερμούδες*, ἡ *Νέα Γῆ* πρὸς Α. Ἡ *Γροιλανδία* καὶ τὸ *Ἀρκτικὸ ἀρχιπέλαγος* πρὸς Β. Ἡ *Βαγ-κοῦβερ* καὶ αἱ νῆσοι τῆς *Βασιλίσσης Καρλόττας* πρὸς Δ.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. Ἐνα μεγάλο ὀρεινὸ σύμπλεγμα τὰ *Βρα-χόδη ὄρη* (6.200 μ.) ἐκτείνεται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Β. Ἀμερικῆς. Διακλαδώσεις των εἶναι ἡ *Σιέρα Νεβάδα* τῆς Καλλιφορνίας,

ή **Σιέρρα Μάδρε** του Μεξικού πρὸς τὰ Ν. καὶ τὰ **Καταρακτιώδη ὄρη** (4.400 μ.) πρὸς Β. Τὰ **Ἀλεγγάνια ὄρη** (3.000 μ.) ἐκτείνονται στὴν Α. πλευρά. Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Β. Ἀμερικῆς ἀπὸ τὸ Μεξικανικὸ Κόλπο μέχρι τοῦ Β. Π. Ὁκεανοῦ εἶναι μία ἐκτεταμένη πεδιάδα μὲ λειβάδια καὶ καλλιερ-

γήσιμα ἐδάφη, ποὺ διακόπτονται ἀπὸ δάση. Τὰ ὄρη τῆς Ἀμερικῆς καλύπτονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ πυκνὰ δάση.

Ποταμοί. Στὸν κόλπο τοῦ Μεξικῶ χίνεται ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Ἀμερικῆς, ὁ **Μισισσιππῆς** καὶ ὁ **Ρίο Γκράντε**. Στὸν κόλπο τοῦ Ἀγ. Λαυρεντίου ὁ ὁμώνυμος ποταμὸς ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴ λίμνη Ὀντάριο.

Στὸν Εἰρηνικὸ Ὑκεανὸ ὁ **Γιοῦκον**. Στὸν κόλπο τῆς Καλλιφορνίας ὁ **Κολοράδος** καὶ στὸ Β. Π. Ὑκεανὸ ὁ **Μακένξης**.

Λίμνες. Ἡ λίμνη τῶν **Ἀρκτων**, ἡ τῶν **Δούλων** στὸν Κεντρικὸ Καναδᾶ. Ἡ **Ἄνω**, ἡ **Γιοῦρον**, ἡ **Ἡρη** καὶ ἡ **Ὀντάριο** μεταξὺ Καναδᾶ καὶ Ἡν. Πολιτειῶν. Ἡ **Μίσιγκαν** στὶς Ἡν. Πολιτεῖες. Οἱ λίμνες αὐτὲς συγκοινωνοῦν μεταξὺ τῶν, καὶ μὲ τὸν ποταμὸ τοῦ Λαυρεντίου χύνουν τὸ περισσευούμενο νερὸ στὸν Ἀτλαντικὸ Ὑκεανό. Μεταξὺ τῶν λιμνῶν Ὀντάριο καὶ τῆς Ἡρῆς σχηματίζονται οἱ περίφημοι καταρράκτες τοῦ **Νιαγάρα**.

Προϊόντα. Μέταλλα. Ἡ Ἀμερικὴ εἶναι πλούσια σὲ μεταλλεύματα. Ἐξάγεται: **Χρυσὸς** στὴ δυτικὴ πλευρᾶ τῶν Βραχωδῶν ὄρεων, στὴν Καλιφόρνια, στὴ Βρετανικὴ Κολομβία, Γιοῦκον καὶ Ἀλάσκα. **Ἄργυρος** στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, στὸ Μεξικὸ καὶ στὴ Βρετανικὴ Κολομβία. **Σίδηρος** στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, Καναδᾶ καὶ Μεξικό. **Μόλυβδος** (ἐκτεταμένα κοιτάσματα) καὶ **ψευδάργυρος** στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες. **Γαῖ-άνθρακες** στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, στὴ Νέα Βρουνσβίκη, Νέα Σκωτία καὶ στὴ νῆσο Βαγκοῦβερ. **Κασσίτερος** καὶ **ὕδραργυρος** στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες καὶ στὸ Μεξικό. **Πετρέλαιο** στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες (Πενσυλβανία) καὶ στὸν Καναδᾶ.

Ζῶα. Ὁμοία μὲ τὰ ζῶα τῆς Εὐρώπης στὴν εὐκρατὴ ζώνῃ. Ἰθαγενῆ ζῶα τῆς Ἀμερικῆς, πὺν δὲν ὑπάρχουν ἄλλου, εἶναι ὁ βίσων (εἶδος βουβάλου), ὁ πούμα (εἶδος λέοντος), τὸ πέκκαρυ (εἶδος χοίρου), ὁ γιαγκουᾶρ (εἶδος τίγρεως), ὁ κάστωρ, ὁ ἀλλιγκάτωρ (εἶδος κροκοδείλου), βόας ὁ συσφιγκτὴρ κλπ.

Φυτά. Βλάστησι ἄφθονη. Δάση ἄφθονα στὰ περισσότερα βουνὰ καὶ τὶς κοιλάδες τοῦ Ἀγίου Λαυρεντίου καὶ τοῦ Μισισσιππὶ. Ἡ τροπικὴ Ἀμερικὴ ἔχει φοῖνικες, κακτώδη κλπ. Ἡ πατάτα εἶναι ἰθαγενὲς φυτὸ τῆς Ἀμερικῆς, ἐπίσης ὁ ἀραβόσιτος καὶ ὁ καπνός. Καλλιεργεῖται τὸ ζαχαροκάλαμο, τὸ βαμβάκι, καφές, ἄφθονα σιτηρά, ρύζι κλπ.

Κάτοικοι. Στὰ βόρεια, Ἑσκιμῶι (μογγολικῆς φυλῆς). Στὰ ἄλλα μέρη Εὐρωπαῖοι ἄποικοι, ιδίως Ἀγγλοὶ, Γερμανοὶ (Καναδᾶ καὶ Ἡνωμ. Πολιτεῖες) καὶ Ἰσπανοὶ (Μεξικὸ καὶ Κεντρικὴ Ἀμερικὴ). Μαῦροι ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴ (ἀπόγονοι τῶν δούλων), ὀλίγοι Ἐρυθρόδερμοι (οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς χώρας) καὶ Ἀσιᾶτες ἄποικοι (Κινέζοι, Ἰάπωνες).

Πολιτικὴ διαίρεσι Β. Ἀμερικῆς.

Χῶρες	Ἐκτασι	Πληθυσμὸς	Πρωτεύουσα
Καναδᾶς	9.432.800 τ.χλμ.	14.354.000	Ὀττάβα
Γροιλανδία	2.000.000 »	17.000	—
Ἡν. Πολιτεῖες μὲ τὴν Ἀλάσκα	3.617.673 »	132.775.046	Βάσιγκτων
Μεξικὸ	1.999.153 »	20.000.000	Μεξικὸ

35. Καναδάς.

Ὁ Καναδάς εἶναι ἡ «χώρα τοῦ σίτου καὶ τῆς ξυλείας», ἡ πλουσιώτερη χώρα τῆς Ἀμερικῆς. Ἄν καὶ στὴν ἔκτασι εἶναι ἴση πρὸς τὴν Εὐρώπῃ, ὁ πληθυσμὸς εἶναι 15 ἑκατομμύρια. Τοῦτο ὀφείλεται στὴ γεωγραφικὴ τὸν θέσι καὶ στὴ διάπλασι τοῦ ἐδάφους.

Τὸ ἔδαφός της ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ μεγάλη ὀροσειρά, τὰ **Βραχώδη ὄρη** πρὸς Δ. Ἀπὸ ἓνα πλατὺ ὀροπέδιο πρὸς Α., τὸ **Λαβραδὸρ**, ποὺ διακόπτεται ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀγίου Λαυρεντίου, καὶ ἀπὸ μιὰ κεντρικὴ πεδιάδα στὰ μέσον.

Τὰ Βραχώδη ὄρη ἐμποδίζουν τοὺς θαλασσίους ἀνέμους τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ νὰ φθάνουν στὴν κεντρικὴ πεδιάδα. Ἐπομένως μόνον τὰ παράλια τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ ἔχουν γλυκὺ κλίμα. Ἐνῶ ἡ κεντρικὴ πεδιάδα, ποὺ βρίσκεται μακριὰ ἀπ' τὴν ἐπίδρασι τῶν θαλασσίων ἀνέμων τοῦ Εἰρηνικοῦ ἀπὸ Δ. καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἀπὸ Α. λόγῳ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Λαβραδὸρ καὶ τοῦ ψυχροῦ ρεύματος τοῦ Παγωμένου Ὠκεανοῦ ποὺ περνάει κατὰ μῆκος τῶν παραλίων του, ἔχει ψυχρὸ κλίμα, ποὺ γίνεται ἀκόμη δριμύτερο ἀπὸ τὴ γειτονιὰ τοῦ Παγωμένου Ὠκεανοῦ στὰ βόρεια μέρη τῆς χώρας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ χειμώνας διαρκεῖ ἐδῶ πολὺ καὶ εἶναι δριμύτατος, ἐνῶ τὸ θέρος εἶναι πολὺ βραχύ. Στὰ νότια, ποὺ τὸ θέρος διαρκεῖ περισσότερο, τὸ κλίμα εἶναι ὀλιγώτερο δριμύ.

Σύμφωνα μὲ τὸ κλίμα εἶναι καὶ ἡ βλάστησις.

Στὰ βόρεια ἐπικρατεῖ ἡ **τούντρα**, παγωμένη καὶ βαλτώδης ἔκτασι, ἐντελῶς ἄγονη. Στὸ μέσον τοῦ Καναδά ἐκτείνονται ἀπέραντα δάση καὶ στὰ νότια μεταξὺ τῶν Βραχωδῶν ὀρέων καὶ τῶν Μεγάλων Λιμνῶν ἀπλώνεται ἡ μεγάλη πεδιάδα (στέππη), ἀπέραντα δηλαδὴ λειβάδια κατάλληλα γιὰ κτηνοτροφία καὶ καλλιέργεια δημητριακῶν.

Προϊόντα. Οἱ καλλιεργημένες ἐκτάσεις σίτου ποὺ ὀλοένα αὐξάνονται, ἡ ἄφθονη ξυλεία τῶν δασῶν, τὰ γουναρικά (ἄρκτων, ἄλεπούδων, καστόρων, λούτρ, γιβελίνων), ἡ πλούσια ἄλεια στὰ παράλια τῆς Νέας Γῆς καὶ τοῦ Λαβραδὸρ (σολωμοὶ καὶ βακαλάοι), τὰ μεταλλεῖα νίκελ, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου στὰ Βραχώδη ὄρη φέρουν ἄφθονες προσόδους στὴ χώρα. Γι' αὐτὸ ὁ Καναδάς θεωρεῖται ἡ πλουσιώτερη χώρα τῆς Ἀμερικῆς. Ἔρχεται πρώτη στὴν παραγωγή σίτου, ξυλείας, νίκελ.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τοῦ Καναδά εἶναι ἡ **Ὀντάβα**. Κέντρο τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας εἶναι τὸ **Μοντρεάλ** (1 ἑκατ. κάτ.) ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀγίου Λαυρεντίου, τὸ **Τορόντο** (600.000 κ.) στὴ λίμνη Ὀντάριο, ἡ **Κούεμπεκ** στὸν Ἅγιο Λαυρέντιο, τὸ **Χάλιφαξ** στὸν Ἀτλαντικόν. Ἡ **Βίνιπεγ**, στὴν πεδιάδα, εἶναι ἡ μεγάλη ἀγορὰ σίτου. Στὶς ἀκτὲς τοῦ Εἰρηνικοῦ ἡ **Βαγκούβερ**.

Τὰ δάση τῶν πολικῶν περιοχῶν τοῦ Καναδά.

Κάτω ἀπὸ οὐρανὸ συννεφιασμένο, ἐκεῖ πού τὸ φῶς τοῦ ἡλίου μόλις εἰσέρχεται, ὑψώνονται ἐκτεταμένα παμπάλαια δάση. Ἡ φρίκη, ἡ σιωπὴ καὶ ἡ νύκτα τὰ κατοικοῦν.

Δένδρα παμπάλαια, ὅσο ἡ γῆ πού τὰ ἔχει, ὑψώνονται ἐκεῖ σωρὸ, ἀνάκατα, τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο. Τὰ φουντωμένα κλαδιά τους διασταυρώνονται ἀφήνοντας μεταξὺ τους στενὰ μονοπάτια, πού τὰ φράζουν κι' αὐτὰ ἀγκαθεροὶ βάτοι. Ἐκεῖ γιγάντιες κορυφές δένδρων λυγίζουν ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ἑτῶν ἢ ἀπὸ τὴ σφοδρότητα τῶν ἀνέμων καὶ πέφτουν μὲ δύναμι ἀπάνω σὲ παλιούς κορμούς πού βρίσκονται στὰ πόδια τους καὶ σκεπάζουν κι' αὐτοὶ ἄλλους μισοσαπισμένους κορμούς. Στὶς φοβερὲς αὐτὲς ἐρημιὲς μόνο τίς βραχνὲς καὶ πένθιμες κραυγὲς τῶν ἀρπακτικῶν πουλιῶν ἀκούει κανεῖς, τὰ οὐρλιάσματα τῶν ἀρκουδιῶν ἢ τὸ θόρυβο τῶν χειμάρρων πού πέφτοντας ἀπὸ ἀπότομους βράχους ἀναλύονται σὲ ἀτμούς, κάνοντας ν' ἀντηχοῦν τὰ ἄγρια καὶ ἀκαλλιέργητα ἐκεῖνα μέρη, ἢ τὸ γδοῦπο τῶν βράχων πού κυλίσουν, γιατί ἀπὸ τὴν πολυκαιρία χάνουν τὴν ἰσορροπία τους κάνοντας νὰ ἀντιλαλοῦν μὲ τὸ πέσιμό τους τὰ γύρω δάση.

Ἐκεῖ μέσα σὲ σπήλαια κατοικοῦν ἄνθρωποι σκληραγωγημένοι στὸ κρύο, οἱ Ἑσκιμῶι, πού ζοῦν μὲ τὸ κυνήγι. Ὅταν ὁ χειμώνας ἀπλώνη τοὺς πάγους τοῦ στίς ἄγριες αὐτὲς περιοχὲς καὶ σκορπίξη πυκνὸ τὸ χιόνι, ὅταν τὰ νερά παύουν νὰ τρέχουν, παγώνουν καὶ σκληραίνονται, ὅταν οἱ ποταμοὶ μεταβάλλωνται σὲ στερεὴ μᾶζα πάγου, ἱκανὴ νὰ βαστάξῃ καὶ τὰ βαρύτερα φορτία, ὅταν ἡ θάλασσα παρουσιάξῃ ὀψι τραχιᾶς πεδιάδας ἀπὸ σκληρὸ καὶ συμπαγὴ πάγο, οἱ ἀκατάβλητοι αὐτοὶ ἄνθρωποι βγαίνουν ἀπὸ τίς κρύπτες τους. Ὅλα θὰ τοὺς χρησιμεύσουν ὥς δρόμος τους. Θὰ βροῦν ἐπάνω στὴ θάλασσα καὶ στὶς κοίτες τῶν ποταμῶν τοὺς ἀσφαλέστερους, συντομώτερους καὶ καλύτερους δρόμους. Οἱ δρόμοι τῶν δασῶν μὲ τὰ ἐμπόδια τῶν δένδρων καὶ τῶν βάτων δὲν παραβάλλονται μ' αὐτούς. Μὲ τὸ ὄπλο στὸ χέρι θὰ τρέξουν στὸ κυνήγι τῶν ἀγρίων ζώων. Σὲ κάθε σκότωμα ζῶου ἀκούεται χαρούμενη ἢ φωνὴ τους μέσα στὴν ἡρεμία τοῦ τοπίου. Λευκὲς ἀρκουῖδες, λευκὲς ἀλεπούδες, φῶκες, ἐρμίνες, σαθέρια, ἐνυδρίδες εἶναι τὸ κυνήγι τους. Ἀπὸ τὰ πολυτίμα γουναρικά τους θὰ ἀγοράσουν ὅ,τι τοὺς χρειάζεται γιὰ νὰ ζήσουν ὅλο τὸ χρόνο.

36. Ἡνωμένες Πολιτεῖς.

Οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖς εἶναι ὁμοσπονδιακὸ Κράτος ἀπὸ 48 Πολιτεῖες, γι' αὐτὸ καὶ τὸ ὄνομά του. Κατέχουν τὸ κέντρο τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ εἶναι τὸ μεγαλύτερο κράτος ὁλόκληρης τῆς Ἀμερικῆς στὸν πληθυσμὸ, τὸ ἐμπόριο.

τις τέχνες και τις ἐπιστῆμες. Ἔχουν ἔκτασι πού εἶναι ἴση πρὸς τὰ 4/5 τῆς Εὐρώπης. Τὸ ἔδαφος των δύνатаι νὰ διαιρεθῇ στὶς ἐξῆς περιοχές.

1) **Περιοχὴ Ἀπαλαχίων ὀρέων** πρὸς τὰ Α. πού ἀποτελεῖται ἀπὸ ὄροσειρές, οἱ ὁποῖες διακόπτονται ἀπὸ κοιλάδες καὶ περικλείονται ἀπὸ δύο ὄροπέδια, τοῦ Παίνιτμοντ ἀνατ. καὶ τοῦ Κούμπερλαντ Δ.

2) **Παράλιος περιοχὴ Ἀτλαντικοῦ**, ἡ ὁποία πρὸς Ν. ἀπλώνεται σὲ μεγάλη προσχωματικὴ πεδιάδα, πού σχηματίζει τὴ χερσόνησο τῆς Φλωρίδος.

3) **Κεντρικὴ πεδιάδα**, ἡ ὁποία ὀρίζεται πρὸς τὰ Ν.Δ. ἀπὸ τὸ ὑψηλὸ ὄροπέδιο τοῦ Τέξας, χαμηλώνει ἀνεπαίσθητα ἀπὸ τὶς Μεγάλες Λίμνες μέχρι τοῦ Μεξικανικοῦ Κόλπου, ὅπου τελειώνει σὲ μιὰ ἐπίπεδη προσχωματικὴ παραλία.

4) **Δυτικὴ ὑψηλὴ περιοχὴ**, περισσότερο ἀνώμαλη ἀπὸ τὴν Ἀνατολική (ὑψηλότερη κορυφὴ 4418 μ.). Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς ὄροσειρές **Βραχώδη ὄρη, Ουέιπατς, Σιέρα Νεβάδα**, καὶ τοὺς ἡφαιστειώδεις ὄγκους τοῦ **Ὁρεγκόν** καὶ περικλείει ἐσωτερικὰ ὑψηλὰ **ὄροπέδια** τῆς Κολομβίας, τοῦ Μεγάλου Λεκανοπεδίου καὶ τοῦ **Κολοράδο**, πού διακόπτονται ἀπὸ μεγάλες ἀπόκρημνες φάραγγες πού λέγονται **κανιόν**.

5) Πρὸς Δ. τῶν ὄροσειρῶν αὐτῶν ἐκτείνεται ἡ **παραλίας περιοχὴ τοῦ Εἰρηνικοῦ**, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴ συνέχεια τῶν Βραχωδῶν ὀρέων καὶ εἶναι ἀρκετὰ διαμελισμένη (χερσόνησος καὶ κόλπος τῆς Καλλιφορνίας, κόλπος τοῦ Ἀγίου Φραγκίσκου).

Τὸ κλίμα τῶν Ἑν. Πολιτειῶν λίγο διαφέρει κατὰ περιοχές. Ἡ παραλία περιοχὴ τοῦ Εἰρηνικοῦ ἔχει κλίμα γλυκὺ μεσογειακόν, μετρίως ὑγρό. Τὸ ἐσωτερικόν τῆς ἔχει κλίμα δριμύ. Ἡ περιοχὴ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἔχει θέρος θερμό, χειμῶνες ψυχροὺς μὲ βροχές, κυρίως τὸ χειμῶνα. Ἡ κεντρικὴ πεδιάδα πρὸς Β. καὶ Δ. ἔχει κλίμα δριμύ ἡπειρωτικόν. Οἱ βροχές τῆς ἀνοίξεως καὶ τοῦ θέρους λιγοστεύουν πρὸς τὰ Δ. Τὰ νότια παράλια τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ ἡ περιοχὴ τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου ἔχουν κλίμα τροπικόν: συνεχῆς ζέστη, ἄφθονες βροχές, τοπικῆς κατὰ τὸ θέρος.

Ποταμοί. Πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν κατεβαίνουν μερικοὶ ποταμοὶ ἀπὸ τὰ Ἀπαλάχια. Κυριώτεροι εἶναι ὁ **Χούδσων** καὶ ὁ **Νιαγάρας**, ὁ ὁποῖος σχηματίζει τοὺς περίφημους καταρράκτες.

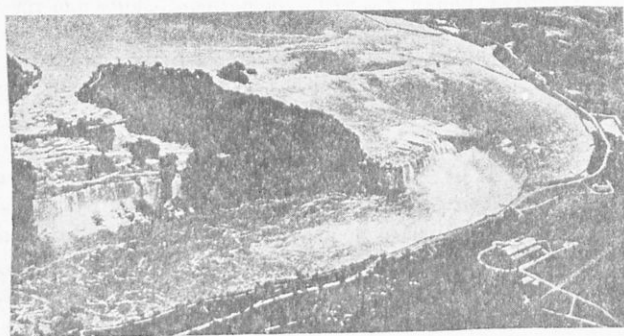
Οἱ καταρράκτες αὐτοὶ σχηματίζονται ἀπὸ τὸν ποταμὸ Νιαγάρα, πού πηγάζει ἀπὸ τὴ λίμνη Ἡρη καὶ χύνεται στὴ λίμνη Ὀντάριο.

Τὸ ἔδαφος πού κυλάει τὰ νερά του ὁ Νιαγάρας εἶναι κατηφορικόν καὶ τὴν στιγμὴ πού πέφτει μοιάζει μὲ θάλασσα παρὰ μὲ ποταμό.

Ὁ καταρράκτης χωρίζεται σὲ δύο βραχίονες καὶ στρίβει σὰν πέταλο γύρω στὸ νησί, πού τὸν χωρίζει στὰ δύο. Τὸ νησί προβάλλει καταφαγωμένο κάτω ἀπὸ τὸ νερό, μὲ ὅλα του τὰ δένδρα καὶ μοιάζει σὰ νὰ κρέμεται στὸ χάος τῶν κυμάτων. Ὁ ὄγκος τοῦ ποταμοῦ κατακρημνίζεται πρὸς νότον,

στρογγυλώνει σάν παμμέγιστος κύλινδρος, γιὰ νὰ γίνη ὕστερα ἀπὸ λίγο σὰ στῶμα χιονιοῦ, πὺν λάμπει μὲ ὅλα τὰ χρώματα στὶς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου.

Ὁ ἀνατολικὸς καταρράκτης πέφτει μὲ τέτοια ὀρμὴ στὴν ἄβυσσο πὺν ξανοίγεται μπροστά του, ὥστε μοιάζει σάν ὑδάτινη στήλη κατακλυσμοῦ. Ἀπειρα οὐράνια τόξα σχηματίζονται καὶ διασταυρώνονται ἐπάνω στὴν ἄβυσσο. Τὸ κῦμα τοῦ νεροῦ πέφτοντας χτυπάει ἐπάνω στὸ βράχο καὶ ἀναπηδᾷ σὲ στροβίλους ἀφροῦ, πὺν σηκώνονται πάνω ἀπὸ τὶς κορυφὲς τῶν δένδρων σάν καπνοὶ μεγάλης πυρκαϊᾶς. Πεῦκα, ἀγριοκαστανιές, βράχοι σὰ φαντάσματα στολίζουν τὴν περιοχὴ. Ἀετοί, πὺν τὸ κῦμα τοῦ ἀέρος τοὺς παρασύρει, στριφογυρίζουν στὸ βάθος τῆς ἀβύσσου καὶ ἐνυδρίδες, μὲ τὶς

Εἰκ. 26. Καταρράκτες τοῦ Νιαγάρα.

μακρὲς οὐρὲς τῶν κρεμασμένες στὴν ἄκρῃ χαμηλοῦ κλωναριοῦ, περιμένουν νὰ συλλάβουν γκρεμοτσακισμένα πτώματα ταράνδων καὶ ἄρκτων.

Πρὸς τὸν Εἰρηνικὸ κατέρχονται μεγάλοι ποταμοὶ μὲ ἔλιγμούς, ρεῦματα καὶ καταρράκτες, ὁ **Κολούμπια** καὶ ὁ **Κολοράδος**.

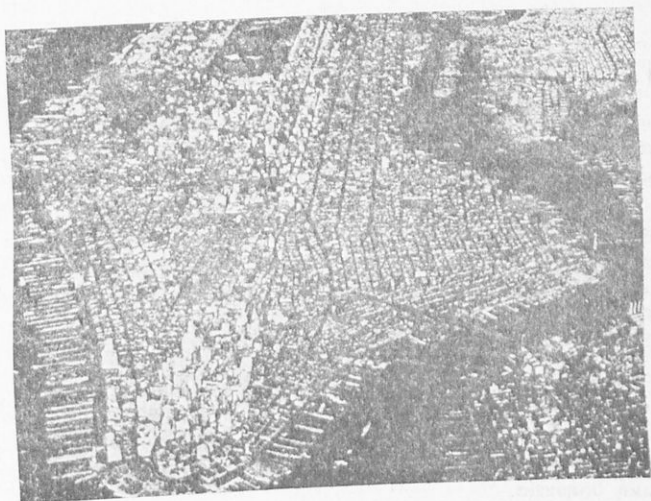
Στὴν κεντρικὴ πεδιάδα μαζεύνονται τὰ νερὰ ἀπὸ τὰ Β.Δ. καὶ Α. καὶ σχηματίζουν τὸ **Μισσισιππὴ**, ἕναν ἀπὸ τοὺς ποταμούς τοῦ κόσμου πὺν ἔχουν τὸ περισσότερο νερό. Οἱ παραπόταμοί του, μεγάλοι κι' αὐτοί, εἶναι ὁ Μίσσουρι, ὁ Ὁχιο, ὁ Ἀρκάνσας, ὁ Κόκκινος ποταμός. Χύνεται στὸ Μεξικανικὸ κόλπο σχηματίζοντας εὐρύχωρο δέλτα.

Προϊόντα. Σύμφωνα μὲ τὸ κλίμα, καὶ τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν εἶναι διάφορα κατὰ μέρη. Ἐτσι στὰ Β. Α., ὅπου τὸ κλίμα εἶναι εὐκρατο, παράγει προϊόντα ὅμοια μὲ τὰ τῆς Εὐρώπης. Δάση, λειβάδια, σιτάρι, καλαμπόκι, πατάτες, κοκκινογούλια. Στὰ Ν. ὅπου τὸ κλίμα εἶναι θερμὸ, καπνός, ρύζι, ζαχαροκάλαμο, βαμβάκι κλπ. Στὰ παραλία τοῦ Εἰρηνικοῦ, πὺν ἔχουν κλίμα μεσογειακὸ, ὄπωρικὰ, σταφύλια, κρασί, λαχανικά.

Ὁ δρυκτὸς πλοῦτος τῶν εἶναι πλουσιώτατος σὲ χρήσιμα καὶ πολύτιμα μέταλλα καὶ πετρέλαιο.

Οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες εἶναι ἡ πρώτη χώρα τοῦ κόσμου στὴν παραγωγή γαιάνθρακος, πετρελαίου, σιδήρου, χαλκοῦ. Δευτέρα στὴν παραγωγή χρυσοῦ καὶ τρίτη ἀργύρου.

Οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες εἶναι ἡ μεγαλύτερη οἰκονομικὴ καὶ βιομηχανικὴ δύναμι τοῦ κόσμου. Χάρις στὸ τέλειο οἰκονομικόν, βιομηχανικόν, πολιτικόν καὶ στρατιωτικόν μηχανισμό τους ἐκερδήθηκε ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος καὶ χάρις στὴ γενναιόδωρη ἀρωγὴ τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ ἐσώθηκε ὁ κόσμος τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τώρα

Εἰκ. 27. Νέα Ὑόρκη.

ἀρχίζει νὰ ἀνασυγκροτεῖται μὲ τὴν ἀμερικανικὴ βοήθεια. Ἡ δύναμι, ἡ πολιτικὴ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνιδιοτελὴς ἀρωγὴ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν στὴν πάσχουσα ἀνθρωπότητα εἶναι πρωτοφανὴς στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὸ σιδηροδρομικὸ δίκτυο τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν εἶναι τὸ τελειότερο.

Ἔχει 400.000 χιλιόμετρα μῆκος σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Τέσσερες σιδηροδρομικὲς γραμμὲς διασχίζουν τὴ χώρα ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸν ὠς τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανόν. Τελειότατο ἐπίσης εἶναι τὸ δίκτυο τῶν ἀεροπορικῶν συγκοινωνιῶν.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν εἶναι ἡ *Ουάσιγκτον*. Ἄλλες πόλεις: ἡ *Νέα Ὑόρκη* (7 ἑκατομ. κάτ. καὶ μαζὶ μὲ τὰ προάστεια 9 ἑκατομ.) εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλις καὶ ὁ μεγαλύτερος λιμένας τοῦ κόσμου. Τὸ *Σικάγο*, ἡ μεγαλύτερη ἀγορὰ σίτου καὶ σφαγίων, ἡ *Φιλαδέλφεια*, ἡ *Βοστώνη* καὶ ἡ *Βαλτιμόρη*, μεγάλοι ἐξαγωγικοὶ λιμένες. Τὸ *Πιτσβούργο*, κέντρο μεταλλουργικό. Τὸ *Ντιτρόιτ*, κέντρο βιομηχανίας αὐτοκινήτων. Στὸ ἐσωτερικὸ ὁ *Ἅγιος Λουδοβίκος* καὶ ἡ *Μιννεάπολις*. Στὸ Μεξικανικὸ κόλπο ἡ *Νέα Ὁρλεάνη*, πόλις τοῦ βάμβακος. Στὶς ἀκτὲς τοῦ Εἰρηνικοῦ ὁ *Ἅγιος Φραγκίσκος*, τὸ Ἄδς *Ἀντζελες*.

37. ΜΕΞΙΚΟ.

Ἐκτείνεται πρὸς Ν. τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, ἀπὸ τὶς ὁποῖες χωρίζεται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὸ ποταμὸ *Ρίο Γκράντε* σὰν ἓνα κοντόχονδρο κέρατο—κέρας Ἀμαλθείας—γιὰ τὰ πλούσια μεταλλεύματα ἀργύρου (πρῶτα στὸν κόσμον) χαλκοῦ, μολύβδου, ὕδραργύρου, σίγκου καὶ πολιτίμων λίθων, καὶ γιὰ τὴν εὐφορὴ ἡφαιστειογενῆ του γῆ καὶ τὴν μεγάλη ποικιλία τῶν προϊόντων ποὺ παράγει (καουτσούκ, πολύτιμη ξυλεία, κακάο, καφέ, σταφύλια, ἐλιές, μουριές, καννάβι). Τὸ μεγάλο ὄροπέδιο τοῦ Μεξικοῦ μὲ τὶς ἀτελείωτες πτυχώσεις, τὶς ὄροσειρὲς ποὺ τὸ περιβάλλουν, τὰ ἡφαιστειογενῆ μέρη, παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία κλίματος. *Θερμὸ* στὶς ἀκτὲς μέχρι 1000 μέτρων ὕψους, *εὐκρατο* στὰ ὑψίπεδα 1000—2000 μ. *ψυχρὸ* στὰ ἄνω τῶν 2000 μ. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ποικιλία τῶν προϊόντων, οἱ ἀμώδεις περιοχὲς, οἱ ἄλμυρὲς λίμνες, οἱ σαβάνες, οἱ στέππες, τὰ δάση καὶ οἱ εὐφορὲς περιοχὲς. Τὸ Μεξικὸ εἶναι πατρίδα τῶν ἐντόμων «κοχινελλίς».

Τὸ Μεξικὸ εἶναι ὁμοσπονδιακὸ κράτος 27 πολιτειῶν. Ἦταν ἀποικία ἰσπανικὴ, γι' αὐτὸ καὶ ἐδῶ ὁμιλεῖται ἡ ἰσπανικὴ γλῶσσα καὶ πρεσβεύεται ἡ Καθολικὴ θρησκεία.

Πόλεις. Πρωτεύουσα ἔχει τὸ *Μεξικὸ*. Ἄλλαι πόλεις εἶναι *Γουαδαλαχάρα*, ἡ *Βέρα Κρούζ*, ἡ *Πονέβλα*.

Β'. ΜΕΣΗ ἢ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ

Ἀποτελεῖ συνέχεια τῶν Βραχυδῶν ὀρέων, εἶναι χώρα ὀρεινὴ καὶ ἡφαιστειογενὴς μὲ ἔδαφος εὐφορὸ, διαιρεῖται σὲ 6 μικρὲς δημοκρατίες, γεωργικὲς κατὰ τὸ πλεῖστον. Παράγουν βαμβάκι, καφέ, κακάο, ζαχαροκάλαμο, καουτσούκ, ξυλεία, (ἀκαζού, κέδρα κλπ.), μέταλλα (χρυσό, ἄργυρο, μαγγάνιο, χαλκό), μαργαριτάρια καὶ ὄστρακα χελώνας. Κλίμα τροπικόν.

Οἱ Ἀντίλλες παράγουν τὰ ἴδια προϊόντα. Ἡ καλλιέργεια τοῦ ζαχαροκάλαμου ἔρχεται πρώτη.

Πολιτική διαίρεσι τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς.

Περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς κράτη:

	Ἐκτασι τ. χλμ.	Πληθυσμός	Πρωτεύουσα
Γουατεμάλα	109.727	2.000.000	Γουατεμάλα
Σάν Σαλβατόρ	34.126	1.450.000	Σάν Σαλβατόρ
Νικαράγουα	148.000	750.000	Λεόν
Ὀνδούρα	124.305	900.000	Τεχουθιγκάλα
Κόστα Ρίκα	54.000	550.000	Σάν Χοσέ
Παναμάς	88.500	500.000	Παναμάς.

Ἀντίλλαι νῆσοι. Ἀπ' αὐτῆς ἡ **Αἴτη** εἶναι ἀνεξάρτητη καὶ διαίρεται σὲ δύο δημοκρατίες, τῆς **Αἴτης** (ἑκτασι 28.576 τ. χλμ., πληθ. 2 ἑκατομ.) με πρωτεύουσα τὸ Πόρτ-ὀ-Πρένς, καὶ τοῦ **Ἀγίου Δομίνικου** (ἑκτασι 48.577 τ. χλμ., πληθ. 1 ἑκατ.) με πρωτεύουσα τὸν Ἅγιο Δομίνικο.

Ἡ **Κούβα** εἶναι ἀπὸ τὸ 1906 πολιτεία τῶν Ἡν. Πολιτειῶν (ἑκτασι 166.000 τ. χλμ., πληθ. 3 ἑκατομ.), διάσημη γιὰ τὸν ἐξαιρετικὸ καπνὸ. Πρωτεύουσα **Ἀβάνα**. Στὶς Ἡνωμ. Παλιτεῖες ἀνήκουν ἐπίσης οἱ νῆσοι **Πόρτο-ΡΙκο**, **Σαίν-Κροά**, **Ἀγ. Θωμᾶς**, **Ἀγ. Ἰωάννης**.

Στὴ Γαλλία ἀνήκουν ἡ **Γουαδελούπα** καὶ ἡ **Μαρτινίκα**. Στὴν Ὀλλανδίαν, ἡ **Κουρασάο**, **Μποναίρ** καὶ οἱ ἄλλες στὴν Ἀγγλίαν.

Γ'. ΝΟΤΙΟΣ ΑΜΕΡΙΚΗ

38. Γενικὴ ἐπισκόπησι.

Ἐκτασι 18.708.000 τ. χλμ. Πληθυσμός 85.740.000 κάτ.

Ἡ Νότιος Ἀμερικὴ εἶναι τὸ δεύτερον τρίγωνον τοῦ Νέου Κόσμου. Ἐνώνεται μετὰ τὴν Β. Ἀμερικὴ μετὰ τὸν Ἰσθμὸ τοῦ Παναμά (διώρυγα).

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. Τὴ Ν. Ἀμερικὴ διασχίζει ἡ ὑψηλὴ ὄροσειρά **Κορδελλιέρες τῶν Ἀνδεων** ἀπὸ Β. πρὸς Ν. Ὑψηλότερες κορυφῆς ἡ **Ἀκογκάγκουα** στὴ Χιλὴ (7.000 μ.) καὶ τὸ **Χιμποράζο** στὸν Ἰσημερινό. Ἡ ὄροσειρὰ ἔχει ἡφαίστεια ἐνεργὰ (ἰδίως στὸν Ἰσημερινὸ καὶ στὴ Χιλί). Τὰ ὄρη **Παρίμ** στὶς πηγὰς τοῦ Ὁρενόκου καὶ τὰ **ὄρη τῆς Βραζιλίας** στὶς πηγὰς τοῦ Παραγουάη καὶ Παρανά.

Ὁροπέδια. Τὸ ὁροπέδιον τῆς **Τικκάκας**, ὅπου καὶ ἡ ὁμώνυμη λίμνη σὲ ὕψος 3.915 μ. (μεταξὺ Περού καὶ Βολιβίας). Τὸ **Κίτο** στὸν Ἰσημερινὸ σὲ ὕψος 2.850 μ., τῆς **Γουϊάνας** καὶ τῆς **Παταγωνίας**.

Πεδιάδες. Διακρίνομε τριῶν εἰδῶν: τὰ **Διάνος** (παχειὲς πεδιάδες με χόρτα) στὸν Ὁρενόκο ποταμὸ, τὰ **Σέλβας** (παρθένα δάση) τοῦ Ἀμαζονίου καὶ τὰ **Πάμπας** (πεδιάδες με χόρτα) τοῦ Λαπλάτα.

Ποταμοί. Ὁ Ἀμαζόνιος, ὁ μεγαλύτερος σὲ ὄγκο νεροῦ ποταμὸς τοῦ κόσμου, μήκους 6.420 χλμ. Ὁ Ὁρενόκος (2.800 χλμ.) καὶ ὁ Ρίο-νιέ-λὰ-Πλάτας, ποὺ γίνεται ἀπὸ τὴν ἔνωσι τοῦ Οὐραγουάη καὶ Παραγουάη.

Λίμνες. Ἡ Τιτικάκα καὶ ἡ Μαράκάϊβο.

Σχ. 28. Νότιος Ἀμερική.

Κλίμα. Εἶναι ἀντίθετο ἀπὸ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ἐνῶ τὸ περισσότερον μέρος τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἔχει κλίμα εὐκρατο καὶ ψυχρὸ, τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς ἔχει κλίμα περισσότερον θερμὸ, λιγώτερον εὐκρατο καὶ πολὺ λίγο ψυχρὸ. Ἀνάλογα μὲ τὸ κλίμα εἶναι καὶ τὰ προϊόντα.

Προϊόντα. Οἱ Κορδιλλιέρες τῶν Ἀνδεων ἐκτείνονται ἀπὸ Β. πρὸς Ν.

τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Ν. Ἀμερικῆς καὶ τὴ χωρίζουν σὲ δύο τμήματα. Στὸ δυτικὸ τμήμα, ποὺ εἶναι ὁρεινὸ, εἶναι κατὰ σειρὰν τὰ ἑξῆς κράτη: ἡ Κολομβία, ὁ Ἰσημερινός, τὸ Περού, ἡ Βολιβία καὶ ἡ Χιλί. Ἡ παραλία εἶναι πολὺ στενὴ, ἡ ὁροσειρὰ ἡφαιστειογενής, μὲ τὶς ποικιλίες τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς κάνει δροσερώτερο τὸ τροπικὸν κλίμα τῶν χωρῶν. Μόνον ἡ παραλιακὴ ζώνη τῆς Χιλῆς εἶναι πλατύτερη καὶ ἐπειδὴ κεῖται νοτιώτερα ἔχει κλίμα εὐκρατο. Οἱ ἀνατολικὲς πλευρὲς τῆς ὁροσειρᾶς δασώδεις, καταλήγουν σὲ πεδιάδες προσχωματικές. Ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ τῶν μερῶν αὐτῶν εἶναι σύμφωνη μὲ τὴ ζώνη ὅπου ἀνήκει κάθε χώρα. Τὰ δάση παρέχουν πολυτιμὴ ξυλεία, καουτσούκ, μπαλατά (εἶδος γουταπέρκας), φαρμακευτικὰ προϊόντα (κινίνη, ἱεκακουάνα, βάλσαμο).

Τὸ ὑπέδαφος εἶναι πλουσιώτατο σὲ μέταλλα καὶ μεταλλοειδῆ (χρυσό, ἄργυρο, πλατίνη, πυρίτη, θειό, ἄσφαλτο, στυπτηρία κλπ.), γαιάνθρακες καὶ πετρέλαιο. Ἡ Χιλὴ ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ ἔχει ἄλας, νίτρο, γουανό, ἰώδιο, βόρακα, χαλκό.

Ἡ Παραγουάη, ἡ Οὐραγουάη καὶ ἡ Ἀργεντινὴ βρέχονται ἀπὸ τοὺς παραποτάμους τοῦ Λαπλάτα, ἔχουν ἔδαφος πεδινὸ καὶ ἐν μέρει δασώδες. Εἶναι χώρες κατ' ἐξοχὴν γεωργικὲς καὶ κτηνοτροφικὲς. Στὶς ἀπέραντες πεδιάδες (πάμπας) βόσκουν ἑκατομμύρια ζῶων (πρόβατα, βόδια, ἵπποι). Παράγουν ἄφθονα σιτηρὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Ἡ Βραζιλία, οἱ Γουϊάνες καὶ ἡ Βενεζουέλα βρέχονται ἀπὸ τὸν Ἀμαζόνιο. Μὲ τὰ Λιάνος, τὰ Σέλβας καὶ τὰ δασώδη ὁροπέδια (Γουϊάνας καὶ Μάττο Γκρόσο) καὶ τὸ τροπικὸν τοὺς κλίμα εἶναι πλουσιώτατες, ἀλλ' ἀνεκμετάλλευτες κατὰ τὸ πλεῖστον χώρες. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, χάρις στὰ μέτρα τῶν Κυβερνήσεων, ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ ἔδαφους ἀρχίζει νὰ συστηματοποιεῖται. Γεωργικὰ προϊόντα, σιτηρὰ, ὄρυζα, καφές, καπνός, βαμβάκι, κτηνοτροφικὰ ἀφθονώτατα (ἑκατομμύρια ποιμνίων).

Ἡ Βραζιλία εἶναι κατ' ἐξοχὴν χώρα τοῦ καφέ. Παρέχει τὰ 2/3 τοῦ καταναλισκομένου καφέ. Τὸ ὑπέδαφός της εἶναι πλούσιο σὲ πολυτίμους λίθους: σίδηρο, μαγγάνιο, κασσίτερο, πετρέλαιο. Τὰ δάση παρέχουν, ἐκτὸς τοῦ καουτσούκ, πλῆθος χρησίμων προϊόντων.

Φυτὰ. Τὸ κακάο, ὁ καπνός, ἡ πατάτα, ἡ μανιόκα εἶναι χαρακτηριστικὰ φυτὰ τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Τὰ διάφορα εἶδη τῆς κιχόνης, ἀπὸ τὴν ὁποία γίνεται ἡ κινίνη, εἶναι ἰθαγενῆ φυτὰ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς (Περουβίας). Τὸ καουτσούκ εἶναι ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας.

Ζῶα τετράποδα. Ὁ ποῦμας, ὁ ἱαγκουάρ, ἡ λάμα, τὰ ἀλπακά, ἡ βικούνια καὶ τὸ γουανάκο. **Πτηνὰ.** Ὁ κόνδωρ, τὰ παραδείσια πτηνὰ καὶ πλεῖστα εἶδη πολυχρῶμων πτηνῶν καὶ παπαγάλων. **Ἑρπετὰ.** Βόας ὁ συσφιγκτήρ καὶ ἀλιγκάτωρ (εἶδος κροκοδείλου).

Κάτοικοι. Ἡ Ν. Ἀμερικὴ κατοικεῖται ἀπὸ αὐτόχθονες Ἰνδοὺς καὶ

ἀπογόνους τῶν Ἰσπανῶν καὶ Πορτογάλων ἀποίκων καὶ τῶν Μαύρων.
 Ὀμιλουμένη γλῶσσα κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἡ Ἰσπανικὴ, ἔκτος τῆς
 Βραζιλίας, ὅπου ὁμιλεῖται ἡ Πορτογαλική.

39. Πολιτικὴ διαίρεσι τῆς Ν. Ἀμερικῆς.

Ἐκτὸς ἀπὸ τῆς Γουϊάνας (Ἀγγλική, Ὀλλανδικὴ καὶ Γαλλικὴ) ἡ Ν.
 Ἀμερικὴ διαιρεῖται σὲ 10 δημοκρατίες, 4 Ἀνατολικές, 4 Δυτικὲς καὶ 2
 στὸ ἑσώτερό.

Α'. Ἀνατολικές Δημοκρατίες.

	Ἑκτασι τ. χιλ.	Πληθυσμός	Πρωτεύουσα
Βενεζουέλα	1.020.000	3.500.000	Καρακάς
Βραζιλία	8.511.000	44.670.000	Ρίο Ἰανέιρο (1.300.000)
Οὐραγουάη	187.000	2.050.000	Μοντεβιδεο
Ἀργεντινὴ	2.800.000	12.000.000	Μπουένος Ἀϊρες (1.674.000)

Β'. Δυτικὲς Δημοκρατίες.

Κολομβία	1.150.220	8.508.000	Βογκότα
Ἰσημερινὸς	307.300	2.700.000	Κίτο
Περου	1.800.080	7.300.000	Λίμα
Χιλὴ	752.605	6.000.000	Σαντιάγο

Γ'. Μεσόγειες Δημοκρατίες.

Βολιβία	1.333.000	3.700.000	Λαπάς
Παραγουάη	457.720	1.050.000	Ἀσουνθιόν

Ξένες Κτήσεις

Ἀγγλ. Γουϊάνα	246.000	350.000	Τζωρτζάουν
Ὀλλανδ. »	129.100	125.000	Παραμάριβον
Γαλλικὴ »	78.900	50.000	Καϋένη.

Α'. ΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΕΣ

1) **Βενεζουέλα.** Ἐκτείνεται ἀνατ. τῶν Ἀνδεων καὶ περιλαμβάνει 1) τὴ
 λεκάνη τοῦ Ὁρενόκου, μεγάλη, ξερή, θερμή, σκεπασμένη μὲ λιάνος, χόρτα
 δηλ. καὶ κάκτους, κατάλληλη γιὰ κτηνοτροφία, καὶ 2) τὴν ὄρεινὴν περιοχὴ,
 ἡ ὁποία εἶναι κατοικημένη καὶ καλλιεργημένη.

Χώρα κατ' ἑξοχὴν γεωργικὴ, παράγει καφέ, κακάο, ζαχαροκάλαμο στὴν
 ὄρεινὴν περιοχὴ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα στὰ λιάνος. Τὸ κυριώτερο ὄρυ-
 κτό εἶναι τὸ πετρέλαιο.

Πόλεις. Πρωτεύουσα **Καρακάς** (140.000 κάτ.). **Γκουαϊρα**, λιμένας του Καρακάς. **Βαλέντσια** και **Μπαρκουϊσίμιετο**, πόλεις εμπορικές.

2) **Ἡ Βραζιλία.** Οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Βραζιλίας περιλαμβάνουν σχεδὸν τὸ ἕμισυ τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Ἡ ἀπέραντη αὐτὴ ἔκτασι ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ Βραζιλιανὸ ὑψίπεδο καὶ τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀμαζονίου. Τὰ σέλβας (δάση) τοῦ Ἀμαζονίου, ἀδιαπέραστα καὶ πλούσια σὲ ξυλεία, καουτσούκ καὶ φαρμακευτικὰ ἢ ἀρωματικὰ φυτὰ, καταλαμβάνουν μεγάλη ἔκτασι. Νοτίως αὐτῶν ἑκτείνονται τὰ λιάνος καὶ Ν. τὰ τσάκο, στέππες σχεδὸν ἐρημικῆς. Ὁ πληθυσμὸς εἶναι ἀραιότατος καὶ κατοικεῖται κυρίως στὰ παράλια, ἰδίως τὰ ΝΑ., διότι στὸ ἐσωτερικὸ τὸ κλίμα εἶναι ὑγρὸ καὶ ἀνθυγιεινὸ γιὰ τοὺς Εὐρωπαίους ἀποίκους.

Πόλεις: Πρωτεύουσα τὸ **Ρίο Τανέϊρο** (1½ εκατ. κάτ.), μὰ ἀπὸ τὶς ὠραιότερες πόλεις τοῦ κόσμου μὲ θαυμάσιο φυσικὸ λιμένα. **Πάρα**, **Μπατα** καὶ **Περγαμβούκο**, λιμένες στὴ Β. παραλία. **Σάν Πάολο** καὶ **Σάντος**, λιμένες ἐξαγωγῆς καφέ, καὶ **Πόρτο Ἀλέγκρε**, στὴ Ν. παραλία.

3) **Ἡ Οὐραγουάη** εἶναι ἡ μικρότερη σὲ ἔκτασι δημοκρατία τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Ἔχει κτηνοτροφία, σιτηρὰ, ἐλιές, κρασί καὶ καπνὸ. Πρωτεύουσα **Μοντεβιδεο** (600.000 κάτ.).

4) **Ἡ Ἀργεντινὴ** περιλαμβάνει τὴν πρὸς Α. τῶν Ἀνδεων μεγάλη πεδιάδα, ποὺ ἔχει μῆκος 4.000 χιλιόμετρα ἀπὸ Β. πρὸς Ν. Ἡ πεδιάδα αὐτὴ δὲν ἔχει παντοῦ τὸ ἴδιο κλίμα. Πρὸς Β. εἶναι τὸ τσάκο μὲ ἀργιλωδὲς ἔδαφος, θερμὸ κλίμα καὶ ξερὸ, λίγα νερά καὶ ἀλμυρὲς λίμνες.

Στὸ κέντρο ἑκτείνεται ἡ ἀάμπα μὲ λιβάδια πλούσια, χαμηλότερη θερμοκρασία (χειμῶνες ἀρκετὰ ψυχροὶ) καὶ μὲ ἀρκετὲς βροχές. Χώρα κατάλληλη γιὰ καλλιέργεια φυτῶν εὐκράτου ζώνης.

Πρὸς νότον ἑκτείνεται ἡ Παταγωνία. Ὑψηλότερη, ἀποτελεῖ ὄροπέδιο μέχρι καὶ πέραν τοῦ πορθμοῦ Μαγγελάνου, στὴ Γῇ τοῦ Πυρός. Κατάλληλη γιὰ κτηνοτροφία.

Ἡ Ἀργεντινὴ εἶναι πλουσιωτάτη γεωργοκτηνοτροφικὴ χώρα. Ἐξάγει μεγάλες ποσότητες σιτηρῶν, ἀραβοσίτου, κρεάτων καὶ λοιπῶν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Εἶναι ἡ ἰσχυρότερη οἰκονομικῶς χώρα τῆς Ν. Ἀμερικῆς.

Πόλεις. Πρωτεύουσα **Μπουένος Ἀϊρες** (2½ εκατ. κατ.), (βλ. εἰκόν. σελ. 102), στὶς ἐκβολὲς τοῦ Λαπλάτα ποταμοῦ. **Λαπλάτα**, προλιμένας τοῦ Μπουένος Ἀϊρες. **Κόρδοβα**, **Ροζάριο**, μεγάλοι ποτάμιοι λιμένας.

Β'. ΜΕΣΟΓΕΙΕΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΕΣ

5) **Ἡ Παραγουάη**, πρὸς Β. τῆς Ἀργεντινῆς, εἶναι ἀραιῶς κατοικημένη κτηνοτροφικὴ χώρα πρὸς τὸ μέρος τοῦ Μεγάλου Τσάκο. Στὰ δάση τῆς

ἀπογόνους τῶν Ἰσπανῶν καὶ Πορτογάλων ἀποίκων καὶ τῶν Μαύρων.

Ὁμιλουμένη γλῶσσα κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἡ Ἰσπανικὴ, ἐκτὸς τῆς Βραζιλίας, ὅπου ὁμιλεῖται ἡ Πορτογαλική.

39. Πολιτικὴ διαίρεσι τῆς Ν. Ἀμερικῆς.

Ἐκτὸς ἀπὸ τῆς Γουϊάνας (Ἀγγλική, Ὁλλανδικὴ καὶ Γαλλικὴ) ἡ Ν. Ἀμερικὴ διαιρεῖται σὲ 10 δημοκρατίες, 4 Ἀνατολικές, 4 Δυτικὲς καὶ 2 στὸ ἐσωτερικόν.

Α'. Ἀνατολικές Δημοκρατίες.

	Ἐκτασι τ. χιλ.	Πληθυσμός	Πρωτεύουσα
Βενεζουέλα	1.020.000	3.500.000	Καρακάς
Βραζιλία	8.511.000	44.670.000	Ρίο Ἰανέιρο (1.300.000)
Οὐραγουάη	187.000	2.050.000	Μοντεβιδεο
Ἀργεντινὴ	2.800.000	12.000.000	Μπουένος Ἀἶρες (1.674.000)

Β'. Δυτικὲς Δημοκρατίες.

Κολομβία	1.150.220	8.508.000	Βογκότα
Ἰσημερινὸς	307.300	2.700.000	Κίτο
Περου	1.800.080	7.300.000	Λίμα
Χιλὴ	752.605	6.000.000	Σαντιάγο

Γ'. Μεσόγειες Δημοκρατίες.

Βολιβία	1.333.000	3.700.000	Λαπαΐ
Παραγουάη	457.720	1.050.000	Ἀσουνθιόν

Ξένες Κτήσεις

Ἀγγλ. Γουϊάνα	246.000	350.000	Τζωρτζάουν
Ὁλλανδ. »	129.100	125.000	Παραμάριβον
Γαλλικὴ »	78.900	50.000	Καϋένη.

Α'. ΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΕΣ

1) **Βενεζουέλα.** Ἐκτείνεται ἀνατ. τῶν Ἀνδεων καὶ περιλαμβάνει 1) τὴν λεκάνη τοῦ Ὁρενόκου, μεγάλη, ξερή, θερμὴ, σκεπασμένη μὲ λιάνος, χόρτα δηλ. καὶ κάκτους, κατάλληλη γιὰ κτηνοτροφία, καὶ 2) τὴν ὄρεινὴν περιοχὴ, ἡ ὁποία εἶναι κατοικημένη καὶ καλλιεργημένη.

Χώρα κατ' ἐξοχὴν γεωργικὴ, παράγει καφέ, κακάο, ζαχαροκάλαμο στὴν ὄρεινὴν περιοχὴ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα στὰ λιάνος. Τὸ κυριώτερον ὄρυκτόν ἐστὶν τὸ πετρέλαιο.

Πόλεις. Πρωτεύουσα **Καρακάς** (140.000 κάτ.). **Γκουαΐρα**, λιμένας του Καρακάς. **Βαλένσια** και **Μπαρουνισιμέτο**, πόλεις εμπορικές.

2) **Ἡ Βραζιλία.** Οἱ ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Βραζιλίας περιλαμβάνουν σχεδὸν τὸ ἕμισυ τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Ἡ ἀπέραντη αὐτὴ ἔκτασι ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ Βραζιλιανὸν ὑψίπεδο καὶ τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀμαζονίου. Τὰ σέλβας (δάση) τοῦ Ἀμαζονίου, ἀδιαπέραστα καὶ πλούσια σὲ ξυλεία, καουτσούκ καὶ φαρμακευτικὰ ἢ ἀρωματικὰ φυτὰ, καταλαμβάνουν μεγάλη ἔκτασι. Νοτίως αὐτῶν ἐκτείνονται τὰ λιάνος καὶ Ν. τὰ τσάκο, στέππες σχεδὸν ἐρημικῆς. Ὁ πληθυσμὸς εἶναι ἀραιότατος καὶ κατοικεῖται κυρίως στὰ παράλια, ἰδίως τὰ ΝΑ., διότι στὸ ἐσωτερικὸ τὸ κλίμα εἶναι ὑγρὸ καὶ ἀνθυγιεινὸ γιὰ τοὺς Εὐρωπαίους ἀποίκους.

Πόλεις: Πρωτεύουσα τὸ **Ρίο Ἰανέϊρο** (1½ εκατ. κάτ.), μὲ ἀπὸ τῆς ὠραιότερας πόλεις τοῦ κόσμου μὲ θαυμάσιο φυσικὸ λιμῆνα. **Πάρα**, **Μπαΐα** καὶ **Περγαμβούκο**, λιμένες στὴ Β. παραλία. **Σάν Πάολο** καὶ **Σάντος**, λιμένες ἐξαγωγῆς καφέ, καὶ **Πόρτο Ἀλέγκρε**, στὴ Ν. παραλία.

3) Ἡ **Οὐραγουάη** εἶναι ἡ μικρότερη σὲ ἔκτασι δημοκρατία τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Ἐχει κτηνοτροφία, σιτηρὰ, ἐλιές, κρασί καὶ καπνὸ. Πρωτεύουσα **Μοντεβιδεο** (600.000 κάτ.).

4) Ἡ Ἀργεντινὴ περιλαμβάνει τὴν πρὸς Α. τῶν Ἀνδεων μεγάλη πεδιάδα, ποὺ ἔχει μῆκος 4.000 χιλιόμετρα ἀπὸ Β. πρὸς Ν. Ἡ πεδιάδα αὕτῃ δὲν ἔχει παντοῦ τὸ ἴδιο κλίμα. Πρὸς Β. εἶναι τὸ τσάκο μὲ ἀργιλιώδεις ἔδαφος, θερμὸ κλίμα καὶ ξερό, λίγα νερά καὶ ἀλυμρὲς λίμνες.

Στὸ κέντρο ἐκτείνεται ἡ πάμπα μὲ λιβάδια πλούσια, χαμηλότερη θερμοκρασία (χειμῶνες ἀρκετὰ ψυχροὶ) καὶ μὲ ἀρκετὲς βροχές. Χώρα κατάλληλη γιὰ καλλιέργεια φυτῶν εὐκράτου ζώνης.

Πρὸς νότον ἐκτείνεται ἡ Παταγωνία. Ὑψηλότερη, ἀποτελεῖ ὄροπέδιο μέχρι καὶ πέραν τοῦ πορθμοῦ Μαγγελάνου, στὴ Γῇ τοῦ Πυρός. Κατάλληλη γιὰ κτηνοτροφία.

Ἡ Ἀργεντινὴ εἶναι πλουσιωτάτῃ γεωργοκτηνοτροφικὴ χώρα. Ἐξάγει μεγάλες ποσότητες σιτηρῶν, ἀραβοσίτου, κρεάτων καὶ λοιπῶν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Εἶναι ἡ ἰσχυρότερη οἰκονομικῶς χώρα τῆς Ν. Ἀμερικῆς.

Πόλεις. Πρωτεύουσα **Μπουένος Ἀϊρες** (2½ εκατ. κάτ.), (βλ. εἰκόν. σελ. 102), στὶς ἐκβολές τοῦ Λαπλάτα ποταμοῦ. **Λαπλάτα**, προλιμένας τοῦ Μπουένος Ἀϊρες. **Κόρδοβα**, **Ροζάριο**, μεγάλος ποτάμιος λιμένας.

Β'. ΜΕΣΟΓΕΙΕΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΕΣ

5) Ἡ **Παραγουάη**, πρὸς Β. τῆς Ἀργεντινῆς, εἶναι ἀραιῶς κατοικημένη κτηνοτροφικὴ χώρα πρὸς τὸ μέρος τοῦ Μεγάλου Τσάκο. Στὰ δάση τῆς

γ) Μεσόγειες

Βολιβία	1.333	4.000	Λαπάζ	200
Παραγουάη	458	1.100	*Ασουνθιόν	150

δ) Ξένες κτήσεις

*Αγγλική Γουιάνα	246	400	*Τζωρτζάουν	80
*Ολλανδική »	129	150	Παραμόριβο	30
Γαλλική »	79	60	Καγιένη	70

1. Τὰ ὑψηλότερα ὄρη

Βορ. *Αμερικὴ		Βραχώδη ὄρη (Πλάγκα Πίκ)	4409 μέτρ.
Μάκ Κίνλεϋ (*Αλάσκα)	6240 μέτρ.		
Νογκάν (Καναδάς)	5950 »	Νοτ. *Αμερικὴ	
*Οριζόβα (Μεξικὸ)	5550 »	*Ακογκάγκουα	7010 »
Ποποκατεπέτλ »	5452 »	Τουπουγκάτο	6830 »
Νεβάδα (Ουίντον)	4420 »	Χιμποράζ	6310 »

2. Οἱ μεγαλύτεροι ποταμοὶ

Βορ. *Αμερικὴ		Χούδσων	μῆκ. χιλ. 500
Μισσισιππὶς-Μίσουρης	μῆκ. χιλ. 6970	Νοτ. *Αμερικὴ	
Μακένζης	» » 4500	*Αμαζόνιος	» » 5600
*Αγ. Λαυρέντιος	» » 3500	Ρίο-ντε-Λαπλάτα	» » 3900
Κολομβίας	» » 2300	*Αγ. Φραγκίσκος	» » 2900
Κολοράδο	» » 2900	*Ορενόκος	» » 2400

3. Οἱ μεγαλύτερες νῆσοι

Βορ. *Αμερικὴ		Κούβα	115.000 τετ. χιλ.
Γροιλανδία	2.175.000 τετ. χιλ.	*Αϊτή	77.000 » »
Νῆσος Μπάφιν	470.000 » »	Νοτ. *Αμερικὴ	
Νέα Γῆ	111.000 » »	Γῆ τοῦ Πυρός	48.000 » »

4. Οἱ μεγαλύτερες λίμνες

Βορ. *Αμερικὴ		*Ηρε	25.000 τετ. χιλ.
*Ανω	82.000 τετ. χιλ.	Βιννιπεγκ	25.000 » »
Γιοῦρον	62.000 » »	*Οντάριο	19.000 » »
Μίσιγκαν	58.000 » »	*Αλμυρά	6.200 » »
*Αρκτων	29.000 » »	Νοτ. *Αμερικὴ	
Δούλων	27.000 » »	Τιτικάτα	6.900 » »

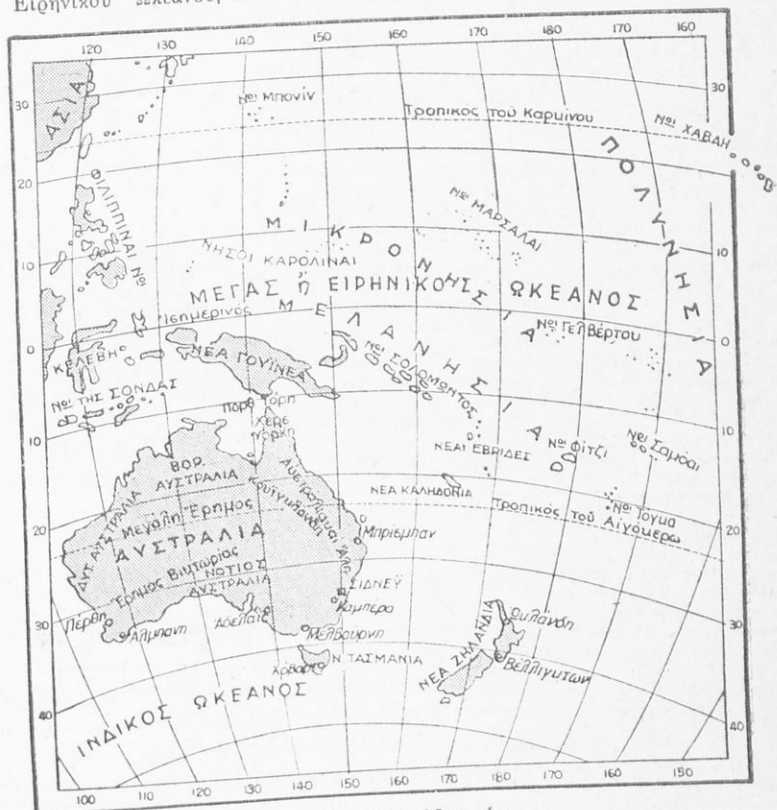
5. Τὰ σπουδαιότερα ἡφαίστεια

Βορ. *Αμερικὴ		Πελέ (Μαρτινίκας)	ὑψος μ. 1350
Ποποκατεπέτλ (Μεξικὸ)	ὑψος μ. 5450	Νοτ. *Αμερικὴ	
Λάσεν Πήκ (*Ην. Πολιτ.)	» » 3180	Κοτοπάξ (*Ισημερ.)	» » 5943

IV. ΩΚΕΑΝΙΑ

*Εκτασι 8.951.813 τ. χλμ. Πληθυσμός 10 εκατομ. κάτ.

Τò ðνομα *Ωκεανία δίνεται στο σύνολο τών ἀρχιπελάγων τοῦ Κεντρικοῦ Εἰρηνικοῦ *Ωκεανοῦ, πού κατοικεῖται ἀπὸ φύλα νεγριτικά (Πολυνήσιοι,

Σχ. 29. *Ωκεανία.

Μικρονήσιοι, Μελανήσιοι). Στὰ ἀρχιπελάγη αὐτὰ κατ' ἐπέκτασι περιλαμβάνεται καὶ ἡ Αὐστραλία μὲ τὰ γύρω τῆς νησιά.

40. Χῶρες τῆς Ὠκεανίας.

Ἡ Ὠκεανία περιλαμβάνει :

α) Τὴν ΜΕΛΑΝΗΣΙΑ

Νέα Γουινέα μὲ τὰ γειτονικά νησιά	805.241	τ. χλμ.
Ἀρχιπέλαγος Βίσμαρκ	47.100	» »
Νῆσοι τοῦ Σολομῶντος	43.900	» »
Νῆσοι Βίτι	20.837	» »
Νέα Καληδονία καὶ νῆσοι Λοαγιωτὲ	19.823	» »
Νέες Ἑβρίδες	13.227	» »
Σάντα Κρούζ, Τουκοπία καὶ Τσέστερφιλντ	1.005	» »
	961.433	τ. χλμ.

β) Τὴν ΜΙΚΡΟΝΗΣΙΑ

Καρολίνες νῆσοι	1.450	τ. χλμ.
Μαριάννες »	1.140	» »
Γιλβέρτου »	433	» »
Μαρσάλ »	400	» »
Μικρὰ νησιά νοτίως τῶν Μαριανῶν	111	» »
	3.534	τ. χλμ.

γ) Τὴν ΠΟΛΥΝΗΣΙΑ

Νέα Ζηλανδία καὶ τὰ γύρω νησιά	271.067	τ. χλμ.
Νῆσοι Χαβάϊ	16.702	» »
» Σαμόα	2.787	» »
» τῆς Ἑταιρείας	1.650	» »
» Τόγκα	1.392	» »
» Μαρκίζες	1.274	» »
» Τουαμοτοῦ	947	» »
Ἄλλες συστάδες νήσων	1.634	» »
	287.543	τ. χλμ.

δ) Τὴν ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

μὲ τὰ γειτονικά νησιά	7.631.500	τ. χλμ.
-----------------------	-----------	---------

ε) Τὴν ΤΑΣΜΑΝΙΑ

	67.874	» »
Ὠκεανία τὸ ὅλον ἔκτασι τ. χλμ. =	8.951.814	
καὶ πληθυσμὸς	12.000.000	κατοίκους.

Παρατηρήσεις. Ἀπὸ τὰ νησιά αὐτὰ ἄλλα εἶναι ὑψηλὰ (ὄρεινά), ἡφαιστειογενῆ καὶ ἄλλα χαμηλὰ, κοραλλιογενῆ. Ὑψηλὰ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ νησιά τῆς Μελανησίας καὶ τῶν μεγάλων ἀρχιπελάγων τῆς Πολυνησίας.

Τὰ ἄλλα, πού εἶναι καὶ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ νησιὰ τῆς Πολυνησίας καὶ καὶ σχεδὸν ὅλα τῆς Μικρονησίας, εἶναι χαμηλὰ (κοραλλιογενῆ).

Τὰ ὑψηλὰ νησιὰ εἶναι ἀξιοσημείωτα γιὰ τὰ ἀπὸτομα καὶ γραφικὰ ὄρη. Σὲ πολλὰ ἀρχιπελάγη καὶ κυρίως στὶς νήσους Χαβάϊ (Σάντουιτς), στὶς Νέες Ἑβρίδες, στὸ ἀρχιπέλαγος Βίσμαρκ, στὴ Νέα Ζηλανδία ὑπάρχουν ἠφαίστεια ἐν ἐνεργείᾳ.

Τὰ ὄρη τῶν νήσων Χαβάϊ, Μάουνα Λόα καὶ Μάουνα Κέα ἔχουν ὕψος 4.080 μ.

Κλίμα. Ὅλα τὰ νησιὰ βρίσκονται στὴν τροπικὴ ζώνη, ὅπου πνέουν οἱ ἀληγεῖς καὶ οἱ μουσῶνες. Ὅσα μέρη τους βρίσκονται πρὸς τὸ μέρος

Εἰκ. 30. Δάσος εὐκράτου ζώνης.

πού πνέουν οἱ ἄνεμοι, δέχονται βροχὲς καὶ κατὰ συνέπειαν τὰ μέρη ταῦτα εἶναι εὐφορώτερα ἀπὸ τὰ ὑπὲρ.

Φυτὰ-ζῶα. Σὲ ὁλόκληρην τὴν Ὠκεανίαν τὸ φυτικὸ καὶ ζωικὸ βασίλειο ἀντιπροσωπεύεται μὲ ἐλάχιστα εἶδη. Τὰ δάση τῆς Αὐστραλίας ἀποτελοῦνται κυρίως ἀπὸ ἀκακίης καὶ κομμιοφόρα δένδρα, πού μερικά τους φθάνουν τὰ 150 μ. ὕψος. Ὅλιγοι θάμνοι μὲ ἀραιοὺς κλάδους, ξηρὸ καὶ ἀραιὸ φύλλωμα.

Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ζῶα τῆς Αὐστραλίας μόνον ἐδῶ ἀπαντῶνται. Τὰ χαρακτηριστικώτερα εἶναι τὰ μαρσιπποφόρα (καγκουρῶ) καὶ ὁ ὄρνιθόρυγχος (θηλαστικὸ μὲ ράμφος πτηνοῦ). Τὰ πτηνὰ κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν εἶναι μελωδικά. Τὸ πτέρωμα τῶν περισσοτέρων εἰδῶν εἶναι λαμπρὸ καὶ ποικίλο.

Κάτοικοι. Ἐπειδὴ τὰ νησιὰ καὶ ἡ Αὐστραλία ἦταν μεμονωμένα στὸν Ὠκεανό, οἱ κάτοικοί των δὲν κατάρθωσαν νὰ ἔλθουν σ' ἐπικοινωνία μὲ

τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ νὰ προαχθοῦν. Γι' αὐτὸ παρέμειναν μέχρι τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Εὐρωπαίων ἀπολίτιστοι καὶ ἄγριοι. Κυριαρχοῦσα φυλὴ εἶναι ἡ τῶν Νεγριτῶν μὲ ἀποχρώσεις ἀναλόγως τῶν νησιῶν (Μεγαλονήσιοι, Μικρονήσιοι, Πολυνήσιοι). Οἱ Παποῦες τῆς Νέας Γουινέας εἶναι Μεγαλονήσιοι. Οἱ Μασοὶ τῆς Νέας Ζηλανδίας εἶναι Πολυνήσιοι.

Προϊόντα. Ἡ Νέα Ζηλανδία ἔχει χρυσοφόρα κοιτάσματα καὶ γαιάνθρακες. Ἡ Νέα Καληδονία χαλκὸ καὶ νίκελ. Στὰ νησιὰ Χαβάϊ καλλιεργεῖται ζαχαροκάλαμο. Ἡ Νέα Ζηλανδία παράγει σιτηρά. Καὶ στὰ ἄλλα νησιὰ γίνεται καλλιέργεια σιτηρῶν, βάμβακος. Εὐδοχιμοῦν φοῖνικες καὶ κοκκοφοίνικες.

Ἡ Αὐστραλία χάρις στὴν εἰσαγωγή, ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ἀποίκων, οἰκιακῶν ζώων καὶ δημητριακῶν, ἔγινε σήμερα μιὰ ἀπὸ τὶς κυριώτερες σιτοφόρες καὶ κτηνοτροφικὰς χῶρες τοῦ κόσμου.

Τὸ ὑπέδαφος τῆς Αὐστραλίας εἶναι πλούσιο σὲ πολύτιμα μέταλλα, χρυσὸ καὶ ἄργυρο, γαιάνθρακα, σίδηρο, μόλυβδο, χαλκὸ, ψευδάργυρο καὶ κασίτερο. Πλούσιο ὑπέδαφος ἔχει καὶ ἡ Νέα Ζηλανδία, καθὼς καὶ ἀνεπτυγμένη γεωργία καὶ κτηνοτροφία.

41. Πολιτικὴ διαίρεσι.

Ἡ Ὠκεανία περιλαμβάνει τὰ δύο αὐτόνομα κράτη μέλη τῆς Ἀγγλικῆς Κοινοπολιτείας: 1) Αὐστραλία, 2) Νέα Ζηλανδία καὶ τὶς νήσους κτήσεις διαφόρων κρατῶν.

42. Αὐστραλία.

Ἡ Αὐστραλία στὴν ἔκτασι ἰσοδυναμεῖ μὲ τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς Εὐρώπης. Γι' αὐτὸ μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι *ἡπειρος* καὶ ὄχι νῆσος.

Ὅπως ἡ Ἀφρική, ἔτσι καὶ ἡ Αὐστραλία εἶναι μονοκόμματη. Δὲν ἔχει δηλαδὴ πολλοὺς κόλπους καὶ χερσονήσους. Στὰ Β. μόνον σχηματίζεται ὁ κόλπος τῆς Καρπενταρίας. Στὰ Ν. ὁ Μέγας Αὐστραλιακὸς κόλπος.

Τὸ ἔδαφός της περιλαμβάνει στὰ Δ. ἕνα ὑψίπεδο σχεδὸν ὀριζόντιο ποὺ στὰ ΝΔ. κατέρχεται ἀπότομα στὴ θάλασσα, ἐνῶ στὰ ΒΔ. σχηματίζει στενὴ παραθαλάσσια πεδιάδα. Στὸ κέντρον ἔχει ἕνα διπλὸ βύθισμα τῆς λίμνης Ἄϊρε (12 μ. ὑπὸ τὴν θάλασσαν) καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Μούρραῦ ποταμοῦ, ποὺ εἶναι καὶ ὁ μεγαλύτερος τῆς Αὐστραλίας. Στὰ Ἀν. ὑψοῦται ἄλλο ὑψίπεδο ποὺ τὸ περιβάλλουν ἀπὸ Β. πρὸς Ν. οἱ Αὐστραλιακὲς Ἀλπεις (ὑψηλότερα κορυφὴ Ταουσένδ, 2241 μ.).

Τὸ κλίμα της εἶναι ἀνάλογο μὲ τὴ γεωγραφικὴ θέσιν της. Στὰ βόρεια **θερμὸ** τροπικὸ, στὰ νότια μεσογειακὸ, ἐνῶ στὸ ἐσωτερικὸ ἡπειρωτικὸ (θερμὸ καλοκαίρι, ψυχρὸ χειμῶνα).

Οι κυριώτερες πλουτοπαραγωγικές πηγές της είναι ή κτηνοτροφία, ή σιτοκαλλιέργεια και τὰ μεταλλεία.

Ἡ Αὐστραλία μετὴν Τασμανία εἶναι αὐτόνομο κράτος, μέλος τῆς Ἀγγλικῆς Κοινοπολιτείας. Διαιρεῖται σὲ ἑξ. πολιτείας: 1) τὴ Νέα Νότιο Οὐαλλία μετ' πρωτεύουσα τὸ *Σίδνεϋ*, μεγάλο ἐμπορικὸ λιμένα, 2) τὴ Βικτωρία μετ' πρωτεύουσα τὸ *Μελβοῦρνο*, 3) τὴ Νότιο Αὐστραλία μετ' πρωτεύουσα τὴν *Ἀδελαΐδα*, 4) τὴ Δυτικὴ Αὐστραλία μετ' πρωτεύουσα τὴν *Πέρθη*, 5) τὴ Βόρειο Χώρα μετ' πρωτεύουσα τὴ *Βικτωρία*, 6) τὴν Κουϊνσλάνδη μετ' πρωτεύουσα τὴ *Μπρίσμبان* καὶ 7) τὴ νῆσο Τασμανία μετ' πρωτεύουσα τὴ *Χομπόφτ*.

Ἡ κεντρικὴ διοίκησις ἐδρεύει στὴν πόλιν *Καμπέρα* τῆς Νέας Νοτίου Οὐαλλίας.

43. Ἡ Νέα Ζηλανδία.

Εἶναι ἀρχιπέλαγος ἴσο κατὰ τὴν ἔκτασι μετ' τὴ Μ. Βρεταννία. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μεγάλα νησιά: τὴ Βόρειο καὶ τὴ Νότιο Ζηλανδία. Τὸ ἔδαφος τῆς εἶναι ὄρεινὸ καὶ ἡφαιστειογενές. Ὑψηλοτέρα κορυφὴ τὸ ὄρος Κούκ, ὕψους 3765 μ. Ἐχει κλίμα εὐκρατο καὶ ὑγρό. Ἐχει ἀνεπτυγμένη κτηνοτροφία καὶ γεωργία, πλούσια μεταλλεύματα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, γαιάνθρακες, βιομηχανία κονσερβῶν κλπ.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς 1½ ἑκατ. ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀποίκους Εὐρωπαίους καὶ ὀλίγους ἰθαγενεῖς *Μαορί*. Πρωτεύουσα *Ὀυέλιγκτον*. Ἄλλαι πόλεις *Ὡκλαντ*, *Κριστισούρτζ*.

44. Οἱ ἄλλες νῆσοι.

Ἀγγλικές: Οἱ νῆσοι τοῦ Σολομῶντος, οἱ Φίτζι, οἱ Τόγκο, οἱ Βίσμαρκ, οἱ Σαμόες κλπ.

Γαλλικές: Ἡ Νέα Καληδονία, οἱ Λοαγιωτέ, οἱ Νότιες, οἱ τῆς Ἐταιρείας, οἱ τοῦ Ἀρχιπελάγους Λὸ καὶ οἱ Μαρκίζες.

Ἀμερικανικές: Οἱ Χαβαΐ (Σάντουιτς).

Ἰαπωνικές: Οἱ ἄνω τοῦ Ἰσημερινοῦ (0°), δηλ. οἱ Καρολίνες, οἱ Μαρσάλ, οἱ Μαριάνες κλπ. Αὗτὲς δὲν καθωρίσθηκε ἀκόμα σὲ ποιὸν θὰ μείνουν. Σήμερα κατέχονται ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανοὺς καὶ τοὺς Ἀγγλοὺς.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

ΩΚΕΑΝΙΑ

Ἐκτασι 9 ἑκατομ. τετρ. χίλιον. Πληθυσμὸς 11 ἑκατομ. κάτ.

1. Κράτη τῆς Ὠκεανίας.

ΧΩΡΑΙ	Ἐκτασι σὲ χιλιάδ. τετρ. χλμ.	Πληθυσμ. σὲ χιλιάδ. κατοίκους	Πρωτεύουσα	Κάτοικοι σὲ χιλιάδ.
Αὐστραλία καὶ Τασμανία	8.952	8.000	Καμπέρα	20
Νέα Ζηλανδία	268	2.000	Ουέλιγκτον	150
1) Ἀγγλικὲς Κτήσεις				
Νῆσοι Πολυνησίας	290	800	—	—
2) Γαλλικὲς Κτήσεις				
Νέα Καληδονία κλπ.	35	200	Νουμέα	15
3) Ἑν. Πολιτειῶν κτήσεις				
Νῆσοι Χαβάοι κλπ.	19	800	Χονολουλού	150
4) Ἰαπωνικὲς (ὑπὸ κατο- χὴν Ἑνωμ. Πολιτειῶν)				
Μικρονησία	2	80	—	—
5) Ὀλλανδικὲς				
Νέα Γουινέα	395	250	Μεράουκε	—

2. Οἱ μεγαλύτερες νῆσοι

Νέα Γουινέα	785.000 τ. χλμ.	Τασμανία	68.000 τ. χλμ.
Νέα Ζηλανδία	269.000 »		

3. Τὰ ὑψηλότερα ὄρη

Καρστένας (Νέα Γουινέα)	5.000 μ.	Κοὺκ ὄρος (Νέα Ζηλανδία)	3.770 μ.
Μάουνα Κέα (νῆσοι Χαβάϊ)	4.208 »	Τόουσεντ (Αὐστραλία)	2.240 »
Μάουνα Λόα »	4.164 »		

4. Τὰ σπουδαιότερα ἡφαίστεια

Μάουνα Λόα (Χαβάϊ)	4168 μ.	Κιλαουέα (Χαβάϊ)	1230 μ.
--------------------	---------	------------------	---------

5. Οἱ μεγαλύτεροι ποταμοὶ

Μούραϊ - Ντάργλιγκ	2500 χλμ.
--------------------	-----------

V. ΠΟΛΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Πολικὲς χῶρες λέγονται οἱ περιοχὲς ποὺ βρίσκονται γύρω ἀπὸ τοὺς πόλους μέχρι τῶν πολικῶν κύκλων. Οἱ χῶρες αὐτὲς παρουσιάζουν ἰδιαιτέρους χαρακτῆρες, διότι σ' αὐτὲς ὁ ἥλιος ἐπὶ πέντε ἢ ἕξ μῆνες τὸ ἔτος μένει κάτω ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα. Στὸ διάστημα αὐτὸ οἱ πολικὲς περιοχὲς δὲν δέχονται ἡλιακὴ θερμότητα καὶ φωτίζονται μόνον ἀπὸ τὰ ἄστρα, τὴ Σελήνῃ καὶ τὴν *Πολικὴ Αὐγὴ* (βόρειον σέλας). Καὶ ὅταν πάλι ὁ ἥλιος μένῃ ἄλλους τόσους μῆνες στὸν ὀρίζοντα, οἱ ἀκτῖνες του, ἐπειδὴ πέφτουν πολὺ πλάγιες, ἐλάχιστα θερμαίνουν καὶ τὶς φωτίζουν ὥχρότατα.

Γι' αὐτὸ καὶ οἱ περιοχὲς αὐτὲς εἶναι σχεδὸν πάντοτε σκεπασμένες μὲ χιόνια καὶ πάγους καὶ ἔχουν κλίμα ψυχρότατο, ὥστε ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων ἐν γένει εἶναι πολὺ δύσκολη ἐκεῖ, ἢ δὲ βλάστησι πολὺ περιορισμένη, καὶ αὐτὴ μόνον κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ ὀλιγόχρονου καλοκαιριοῦ.

Οἱ χῶρες ποὺ βρίσκονται γύρω στὸ Βόρειο Πόλο λέγονται *Ἀρκτικὲς Χῶρες* καὶ ἐκεῖνες ποὺ βρίσκονται γύρω στὸ Νότιο Πόλο *Ἀνταρκτικὲς Χῶρες*.

45. Ἀρκτικὲς Χῶρες.

Ἀπὸ τὶς Ἀρκτικὲς χῶρες περισσότερο γνωστὲς εἶναι *Γροιλανδία*, τὸ *Ἀρκτικὸν Ἀρχιπέλαγος τῆς Ἀμερικῆς* καὶ τὸ *Ἀρχιπέλαγος τῆς Σπιτοβέργης*. Στὶς χῶρες αὐτὲς ζοῦν πολικὲς ἄρκτοι, πολικὲς ἀλώπεκες, ἐρμίνες, σαθέρια (ἱκτίδες), ποὺ τὸ δέρμα τους εἶναι περιζήτητο γιὰ τὴν κατασκευὴ πολυτίμων γουναρικῶν. Στὶς θάλασσες ἀλιεύνονται βακαλάοι καὶ θηρεύονται φάλαινες καὶ φῶκες.

Ἡ Γροιλανδία εἶναι ἡ μεγαλύτερη νῆσος τῆς Γῆς. Ἀνήκει στὴ Δανία καὶ τώρα στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς. Κατοικεῖται μόνον στὰ παράλια, γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς εἶναι ἀπέραντος ἀκατοίκητος παγετώνας, ἀπὸ μερικὲς χιλιάδες Ἐσκιμῶους καὶ ὀλίγους λευκοὺς.

Οἱ Ἐσκιμῶοι, κοντοὶ στὸ ἀνάστημα, εἶναι ἐπιδέξιοι τεχνίτες. Ὁ καθένας τους κατασκευάζει μόνος του τὰ ἐργαλεῖα ποὺ τοῦ χρειάζονται. Ζοῦν σὲ σκηνὲς ἢ σὲ σπίτια καμωμένα ἀπὸ πάγο καὶ τρέφονται ἀπὸ τὸ κυνήγι καὶ τὸ ψάρεμα.

Τὸ *Ἀρκτικὸν Ἀμερικανικὸν Ἀρχιπέλαγος*, ποὺ ἀνήκει στὸν Καναδᾶ, εἶναι σχεδὸν ἀκατοίκητο. Μόνον κατὰ τὸ καλοκαίρι ἔρχονται ἐκεῖ κυνηγοὶ γιὰ νὰ σκοτώσουν ζῶα γιὰ γουναρικὰ ἢ γιὰ φῶκες καὶ φάλαινες.

Τὸ Ἀρχιπέλαγος τῆς Σπιτσβέργης εἶναι σπουδαιότερο, γιατί ἔχει γαιάνθρακες. Ἀνήκει στὴ Νορβηγία.

Τολμηροὶ θαλασσοπόροι ἑξερευνητὲς προσεπάθησαν τὸν περασμένο αἰῶνα νὰ φθάσουν ἕως τὸν Βόρειο Πόλο. Ὁ Νάνσεν τὸ 1885, ὁ δούξ τῶν Ἀβρουζίων τὸ 1900, ποὺ ἔφθασε ὡς τὴ Γῆ τοῦ **Φραγκίσκου Ἰωσήφ**. Τέλος τὸ 1909 ὁ Ἀμερικανὸς Πῆρρ κατώρθωσε νὰ φθάσῃ στὸ Β. Πόλο.

46. Ἀνταρκτικὲς χῶρες.

Ἐνῶ γύρω ἀπὸ τὸ Βόρειο Πόλο ἀπλώνεται θάλασσα, γύρω ἀπὸ τὸ Νότιο ἀπλώνεται μία μεγάλη ξηρά, ποὺ λέγεται Ἀνταρκτικὴ ἥπειρος. Τὸ 1909 ὕστερα ἀπὸ μυρίους κόπους καὶ κινδύνους ὁ Ἀγγλὸς Σάκλετον ἀνεκάλυψε ὅτι διασχίζεται ἀπὸ μεγάλες ὁροσειρὲς καὶ ὅτι ὁ Νότιος Πόλος εὐρίσκεται σὲ ὕψος 3000 μέτρα. Τὸ 1911 ὁ Ἀμούντσεν καὶ ὁ Σκόττ ἔφθασαν στὸ ὑψίπεδο ὅπου ὁ Νότιος Πόλος.

Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι στὴν Ἀνταρκτίδα ὑπάρχουν ἡφαίστεια ἐνεργὰ ἀνάμεσα στοὺς πάγους. Ἐπειδὴ τὸ κλίμα τῆς Ἀνταρκτίδος εἶναι ψυχρότερο ἀπὸ τὸ κλίμα τῶν Ἀρκτικῶν χωρῶν, ἀνθρώποι δὲν ζοῦν ἐκεῖ οὔτε καὶ ζῶα πολικά. Μόνον πιγκουῖνοι, μεγάλα θαλάσσια πουλιά, ζοῦν στὴν ξηρά καὶ στὴ θάλασσα φώκες καὶ φάλαινες.

Εἰκ. 31. Μπουένος Ἀῦρες (βλέπε σελ. 91).

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

47. Μεγάλες ανακαλύψεις

Είπαμε προηγουμένως ότι, όσο τελειότερα είναι τα μέσα συγκοινωνίας, τόσο ευκολώτερη είναι και η επικοινωνία με κάθε τόπο, σ' οποιοδήποτε σημείο της υδρογείου σφαίρας κι' αν βρίσκεται. Τα παλαιά χρόνια, όταν η συγκοινωνία γινόταν με μικρά ιστιοφόρα, τα περισσότερα μέρη της υδρογείου σφαίρας ήταν άγνωστα.

Οι άρχαιοι Φοίνικες πρώτοι έπλευσαν πέρα από τις 'Ηράκλειες Στήλες, όπως ονομαζόταν τότε το Γιβραλτάρ. Για να μην έχουν συναγωνιστές στο εμπόριό τους πού έκαναν φέρνοντας από τις Βρετανικές νήσους κασσίτερο, διέδιδαν πολλά και φοβερά πράγματα για τόν άπέραντο 'Ωκεανό, πού ξανοίγεται πέρα από τις 'Ηράκλειες Στήλες. Οι Έλληνες, πού είχαν αποικία τη Μασσαλία και άλλες πόλεις της Νοτίου Γαλλίας, πήγαιναν δια ξηρᾶς ως τα παράλια της Μάγχης για να προμηθευθούν κασσίτερο και ήλεκτρο από τα παράλια της Βαλτικής. Πρώτος δ Μασσαλιώτης Έλληνας Πυθέας πέρασε τις 'Ηράκλειες Στήλες και έφθασε στις Βρετανικές νήσους δια θαλάσσης.

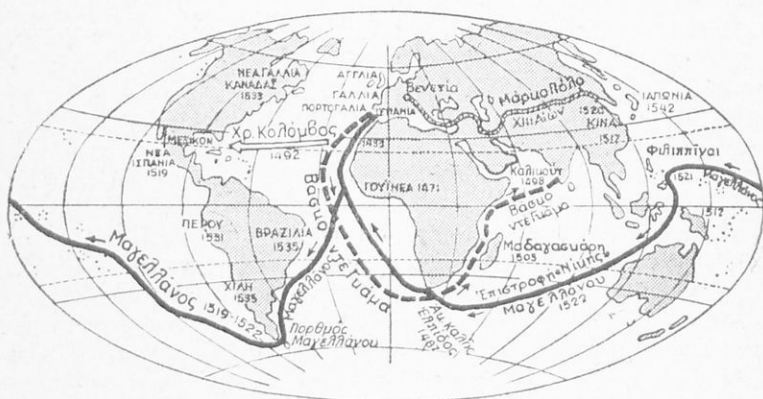
Μετά την κατάκτησι της Περσίας μέχρι τών 'Ινδιών από τόν Μέγα 'Αλέξανδρο οι Έλληνες διεξήγαγαν όλο τó εμπόριο τών 'Ινδιών μέχρι και τού τέλους της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, άλλοτε ακολουθώντας τó δρόμο της Περσίας, άλλοτε τó δρόμο της 'Υπερχασπίας (του Τουρκεστάν).

Οι κατακτήσεις όμως τών 'Αράβων κατά τόν μεσαίωνα και ή πρόοδος τού Μωαμεθανισμού σ' όλες τις χώρες της 'Εγγύς 'Ανατολής έγιναν άφορμή να παύση τó εμπόριο τών 'Ελλήνων και τών άλλων ευρωπαίων: Βενετών και Γενουσιτών, με τις 'Ινδίες και την Κίνα. 'Ετσι τὰ προϊόντα τών χωρών αυτών έρχονταν τώρα στην Ευρώπη με 'Αραβες έμπόρους. Αυτοί τὰ πουλούσαν ακριβά και όσο ήθελαν. Γι' αυτό οι Ευρωπαίοι έμποροι προσπάθησαν να βρουν καινούργιους δρόμους για τó ταξίδι τών 'Ινδιών, ώστε να μη περνούν από αραβικές χώρες.

'Ενα μάλιστα βιβλίο πού έγραψε ο βενετός Μάρκος Πόλος, πού είχε ταξιδέψει μέσω Περσίας στη Μογγολία και στην Κίνα και διηγόνταν όσα θαυμάσια είδε εκεί, έκανε μεγάλη εντύπωση και εκίνησε τó ενδιαφέρον τών Ευρωπαίων και τó ζήλο να ταξιδέψουν στα μέρη εκείνα για εμπόριο. 'Ο Ευρωπαίωv και τó ζήλο να ταξιδέψουν στα μέρη εκείνα για εμπόριο. 'Ο Μάρκο Πόλος ταξίδεψε στα 1271. 'Ηταν τότε 17 έτών και ακολουθούσε τόν πατέρα του. 'Ηρθε με τόν πατέρα του και τόν θείο του στην Τραπε-

ζούντα, από εκεί πέρασαν στην Περσία, στο Παμίρ, στο Κασγάρ, στην Μογγολία και στο Πεκίνο, πρωτεύουσα της Κίνας. Διωρίστηκε διοικητής σε μία επαρχία της Κίνας και έτσι μπόρεσε να ταξιδέψει σε πολλά μέρη της μέσα στα 17 χρόνια που έκανε διοικητής. Τέλος στο 1291 γύρισε στην Εύρωπη, αφού πέρασε με πλοίο από την Κίνα στην Ίνδοκίνα, στην Χερσόνησο της Μαλάκκας, τα παράλια των Ινδιών, την Κεϋλάνη, τον Περσικό κόλπο και από εκεί δια ξηράς στη Βαγδάτη, στην Τραπεζούντα και τέλος με πλοίο στην πατρίδα του.

Έκεί συνέγραψε και το βιβλίο του «Περιηγήσεις», όπου περιέγραψε τις χώρες που είδε, τα ήθη, τα έθιμά τους και τα προϊόντα που παράγουν. Το βιβλίο αυτό εκίνησε το ενδιαφέρον και την επιθυμία πολλών

Σχ. 32. Δρομολόγια εξερευνητών.

ανθρώπων να έλθουν σε επικοινωνία και εμπόριο με τις χώρες αυτές. Το ταξίδι όμως δεν ήταν εύκολο. Οι Άραβες, για να μη τους συναγωνίζονται οι Ευρωπαίοι στο εμπόριο, δεν επέτρεπαν σε κανέναν Ευρωπαίο να περάσει από τις χώρες που κατείχαν αυτοί για να πάει στις Ίνδιες για εμπόριο. Τότε πολλοί θαλασσινοί Ισπανοί και Πορτογάλλοι βάλθηκαν να βρουν καινούργιο δρόμο για τις Ίνδιες που να μην είναι πιασμένος από τους Άραβες.

Με τη βοήθεια μάλιστα της ναυτικής πτυχίδος, που ανέκαλυνε ο Ιταλός Τοσκάνελι, μπορούσαν τα πλοία να ταξιδεύουν και στα ανοιχτά των θαλασσών, γιατί ως τότε έπλεαν παραλία-παραλία, από το φόβο μη χάσουν το δρόμο τους, προ πάντων όταν ήταν συνεφιά και δεν έβλεπαν τον πολικό άστέρα για να προσανατολισθούν.

Αποφάσισαν λοιπόν, μία που ή Αφρική βρίσκονταν μεταξύ Εύρωπης και

Ἀσίας, νὰ περιπλεύσουν τὴν Ἀφρική καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ φθάσουν στὶς Ἰνδίες.
Τοιοιτοτρόπως :

Ὁ **Βαρθολομαῖος Ντιάζ**, πορτογάλος τὴν καταγωγή, ἔφθασε στὰ 1486
στὸ νότιο ἀκρωτήριο τῆς Ἀφρικῆς, ποὺ λέγεται **ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς**.
Ἑλπίδος, τὸ ὁποῖο αὐτὸς τὸ ὠνόμασε τότε **Τρικυμιῶδες**, γιὰ τὸ βρῆκε
τρικυμισμένο.

Ὁ **Βάσκο ντὲ Γκάμα**, πορτογάλος ἐπίσης, στὰ 1498 ἀκολουθώντας
τὸν ἴδιο δρόμο πέρασε τὸ ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς Ἑλπίδος καὶ ἔφθασε στὶς
Ἰνδίες.

Ὁ **Χριστόφορος Κολόμβος** ὅμως, ἰταλὸς τὴν καταγωγή, δὲν ἀκο-
λούθησε τὸν ἴδιο δρόμο. Αὐτὸς εἶχε διαβάσει τὴ Γεωγραφία τοῦ Ἑλλήνος
γεωγράφου Πτολεμαίου, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔμαθε ὅτι ἡ γῆ εἶναι στρογγύλη
σὰ σφαῖρα. Σ' ἓνα μάλιστα χάρτη ποὺ ἐξέδωκε ὁ Τοσκανέλι τὸ 1474 εἶδε
ὅτι ἐσημείωνε σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τοῦ Πτολεμαίου, δυτικὰ τῆς Εὐρώπης
καὶ Ἀφρικῆς τὴν Ἰαπωνία καὶ ἄλλες νήσους καὶ πέρα ἀπ' αὐτὲς τὴν Κίνα.

Ἀπ' αὐτὰ βεβαιώθηκε ὁ Κολόμβος ὅτι ἡ γῆ εἶναι στρογγύλη σὰ σφαῖρα
καὶ θέλησε νὰ πραγματοποιήσει ἓνα ταξίδι γιὰ τὶς Ἰνδίες, πλέοντας πρὸς
Δυσμὰς καὶ ὄχι πρὸς Νότον, ὅπως ἔκαναν οἱ Πορτογάλοι παραπλέοντας
τὴν Ἀφρική. Ἐπειδὴ δὲν εἶχε τὰ μέσα, ζήτησε τὴ βοήθεια τοῦ βασιλέως
τῆς Πορτογαλίας. Αὐτὸς ἀπέρριψε τὴν αἴτησί του. Ὁ βασιλεὺς ὅμως τῆς
Ἰσπανίας Φερδινάνδος ἐδέχτηκε νὰ δώσῃ στὸν Χρ. Κολόμβο τὴ βοήθεια
ποὺ ζητοῦσε, χάρις στὴ βασίλισσα Ἰσαβέλλα ποὺ πείσθηκε στὰ λόγια
τοῦ Κολόμβου.

Ἔτσι στὶς 3 Αὐγούστου 1492 ξεκίνησε ὁ Χρ. Κολόμβος ἀπὸ τὸ λι-
μένα Πόλο τῆς Ἰσπανίας μὲ τρεῖς καραβέλλες (ἱστιοφόρα πλοῖα) : τὴ Σάντα
Μαρία, τὴν Πίνια καὶ τὴ Νίνα γιὰ τὴν ἀνακάλυψι καινούργιου δρόμου
πρὸς τὶς Ἰνδίες.

Στὶς 12 Ὀκτωβρίου 1492 ἔφθασε στὴ νῆσο **Γουαναχάνη** τῶν Βα-
χάμων νήσων, τὴν ὁποία καὶ ἐβάφτισε νῆσο τοῦ Σωτῆρος (Σὰν Σαλβα-
τόρε). Στὴν Ἰσπανία ἐπέστρεψε στὶς 15 Μαρτίου 1493, βέβαιος ὅτι ἀνε-
κάλυψε νέο δρόμο πρὸς τὶς Ἰνδίες. Ἀπὸ τὴν πεποίθησι αὐτὴ οἱ νῆσοι ποὺ
ἀνεκάλυψε ὠνομάστηκαν Δυτικὲς Ἰνδίες καὶ οἱ κάτοικοι Ἰνδιάνοι, ὄνομα
ποὺ δόθηκε καὶ σ' ὅλους τοὺς ντόπιους κατοίκους τῆς Ἀμερικῆς. Ὁ Χρ.
Κολόμβος ἔκανε καὶ ἄλλα τρεῖς ταξίδια στὴν Ἀμερική, κατὰ τὰ ὁποῖα ἀνε-
κάλυψε τὶς ἀκτὲς τῆς Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς καὶ τὴν Κεντρικὴ Ἀμερική.

Ἀπέθανε στὸ Βαλλαδολίβο τῆς Ἰσπανίας τὸ 1506 μὲ τὴν ἰδέα ὅτι
ἀνεκάλυψε ἁπλῶς νέο δρόμο γιὰ τὶς Ἰνδίες καὶ ὄχι Νέον Κόσμο.

Ὁ **Ἀμέρικος Βεσπούκιος**, ἀπὸ τὴ Φλωρεντία, στὰ 1499 μὲ 1504
ταξίδεψε στὴν Ἀμερική ἀπὸ τὶς νήσους τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου καὶ
ἔφθασε στὰ παράλια τῆς Βενεζουέλας. Ἐπιστρέφοντας ἔγραψε σὲ πολλοὺς

φίλους του τις έντυπώσεις του για τις χώρες που είδε. 'Ο Μαρτίνος Βαλ-
τσεμίλλερ, νομίζοντας ότι ό πρώτος που έπηγε στο Νέο Κόσμο ήταν ό 'Αμέ-
ρικός, έγραψε στην εισαγωγή της Γεωγραφίας του γι' αυτόν.

"Ετσι οι νέες χώρες που άνεκαλύφθησαν από τόν Χρ. Κολόμβο, αντί
νά πάρουν τό όνομα του, πήραν τό όνομα του 'Αμερικού και ό Νέος Κό-
σμος ώνομάστηκε **'Αμερική**.

Πρώτος περίπλους της γής (1519-1522).

'Ο **Φερδινάνδος Μαγγελάνος**, πορτογάλος την καταγωγή, έπρότεινε
στο βασιλέα της 'Ισπανίας νά υπάγη στις Μολούκες νήσους πλέοντας προς
δυμάς. 'Ο βασιλεύς ένέκρινε τό σχέδιό του και έθεσε στη διάθεσί του
πέντε πλοία. "Ετσι στις 20 Σεπτεμβρίου 1519 άνεχώρησε από την 'Ισπα-
νία, πήγε στις άκτès της Βραζιλίας και ακολουθώντας τις άκτès της Νοτ.
'Αμερικής πέρασε τόν πορθμό που βρίσκεται μεταξύ Νοτ. 'Αμερικής και
της Γής του Πυρός και που από τό όνομά του ώνομάστηκε πορθμός του
Μαγγελάνου, μπήκε στο Μέγα 'Ωκεανό και έφθασε στις νήσους Μαριάννες.
'Επειδή κατά τόν πλου του εύρε ήσυχο τόν 'Ωκεανό, τόν ώνόμασε **Ειρη-
νικό**. Από τις Μαριάννες πήγε στις Φιλιπίνες, όπου και έφρονεύθη σ' ένα
πόλεμο με τούς Ιθαγενείς. Τό ταξίδι τό συνέχισε ό πλοίαρχος Ντελ Κάνο,
έφθασε στις Μολούκες και από εκεί δια του άκρωτηρίου της Καλής 'Ελ-
πίδος γύρισε στις 19 Μαΐου 1522 στην 'Ισπανία.

"Ετσι έγινε ό πρώτος περίπλους της γής.

'Ο 'Ολλανδός **'Αβελ Τάσμαν** τό 1642 άνεχώρησε από τη **Βαταβία**
της 'Ιάβας και πλέοντας προς Ν. άνεκάλυψε τη νήσο, που από τό όνομά
του ώνομάστηκε **Τασμανία**, και τη Νέα Ζηλανδία.

'Ο 'Αγγλος **'Ιωάννης Κούκ** στα 1770 περιέπλευσε την Αύστραλία,
την όποία και κατέλαβε στο όνομα της 'Αγγλίας, και τό 1776 άνεκάλυψε
τις νήσους **Χαβάϊ**.

"Υστερα από τόν Κούκ αρχίζουν οι έξερευνήσεις του έσωτερικού των
ηπείρων. Διάσημοι έξερευνηται του έσωτερικού της 'Αφρικής είναι ό **Αί-
βιγκστον** και ό **Στάνλεϋ** (1874—1877).

Χρειάστηκαν πολλά χρόνια και μεγάλοι κόποι για νά έξερευνηθοϋν
όλα τὰ σημεία της γής και ακόμα περισσότερα για νά διαδοθι ό πολιτισμός
στους άγρίους κατοίκους των μερών εκείνων.

Σήμερα όμως τὰ σύγχρονα μέσα συγκοινωνίας επιτρέπουν την εύκολη
μετάβασι σε όλα τὰ μέρη του κόσμου μέσα σε διάστημα όλίγων ώρων
ή ημερών.

"Ετσι χάρις στην εύκολη επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων όχι μόνον
τό εμπόριο προώδευσε, αλλά και ό πολιτισμός διαδόθηκε σ' όλες τις
χώρες της γής.

48. Φυλές, γλώσσες, θρησκείες.

Τὰ 2.351.123.000 τῶν κατοίκων τῆς γῆς εἶναι ἄνισα μοιρασμένα στὴν ἐπιφάνειά της. Ἄν ὅλες αἱ ἡπείροι εἶχαν τὴν ἴδια ἀναλογία πληθυσμοῦ κατὰ τ. χλμ. ὅπως ἡ Εὐρώπη, ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῆς γῆς θὰ ξεπερνοῦσε τὰ 5 1/2 δισεκατομμύρια.

<i>*Ἡπείροι</i>	<i>*Ἐκτασί τ. χλμ.</i>	<i>Πληθυσμὸς</i>	<i>*Ἀναλογία κατὰ τ. χ.</i>
Εὐρώπη	11.425.000	581.642.000	48
*Ἀσία	43.978.000	247.731.000	28
*Ἀφρική	29.940.000	193.359.000	6
*Ἀμερική	41.142.000	316.203.000	7
*Ὠκεανία	8.550.000	12.188.000	1 1/2
	185.035.000	2.351.123.000	18 μέσ. ὄρ

**Ἀναλογία θρησκειῶν.*

Χριστιανοὶ	38,5 %	Κομφουκιανισταὶ	15,6
Μουσουλμάνοι	13,4	Σιντιϊσταὶ	3,2
Βραχμανισταὶ	13,5	Φετιχισταὶ (εἰδωλολ.)	6,1
Βουδδισταὶ	8,1	*Ἀγностες θρησκ. (εἰδωλολ.)	0,9
*Ἀπὸ τὰ 39,5 % τῶν Χριστιανῶν τὰ 17,7 % εἶναι Καθολικοὶ			
τὰ 11,9 % » Διαμαρτυρόμενοι.			
τὰ 8,9 % » *Ὀρθόδοξοι.			

**Ἀναλογία φυλῶν.*

Λευκοὶ	49 %	Μαλαίσοι (Νεγρίτες)	1,4
Κίτρινοι	37,2	*Εὐνθροόδερμοι	0,5
Μαῦροι (Νέγροι)	11,9		

Γλώσσες

Κινεζικὴ	ὁμιλεῖται ἀπὸ τὰ 21,1 %	Γερμανικὴ	ὁμιλεῖται ἀπὸ τὰ 4,4
*Ἰνδουστανῆ	» » » 14,9	*Ἰαπωνικὴ	» » » 3,7
*Ἀγγικὴ	» » » 12,4	Γαλλικὴ	» » » 3,1
Σλαβικὴ	» » » 7,3	*Ἰταλικὴ	» » » 2,5
*Ἰσπανικὴ	» » » 5,1		

Π Ι Ν Α Κ Ε Σ

*Ὀρη, βαθύπεδα, νῆσοι, λίμνες, ποταμοί.

Οἱ ὑψηλότερες κορυφές ὄρεων.

*Εβερест (*Ἀσίας)	8.881 μ.	Λευκὸν *Ὄρος (Εὐρώπη)	4.807 μ.
*Ακοχάγκουα (Ν. *Ἀμερικῆς)	6.956 »	Μάουνα Κέα (νῆσοι Χαβάι)	4.208 »
Μὰκ Κίνλεϋ (Β. *Ἀμερικῆς)	6.237 »	*Ὄρος Κούκ (Ν. Ζηλανδία)	3.763 »
Κιλιμάντζαρο (*Ἀφρική)	6.010 »		

Τὰ κυριώτερα βαθύπεδα.

(Κάτω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης).

Βαθύπεδο Σουδάν καὶ Νε- κρά θάλασσα	—394 μ.	᾽Οασι ᾽Αράτλ (Λιβύη)	—75 μ.
Λίμνη ᾽Ασάαλ (Β. ᾽Αμερικὴ)	—174 »	Μπίρκετ ἐλ Κερούν (Φα- γιούμ Αἰγύπτου)	—40 »
᾽Ερημος Κολοράδο (Β. ᾽Α- μερικὴ)	— 90 »	Σιὸν Μελρὲρ (᾽Αλγέρι)	—32 »
		Κασπία θάλασσα	—29 »

Οἱ μεγαλύτερες νῆσοι.

Γροιλανδία	2.169.750 τ. χλμ.	Ἰάβα	125.000 τ. χλμ.
Νέα Γουινέα	785.830 » »	Κούβα	118.830 » »
Βόρνεο	740.840 » »	Νέα Ζηλανδία (Βορ. νῆσος)	118.320 » »
Μαδαγασκάρη	590.185 » »	Νέα Γῆ	110.670 » »
Σουμάτρα	463.150 » »	Λουζόν(Φιλιππίνες)	105.920 » »
Μεγάλη Βρετανία	229.763 » »	Ἰσλανδία	104.780 » »
Νιππών (Ἰαπωνία)	226.579 » »		
Ν. Ζηλανδία(Νοτ.νῆσ.)	149.909 » »		

Οἱ μεγαλύτερες λίμνες

Κασπία θάλασσα	438.690 τ. χλμ.	Νυάσσα	26.500 τ. χλμ.
᾽Ανω (Καναδάς)	83.630 » »	᾽Ηρη	25.500 » »
Βικτώρια - Νυάνζα	78.550 » »	Τσάδα	25.400 » »
᾽Αράλη	67.770 » »	Βαλκάση	20.600 » »
Μίσιγκαν	61.900 » »	᾽Οντάριο	19.820 » »
Γιοῦρον	57.600 » »	Λαδόγκα	18.116 » »
Ταγκανίκα	35.100 » »	Τιτικάκα	8.330 » »
Βαϊκάλη	34.138 » »		

Μεγάλοι ποταμοί

α) Σὲ μῆκος

Μισσισιπῆς καὶ Μισ- σουρι (Β. ᾽Αμερ.)	7.200 χλμ.	Κυανοῦς (Γιάγ-Τσε- Κιάγκ) (᾽Ασία)	5.200 »
Νεῖλος (᾽Αφρικὴ)	6.500 »	Λαπλάτας καὶ Παρά- νας (Ν. ᾽Αμερικὴ)	4.000 »
᾽Αμαζόνιος (Ν. ᾽Αμερ.)	6.420 »	Κόγκος (᾽Αφρικὴ)	3.800 »
᾽Ιενεσέης (᾽Ασία)	5.500 »		

β') Σὲ ὄγκο ὕδατος

᾽Αμαζόνιος	80.000 μ. κ.	Μισσισιπῆς	23.000 μ. κ.
Κόγκος	50.000 »	Λαπλάτας	19.000 »
Κυανοῦς (Γιάγκ-Τσε- Κιάγκ)	50.000 »	Νεῖλος	12.000 »
		᾽Ιενεσέης	10.000 »

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΦΥΣΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

	Σελ.
1. Ἡ Γῆ	3
2. Κινήσεις τῆς γῆς	4
3. Ἀξων καὶ πόλοι τῆς γῆς	5
4. Ἡ ξηρὰ καὶ ἡ θάλασσα	5
5. Ἡπειροὶ	6
6. Ὠκεανοὶ	8
7. Θαλάσσια ρεύματα καὶ ἄνεμοι	8
8. Κύκλοι τῆς γηϊνῆς σφαίρας	11
9. Μέτρηση γεωγραφικοῦ μήκους καὶ πλάτους	13
10. Ζῶνες ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς	15
11. Φυτὰ καὶ ζῶα	16
12. Θερμότης. Ζῶα. Φυτά.	17
13. Οἱ ἄνθρωποι τῶν διαφόρων ζωνῶν χθὲς καὶ σήμερα	17
14. Ἡ ἀτμόσφαιρα	19
15. Κλίμα	24
16. Χαρακτῆρες κλιμάτων	25

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

I. ΑΣΙΑ

1. Γενικὴ ἐπισκόπησι	26
2. Παράλια καὶ νῆσοι	29
3. Κλίμα καὶ νερά	30
4. Φυτὰ καὶ ζῶα	30
5. Κάτοικοι καὶ θρησκείαι	32

ΔΙΑΙΡΕΣΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

A'. Ἑγγύς Ἀνατολὴν	
6. Τουρκία	34

7.	Κύπρος	...	...	...	...	...	...	...	35
8.	Συρία	...	...	...	...	...	...	...	36
9.	Παλαιστίνη...	...	...	...	...	...	...	...	36
10.	Ῥεριορδανία	...	...	...	...	...	...	...	40
11.	Ἀραβία	...	...	...	...	...	...	...	40
12.	Μεσοποταμία ἢ Ῥεράκ	...	...	...	...	...	...	...	42
13.	Ἀριανὴ ἢ Ῥεράν	...	...	...	...	...	...	...	42
14.	Ῥερχαυκασία	...	...	...	...	...	...	...	43
15.	Τουράν	...	...	...	...	...	...	...	45
Β'. Νοτιοανατολικὴ Ῥασία									
16.	Ῥνδίες	...	...	...	...	...	...	...	46
17.	Κεϋλάνη	...	...	...	...	...	...	...	49
18.	Ῥνδοκίνα	...	...	...	...	...	...	...	50
19.	Ῥνδονησία	...	...	...	...	...	...	...	51
Γ'. Κεντρικὴ Ῥασία									
20.	Κίνα	...	...	...	...	...	...	...	52
21.	Θιβέτ	...	...	...	...	...	...	...	55
Δ'. Ἀπὼ Ἀνατολὴ									
22.	Μαντζουρία...	...	...	...	...	...	...	...	56
23.	Κορέα	...	...	...	...	...	...	...	56
24.	Ῥαπωνία	...	...	...	...	...	...	...	56
Ε'. Βόρειος Ῥασία									
25.	Σιβηρία	...	...	...	...	...	...	...	57

II. ΑΦΡΙΚΗ

ΔΙΑΙΡΕΣΙ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

	Α'. Βόρειος Ἀφρικὴ									
26.	Γενικὴ ἐπισκόπησι	...	...	...	...	...	...	...	...	63
27.	Αἴγυπτος	...	...	...	...	...	...	...	...	67
28.	Ἀγγλοαιγυπτιακὸ Σουδάν	...	...	...	...	...	...	...	...	70
29.	Γαλλικὲς κτήσεις	...	...	...	...	...	...	...	...	70
30.	Λιβύη	...	...	...	...	...	...	...	...	70
	Β'. Δυτικὴ Ἀφρικὴ									
31.	Σουδάν, Σαχάρα, Κογκὸ	...	...	...	...	...	...	...	...	71
	Γ'. Νότιος Ἀφρικὴ									
32.	Νοτιοαφρικανικὴ Ἑνωσις	...	...	...	...	...	...	...	...	72
	Δ'. Ἀνατολικὴ Ἀφρικὴ									
33.	Αἰθιοπία ἢ Ἀβησσυνία	...	...	...	...	...	...	...	...	73

III. Α Μ Ε Ρ Ι Κ Η

34.	Βόρειος Ἀμερική (Γενική ἐπισκόπησι)	78
35.	Καναδάς	81
36.	Ἡνωμένες Πολιτεῖς	82
37.	Μεξικό	86
	Α'. Μέση ἢ Κεντρικὴ Ἀμερικὴ	
38.	Νότιος Ἀμερική (Γενικὴ Ἐπισκόπησι)	87
39.	Πολιτικὴ Διαίρεσις	90

VI. Ω Κ Ε Α Ν Ι Α

40.	Χῶρες τῆς Ὠκεανίας	96
41.	Πολιτικὴ διαίρεσις	98
42.	Αὐστραλία	98
43.	Νέα Ζηλανδία	99
44.	Ἄλλες νῆσοι	99

V. Π Ο Λ Ι Κ Ε Σ Χ Ω Ρ Ε Σ

45.	Ἀρκτικὲς Χῶρες	101
46.	Ἀνταρκτικὲς Χῶρες	102

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

47.	Μεγάλες ἀνακαλύψεις	103
48.	Φυλές, γλῶσσες, θρησκείες	107
	Πίνακες	107

ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

1. Ἡμισφαίρια Ἡπείρων καὶ Ὠκεανῶν...	6
2. Σχηματική παράστασι ἐκτάσεως ξηρᾶς καὶ Ὠκεανῶν	6
3. Πολικὲς περιοχῆς	7
4. Θαλάσσια ρεύματα	10
5 — 6. Μεσημβρινοὶ καὶ παράλληλοι	12
7. Μέτρησις γεωγραφικοῦ μήκους, πλάτους	14
8. Ζῶναι τῆς Γῆς	16
9. Πάχος ἀτμοσφαίρας. Λιθόσφαιρα καὶ πυρόσφαιρα	20
10. Χάρτης βροχῶν	23
11. Χάρτης Ἀσίας	27
12. Νεκρὰ θάλασσα	37
13. Τὸ Ὅρος τῶν Ἑλαιῶν	38
14. Ἱεροσόλυμα	39
15. Ἀμμώδης ἔρημος	41
16. Πετρελαιοπηγαὶ	44
17. Γάγγης	47
18. Ναὸς Τριχινοπόλεως	48
19. Σαγκάη	54
20. Λάσσα	55
21. Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ὑπερσιβηρικοῦ	60
22. Χάρτης τῆς Ἀφρικῆς	64
23. Πυραμίδες	69
24. Ρίον Ἰανέϊρον	75
25. Χάρτης Βορείου Ἀμερικῆς	79
26. Καταρράκτες τοῦ Νιαγάρα	84
27. Νέα Ὑόρκη	85
28. Χάρτης Νοτίου Ἀμερικῆς	88
29. Χάρτης Ὠκεανίας	95
30. Δάσος εὐκράτου ζώνης	97
31. Μπουένος Ἀῖρες	102
32. Δρομολόγια ἐξερευνητῶν	104

ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ "ΔΕΤΟΥ," & "ΦΟΙΒΟΥ,"

ΑΘΗΝΑΙ • ΑΠΟΛΑΒΗ 35 • ΤΗΛ. 22 686

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Α'. ΕΛΕΥΘΕΡΩΣ ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΑ

1. ΠΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ, για την Γ' τάξη.
2. ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ, για την Δ' τάξη.
3. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ, για την Ε' τάξη.
4. ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ, για την ΣΤ' τάξη.
5. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΜΥΘΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ, για την Γ' τάξη.
6. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, για την Δ' τάξη.
7. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ, για την Δ' τάξη.
8. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, για την ΣΤ' τάξη.
9. ΠΑΤΡΙΔΟΓΡΑΦΙΑ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ, για την Β' και Γ' τάξη.
10. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, για την Δ' τάξη.
11. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΝ, για την Ε' τάξη.
12. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ, για την ΣΤ' τάξη.
13. ΦΥΤΟΛΟΓΙΑ - ΖΩΟΛΟΓΙΑ, για την Γ' τάξη.
14. ΦΥΤΟΛΟΓΙΑ - ΖΩΟΛΟΓΙΑ, για την Δ' τάξη.
15. ΦΥΤΟΛΟΓΙΑ, για την Ε' τάξη.
16. ΖΩΟΛΟΓΙΑ - ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ, για την ΣΤ' τάξη.
17. ΦΥΣΙΚΗ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ, για την Ε' και ΣΤ' τάξη.
18. ΧΗΜΕΙΑ, για την Ε' και ΣΤ' τάξη.
19. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ, για την Γ' τάξη.
20. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ, για την Δ' τάξη.
21. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ, για την Ε' τάξη.
22. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ, για την ΣΤ' τάξη.
23. ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ, για την Ε' και ΣΤ' τάξη.
24. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ, για την Ε' και ΣΤ' τάξη.
25. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ, για την Α' έως Δ' τάξη.

Β'. ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ

26. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, για την ΣΤ' τάξη.
27. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΝ, για την Ε' τάξη.
28. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΠΑΝΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ, για την Ε' και ΣΤ' τάξη (υπό Π. Παλίτη).

Γραμμένα σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα υπό των κ. κ.
Θ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ, Β. ΠΑΠΑΕΥΘΥΜΙΟΥ, Π. ΠΟ-
ΛΙΤΗ, Γ. ΣΑΝΤΙΚΟΥ και ΧΡΗΣΤΟΥ ΙΟΥΛΙΩΤΗ